

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Baskı, Bilimsel Arayış, Popüler Eğitim

BİR DİRENİŞ PRATİĞİ OLARAK KOCAELİ DAYANIŞMA AKADEMİSİ HAYAT BİLGİSİ OKULU





Kocaeli Dayanışma Akademisi

Basım Tarihi: Mart 2020

Basım Adedi: 1.000



Bu kitap, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilen “Kocaeli Dayanışma Akademisi - Hayat Bilgisi Okulu” projesi kapsamında yayınlanmıştır. Kitap içeriği Avrupa Birliği resmi görüşlerini yansıtmak zorunda değildir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kapak Fotoğrafi

Hasret Gültekin Kozan

Kapak Tasarım

İlknur Kavlak

Teknik Hazırlık ve Sayfa Düzeni

Ütopya Basın Yayın Ltd. Şti.

Baskı ve Cilt

Bizim Büro Matbaa (Sertifika No: 42488)

Sedef Sokak No: 6/1 İskitler – Ankara

Tel: (0 312) 229 99 28

Kocaeli Dayanışma Akademisi

Ömerağa Mahallesi Tahsin Marmara Sokak No: 4/1

İzmir / Kocaeli 41300

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://mantei.org>

Baskı, Bilimsel Arayış, Popüler Eğitim

**BİR DİRENİŞ PRATİĞİ OLARAK
KOCAELİ DAYANIŞMA AKADEMİSİ
HAYAT BİLGİSİ OKULU**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	9
BÖLÜM I: AKTÖR ÜZERİNE.....	11
Dayanışma Akademilerini Üniversite Tarihi(miz) Bağlamında Değerlendirmek	13
Reşit Canbeyli	
Kamusal Varoluş Mücadelesi Olarak KODA.....	25
Ruhi Demiray	
Bilgiden Direniş, Felsefeden Entelektüel Duruş Çıkartmak: KODA Deneyiminin Katkıları Üzerine Mülahazalar	43
Emrah Günok	

İnşa Halindeki Faşizm Koşullarında Yerele Hapsedilmeye Çalışılan KODA'nın Uluslararası Yönelimleri ve <i>Epizotlar</i>	73
---	-----------

Mehmet Rauf Kesici

KODA'nın Ruh Halleri Üzerine	91
---	-----------

Hakan Koçak

BÖLÜM II: AKADEMİK DENEYİM ÜZERİNE.....	107
--	------------

HBO Deneyimi: İnşa Halinde Bir Ütopya?	109
---	------------

L. Işıl Ünal – Seçkin Özsoy

Dayanışma Akademisinde Habitus: HBO Deneyimi Üzerine Etnografik Bir İnceleme.....	141
--	------------

Yağız Alp Tangün

HBO'da Birlikte Öğrenme Deneyimi	189
---	------------

Derya Keskin

HBO'da Cahil Hoca ve Ethica.....	205
---	------------

Fuat Özding

KODA-HBO Deneyiminde İki Kültür Sorunu.....	217
--	------------

Duygu Abbasoğlu

HBO Sağlık Atölyelerinin Öğrettikleri	233
--	------------

Nilay Etiler

KODA-HBO'da Barış Sözü	245
-------------------------------------	------------

Metin Aksöz

BÖLÜM III: SÖYLEŞİLER.....	255
-----------------------------------	------------

**Yuvarlak Masa (I): KODA-HBO Deneyiminin Toplumsal
ve Tarihsel Arka Planına Dair Gözlemler (11 Mart 2020)**

**Katılımcılar: Cengiz Erçin, Kuvvet Lordoğlu,
Ümit Biçer, Veli Deniz 257**

**Yuvarlak Masa (II): KODA-HBO'nun Üniversite Bünyesinde
Çalışanlar Açısından Anlam ve Önemi (12 Mart 2020)**

**Katılımcılar: Abidin Çevik, Başar Çolak,
Nilgün Sayman, Ömer Kurtas, Örgen Uğurlu..... 315**

Elinizdeki derleme kitap, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) ve Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) işbirliği ile ve Avrupa Komisyonu finansal desteği ile yürütülen Hayat Bilgi Okulu (HBO) projesi faaliyetlerinin değerlendirildiği ve eleştirel bir bakış açısı ile tartışıldığı bir üründür. Kitap KODA HBO deneyimini tartışan on iki makaleden ve iki yuvarlak masa söyleşi notlarından oluşmaktadır.

Yazılar üç kısımda toplanmış bulunmaktadır. Birinci kısımdaki yazılar daha çok aktörü anlamaya odaklanmakta, KODA-HBO faaliyetinin tarihsel ve siyasal arka plan koşullarını ve öznel niyet, kapasite ve çabasını tartışmaktadırlar. İkinci kısımdaki yazılar doğrudan HBO faaliyetlerini mercek altına almakta, yazıların akış sırası genelden özele doğru ilerlemektedir. Üçüncü kısımdaki yuvarlak masa söyleşilerinin ilki daha çok KODA-HBO mutfağına, ikincisi KODA-HBO algısına odaklanmaktadır.

Bu derlemenin hazırlanmasında pek çok kişinin emeği geçti. Her şeyden önce yazı sahipleri ve görüşülen kimseler prosedürel disipline özveriyle uydular; önce yazı özetlerini, sonra taslaklarını ve en sonra da nihai ürünlerini teslim ettiler. Bu arada yazarlar arasında görüş alışverişi ve yazılar arasında eşgüdüm sağlamak amacıyla İzmir’te düzenlenen Çalıştaya ciddiyetle katılım gösterdiler. Kuvvet Lordoğlu yazıların takibini, toplanmasını ve redaksiyonunu koordine etti. Güven Bakırezer, Yücel Demirer, Ruhi Demiray, Aynur Özuğurlu, Emrah Günok ve Yağız Alp Tangün yazılar hakkında görüş ve önerilerde bulundular. Emrah Günok ve Yağız Alp Tangün yazıların redaksiyonunda, Metin Aksöz bant kayıtlarının çözümlenmesinde özel sorumluluk aldılar. Hepsine emekleri için, işbirliğine açıklıkları için teşekkür ederiz.

Kuşkusuz KODA’nın yürüttüğü HBO projesi olmadan bu kitap da ortaya çıkamazdı. Projenin finansal maliyetinin yüzde seksenini Avrupa Komisyonu, yüzde yirmisini Civil Rights Defenders (CRD) karşıladı. Projenin hukuki sorumluluğunu ÜNİVDER üstlendi. Diğer dostlarımız yanında, Feray Salman bu projeye başvurmamızda ve sürdürmemizde yönlendirici oldu, Nejat Taştan mali konularda yardımcı oldu ve deneyimini bizimle paylaştı, Sinan Gökçen CRD ile ilişkimize aracılık etti ve pek çok konuda destekledi. Nalan Özdemir Avrupa Komisyonu Türkiye Ofisi ile bürokratik ilişkimizi fevkalade kolaylaştırdı. Bütün kurum ve kişilere bu çalışmaya emek verenler olarak içtenlikle teşekkür ederiz.

BÖLÜM I

AKTÖR ÜZERİNE

DAYANIŞMA AKADEMİLERİNİ ÜNİVERSİTE TARİHİ(MİZ) BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRMEK

REŞİT CANBEYLİ

2016 yılı ve sonrası akademik dünyamız öncekilerden daha farklı ağır bir darbeye maruz kaldı: 15 Temmuz sonrası ilki 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde ilan edilen peş peşe KHK'larla çok sayıda akademisyen işlerinden çıkarıldı. BAK imzacılarının önemli bir bölümü de kendilerini bir anda üniversite dışında, beklenmedik haksızlık ve imkânsızlıklarla dolu bir ortamda buldular. Bu akademisyenlerin bir bölümü büyük özveri ve yaratıcılıkla üniversitedeki akademik faaliyetlerini kurum dışında, genellikle dayanışma akademisi çatısı altında sürdürmeye başladılar. Üniversiteden koparılmış akademisyenlerin kurum dışında akademik faaliyetlerini kısıtlı olanaklarla sürdürmeye çalıştıkları koşullar, geçmişte özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra kendilerini üniversite dışında bulan akademisyenlerin yaşadıklarına benziyor. Ancak ilk bakışta benzerlikler görülse de,

2016 sonrası dayanışma akademilerinin üniversite tarihimize daha önceki gelişim ve oluşumlarda farklı ve her şeye karşın ileriye daha umutlu bakmamızı sağlayan özellikleri olduğunu söylemek mümkün. Bu iyimserliğin nereden kaynaklandığını açıklamak için, her şeyden önce üniversite tarihimize 2016'yı da yaratan bazı sorunları irdelemek, geçmişteki gelişimleri anımsamakta yarar var.

Önce yaklaşık son 3 yılın akademik açıdan yarattığı tahribata bakalım. Yukarıda da belirtildiği gibi, çok sayıda akademisyenin işten çıkarılmasının yanı sıra yalnızca bizde değil dünya üniversite tarihinde de eşine rastlanmadık bir vahim tablo ortaya çıktı. 15 Temmuz sonrası yaklaşık 15 üniversite kapatıldı, öğrencileri başka kurumlara sevk edildi, öğretim ve idari kadroları dağıtıldı. Gözden kolaylıkla kaçabilecek bir başka gerçek de bir gecede ülkedeki 1.570'i aşkın fakülte dekanının YÖK tarafından istifa ettirilmesidir. Ve bütün bunlar olurken ne dekanlardan, ne rektörlerden ve ne de üniversitelerden akademik özerkliğe tarihimize indirilmiş bu en ağır darbeye karşı güçlü bir ses çıktı. Kısa bir süre sonra rektörlerin de kurumlarınca seçilme yerine değil cumhurbaşkanı tarafından atanmaya başlamasıyla üniversitede özerklik ve özgürlükten söz etmek artık olanaksız hale geldi. Üniversite tarihimize şu anda yaşananları karşılaştırabileceğimiz geçmiş kırımlardan en önemlisi, 12 Eylül Darbesi sonrası askeri rejimin çok sayıda akademisyen ve çalışanı üniversitelerden uzaklaştırmasıdır. Bu dönemin üniversite açısından yarattığı en ciddi sorun elbette YÖK ile birlikte üniversitelere bugün de etkisini arttırarak sürdüren katı bir rejimin gelmesidir. Bundan önceki yıllarda 27 Mayıs ve 12 Mart askeri darbeleri de üniversiteyi 12 Eylül kadar olmasa bile olumsuz etkilemiştir. Tarihimize üniversiteye üzerinde yeterince durulmayan bir darbe de 1933'te

bir gecede ‘Üniversite Reformu’ adıyla gelmiş, bir günde İstanbul Üniversitesi kurulurken, varlığı sona erdirilen Darülfünun’un akademik kadrosundaki 247 kişiden 159’unun işine son verilmiştir. 12 Eylül ve 2016 sonrası işten çıkarılanların yanında 159 sayısı kısıtlı görülebilir ama 1933 yasası Darülfünun’daki akademisyenlerin neredeyse %65’i tek bir kararla üniversiteden dışlamıştır. Bu üniversite tarihinde az rastlanan bir kıyımdır. Üniversiteye sözünü ettiğimiz bu darbeleri Osmanlı dönemine de götürmek mümkündür. Ancak önemli olan bu aşamada darbelerin dökümünü yapmak değil, geri plandaki dinamiği anlamaya çalışmaktır. Osmanlı döneminden bu yana üniversitelerin değişmez yazgısı iktidarlar tarafından korku ve kuşkuyla karşılanmış olmalarıdır. Akademik dünya tanım itibarıyla özgür, çoğulcu düşünce ve baskısız sorgulama üzerine kurulmuştur. İktidarlar sonucunu kestiremeyecekleri düşünce ve toplumsal dinamikler üretebilen üniversiteyi denetim altına almak için yukarıdaki birkaç örnekte görüldüğü gibi gerekirse en katı önlemleri almaktan çekinmemişlerdir. Türkiye’de iktidarlara böyle bir rahatlığı veren, buna karşılık üniversiteleri ve akademisyenleri iktidar karşısında çaresiz kılan etkenleri irdelemek sadece geçmişe yönelik bir egzersiz değil, bilakis özgür ve özerk üniversitelerin eninde sonunda kurulmasını, özellikle de baskı sonucu ortaya çıkan dayanışma akademilerinin geleceğini sağlama almak açısından önemlidir.

Tabandan Kaynaklanan Üniversiteye Karşı Tavandan Kurulan Üniversite

Üniversitelerimizi ve akademisyenlerimizi iktidarlar karşısında güçsüz kılan etkenlerin tümünü irdelemek böyle bir bölü-

mün kapsamını aşar. Burada bu alanda önemli olduğu halde şu ana kadar üzerinde yeterince durulmadığını düşündüğüm birbirleriyle bağlantılı iki konuyu tartışmak istiyorum. Birincisi, Darülfünun'dan başlayarak örnek aldığımız Avrupa üniversitelerinden farklılığımızı vurgulamalıyız. Üniversite kavramının önde gelen örnekleri Avrupa'da tabandan gelen dinamiklerle oluşmuş ve zaman içinde gelişip olgunlaşmıştır. Bizim üniversitelerimiz ise genelde özel yasalarla -tavandan kurulmuştur. İkincisi, buna bağlı olarak ya da en azından bu gerçeğe paralel olarak, üniversitelerimiz Avrupa'daki örneklerinden farklı olarak tabanla (halkla) etkileşim içinde olmamış, tabandan kaynaklanan ya da desteklenen bilim dernekleri, kütüphane ve müzelerle beslenmemiştir. Bu iki gerçeği bir arada ele aldığımızda akademik ortamımızla ilgili kolaylıkla göz ardı edilen bir başka olguyu da belirtmekte yarar var. Tabandan kaynaklanmak ve beslenmek Avrupa üniversitelerinin hemen hızla gelişimlerine yol açmamış, uzun yüzyıllar alan bu süreç her yerde de başarılı olmamıştır. Avrupa'nın en köklü üniversitelerinin bile birer bilim, sanat, özgün düşünce yuvası olmaları ve kendilerini iktidarların baskısından en az bir ölçüde korumaları yüzlerce yıl almıştır. Bizde ise zaten yapay yollarla yaşama geçirilmiş, baskıcı bir yasayla (YÖK) yönetilmiş ve yeterince mali destek görmemiş kurumların kısa zamanda olgunlaşması bekleniyor. Köklü bir çınarın bir fidan olarak başlayıp uzun yıllar beslenerek büyüdüğünü bilsek de, üniversitelerimizin mucizevi bir şekilde olgunlaşmasını beklemek ne derece gerçekçidir? Bu saptama elbette üniversitelerin iktidarlar karşısındaki çaresizliğini haklı çıkarmak için gündeme getirilmedi. Burada önemli olan akademik kurumlarımızın zaaflarını saptayıp mümkün olduğu kadar hızlıca ve sağlıklı yöntemlerle üniversiteleri desteklemektir.

Üniversite tarihimizi ve akademisyenlerin deneyimlerini ince-
lerken haklı olarak üzerinde durulan belki de en önemli konu, ik-
tidarların baskıcı tutumu nedeniyle, akademik dünyanın hiç bir
zaman normal, sağlıklı bir dönem yaşamadığıdır. Her dönem ya-
şanılan baskının kahir ağırlığı ve acil gereksinimleri nedeniyle
akademisyenler genellikle üniversite sorunlarının temellerini irdে-
leyerek sorunları gidermeyi hep arka plana itmiş, daha geniş za-
manlara bırakmışlardır. Herkesin bildiği gibi bu geniş zaman hiç
bir vakit gelmez ve belki bu gidişle gelmeyebilir de. Dolayısıyla
üniversitelerin ve akademisyenlerin her şeye karşın kendilerine,
kurumlarına ve topluma olan borçlarından dolayı konuyu derin-
lemesine incelemeye hemen başlamaları gerekir. İçinde bulundu-
ğumuz durum bunu acil olarak gerektirdiği gibi, aşağıda da gö-
rüleceği gibi bazı umut ışıkları üniversiteyi yeniden kurup ayağa
kaldırmanın zamanı geldiğini gösteriyor. Bu aciliyeti görmemek
mümkün değil artık. Üniversiteler YÖK cenderesinden kurtul-
mayı umarak mücadele ederken, YÖK'ü de aşan yeni bir durum-
la karşı karşıya geldiler. Sayıları neredeyse 200'ü bulan üniversite-
lerimizin rektörleri artık tek bir kişinin iradesi ve tasarrufuyla be-
lirleniyor. Üniversitelerin en tepesine merkezi/siyasi bir destekle
gelen rektörler fakülte, enstitü ve bölümler aracılığıyla yukarıdan
aşağıya doğru katıksız bir hiyerarşi getirmiş bulunmaktalar. Ya-
kın zamanlara kadar bilimsel ve akademik ölçütlerle yönetilmeye
çalışılan üniversitelerde bu kriterlere saygı duymayan, bazen keyfi
ve çoğu zaman liyakata dayanmayan bir ortam yaratıldı. Ne ka-
dar ilginçtir, üniversiteye uygulanan bu akıl dışı yöntemler sanat
alanında, örneğin aynı katılıkla bir orkestraya uygulansaydı kaçır-
ılmaz olarak ortaya çıkan kakofoni orkestradakilerden başlaya-
rak dinleyici ve eleştirmenlerden ağır tepkiler alırdı. Bu üniversi-
telerde neden olmadı? Bunu araştırmak akademisyenlere düşer-
ken neden üniversiteler ve akademisyenler hâlâ sessiz?

Akademisyenlerin bireyler olarak iktidara karşı güçsüz olduğunu söylemek gereksiz. Ancak akla şu soru geliyor; akademisyenler bulundukları kurumun dar sınırlarını aşarak neden diğer kurumlardaki meslektaşlarıyla dayanışma içine girmez, neden bilimsel kimlik, yetkinlik ve haklarıyla topluma ulaşmaya çalışmazlar? Bu konuda somut ve kolaylıkla gözden kaçan bir örnek verelim: Türkiye’de şu anda tıp fakültesi sayısı 84’ü aktif olmak üzere 100’ü bulmuş durumda. Bunun ne kadar ölçsüz olduğunu göstermek için bir örnek verelim: nüfusu Türkiye’ninkinin yaklaşık dört katı olan ABD’de tıp fakültelerin sayısı yaklaşık 170’tir. Avrupa’da da tıp fakültesi/nüfus oranları da benzer mertebededir. Buradan çıkan sonuç çok net: Türkiye’de tıbbın en temel ilkelerini, teşhis ve tedavi yöntemlerini öğren(e)memiş çok sayıda hekim bu tıp fakültelerince mezun edilip topluma salıverilmektedir. Bu durumda tıp fakültelerinden ciddi bir değerlendirme yapılmadığı gibi, toplumun sağlığı, doğrudan kişilerin ve toplumun sağlığını koruyacağına yemin eden hekimler ve kurumları tarafından tehlikeye atılmakta. Bir ikinci örnek yetecektir. Son birkaç yılda iktidarın İmam Hatip okulları açmaktaki giderek artan heves, iştiha ve becerisi karşısında başta Eğitim Fakülteleri olmak üzere, psikologlar, sosyal bilimciler ve siyaset bilimcileri toplumu yeterince uyarmamış, aydınlatmamışlardır. Burada vurgulamak istediğim nokta, tabanla kaynaşmış, topluma karşı sorumluluğu olan ve uzun vadede toplumun desteğiyle iktidarlara karşı akademik kriterleri, bilimselliği ve üniversiteyi koruyabilen üniversitelerimiz mevcut mu? Yanıt maalesef hayırdır. Ülkemizde üniversite ve akademisyenlerin temel sorunların biri. bakışlarını YÖK ve iktidara yöneltmiş olmaları ve bu nedenle toplumdan soyutlanmanın yanı sıra mücadelelerinin ve enerjileri-

nin önemli bir bölümünü akademik kriterler ve bilimsel ölçüt ve kaygılar yerine çoğunlukla merkezi otoriteye karşı yapmalarıdır.

Dayanışma Akademilerine Yeni Bir Perspektiften Bakmak

İşte bu bağlamda son yıllarda zorunlulukla ortaya çıkan dayanışma akademilerine yeni bir perspektiften bakmakta yarar var. Yeni bir yaklaşım çünkü bu akademilerin öncüllerini oluşturan kurumlardan ikisiyle doğrudan ilgili biri olarak bugünün, geçmişten daha ağır ve baskıcı koşullara karşın paradoksal bir şekilde umut verdiğini düşünüyorum. Bunu daha iyi takdir etmek için sözünü ettiğim iki kuruluş/kurumla –BİLSAK ve BİLAR– ilgili birkaç saptama yapmak gerekiyor. Yönetiminde bulunup faal olarak çalıştığım bu iki girişimden birincisi BİLSAK 12 Eylül darbesi sonrası 1402’likler diye anılan, üniversiteden uzaklaştırılmış akademisyenler, benim gibi YÖK’ü protesto edip ayrılanlar ve bu ekibe destek veren aydınlardan oluşan bir grup tarafından kuruldu. Cihangir’de faal gösteren BİLSAK, bünyesinde zaman zaman dersler, kurslar, müzik ve sanat faaliyetlerine yer verse ve üniversiteden ayrılmış birçok kişiye bir ikinci yuva gibi kucak açsa da, hiçbir zaman paralel bir üniversite olma iddiasında ve kapasitesinde değildi. Ondan sonra daha akademik ve bilimsel ölçüt ve kaygılarla faaliyet gösteren BİLAR ise birkaç defa mekân değişikliği, kısıtlı olanaklar ve yeterince tabana ulaşamama nedeniyle gene bir alternatif bilim kurumu olarak kısıtlı kaldı. 12 Eylül’ün katı hükmünün daha sonraki iktidarlar döneminde görece azalır gibi olması ve üniversiteden uzaklaştırılanlarla istifa edenlerin üniversiteye dönme imkânının gündeme gelmesiyle artık BİLSAK ve BİLAR’ın alternatif kurumlar olarak yaşamaları söz konusu olmadı.

Akademik geleceğimizle sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için bugünkü durumla BİLSAK, BİLAR gibi girişimleri karşılaştırmak gerekir. Bugünün 12 Eylül sonrası girişimleriyle önemli bir benzerliği elbette üniversiteye yapılan yoğun baskıdır. Askeri rejim YÖK ile birlikte üniversiteye dar bir elbise giydirirken sorunlu bulduğu kişileri eldeki sıkıyönetim olanaklarıyla uzaklaştırmıştı. Bu durumda üniversite dışında kalanlar gerek kendi akademik faaliyetlerini sürdürmek, gerek üniversite dışında bir kurum oluşturmak üzere bir araya gelmişlerdi. Ancak bu benzerliği fazla abartmamak gerekir çünkü o günkü kurum dışı akademisyen sayısı bugünkünden çok azdı. Ve gözden kaçabilecek bir nokta da BİLSAK ve Bilar gibi girişimlerin uzun ömürlü olmayacağını gösteriyordu. Genelde halk, özelde de akademisyenler daha önce de yaşadıkları sıkıyönetim ve askeri rejimin bir süre sonra yerini neredeyse tanım itibariyle daha gevşek/toleranslı bir sivil yönetime bırakacağını biliyorlar/umuyorlardı. Nitekim seçimlerle birlikte uzun bir süreç sonunda bile olsa üniversitede görece bir 'normalleşme' gerçekleşmiş, bu satırların yazarı dahil olmak üzere birçok kişi yeniden üniversiteye dönmüştü. Bu geri dönüşü YÖK ve üniversiteye uygulanan baskıcı rejimin kabulü olarak görmek de doğru değildir. Zira 1989'da İstanbul'da şimdilerde ÜNİVER olarak adı kısaltılan Öğretim Üyeleri Derneği yüzlerce üyesiyle Türkiye'nin üniversite yoğunluğu açısından en önde gelen kentinde kurum içinde akademik özgürlük ve özerklik mücadelesine başlamıştı. Yurt dışındaki akademik çalışmalarından döndükten sonra 1994'te katıldığım bu dernek bugüne kadar YÖK ile mücadele vermekte. Derneğin en sıkıntılı yılları üniversitemizin de yoğun baskıya girmeye başladığı 2002'den sonra başladı: iktidara gelen AKP önceki iktidarlar gibi üniversitenin kendi dinamiklerine bırakılamayacağını kısa zamanda gördü. Bu bağlamda daha iktidarlarının ilk

yıllarında getirmeye çalıştıkları bir üniversite yasasının belki de en önemli –ve daha önce eşi menendi görülmemiş yanı– artık üniversitelere yeni eleman alımının merkezi bir sistemle yapılacağıydı. Yasanın hazırlanmasında önemli rolü olan bir göz doktoru doçent, askerler nasıl merkezi bir sistemle kadrolarını oluşturuyorlarsa üniversitelerin de Ankara’dan yönetilecek bir sistemle ülkedeki bütün üniversitelerin akademik kadrolarını zaman içinde belirlemesini öngörüyordu. Bu taslak AKP’nin daha iktidarı tümüyle ele geçirememiş olmasının da katkısıyla geri çekilmiş, ancak ondan sonraki yıllarda iktidar üniversite üzerindeki planlarından vazgeçmemiştir. Bunun ibret verici bir örneği 2009’da yaşandı. O sırada polis akademileri ve askeri okullardan uzaklaştırılan yüzlerce kişi, eğitim durumlarına göre, Ankara’nın bir kalem oynatmasıyla ülkede bazı üniversitelere ‘atandı’. Bir başka deyişle merkezi bir kararla üniversitelere sorma gereği duymadan bu kişiler ODTÜ, İTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi gibi kurumlara empoze edildi. O güne kadar YÖK’ün bütün zorbalıklarına karşın lisans ve lisansüstü öğrenci alımında keyfilik yaşamayan ve özellikle lisansüstü öğrenci kabullerini kendi akademik ölçütlerle yapabilen bu üniversitelerin yönetimine doğrudan merkezi bir müdahale ile öğrenci kabul ettirilmişti. Bu kurumlardan yalnızca biri –Boğaziçi Üniversitesi– gönderilen öğrencileri yerleştirmeyi kabul etmemiş, bu nedenle ondan sonraki bir yıl boyunca üniversitenin kendi kriterleriyle atadığı genç akademisyenlerin kadroya yerleştirmeleri YÖK tarafından engellenmişti. Burada önemli bir nokta kolaylıkla dikkatten kaçabilir. Yukarıda üniversite ve akademisyenlerin ortak sorunlar karşısında iş ve güç birliği yapmadığından söz edilmişti. İşte 2009’daki bu olay üniversiteleri akademik özellikleri ve az da olsa özelliklerini Ankara’ya karşı korumak için bir fırsat sağlamıştı. Bunun gerçekleşmemesi iktidarı daha da heveslendirmiş

olmalı ki 2012’de yeni bir taslakla üniversiteleri gene tam istedikleri biçimde denetim altına almaya çalıştılar. İşe burada ÜNİVDER, akademik kurumlar ve akademisyenlerin çabası bu yeni taslağın da akim kalmasını sağladı. Ama YÖK’ün o güne kadar yaklaşık 30 yıldır uyguladığı baskı sanki yeterli değilmiş gibi 15 Temmuz iktidara istediği olanağı sağladı.

Akademik Öğrenilmiş Çaresizlik

Üniversitelerin ve akademisyenlerin giderek daha ağır baskıların hedefi olduğunu özetleyen bu tablodan umutlu olmak ve dayanışma akademilerini aydınlık bir gelecek beklediğini söylemek olanaklı mı? Birçok kişinin bu aşamada eskisinden çok daha kötümser olması ve geleceğe karamsar bakmasını doğal karşılamak gerekir. Ama Türkiye’de üniversitenin ve kurum dışı akademik çabaların geçmişini bilmek gelecek için yapıcı, yüreklendirici ipuçları da sağlıyor. Bazen sorun kendi çözümünü de içerir. Burada da böyle bir durum olduğuna inanmak istiyorum. Üniversitelerimizin temel sorunlarından biri tabanla iletişim ve etkileşim içinde olmamasıysa, diğeri de akademisyenlerin kurum içindeki kimlikleriyle fildişi kulesine kapanmayı çok kolay kabul etmeleridir. Baskı bu bağlamda üniversiteyi toplumdan daha çok soyutlarken, akademisyenlerin önemli bir bölümü de kurum içine kapanmayı yeğlemeye başlıyorlar. Bunun adını koymakta yarar var: üniversite ve akademisyenler derin bir akademik ‘öğrenilmiş çaresizlik’ yaşamaktalar. Psikoloji/nörobilim literatürüne bakacak olursak öğrenilmiş çaresizliğin en temel –patolojik– özellikleri, baş etme dürtüsünden vazgeçme, çaresizliği kabullenme ve yeni çözüm arayışlarına son vermedir. Gerçekten de üniversitelerimiz ve onları ayakta tutan akade-

misyenler öğrenilmiş çaresizliğin bu tanımına uygun bir profil çizmekte.

O halde umutlu olmak için gerekçe var mı? Şiddetli sarsıntıya maruz kalan meyveli bir ağaçtan ilk düşen meyveler en olgunlarıdır. 2016'dan başlayarak giderek artan sarsıntılara maruz kalan üniversitelerin ilk kayıpları tarihimizdeki bütün akademik kıyımlardan çok önemli bazı farklılıklar gösteriyor. Birincisi, üniversiteden uzaklaştırılanların sayısı 12 Eylül'dekinden daha fazla. İkincisi, üniversiteden bağları koparılan akademisyenler eski kıyımlardakinden çok daha genç ve dinamik. Üçüncüsü, bu son kıyım daha öncekilerden farklı olarak sadece ulusal değil uluslararası tepki ve dayanışmayı da birlikte getirdi. Akademik olarak çok daha donanımlı, sadece akademiye değil dünyayı çok daha iyi bilen ve takip eden akademisyenler üniversiteden kopmanın hemen sonrasında-bazı trajik, herkesi yaralayan istisnalar dışında-silkinip yeniden canlanmaya ve örgütlenmeye başladılar.¹ İşte KODA, Mersin, İstanbul, İzmir, Eskişehir gibi dayanışma akademileri ya da faaliyetleri bizim artık eskisinden çok farklı bir akademi anlayışıyla karşı karşıya olduğumuzu gösterdi. İktidar bilmeden ve aleyhlerine dönecek sonucu görmeden uzun vadede üniversitelerimize ve akademik dünyamıza bir iyilik yaptı. Toplumu eğitmeye öncelik veren, üniversite dışında

¹ Bu dönemde ne yazık ki trajik olaylar da yaşandı. Örneğin genç bir akademisyenimizin, Dr. Mehmet Fatih Traş'ın KHK ile atılması sonrasında geleceğe dair umudunu yitirip intihar etmesi, Dr. Nuray Ergüneş'in vefatı ve bu süreçte bildiğimiz ve bilmediğimiz ağır psikolojik sorunlarla baş etmeye çalışmaları kendi içinde ayrı bir yazı konusudur. (Kimilerinin hikâyeleri için bkz. <https://notabene.com.tr/ana-sayfa/335-akademisyenlerden-khk-oeykuelleri.html> ve <https://notabene.com.tr/ana-sayfa/472-baris-akademisyenlerinden-hudut-disi-oeykueller.html>).

bir akademik uğraş, üretim ve düşün dünyası olacağını gösteren bu çabalar, üniversitelerimizin daha ilk kuruluşlarında gündeme gelmesi gereken önemli bir olguyu yakaladılar: tabanla bütünleşme.

İşte bu nedenlerle geleceğe eskisinden biraz daha umutla bakabiliriz ve bakmalıyız. Dayanışma akademilerini ve üniversitelerimizi bekleyen en büyük tehlike, klasik akademisyen tavrıyla tekrar eski yöntemlere dönmek ve iktidarın bilmeden başlattığı bu heyecan verici yeni deneyimi sonlandırmaktır. Bu bilinçle yola devam edilirse sadece bizim değil üniversite tarihinin sayılı kıyımlarından yeni üniversite ve gerçek akademi küllerinden doğacaktır.

KAMUSAL VAROLUŞ MÜCADELESİ OLARAK KODA

RUHİ DEMİRAY

“...insanların içinde hor görülecek şeylerden çok, hayranlık duyulacak şeylerin bulunduğunu söylemek için...”¹

Giriş

Temel olarak KODA ve diğer Dayanışma Akademileri, uyguladığı politikalara itiraz etme cüreti gösteren herkesi vatan haini olarak yaftalayıp onları kamusal yaşamının dışına atmak için evrensel hukuk ve etik ilkeleri hiçe sayan bir siyasal iktidara karşı, akademisyenlerin kamusal yaşamda tutunmalarını sağlamaya dönük oluşumlar olarak tanımlanabilir. Aslında, Barış Bildirisi’nin anlamının “barışçıl-uygar yaşam” ve onun koşulu olan “farklılıkların eşit biçimde bir arada yaşaması” için tavır koyma ve sorumluluk alma olduğu düşünüldüğünde, Dayanışma Akademileri’nin akademisyenlerin bildiriye imzalarken aldıkları tavır ve üstlendikleri sorumluluğun doğal sonucu olduğu düşünülebilir.

¹ Albert Camus, *Veba*, çev. N.T. Öztokat, Can Yay.: İstanbul, 2019, s. 302.

Diğer yandan, Dayanışma Akademileri'nin fiilen kurulmaya başladığı 2016 Eylül'ünden bu yana gerçekleşen deneyimlerin gösterdiği üzere, memlekette muhalefet eden her kesime karşı acımasız ve hukuksuz baskı uygulayan ve bunu daha rahat yapmak için ülkenin rejimini değiştirmekte sakınca görmeyen bir siyasal iktidar hüküm sürmektedir. Bu koşullarda, siyasal iktidar siyasal-toplumsal dönüşüm projesine karşı verilen varoluş mücadelesinin yıpratıcılığı nedeniyle, Dayanışma Akademileri'nin, kamusal varlık ve etkinliklerinin zaman içerisinde zayıfladığı görülmektedir. Diğer yandan, söz konusu zayıflamaya neden olan "içsel" –yani doğrudan baskıcı siyasal iktidardan değil imzacı akademisyenlerinin ve dayanışma akademilerinin özelliklerinden kaynaklanan– faktörler olduğu da söylenebilir. İmzacı akademisyenler, kişilerarası eşitlikçi-karşılıklı saygı üzerine değil asimetrik güç konumları üzerine kurulmuş ve dolayısıyla mütemediyen şiddet üreten bir tarihsel-kültürel dünyanın çocuklarıdır. Bu dünyanın ürettiği felaketlere karşı sağaltıcı rol oynamak derdindedirler; ama unutulmamalıdır ki felaketlere yol açan virüslerin taşıyıcılarıdır da aynı zamanda. Herkes gibi, onlar da kişilik öğütücü keyfiyete dayalı hiyerarşik anlayışların ve şiddet sarmalının taşıyıcı-kurbanlarıdır.

Bu yazı KODA özelinde Dayanışma Akademileri'nin ortaya çıktığı koşullar ve akademilerin tarihsel misyonu üzerine bir değerlendirme sunacaktır. Yazıda KODA'nın merkeze alınmasının nedeni, yazarın kuruluşundan beri KODA üyesi olmuş olması ve dolayısıyla KODA'nın işleyiş ve pratiğini doğrudan deneyimlemiş olmasıdır. Yazı, KODA üzerinden Dayanışma Akademisi deneyimini söz konusu deneyimi ortaya çıkaran tarihsel-siyasal bağlam içerisine yerleştirerek, öz-düşünümsel (self-reflective) bir biçimde anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Bu anlamlandırmanın merke-

zine etik bir iddia ortaya koymaktadır: KODA ve Dayanışma Akademileri çerçevesinde verilen mücadelelerin içerdiği tüm zorluk ve kaçınılmaz eksikliklere rağmen, içinde bulunduğumuz baskı ve hukuksuz uygulamalar döneminde, bu tür kamusal varoluş mücadeleleri insanlığa ve topluma karşı yükümlüğün gereğidir.

KODA'nın Ortaya Çıkışı: Ademe Mahkum Olmak ya da Olmamak

Her siyasal-toplumsal görüngünün anlamı içine doğduğu, içerisinde tezahür ettiği bağlamda saklıdır. Dolayısıyla KODA'yı anlamak için, KODA'nın ortaya çıktığı tarihsel bağlamı hatırlamak gerekir.

Ocak 2016'da "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı bildirinin imzalanmasıyla beraber, hükümet imzacı akademisyenlere yönelik yoğun bir baskı altına alma ve dışlama politikası başlatmıştı. İlk aşamada bu süreç, gözaltına alma, görevden uzaklaştırma ya da idari veya adli soruşturmalara uğratma gibi yöntemlerle işliyordu. Görevden uzaklaştırmalar ancak vakıf üniversitelerinde mümkün olabiliyordu; çünkü kamu üniversitelerinde görev yapmakta olan akademisyenler, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında kazanmış oldukları özlük haklarının korunması altındaydılar.

15 Temmuz 2016'da gerçekleşen "Başarısız Darbe Girişimi", ülkedeki tüm muhalif unsurlara olduğu gibi, imzacı akademisyenlere de uygulanan baskı ve dışlama sürecinin yeni bir boyuta taşınması için Erdoğan Hükümeti'ne ihtiyaç duyduğu fırsatı vermişti. Devlet kadrolarını darbe girişiminin arkasında yaralan Fethullahçı terör örgütünden temizleme amacıyla kullanacaklarını ifade ettikleri KHK'ler ile kamu görevlilerini ihraç etme mekanizmasını, politika ve uygulamalarına karşı demokrat ve

sol bir perspektiften itiraz yükseltmeye cüret eden kimselere ve tabii ki de özellikle “Barış Akademisyenlerine” yönelik olarak çalıştırmaya başladılar. Öyle ki 1 Eylül 2016 tarihinde yayımlanan ilk KHK ile Kocaeli Üniversitesi’nde çalışırken bildiriyi imzalamış olan biz 19 akademisyen ihraç edilmiştik.

1 Eylül Kararnamesini başka kararnameler; bizlerin ihracını da diğer kentlerdeki “Barış Akademisyenlerinin” ihraçları izledi. Barış Akademisyenleri kendilerine yönelik faşizan uygulama ve baskılara karşı ayakta durabilmek amacıyla başta Kocaeli olmak üzere Ankara, İstanbul, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir ve Mersin gibi kentlerde Dayanışma Akademileri kurma yönünde cabalara başladılar. Biz Kocaeli Dayanışma Akademisinin açılışını ihracımızdan hemen sonra 28 Eylül 2016’da yapmış ve sonrasında da yoğun bir seminerler ve atölyeler dönemine girmiştik.

Dolayısıyla, KODA ve Dayanışma Akademileri, iktidarın “Barış Akademisyenlerine”, iktidara karşı demokratik-sol itirazlar yükselten kesimlere ve aslında muhalefet eden herkese karşı açık biçimde sindirme, yıldırma, yalıtarak etkisiz hale getirme ve yok etme politikaları uygulamaya başladığı dönemde bu politikalara karşı direniş odağı olarak ortaya çıktı. Bu politikaların ruhunu aslında iktidar sahipleri ve onların destekçilerinin dilinde o dönemde sıklıkla duyduğumuz bir tehdit en net biçimde ifade ediyordu: “Ademe mahkumsunuz!” Tüm muhalefetin yok edildiği ya da bütünüyle etkisiz hale getirildiği yeni bir toplumsal dünya tahayyülü. Dayanışma Akademileri, imzacı akademisyenlerin kamusal alanda varoluşlarına, kamusal kişiliklerine kasteden işte bu fantastik tahayyüle karşı ortaya çıkmıştı.

Şimdi tuttuğumuz ipin ucunu çekmek, bize görünen anlamı derinleştirmek için sorulması gereken bir soru var: iktidar niye bu dönemde “muhalifi ademe mahkum kılma” politikasını uy-

gulamaya koydu? Kanımca, bu politika söz konusu dönem itibarıyla gerçekleştirilmek istenen rejim değişikliğinin gereği idi. O zaman olup biteni anlamak için sadece ana konturlarıyla olsa da Türkiye'deki rejim dönüşümüne göz atmak gerekir.

Yeni Türkiye'nin Rejimi I: Yapısal İlkenin Değişimi

Bir ülkenin rejimi her şeyden önce siyasal iktidarın örgütlenme biçimini ifade eder. Dolayısıyla, rejim değişikliği denilince dar anlamıyla kastedilen devletin temel yapısında dönüşüm yani anayasal dönüşümdür. 16 Nisan 2017'de gerçekleştirilen başkanlık referandumu ile Türkiye'nin bir anayasal rejim değişikliği geçirdiği tartışmasız bir durumdur. Parlamenter sistemden devlet gücünün bütüncül bir biçimde kullanılmasını esas alan, dolayısıyla da modern demokrasilerinin kurumsal düzlemde temel ilkesi olan güçler ayrılığı ilkesini açık biçimde yadsıyan Türk usulü başkanlık sistemine, bence daha net bir ifadeyle "reislik sistemine" geçilmiştir.

Yapısal ilkeye dair rejimleri sınıflandırmak konusunda yapılacak en temel ayırım hukuksal temelli rejimler ve keyfiyet temelli rejimler ayrımıdır.² Hukuksal temelli iktidar, doğası gereği sınırlanmış iktidardır. Çünkü hukuk bir çokluk içerisinde yaşayan insanların yaşamlarını *zapturapt* ederek yani insanları kukla haline getirecek biçimde onları kontrol edecek bağları zorla ele alarak düzenlemez. Tersine, hukuk insanın kendi yaşam ve eylemlerini

² Bu konuda en ufuk açıcı düşünürlerden birisi "hakimiyet biçimleri (*Formen der Beherrschung*)" ve "hükümet biçimleri (*Formen der Regierung*)" arasında ayırım yapan Kant'tır. Bakınız: Kant, *Perpetual Peace* (8:352-3) ve *The Doctrine of Right* (6:338-41). Kant'ın yaptığı ayırımın önemini kavrayan ender isimlerden biri Hannah Arendt'tir. Bakınız: Arendt, "On the Nature of Totalitarianism" içerisinde Jerome Kohn (der.) *Essays in Understanding 1930-1954* (New York: Schocken Books, 1994), s. 330-1.

belirleme yeti (hak) ve sorumluluğunda (ödev) bir varlık olduğu varsayımıyla çokluk halinde yaşayan insanların yaşamlarında düzenlemelerde bulunur. Başka bir ifadeyle, hukuk insanlara kader çizmez; onların hem koruma altına alınmış bir özel alan sayesinde bireysel düzlemde hem de insanların eşit vatandaş statüsüyle beraber eyleyebildikleri kamusal-siyasal alan sayesinde kolektif düzlemde kendi kaderlerini belirlemelerine olanak sağlar. Keyfiyet temelli rejimler ise tam tersine belirli bir kişinin, ailenin ya da toplumsal grubun diğerlerini hakimiyeti (*dominium*) altına almasıdır. Muktedir olanın zorlama kapasitesi ötesinde hiçbir sınırlamayla bağlı olmaması durumudur; onun kontrolü altına aldığı insanlar ve şeyler üzerinde malik, sahip, despot –ki Yunan-cadaki etimolojik kökeni itibariyle ev sahipliğini ifade eder– olma durumudur. Batı siyaset felsefesinin temellerinin atıldığı Antik Yunan düşüncesi açısından despot siyasal-kamusal alana ait bir kavram değil; özel yaşama, hane halkının yönetimine (oikos) dair bir kavramdır. Despotik yönetim tarzını siyasal-kamusal alana taşımak –ki bu rejimleri Yunanlılar tiranlık olarak adlandırmışlardı– fiili olarak birçok rejimin niteliği olsa da normatif açıdan bu rejimler sapma olarak, meşru olmayan rejimler olarak görülmüşlerdi. Maalesef, siyaset kavramını seyislik kavramımdan türetmiş olan ve yüzyıllardır siyaseti bir at misali halkın üstüne binip onu sürmek olarak düşünen İslam kültürleri açısından bu ayrım yapılabilir değildir. Batılı politika kavramı çokluğu ve çokluğun yönetimini içerirken, İslam toplumları açısından farklı olmak “fitne (isyan)” unsuru olmak ve dolayısıyla damgalanma, yalıtılma ve yok edilmeye konu olmak anlamına gelir.

Temel ayrım olan hukuksal temelli rejimler ve keyfi rejimler arasında ayrıma ek, bir de siyasal iktidarı kullanan aktöre ilişkin olarak monarşi, aristokrasi ve demokrasi arasında yapılan sınıflandırma vardır. Burada dikkate alınması gereken nokta, bu sınıf-

landırmanın hukuki temelli rejimler (ki bu aynı zamanda meşruluğu ifade eder) arasında yapıyor olduğudur. Bunun temel kistası ise iktidarın eylem ve icraatının kendi keyfiyetinde olmayan kurallar tarafından belirli ve sınırlı olması; bunun gereği olarak da iktidarın kullanımı ve denetiminin tek bir elde toplanmamış olması yani güçler ayrılığı ilkesidir. 16 Nisan 2017'de devletin bekası ve milletin birliği için her türlü güç ve şiddet kullanımı meşrudur mantığıyla yapılan düzenlemeler bir anayasal revizyon değil düşünülebilecek en köklü rejim değişimidir. Türkiye monarşiden aristokrasiye ya da aristokrasiden demokrasiye geçmiş olmaktan çok daha köklü bir değişimi yaşamıştır: hukuk temelli iktidar yapısından keyfiyet temelli iktidar anlayışına geçmiştir. Yalnız bunu söylemek Türkiye'nin önceki dönem rejimine güzelleme yapmak anlamına gelmez. İnsan Haklarına saygılı gerçek bir hukuk devleti olma konusunda Türkiye'de rejimin her dönem için büyük sıkıntıları olmuştur. Diğer yandan AKP öncesi dönemde devletin tüm ceberut, baskıcı kural ve uygulamalarına, siyasal-kamusal alanın dışlayıcı yapısına rağmen kendi kurallarıyla bağlı olan (dolayısıyla da minimum anlamıyla hukuk devleti olan) bir devlet ve iktidar mantığı normatif ilke olarak korunmaya çalışılmıştır.

Keyfiyet temelli iktidar yapılarının en temel özellikleri hukuk kuralları yerine, emirler, kararnameler ve hükümler/fermanlarla sürdürölmeleridir. Hukuk kurallarının tersine, bu tasarrufların kamuya duyurulmuş olması, tüm hukuk süjeleri açısından geçerli ve bağlayıcı olmaları, belli bir sürekliliğe sahip olmaları gibi evrensel ölçütlere uyma gereklilikleri söz konusu değildir.

Diğer yandan keyfiyet temelli iktidar yapılarının farklı tipleri söz konusudur. Genel olarak, bir tarafta seçkinci hakimiyet rejimleri; diğer tarafta da popölist hakimiyet rejimleri olduğunu söyleyebiliriz. Seçkinci yapılar, muktedirin hakimiyet altında tutulan halktan belirgin bir biçimde ayrı tutulduğu türden yapı-

lardır. Bu yapılarda, hakimiyetinde tutan bir taraf, örneğin kralın/sultanın tarafı ya da gerçek kralın/sultanın tarafı vardır. Bu taraf, kendini “bütünle” özdeş düşünmez; üstün olan, hükmetme hakkı olan “taraf” olarak görür. Tarihsel-toplumsal gerçekliği değiştirmek peşinde değildir; tam tersine başların baş ayakların ayak olduğu ebedi düzenin uygulayıcısıdır. Bu doğrultuda diğer tarafa karşı uyguladığı politika baskı altına alma politikasıdır; bunun temel aracı ise “korku” yaratmaktır.

Popülist hakimiyet rejimleri ise, muktedirin kendini toplumla, tarihle, insanlıkla ve hatta evrensel ruhla özdeş gördüğü, özdeş olarak sunduğu yapılardır. Söz konusu olan bir tarafın hakimiyeti değildir; tüm tarafları ilga edecek olan bir akımın, bir hareketin hakimiyetidir. Sürekli bir devinim hali içerisinde bir iktidar yapısı söz konusudur. Kimin bu hareketin/akımın aktörü olduğu; kimin onun tarafından süpürülecek pislik/artık (“scum of the earth”) olduğu bir kerede kati biçimde belirlenemez. Hannah Arendt’in totaliteryanizmleri çözümlerken kullandığı “soğan metaforu” bu yapıları çok iyi tanımlar.³ Lider soğanın cücüğü gibidir; toplumun/halkın dışında değil göbeğindedir; onun en saf, pirüpak halidir; onun özüdür. Bütünü, bütünün ruhunu temsil ettiği için, liderin karşısında duran herhangi bir tarafın (party) meşruiyeti söz konusu olamaz. Dolayısıyla, diğerlerine uygulanan politika basitçe baskı politikası değil yok etme, kökünü kurutma (extermination) politikasıdır. Burada, rejim muhalifi korkutarak baskı altında tutmaya çalışmaz basitçe; herkesi bir koşullandırma sürecinin içine sokar. İnsanlardan talep ettiği uysal davranışları değildir sadece; ruhlarıdır. Kuru kuruya emirlere, karamamelere

³ Arendt’in başka yazılarında da tekrarladığı totaliter rejimlerin soğan biçimde yapılanması tezi için, bakınız: Arendt, “Authority in the Twentieth Century”, *The Review of Politics* 18/4 (1956), s. 403-417.

ve hükümlere itaat etmenin pek de önemi yoktur aslında; asıl olan, bunların altında yatan iradeye bağlanmaktır. Çökmüş, çürümüş dünyaya yeni bir hakikat getirecek akımın/hareketin parçası olmaktır asıl olan. Dolayısıyla, kimsenin suçsuzluğunu eylemleri (yaptıkları ve yapmadıkları) temelinde kanıtlama şansı yoktur. Aslında, suçlu suçsuz ayrımı klasik anlamıyla anlamsız bir ayrımdır; bu rejimler açısından tek önemli ayrım dost/düşman (içerden olan/dışardan olan) ayrımıdır. Bugün içerde olan yarın dışarda tanımlanabilir: çizgi soğanın bir önceki halkasına geri çekilebilir. Dışarda kalmanın bedeli ise ağırdır; yalıtılması ya da yok edilmesi gerekenler listesine girmektir. Seçkin hakimiyet rejimleri, muktedir olmayanlar açısından yerinden oynama eğilimi gösteren her unsuru çekiç ve çivi kullanarak yerine sabitleyen tamirciler olarak işlev görürken, popülist hakimiyet rejimleri kendi döngüsüne katılmayan her şeyi silip süpüren anaförler gibidirler.

Korkarım ki 16 Nisan 2017 ile temel atılma töreni gerçekleşen rejim bir popülist hakimiyet rejimidir. Onun, kendini dinsel, İslami bir söylemle sunan biçimidir. Öyleyse, 20. yüzyılda insanlık tarihinde görülmemiş felaketlere ve onarılmaz yaralara yol açan totaliter rejimlerle benzerlik göstermektedir.

Yeni Türkiye'nin Rejimi II: Kültürel ve Ruhsal Dönüşüm

Fransız düşünür Montesquieu'nün siyaset düşün tarihi içerisinde gerçekten müstesna bir yeri vardır. Montesquieu siyasal rejimlerin kurumlardan ibaret olmadığını, kurumların bir toplumun kültürel yaşamına ve bu yaşamın ürünü olan insan ruhuna dayanarak varlığını sürdürebileceğini vurgulamıştır.⁴ Dolayı-

⁴ Bakınız: Montesquieu, *Kanunların Ruhu Üzerine*, çev. Berna Günen, (İş Bankası Yayınları: İstanbul, 2019).

siyla, her esaslı rejim değışikliğı toplumsal kültürün ve insan ruhunun dönüşümünü gerektirir. Popülist hakimiyet rejimlerinin kuruluşlarında bu durum özellikle belirgindir.

Kültür, bir insan topluluğunun varlığa ve kendi varoluşuna dair aldığı belirli bir tavidir ve bu belirli tavrın temelinde belirli bir hakikat anlayışı bulunur. Dolayısıyla, bir toplumda siyasal rejimi kalıcı bir biçimde değıştirmek ancak temelde o toplumun hakikat anlayışını değıştirmekle mümkündür. Aslında, popülist hakimiyet rejimleri söz konusu olduğunda daha radikal bir dönüşümden bahsedilebilir: bir toplumun hakikat ile ilişkisinin değışmesi. Bu tür rejimlerin kendilerini ancak modern dönemde göstermiş olmaları hiç de bir tesadüf değildir. Hepsi, hakikatin nihayetinde etkililik kazanmış bir kurmaca (*construction*) olduğu noktasında hem fikirdirler. Hakikat, ezeli ve ebedi olan, insanın müdahale alanının dışında olan, ona sınır çizen bir ölçüt (standard) olarak görülmez. Kurulan, inşa edilen bir şeydir. Öyleyse, yapılması gereken kendi hakikatini kurmak için mücadele etmektir. Yukarıda bahsettiğimiz hareket/akım olma vurgusunun anlamı burada daha açık biçimde ortaya çıkar. Dinamik bir hakikat anlayışdır söz konusu olan ve hakikatin kıstası gerçekliğe denk düşmek (tekabül etmek) değil; etkili, efektif olmaktır. Hakikat yoktur aslında; hakikat algıları vardır ve mesele kendi hakikatini kabul ettirmekten ibarettir.

Günümüz Türkiye’si hakikatle olan ilişkinin tam da yukarıda anlatıldığı gibi kurulmuş olduğu bir kültürel dünyadır. Bizi aynı bağlama, zemine bağlayacak bir çıpayı kaybetmiş durumdayız. Bizi bağlayan ortak bir kamusal alan yok. Fikir ve düşüncelerimize, yargı ve iddialarımıza dayanak notası olacak gerçeklik zemini yok. Sadece “algı” var “algı mühendisliği” var. Ortak bir hakikat ancak biz insanlar onu imal edersek (fabrication) var olabilir; yoksa önceden inanıldığı gibi tanınacak, karşısında teslim olunacak

gizli ya da açık bir hakikat yok. Amerikan komploları var; Yahudi-Hristiyan nifakı var; Rus kandırmacaları var; Acem oyunları var; tüm bu oyunları bozan ama karşıdan bakınca da bunların bize görüldüğünden farklı görünmeyen yerli ve milli bir hikaye var. Bu anlayışa göre herhangi bir tespitin, iddianın, değerlendirmenin ya da yorumun tabii olduğu kıstas, onların olmayan (daha doğrusu, olmadığı sanılan) gerçekliğe tekabül etmesi değil elbet. Geçerli tek kıstas, milli ve yerli hikayede olumlu rol oynuyor olmak. Yaptıkları haber üzerine gazeteciler hain diye, tüm toplumu ilgilendiren bir konuda ses çıkarttıkları için akademisyenler terörist diye içeri alındığında; kimse bunlar gerçekten yabancılara mı çalışıyor, terör örgütleriyle bağlantıları var mı diye sormuyor. Milli ve yerli yürüyüşün, Erdoğan'ın hep bahsettiği "kutlu yürüyüşün" gereği olarak yalıtılmaları ya da yok edilmeleri gerekli unsurlar olarak görülüyorlar. Onların sorunu, fiili gerçekliğe ters düşüyor olmaları değil; tam tersine fiili gerçekliğe bağlı kalarak, iktidarın ve dolayısıyla milletin "muhayyel hakikatine" kör kalmış olmak.

Gene Arendt'in Montesquieu okumasından ilham alarak söyleyebiliriz ki, her bir rejim belirli bir amacı esas almıştır; bu esas amaç insan psikolojisinin belirli bir değeri esas almasını ve belirli bir tavrın siyasal-toplumsal yaşamda başat olmasını gerektirir.⁵ Örneğin, cumhuriyet rejimlerinin temel amacı içerisinde insanın yaratıcı özgürlüğünün sergilendiği kamusal bir dünya inşa etmektir. Cumhuriyet rejimini mümkün kılan, "erdemlilik ilkesi" uyarınca eylemde bulunan vatandaşlardır. Vatandaşların böyle eyleyebilmesinin koşulu da onların "kamusal eşitliği" yaşamlarını yönlendiren temel değer olarak benimsemiş olmalarıdır. Krallıkları, daha doğrusu meşruti krallıkları ele alacak olursak, onların amacı huzur ve barışı sağlayan bir düzeni sağlama almak ve sür-

⁵ Bakınız: Arendt, "On the Nature of Totalitarianism".

dürmektir. Bu amaç, meşrutî krallık tabiiyetinde olan insanların “onur (şeref) ilkesi” doğrultusunda eylemde bulunmalarını gerektirir ve bu tür eylemlerin koşulu insanların “üstün ve rafine (excellence, distinction)” olma durumunu yaşamlarını yönlendiren temel değer olarak benimsemiş olmalarıdır.

Keyfiyet temelli rejimlere geçecek olursak, tiranlığın temel amacı kamusal yaşamı dondurmaktır. Tiranlıklar bunu, bazen özgür insan eylemlerinin kaotik sonuçları olacağı gerekçesiyle yapar, bazen de açık biçimde muktedirlerin tahakkümünü korumak ve sürdürmek dışında başka bir gayesi yoktur. Her iki durumda da, tiranlık bir tür sükûnet arayışı içerisinde: mezarlıkların sükûneti. Bu amaç, insanların kamusal alandan çekilmeleri, kamusal ölümler haline gelmeleri ile mümkün olabilir ancak. İnsanlar kendilerinden bu tür bir kamusal intihara meyletmeyeceklerine göre, bunun motivasyonunun iktidar tarafından sağlanması gerekir. İktidar bunu adına yıldırma adını vereceğimiz bir yöntemle yapar. Tiranlık, “korkunun” insan tavır ve davranışlarının temel güdüsü haline dönüşmesini gerektirir. Popülist hakimiyet rejimleri ise kamusal yaşamı başka bir biçimde ve farklı bir amaçla dondururlar. Popülist hakimiyet biçimlerinin temel amacı, tüm insani enerjiyi seçilmiş tarihsel hedef (bir dava) için mobilize etmektir. Toplumu verili bir menzile yürüten çelişkisiz bir mekanizma ya da organizma haline getirmek! Bunun için yapılması gereken ilk şey, çoğulculuğun ve insani varoluşun temel niteliği olan öngörülemezliğin alanı olarak kamusal alanı boğmaktır. Tiranlık ve benzeri seçkin hakimiyet sistemlerinde olduğunun tersine, popülist hakimiyet sistemleri eylemsiz bir ahalîye değil; dinamik-mobilize bir kitleye ihtiyaç duyarlar: Hareket/akım ancak halkın katılımıyla olur ve bunun için halkın kendisini muktedir ile özdeşleştirmesi, kendisini soğanın parçası olarak görmesi gerekir. Eylemsizlik değil de koşullandırılmış davranış gerektirdiği

için bu rejimlerin gerekli kıldığı, “korku” güdüsünden ziyade “kızgınlık” ve “nefret” yani “kin” ile malul ruh halleridir.

Popülist hakimiyet rejimlerinde kitlenin eylemlerini yönlendiren ilke (belki daha doğru ifadeyle ilkesizlik) ise muktedir olana “koşulsuz itaattir”. Bu da itaat edenlerde bir adanmışlığı değil sinizmi gerektirir. Adanmış birisi, bir sabitliğe, bir hakikate inanan birisidir; inandığı sabitlik liderin/reisin kendisi dahi olsa, bu sabit lider/reis anlayışıyla liderin kendisine karşı duracak noktaya gelebilir. Oysa sinik herhangi bir sabit değer, herhangi bir hakikatin neden olacağı ağırlıktan, bağdan kurtulmuş biridir. Muktedir olan pozisyon değiştirdiğinde, kendisi de çok kolay pozisyon değiştirebilir. Hatta, muktedir olanın pozisyon değiştirmesi ihtimalinin belirlediği andan itibaren, buna hazırlık ve yatırım yapar. Dolayısıyla, popülist hakimiyet rejimlerinde, kamusal önemi haiz pozisyonlarda bulunan kimselerin (siyasetçilerin, yargıçların, yüksek bürokratların, bürokratların, akademisyenlerin, gazetecilerin vs.) özellikle liyakatsiz ve dolayısıyla bulundukları makamları muktedir olanın ihsanı sayesinde elde etmiş insanlar olmaları gerekir. Liyakat sahibi bulunduğu konuma hakkıyla gelmiş, bu konumun hakkını veren kimsedir. Böyle birisi, bahsettiğimiz rejimlerde soruna yol açar. Muktedirin toplumu keyfince mobilize etmesinin önünde engel teşkil eder. Aslında, muktedirin savunduğu/savunur gözüktüğü inanç sistemi dahi herhangi bir inanca kendini adanmış herkes potansiyel olarak engeldir.

İmzacı Akademisyen: İtiraz Edebilme Cüreti

Yukarıdaki çözümleme, öncesinde sorduğumuz “iktidar niye muhalifi ve özellikle de imzacı akademisyenleri ademe mahkum kılma politikasını uygulamaya koydu?” sorusunun yanıtını açıkça ortaya koyuyor. Bu politika, Türkiye’nin yeni rejiminin yarattığı

bir zorunluluk. Yeni sistem, halkın muktedir olana koşulsuz itaatini gerektirmiyor sadece; bunun kanıksanmasını gerektiriyor ayrıca. Bu kanıksama olmadan, yeni rejimin hedefine koymuş olduğu “çoğulcu kamusal yaşamın” ilgası mümkün olmaz. Çünkü kanıksama olmaksızın alternatiflerin varlığına dair farkındalık yok edilmiş olmaz; alternatiflerin varlığına dair farkındalık itirazları mümkün ve muhtemel yapar; itirazların varlığı ise çoğulcu kamusal yaşamın kaynağının kurutulmamış olduğunu gösterir.

Bu çerçeveden bakıldığında, siyasal iktidar açısından imzacı akademisyenlerin “Barış Bildirisiyle” söyledikleri şeyin içeriği kadar yaptıkları işin biçimi (formu) de sorunluydu; iktidarın hemen hemen her konuda ortaya koymuş olduğu dönemsel pozisyon ve söylem dönüşümleri göz önüne alındığında, belki ikincisi birincisinden çok daha sorunluydu. İmzacı akademisyenler, savaş ve militarist yolların dışında bir çözüm yolu olduğunu söylemiyorlardı yalnız; aynı zamanda tehditler karşısında itirazlarını dile getirmeye devam ediyorlar, özür dileme davetlerini reddediyorlar ve dolayısıyla siyasal iktidara meydan okumuş oluyorlardı. Barış ve çoğulcu kamusal yaşam talep etmiyorlardı sadece; bizatihi kamusal alanda varoluşlarıyla böyle bir yaşamın kökünün tamamen kurumamış olduğuna kanıt oluşturuyorlardı. Onları tahammül edilemez kılan, damgalanmalarını, toplumdan yalıtılmalarını ve kamusal varlıklarının yok edilmesini zorunlu kılan tam da bu yok edilmek istenen barış içerisinde bir arada yaşam umudunun göstereni haline gelmiş olmalarıydı.

Siyasal iktidarın imzacı akademisyenleri kamusal alanının dışına sürme politikası karşılığını Dayanışma Akademilerinin kurulmasında buldu. İmzacı akademisyenler, özellikle de ihraç edilmiş akademisyenlerin merkezinde olduğu bu oluşumlar her şeyden önce “kamusal alanı terk etmiyoruz”, “bakın yaşamaya ve size iti-

raz etmeye devam ediyoruz” demektedirler. Böylelikle, sadece kendilerine karşı uygulanan politikaya değil, toplumsal-siyasal dönüşüm projesine meydan okumaya çalışıyorlardı.

Aradan geçen yaklaşık 4 sene sonrasında, KODA’nın ve Dayanışma Akademileri’nin direnme ve memleketin içine sürüldüğü toplumsal-siyasal dönüşüme meydan okuma çabasının ne kadar başarılı olup olmadığı tartışılabilir elbet. Dayanışma Akademileri’nin kamusal varlığı ve etkinliklerinin arzulandığı ölçüde olmamış olmasının iktidarın aman vermeyen baskı ve sindirme politikalarının sonucu olduğu kadar, bazı içsel nedenlerden kaynaklanmış olduğu da düşünülebilir. Örneğin, sürece hazırlıksız yakalanmış olmak; Dayanışma Akademileri’nin akademisyenlerin farklı siyasal-ideolojik angajmanları ile yer yer gerilimli olabilen ilişkisi. Ama hepsinden önemlisi, farklılıkların bir arada eşitlikçi biçimde yaşama sorununun bizihi Dayanışma Akademileri’nin içerisinde ortaya çıkmasıdır. Bunun kökeninde de imzacı akademisyenlerin de eninde sonunda eleştirdikleri toplumun çocukları olmaları ve toplumun şiddet ve asimetrik güç konumları üzerine kurulan kültürünün kaçınılmaz biçimde etkisi altında kalmalarıdır.

Barış içerisinde eşit ve özgür yaşam umuduna sahip olmak farklı; bunu mümkün kılan ya da fiili olarak gerçekleştiren bir yaşam pratiğine sahip olmak farklı bir durum. Bu ikisi arasındaki fark, en açık biçimde bizimkisi gibi toplumsal kültürün şiddet ve asimetrik güç konumları üzerine şekillendiği toplumlarda ortaya çıkıyor. Bu tür toplumlarda barış, özgürlük, eşitlik, gibi değerler için mücadele eden kişilerin siyasal pratiklerinin de toplumun genel yordamının dışına çıkmadığını gözlemliyoruz. Söz konusu genel yordam, siyasetin aslı itibarıyla stratejik iktidar mücadelelerinden ibaret, yani farklı kişi ve grupların diğerlerinin farklı iradelelerine rağmen projelerini, amaçlarını dayatma/hakim kılma müca-

delesinden ibaret olduğu varsayımına dayanıyor. Bu tür bir anlayışın doğal sonucu olarak, bir grup insan ortak bir “düşmana” karşı birleşip beraber hareket edebiliyor; ama diğer yandan aynı tür mücadeleler söz konusu grubun içerisinde de ortaya çıkabiliyor.

Kendisini sözüm ona “gerçekçi” olarak nitelendiren birçok insan, yukarıda bahsettiğim durumun siyasetin kaçınılmaz kısır döngüsü olduğunu; bu durumun dışına çıkışın mümkün olmadığını söyleyecektir. Ama hem siyaseti hem de siyasal iktidarı farklı bir biçimde anlamak ve yaşam pratiğimizi bu farklı anlayış üzerine kurmak mümkün. Hannah Arendt, şiddetten farklı olarak (daha doğrusu şiddetin panzehri olarak) “iktidarın/gücün” “başkaları ile uyum içerisinde eyleyebilmek (to act in concert with others)” olduğunu söyler.⁶ Bir grubu, bir toplumu başkalarının itirazına rağmen kendi istediği biçimde yönlendirebilme yetisi değildir iktidar; bu aslında başkaları üzerine uygulanmış zordur yani içinde şiddetin mayalandığı yataktır. İktidar ise biçimi, içeriği ve aktörü itibarıyla kamusaldır: ilgili topluluğun tartışma divanında şekillenen irade doğrultusunda uyum içerisinde eyleyebilme yeteneğidir.

En azından, KODA söz konusu olduğunda, şimdiye kadar yaşadığımız sorunların nedenlerinden birinin toplumun genel siyaset anlayışı ve yordamının bize de sirayet etmiş olması ve bunun tutarlı ve sürekli bir biçimde dışına çıkmamıza yetecek gücü ve uyumu kendi içimizde biriktirememiş olmamızdı. Ama kendini tutarlı ve sürekli bir biçimde içinde yaşadığı toplumun kusur ve eksikliklerinin üzerine çıkarabilme yetisi zaten insanüstü olmayı gerektirir. İmzacı Akademisyenler ve dolayısıyla KODA’lılar, kritik bir tarihsel momentte siyasal iktidara itiraz edebilme cüretini göstermiş ve dolayısıyla kahramanca davranabilmişlerdir.

⁶ Arendt, *On Violence* (HJB: New York, 1970), s. 44.

Doğru! Ama yaşamın belli bir momentinde kahramanca davranmış olmak, kahraman olmak değildir. Hele hele tutarlı ve sürekli bir biçimde kahramanca davranabilme yetisine sahip olmak –ki bu Antik Yunanlıların anladığı şekliyle tanrısallık gerektirir– hiç değildir. İmzacı Akademisyenler, siyasal iktidarı destekleyen ya da onun politikalarına karşı kayıtsız kalan toplumdaşları kadar insandırırlar yani eksiklik ve zaafarla malul varlıktırlar. Daha iyi olan bir yaşama doğru bir atılım yapma arzusunu ve bu doğrultuda bir gayreti ortaya koymuş olabilirler; ama son kertede parçası oldukları toplumun genel akışının tersine uzun süre yüzemezler. Dolayısıyla, onların kader ve akıbeti de toplumun kader ve akıbeti tarafından belirlenecektir.

Sonuç

Kanımca, yukarıda bahsedilenler ışığında, imzacı akademisyenlerin ve KODA gibi Dayanışma Akademileri’nin 4 senelik hikayesine dair iki sonuç çıkarmak mümkün. Birincisi, eğer “Bu Suça Ortak Olmayacağız!” başlıklı bildirinin anlamının barış talebinde, barışı mümkün kılacak çoğulcu-eşitlikçi bir arada yaşam talebinde yattığı konusunda hem fikirsek; imzacı akademisyenlerin kendilerini kamusal yaşamın dışına itmeye çalışan politikalara karşı, dayanışma akademileri kurup onlar çerçevesinde kamusal alanda mücadele etmeleri bildiriyle ortaya konan tavrın bir gereği, dolayısıyla tarihi bir sorumluluğun ifası anlamına gelir. İmzacı akademisyenler, kamusal alanda varoluşlarını inatla savunmak durumundadırlar; bunu kendileri için değil uygar yaşamın, kamusal alanın tamamıyla yok edilmesine karşı koymak için yapmalıdırlar. Yukarıda, imzacı akademisyenlerin ve dayanışma akademilerinin kader ve akıbetinin toplumun kader ve akıbetinden azade olmadığını söylemiştik. Madalyonun diğer yüzünü

ise, toplumun kader ve akıbetinin toplumsal ve siyasal aktörler tarafından şekillendiği gerçeğini unutmamak gerekir. Dolayısıyla, imzacı akademisyenler tarihsel aktörler olarak rollerini hakkıyla oynamalıdır yani dayanışma akademileri çerçevesinde kamusal varoluş mücadelesi devam etmelidir.

Tabii ki de bu tarihsel sorumluluk yüklenilmesi zor bir sorumluluktur. Haksızlıklara karşı direnç gösterme cesaretinin yanı sıra, başka türlü bir cesareti de gerektirir: kendini değiştirme cesareti. Gene yukarıda bahsedildiği üzere, hepimiz değiştirmek istediğimiz şeyin parçasıyız, değiştirmek istediğimiz toplumun, halkların çocuklarıyız. Dolayısıyla kendimizi değiştirmeyi göze almadan bir şeyleri değiştiremeyiz.

Çıkartılacak ikinci sonuç ise, kötülük gibi iyiliğin de mümkün olduğu; iyiliğin olağanüstü insanlar gerektirmediğidir. Hannah Arendt, Nazi Almanyası'nda olağanüstü kötülüklerin aslında pek de şeytani oldukları söylenemeyecek sıradan insanlar aracılığıyla gerçekleştiğini; onların kayıtsızlığı, duyarsızlığı ve rejimle işbirliği etmeleri sayesinde gerçekleştiğini çok etkileyici bir biçimde anlatmıştı. Aynı şekilde, iyilik de sıradan insanlar, eksiklik ve zaaf- larla malul insanlar aracılığıyla gerçekleşebilir; en azından belirli bir tarihsel momentte sadece bir anlık da olsa görünür kılınabilir. İmzacı Akademisyenlerin hikayesi bunun hikayesidir; KODA gibi dayanışma akademileri ise o momenti hatırlatır kılmaya dönük insani (yani zamanın öğretici kudretinin çerçevesinden düşünüldüğünde beyhude) bir çabadır. Hikaye anlatılmaya ve uzatılmaya değerdir çünkü Camus'nün bahsettiği üzere aziz olmamalarına rağmen felaketi kabul etmeyi reddederek doktorluk yapmaya çalışan insanların hikayesidir.⁷

⁷ Camus, *Veba*, s. 303.

**BİLGİDEN DİRENİŞ,
FELSEFEDEN ENTELEKTÜEL DURUŞ ÇIKARTMAK:
KODA DENEYİMİNİN KATTIKLARI ÜZERİNE MÜLAHAZALAR**

EMRAH GÜNOK

1) Barış Talebini Cezalandırmak

Kamuoyunda “Barış Bildirisi” olarak bilinen bildiriye önce 1.128, daha sonra bunlara katılan ikinci dalgayla beraber 2.212 kişi olarak imzalayan Barış Akademisyenleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin modernleşme süreciyle demokratikleşme çabası arasındaki kopuşu tescilleyen pek çok failden biri olarak tarih sahnesindeki yerini aldı. Türkiye toplumunun demokratik reflekslerinin başat ölçütü olarak düşünülebilecek olan Kürt meselesinde toplumsal barıştan yana tavır koyup bunun bedel ödemek pahasına arkasında durma basiretini gösteren bu topluluk her ne kadar bazılarınca İsmail Beşikçi gibi efsanevi figürlerin yanına yerleştirilmiş olsa da (Ünlü 2019: 314-51) oraya gelene kadar sivil toplumu meydana getiren ve bir süredir kolu kanadı kırılan pek çok farklı unsurun

yanındaki yerini zaten alıyordu. Kimi cumhuriyetçi, kimi solcu, kimi liberal, kimiye çoğulcu pek çok kişi dümeni parlamenter sistemden başkanlık sistemine doğru çevrilmeye çalışılan geminin isyankâr tayfası olarak bedel ödemeye o zamandan başlamışlardı.

Bazıları modernleşme ve demokratikleşmenin ayrılabilir iki farklı süreç değil de aynı ilerleme sürecinin iki farklı görünümü olduğunu söyleyerek itiraz edebilecek olsalar dahi, amaçlar ve araçlar arasındaki dengeyi bir türlü kuramamış olan Türkiye toplumunda toplumsal barışı tahkim edecek demokratikleşme hamlesinin öncelikli olduğu aşikârdı. Kürt siyasi iradesini temsil eden partinin parlamentoda temsil şansı bulmasıyla demokrat çevrelerin umutlarını yeşerten 7 Haziran 2015 seçim sonuçlarının iktidar tarafından tanınmaması, bir süredir zaten çivisi çıkmış olan güçler ayrılığına dayalı dengenin bozulmuş olduğuna delalet ediyordu. Demokratikleşme çabasının modernleşme süreci içindeki yerini çok da abartmamak gerektiğini düşünen ulusalcılar bir yana, akademi, basın ve sivil toplumun iktidar eliyle çökertilmesi sindirilememiş bir laiklik anlayışı kadar vites yükseltilmiş olan kapitalizm ve ona bağlı tüketim çılgınlığının da bir sonucu olarak mümkün olabilmisti.

Güçler ayrılığını, devlet bürokrasisini ve parlamenter sistemi kendisi için ayak bağı olarak gören zamanın başbakanı parlamentoya girip bu değişikliğin önünde duracağını açık etmiş olan Kürt siyasal iradesini hapse, 2009 yılında başlatılan Çözüm Süreci'ni ise çöpe gönderdi. Bu esnada doğu illerinde başlayan kaynaşmayı bastırmak için Hendek Operasyonu adı altında kendi şehirlerini top atışına maruz bırakan bir devlet şiddetine tanık olmak zorunda kaldık. Çoğu kişi o zaman başlayıp bugüne kadar adım adım artmakta olan cebir karşısında suskun kalmaya hâlâ devam edebiliyor olsa da hayatı boyunca yazıp çizmekten başka

iş yapmamış olan biz akademisyenler işlerimizden atılarak hayatta kalmanın bir yolunu bulma zorunluluğuyla baş başa bırakıldık.

Cezalandırılan şey barış talebinin yüksek sesle ifade edilmiş olmasıydı. Sağın ve merkez sağın yıllardır Kürtlere karşı uyguladığı ayrımcılık politikaları dinsel bir cemaatle yaptığı işbirliği neticesinde devleti militarist laiklerin elinden almış olan yeni yönetim anlayışının elinde antidemokratik karakterinden hiçbir şey kaybetmedi. Akademisyenlerin büyük bir isabetle ortak olmaya-caklarını dile getirmelerine vesile olan “suç” “Hendek Operasyonları” adı altında çocuk naaşlarının buzdolabında saklanması-na ve yaşlı bir kadının cansız bedeninin sokağın ortasında ve kendi evlatları önünde günlerce yatmasına neden olabilen bir şiddet üretecekti. Rektör seçme yetkisini dahi elinden aldığı üniversiteyi ayyuka çıkmış olan devlet şiddeti karşısında suskunluğa gömen böyle bir yönetim anlayışının barış istemeyi “teröre destek vermek”le bir tutabilmesi normaldi. Ne var ki bu sessiz kalanlar açısından dahi akıllara zarar bir tavra karşılık geliyor, yüz yıllık cumhuriyetin sağlamlığından yana hiçbir zaman şüphesi olmamışları şaşkınlıktan şaşkınlığa sürüklüyordu. Olan bite-ni Kemalist devrimlerin ve laik devletin ilgasına yönelip 28 Şubat’ın öcünü alma sevdasına kapılan irticai kafaya bağlayanlar olduysa da “karanlık” olarak tanımladığı akademisyenleri aldıkları maaşın karşılığını vermeyen nankörler olarak gören cumhurbaşkanının niyeti başkaydı. Fethullah Güven cemaatiyle yapılan ortaklığın sonlanması ile kaybettiğini barış sürecini feda etmek karşılığında kazandığı milliyetçi destekle tazmin eden Erdoğan kararlı bir şekilde tek adamlığa doğru yürüyüşünü sürdürdü ve sonuçta başarılı da oldu. Biz demokratların barış alerjisi olarak adlandırdığı şey ise monarşi özleminin “Türk tipi” başkanlık sistemi kılıfında topluma pazarlanmasından başka bir şey değildi.

Kürtleri ve iç savaşa gömülmüş Suriye’den Türkiye’ye akan sığınmacıları ucuz işgücü kaynağı haline getirmeye çalışan iktidar, bürokrasinin geciktirici ve yargının denetleyici etkilerinin de arkasına dolanarak piyasa koşullarına daha uyumlu bir aktör olmanın yolunu arıyordu. Onu kâr hırsıyla devlet yönetmenin mümkün olmadığı konusunda uyararak vatandaşlık görevini yerine getiren akademisyenler, gazeteciler, sendikacılar, tiyatrocular; kısacası toplumun aydın kesimleri ya işinden oldu ya yurtdışına gitmek zorunda kaldı ya da hapse atıldı.

2) Entelektüel Duruştan “İşimi İstiyorum”a

Bu noktada iktidarın uyguladığı kurnazca politikanın bahsini etmeden geçmek, YÖK’e bağlı üniversiteler dışında bir araya gelmiş olan dayanışma iradesinin icat ettiği *dayanışma akademisi* anlayışının eksik bir betimiyle yetinmek anlamına gelecektir. Farklı şekillerde de olsa toplamda 549 tanesi işinden gücünden edilmiş olan bu 2212 akademisyene verilen mesajın “İlk darbeyi ben vurayım, siz gerisini aranızda halledin” anlamına geldiği çok açıktır ve benim KODA deneyimine ilişkin anlatmak istediğim hikâyenin merkezinde onların bu kallesçe hamleye verdikleri örnek niteliğindeki yanıt bulunmaktadır.

Atıldıktan sonraki 4 aylık süre boyunca öğrencilerimle ders yapmaya devam ettiğim Van şehrinin çeşitli kafeleri ile Eğitim Sen’in toplantı salonunda bir dayanışma akademisinin temelini atma yönündeki yarım kalmış çabam ve Mersin Kültürhane’de verdiğim dersler sayılmazsa, hakiki bir dayanışma akademisi ile karşılaşabilmek için İstanbul ve Kocaeli’ye gelmeyi beklediğim söylenebilir. Muhreclik kıdemi bakımından bana bir yıllık bir fark atan sevgili hocalarım ben onların “Hayat Bilgisi Okulu”nda

atölye yürütücülüğü yapmaya başladığımda söz konusu projenin ilk senesini geride bırakmış vaziyetteydiler. KODA bileşenleri de dahil olmak üzere kimisi yargılanmaya başlanmış, kimisi süreçten herhangi bir yara almadan çıkmış olan barış akademisyenlerinin durumundaki dengesizlik ve bunun yarattığı stres, söz konusu eğitim faaliyetini başlattığım dönemde ruhuma egemen olan ruh haline denk geliyordu.

İktidarın bu ayrıştırıcı hamlesini öngörecektense kadar ferasetli olmaları muhtemel olan muhrec durumdaki bazı imzacılar topluca istifa etme çağrısı yaptıklarında, akademideki görevine devam etmekte olanların oradaki konumlarını korumalarının üniversiteyi iktidara teslim etmemek açısından önemli olacağı fikri baskın çıktı. Bunun bir direniş iradesini mi yoksa daha o zamandan uç vermeye başlamış bir yılgınlığı mı ifade etmekte olduğu henüz tam bir netlik kazanmamıştı (belki hâlâ da kazanmış değildir). Buna ek olarak AİHM başvurularının Avrupa tarafından iç hukuk yollarının tüketilmemiş olduğu bahanesiyle geri çevrilmesi OHAL Komisyonu adı verilen oyalama aracının muktedir lehine devreye sokulmasına zemin hazırladı. Dahası, işe iade edilmek için söz konusu komisyona yapılan başvurular iktidara zaman kazandırıp onu rahatlatmaya yaramakla da kalmadı. Belli bir taleple resmi kuruma başvuru yapmış ve artık sonucu bekleyecek olmanın yarattığı tamamlanmışlık duygusu barış imzacılarının içindeki öfke ateşinin sönmesine neden oldu ve sahip oldukları mücadele azmini baltaladı. Bunun açık ve seçik olarak telaffuz edilmemiş olmasının tek nedeni ise söz konusu başvuruları yapmanın bile bir anlamda mevzi kaybetmek anlamına gelip gelmeyeceğini konu eden bir tartışmanın hiç başlatılamamış olmasıydı. Bu tartışma yapılmış olsaydı eğer, KHK zorbalığıyla ihraç edilmiş olan kamu emekçilerinin arasında ba-

nış imzacılarının farklı bir yere sahip oldukları ortaya konabilir-
di. O dönemde Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'nın işe iade
edilmek üzere başlatmış oldukları açlık grevi ve buradan kay-
naklı haklı toplumsal endişe dalgası, bana sorulacak olursa, barış
akademisyenlerinin kendi konumlarını yanlış değerlendirmele-
rinin önünü açtı.

Büyük çoğunluğu Eğitim Sen'li olan ve atıldıktan sonra sen-
dika desteğinden faydalanan barış akademisyenleri onları gün-
begün angaje eden politik atmosferin etkisiyle, kendilerini aynı
camianın parçası oldukları MEB öğretmenleri gibi birer eğitim
emekçisi olarak görmeye başladılar. Ama Marksist bakış açısını
koruyup, karşılığında para kazandığı emeğinin ürününe yaban-
cılaşıp yabancılaşmadığı sorulduğunda, durumun öğretmenler
ve akademisyenler için bire bir aynı olmadığını görmek o kadar
da zor değildi. Zamanlarının büyük bölümünü kendi istedikleri
alanlarda çalışıp kendi merak ettikleri konularda üretim yapma-
ya harcayabilen akademisyenler okuma, öğrenme ve yazıp çizme
aktivitelerini normal öğretim faaliyetlerinden arda kalan zamana
sıkıştırmaya çalışan öğretmenlerden farklı bir durumdaydılar.
Ama devletin Kürtler karşısında bir yana bıraktığı vicdanı bu
aşamada bir akademisyen vicdanı olarak tekrar devreye sokmak,
bunu da ortaya attığım bu emekçilik tartışmasını açarak yapmak
eski hocaların elindeydi ve bence hâlâ da elindedir.

Özel üniversitelerdeki akademisyenin ders yükü ve bazı dev-
let üniversitelerindeki araştırma görevlilerinin üzerine bindiril-
miş olan fazladan sorumluluklar hatırlatılarak ortaya koymaya
çalıştığım bu bakış açısını boşa çıkartmaya çalışacak olanlar ola-
caktır. Bunlara hatırlatacağım şey, ortaya koyduğum iddiaların
var olan durumu bire bir betimleyen yargılar olmadığıdır. Bu-
radaki meselenin her şeyiyle yerli yerine oturmuş bir paradigma

içinde doğru iddiaları yanlış olanlardan ayırt etme meselesi olarak görülemeyeceğini anlamak şarttır. Akademisyeni emekçi olarak değerlendirip değerlendiremeyeceğimize yönelik bu tartışma daha ziyade eğitim camiası içindeki sınıfsal farklılıkların hangi ayrımları yapmaya izin verebileceği üzerine yeniden düşünmenin elzem olduğunu; sınıf, emek ve yabancılaşma gibi toplumsal ontolojiye özgü temel kavramların bir kere daha tefekküre konu edilebileceğini anımsatma amaçlıdır. Bu aşama hayatı boyunca kendi bilişsel ve düşünsel yetilerini yontma şansı bulmuş olan âlimler sınıfının kendisinden beslendiği vergileri bir şekilde geri ödeme zamanıdır. Bu geri ödeme ise ne maddiyatla yapılır ne de devlet tarafından dikte edilen memuriyete özgü yükümlülükleri eksiksizce yerine getirerek. Baklayı ağzımdan çıkartacak olursam, benim barış akademisyenleri için öngörmekte olduğum rol sistemi içine düştüğü açmazdan çıkartacak adımları atmak üzere sahip olduğu bilgiyi uzlaşmaz bir muhalefet odağına dönüşmek üzere seferber etmesidir, işine dönmek üzere çabalaması ve bu çaba sayesinde çürümüş olan hukuki sistemi onaylayıp ihya etmesi değil.

3) Entelektüel Kimlik ve Dayanışma Akademileri

KODA'ya geldiğimde karşılaştığım manzara Türkiye üniversitesinin genelinde görmeyi çok da beklemeyeceğimiz türden bir politik bilinç ve dayanışma atmosferiydi. Yürütülmekte olan proje kendisi için çalışanları bir yarış atmosferine sokmak şurada dursun, katkı veren herkese dayanışma ruhu üzerinde bina edilmiş bir bütünün parçası olduğu hissini veriyordu. Ben en azından böyle hissettim ve 2019 yılının mart ortasında "Özgürlüğün Yapıtaşlarından Biri Olarak Entelektüel Kimlik" adını verdiğim dersime de bu izlenimden devşirdiğim hevesle başladım.

2017 Nisanında işimden atıldıktan hemen sonra başladığım entelektüel konulu ders, o güne kadar dünyayı nazariye mesafesine koymaya alışmış benim gibi bir felsefeci için bir vicdan muhasebesi anlamına geliyordu. Toplum bilimleri ya da pozitif bilimler alanında çalışmış bir akademisyen olsam yaptığım ya da yapmayı planladığım çalışmaların üreteceği toplumsal faydadan emin olacağım için bu tip bir sorgulamaya pekâlâ gark olmayabilirdim. Problemlerini olduğu kadar bu problemlerin çözümlerini de varsayımsal bir nesne tasarımı üzerinden üreten pozitif bilimlerin kendini kısmî keşiflerle sınırladığı bir üniversiteyle karşı karşıyaydık (bu tek tek bilimler için normal olsa da üniversite fikrinin kendisi bir bütünlük profili çizme yolunda olmalıydı). Söz konusu üniversite insanlığın elinde bulunan toplam bilgiyi birbirinden habersiz o kadar çok sayıda parçaya bölmüştü ki, artık elimizdeki bilgiden ziyade bilginin elinde olanın bizler olduğunu itiraf etme vakti gelmişti. Uzmanlaşma zorunluluğunun ulaşılacak amaçları ve başarıyı bütünüyle belirlediği günümüz akademik dünyasının kendi içinde birbirinden habersiz iletişimsiz adacıklardan meydana geldiği düşünülürse, söz konusu akademinin toplumla bilgi arasındaki uçurumu kapatma amacına ne kadar hizmet edebileceği tartışmalıydı. Söz konusu uçurumu kapatmanın benim için anlamı, barış iradesine katkı verdiğim için “karanlık” diye nitelenip görevden alınmama hiç kimsenin itiraz etmemesi karşısında duyduğum şaşkınlıkla belirginleşmeye başladı. Meslektaşlarımın, yakın çevrem ve hatta akrabalarımın bir süre sonra hissedilir olmaya başlayan suskunlukları uzun süren bir rüyadan uyanmamı sağladı. Gerçek şuydu ki, biz sahip çıkmadığımız sürece hiçbir şeyin ne vazgeçilmez bir değer olduğu varsayılabilirdi, ne de ona gözü kapalı güvenilebilirdi. Arkasına toplumsal uzlaşmayı yerleştiremediğimiz herhangi bir kamusal rolün, mesleki konumun ya da sosyal tanınırlığın bekasından bahsetmek mümkün değildi.

Bana göre akademinin kâğıttan kale gibi tek bir fiskeyle yıkılması bilime ve bilgiye olan inancın ulemadan ammeye teşmil edilememiş oluşunun göstergesi olarak değerlendirilebilirdi. Sahip olduğu uzmanlığı bırakınız sokaktaki insanı, başka bölümlere dağılmış kendi meslektaşlarına bile tanıtmayı zül addeden akademi canlısının kibri ve bencilliği idi söz konusu yıkımın büyük ölçüde müsebbibi olan. Biliyor olmakla övündüğü malumatı ve düşünebilir olmakla iftihar ettiği efkârı kendi çabası kadar tarihin cilvesine de borçlu olduğunu unutmuş olmakla malul olan bir basiretsizlik resmiydi burada karşımıza çıkan. Barış istediğimiz için bize ödenen maaşların hesabını soran neoliberal ahlaksızlık, aynı maaşları verip iradelerini teslim aldığı ve bu sayede de mükemmel birer tüketiciye dönüştürdüğü “homo academicus”u (Nalbantoğlu 2009: 143-99) içine soktuğu borçlar sayesinde kımıldayamaya-
cak hale getireli çok olmuştu. İhtiyaçları olmayan araba ve gayrimenkulün taksitleri yanında sahip olmadıkları parayı harcayarak yaptıkları kredi kartı borçlarıyla sadece geleceklerini değil özgürlüklerini de kiraya vermiş olan bu sözde ulema, rektörünü dahi seçemez hale geldiği üniversite içinde basit bir yer tutucu olmanın ötesine geçemiyordu. Onlardan beklenecek herhangi bir şey kalmamıştı ve dayanışma akademileri bunun için vardı.

4) Akademisyenlikten Projeciliğe mi, Entelektüel Bilince mi?

Üniversitedeki görevlerine son verilmiş ve bütün bir ömrü bilgilenmeye ve bilgilendirmeye adanmış olan akademisyenlerin, özellikle de meslek öğretan bölümlerden gelmiyorlarsa, para kazanmak için yapabilecekleri şey yine akademik birikimlerini kullanmalarını gerektirecek meşgalelerdi. Göç, çocuk hakları, kadının toplumsal konumu, LGBTI+ bireylerin hakları vb. meselelerin çözümüne katkı sağlayacak projelere başta Avrupa Birliği olmak

üzere batının gelişkin ekonomileri tarafından ayrılan fonlar, yurta taşı olduğu devletin maaş vermeyi reddettiği muhrec akademisyenler için uygun bir geçim kapısıydı. Günümüz dünyasına damgasını vuran ve içinde yaşadığımız çağ açısından tanımlayıcı olan bu meseleler sözünü etmekte olduğum akademik camianın zaten üzerinde kafa yorduğu ve kalem oynattığı konulardı. Şimdi bütün mesele geçmişten gelen birikimi üniversitenin bilindik atmosferi dışına taşımak ve gerekirse bilgi ve düşünceyi daha geniş kitlelere yaymaya çalışmaktı. Burada bahsedilmeden geçilmemesi gereken bir incelik vardı: proje yazarken seri akademi dışına püskürten davayı sürekli hatırlayıp, bu sayede de amaçları halının altına süpürmeyi tercih eden bir “proje”ye dönüşmekten kaçınabilmek. Sözünü etmekte olduğum camianın pejoratif anlamda kullandığı bu kavram aslında akademide görevli olduğumuz o eski günlerden aşına olduğumuz bir tipi nitelemekteydi. Akademisyenler olarak, uzunca bir süredir birkaç satır yukarıda bazılarının adını andığım büyük problemler üzerinde çalışmak için projelendirme ve ekstra ödenek bulmanın şart olduğuna ikna olduğumuz bir hava içindeydik. Söz konusu moda konuları akademi piyasasındaki fiyatlarını arttırmak için kullanan *ersatz*, yani çakma akademisyen Hasan Ünal Nalbantoğlu tarafından sert bir şekilde şöyle suçlanıyordu: “Bu arada, yatırım olarak düşündükleri güncel kavramları (artık iyice ayağa düşen, demokrasi, sivil toplum, kadın, çok-kültürlülük, kimlik, ‘[Ö!]'teki’ vb.) kullanarak akademik-kültürel piyasada köşe kapmaya uğraşırlar ve sözgelimi oryantalizmi eleştirirken bile aslında ‘esnek’ bir oryantalizm ve pozitivizmin ‘çevre’de acentalığını yaparlar” (Nalbantoğlu 2009: 180).

Nalbantoğlu bunları yazarken henüz bir eğilim olmaktan çok da öteye geçmemiş olan bir akademik varoluş tarzına gönderme yapıyor olabilirdi ama bugün piyasa koşullarına uyum sağlamak adına muhalefeti ezip mutlak güç haline gelmeyi amaç edinmiş

olan iktidarın akademide yapacak olduğu kıyımı da öngörmemiş olduğu muhakkaktı. Bir sosyoloji profesörü olmasına rağmen yüzü fazlasıyla felsefeye dönük olan Nalbantoğlu söz konusu problemleri dünyada tespit etmekle yetinmiyor, onların köklerini derin düşüncede aramayı da ihmal etmiyordu. Ben bir felsefeci olarak üzerinde düşünmekte olduğum problemleri toplumsal araya yansıtmaya ihtiyacını duymaya ne ölçüde başlamışsam, bir sosyolog olarak yüzünü felsefeye, yani Platonculuğa dönen Nalbantoğlu'nu anlamam da bir o kadar kolaylaştı. Onun rahatsızlık duyduğu şey söz konusu meseleleri birer proje konusu haline getirecek olan kapitalist dünyanın bir yandan gayriahlaki bir şekilde bütün değerleri piyasa değerine indirgerken diğer yandan bunun günahını çıkartmayı da ihmal etmemesiydi. Her eve üç çocuk yapma direktifi verip kadını anneliğe hapsederken diğer yandan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı eliyle aynı kadını güya toplumsal hayata kazandıracak aktiviteler düzenleyen Türkiye'nin riyakârlığı neyse, zamanında karıştırdığı Suriye'den kaçan insanların çocuklarına maddi manevi destek vermeye fon ayıran Batı'nın gelişmiş ülkelerine yakıştıran ikiyüzlülük de oydu.

Uzun sözün kısası, emperyalist emellerle Orta Doğu'da boy gösterme sevdasına kapılmış olan yeni Osmanlıcı kafa yapısının Türkiye özelinde cezalandırdığı barış iradesine sahip çıkmayan Avrupa, buradan kaynaklı vicdan azabını "insanlık" adına ayırdığı fonlarla temizliyor; gelişmekte olan ülkelerin okuryazar kesiminin kendi vazettiği "evrensel" değerleri savunmaktan kaynaklı olarak uğradıkları zararı yarattığı proje kaynakları vasıtasıyla tazmin ediyordu. Bana kalırsa globalleşen dünyanın tüm değerleri nicelleştiren ve hayatın anlamını tamamen zevke indirgeyen tüketim pompalarından etkilenmeyip barış gibi gerçek bir değere, yani niteliğin kendisine tutunmayı tercih eden Barış Akademileri bugünün dünyasında bir istisnaydı. Söz konusu istisna-

nın önünde ise gidebileceği iki yol vardı: ya batının sunduğu imkanlara kucak açıp susacaklardı, ya da karşılarına dikilen faşist yönetimleri eleştirirken bu yönetimlerin sırtını sıvazlamaya ihmal etmeyen batının eprimiş demokrasilerini temize çıkartmaya ekstra bir özen göstereceklerdi.

Dört buçuk yıl Van'da görev yapmış bir akademisyen olarak barış talebini insani saiklerle olduğu kadar Türkiye'ye bol gelen emperyalist heveslerin kötü sonuçlarını işaret etme güdüsüyle hayatımın parçası haline getirdiğimin bilincindeydim. Biz akademisyenlere yakışacak olan duruş, bana göre, evrensel bir sınıf mücadelesi bakış açısını muhafaza eden anti-emperyalist bir eşit yurttaşlık mücadelesi idi. Anti-emperyalist mücadelenin kısmiliği, yerelliği ve tarihselliği proletarya saflarında girilecek olan sınıf mücadelesinin bütüncüllüğü, evrenselliği ve mutlaklığı ile kıyaslandığında Türk solunun bir kısmı tarafından oyalayıcı ve dikkat dağıtıcı bulunmaktaydı. Oysa Kürt meselesinin kendisini sınıf savaşımının önemli meydan muharebelerinden biri olarak görmektense, evrenseli bahane ederek yereli belirleyen sömürgecilik temelli ayrımcılık pratiklerine sessiz kalmak, hiç sıcak teması girmeden savaştığını, hiç mücadele etmeden devrim yaptığını zannetmek kadar saçmaydı. Vatandaşlık hakları gasp edilip emeği sömürülür, demokratik seçimle kazandıkları belediyelere kayyım atanırken yanı başındaki insanlarla duygudaşlık kuramayan bir sınıf mücadelesi perspektifinin havanda su dövdüğü bence gayet açıktı.¹ Bu şekilde boş kavram solculuğu yap-

¹ Bu tespiti en yakın duran Barış Ünlü'ye göre "Türklük sözleşmesine" bir şekilde dahil olmuş olan "bir Marksist Kürtleri milliyetçi olmakla ya da emperyalizmin maşası olmakla eleştirebilir ve itham edebilir, dolayısıyla kendisi evrenselci (enternasyonalist) ve çıkarsız kalırken, karşıdaki ezilen sınıfları ayrıştıran bir milliyetçi ve çıkarıcı olabilmektedir" (Ünlü 2019: 227).

manın, Nalbantoğlu'nun sıraladığı etiketler altında mutlak değerleri savunuyormuş gibi görünen Avrupa evrenselciliğine sorgusuz sualsiz onay vermekten pek bir farkı yoktu. Nasıl ki yerelin sorunlarına odaklanmışken ufuk çizgisini çizen evrenselden gözüümüzü ayırmamamız gerekiyordu, yapılan projeler vasıtasıyla üretilen toplumsal yararın da içinde boy gösterdiği global piyasa koşullarına yönelik bir farkındalığı sürekli olarak üretmekten vazgeçmemek de aynı şekilde boynumuzun borcuydu. Bazılarına çok ütöpik görünebilir ama atılmış akademisyenler olarak oralarından aldığımız fonları projelere dönüştürüp kendimizi ve başkalarını biraz olsun kurtarmaya gayret ederken, aynı zamanda fon sağlayıcılarımızın maskesini düşürmek, onları küresel kapitalizmin ayrılmaz birer parçası kılan dinamikleri yerinde tespit etmek durumundaydık. Akademisyenlikten projeciliğe mecburi geçiş yapmış olan barış yanlısının imza vererek başladığı işi bitirmesi kendi şahsında entelektüel kimliği yeniden üretmekle mümkünse eğer, proje deneyiminden gelen veriyi böyle bir kimliğe çimento yapmak da elzem hale geliyordu.

5) Felsefecinin Entelektüel Olarak Portresi

Felsefeci özel olarak neyle ilgilenir? Onun ilgi alanları pozitif bilimlerin ilgi alanları ile nereye kadar örtüşebilir? Hummalı bir felsefi faaliyetin çıktısı olarak felsefi bir bilgiye ulaşmayı beklemek anlamlı mıdır? Dünya felsefeciyi ilgilendirir mi ve ilgilendirirse nereye kadar ilgilendirir? 4 Nisan 2019'da KODA'nın Çarşamba seminerlerinden birinde yaptığım "Felsefe Özgürleştirir mi?" başlıklı sunumda temel olarak bu soruları ele almış, içine düştüğüm açmazda felsefeye karşı geliştirdiğim yeni tavrı anlatmaya çalışmıştım.

Söz konusu konuşma bir kısmı ihraç edilmiş Kocaeli Üniversitesi akademisyenlerinden meydana gelen bir dinleyiciler topluluğuna yapılmıştı ve ben orada başını iktidarla belaya sokmuşlar nüfusu içinde pek fazla felsefeci bulunmamasının nedenleri üzerinde duruyordum. Yukarıdaki soruların sorulma nedeni buydu. Her şeyden evvel ben, bir felsefecinin dünyanın kendisiyle değil, dünya-olmanın anlamıyla ilgilenmesi gerektiğini iddia eden Kantçı bir gelenekten geliyordum. Bütün bir gerçekliği öznenin anlama yetisine indiriyor, bütün bir doğruluğu ise deneyim öncesi önermelerin içi kapalı, katı mantıksallığına hapsedme eğilimi gösteriyordum. Kendimi bağlı hissettiğim gelenek hem bu dünya hakkında konuşmayı hem de bu konuşmada kullanılacak temel veriyi bu dünyanın kendisinden devşirmemek konusunda dikkatli olmayı gerektiriyordu. Hakikate ulaşmayı hedefleyen bir felsefeci tarihsel verinin gelişigüzelliği ve olumsuzluğundan yapılacak genellemelere bel bağlamaktansa, söz konusu olumsuzluk görüntüsünün ardında saklanan sabitin peşine takılmayı tercih ederdi. Toplumsal hakikatin bilgisine söz konusu topluma özgü tarihsel üretimin izini sürerek ulaşan sosyal bilimlere kıyasla, aynı hakikati genel olarak toplumsallığın ve hatta insanın değişmez özünde arayacak olan felsefe dinsel bir tınıya sahipti. Belki hakikatin tarihsel karakterine vurgu yapmıştı ama söz konusu tarihsel akışın ancak kendi özüne kavuşabildiği anda hakikat olarak nitelenebileceğini vurgulayan Hegel bile bir Platoncu olarak kalmaya devam ediyordu. Tarihsel olumsuzluğu ve değişkenliği aklın mutlaklığı ve değişmezliği ile açıklamaya çalıştığı için baş aşağı duran Hegel düşüncesini ayakları üzerine diken Marx ise, tarihselliğe olması gereken yeri bahşetmek adına Platonculuktan, sınıf mücadelesinin sosyolojik veçhesini görünür kılmak içinse felsefeden vazgeçiyordu.

Her ne kadar felsefeyi Platonculukla bir tutmaya devam ediyor idiysem de bütün bir değişim görüntüsünün arkasında değişmez özlerin durduğuna da kendimi inandırabiliyor değildim. Bu görüşe bir kez rıza gösterebilsem belki iyi bir filozof olmanın kapısını aralayacaktım ama bu sefer de karşı karşıya kaldığımız toplumsal felaket üzerine akıl yürütmem gerektiğinde “Eh, fit-rat işte!” dememek için boş parendeler atmaktan başka bir şey yapmamış olacaktım. Bu pek tabi ki kabul edilebilir bir düşünsel konum değildi. Ne felsefeci kimliğimden vazgeçebilirdim ne de siyasi muhalefeti keskinleştirecek fikirler ve bakış açıları üretme sevdamdan.

KODA için açtığım iki dersin ilki entelektüel kimliği özüllüğün bir dışavurumu olarak görme önerisi yapan kavramsal bir dersti. Ders içerik itibariyle bir yandan benim felsefi kimlik bunalımına tercüman olurken diğer yandan da genelde dayanışma akademisinin, özelde ise KODA’nın direniş ruhunu yansıtıyordu. Önemli olan söz konusu içsel çalkantıyı atölye çalışmasına katılan arkadaşlara yansıtabilmek, felsefi olanla siyasi olan arasındaki karşılıklılığın ortaya konulacağı zemini hazırlamaktı. Bu ise entelektüelin kim olduğunu felsefi bakış açısına bağlı kalarak sormak, Platon’un “Sofist” adlı diyalogunda yürüttüğü diyalektik yöntemi sıklıkla işe koşmak ve en nihayetinde bu kimlik sanki kendisini üreten bağlamın ötesine uzanan zamandışı bir öze sahipmiş gibi bir tavır almak demekti.² Aslına bakılacak olursa toplumsal/tarihsel bir *tip* olarak sosyal bilimlerin konusu olabilecek olan bu

² Sofistin kim olduğu sorusuna yönelik olarak yabancının başlattığı ve yönlendirdiği tartışmanın devamında Theaitetos’un kurduğu şu cümle, kendinden beklenen yanıtın tarihsel-sosyolojik bir bilinç değil, tarihsel koşulların ötesine geçen öze dair bir bilinç olduğunun güzel bir göstergesidir: “Güzel ama, ben kendi payıma, sofistin içinde görüldüğü biçimlerin çokluğu yü-

fenomeni felsefi bir soruşturmanın konusu kılmaktaki ısrarını esinleyen Sartre olduğu söylenebilirdi. Entelektüel kimliği yapısalcı terimlerle ele alıp ona nesnel bir tını kazandıran yaklaşıma özgü bilimsellik iddiasının tersine Sartre, söz konusu kimlik öğesinin yapısal belirlenimcilik dışına taşan bir öznellik sahasında gerçekleştiğini düşünmüştü. Genç Wittgenstein etkisiyle Viyana Çevresi tarafından şiddetli bir şekilde savunulan pozitivizmin toplum bilimlerindeki yansıması olarak düşünülebilecek olan yapısalcılık ise Foucault gibi bir düşünürü özne kategorisinden bütünüyle vazgeçmeye zorluyor; özneyi içinde bulunulan yapının bir yansıması olarak görmeye zemin hazırlıyordu. O dönemin Fransası'nda Sartre'ın düşünsel ve siyasi olarak ne kadar baskın bir figür olduğu hatırlanacak olursa, Foucault'nun karşı çıkışını bir nevi baba katli olarak değerlendirmek mümkündü. Çoğunluğu Kocaeli Üniversitesi'nde öğrenci olan bir grup katılımcıyla entelektüel kimlik ve özgürlük üzerine yaptığımız tartışma, sözünü ettiğim büyük düşünürler arasında dönen ve Marksizm'e özgü olan özne-yapı tartışmasını kendi içimizde tekrarlamak; bu sayede de felsefe ve toplum bilimin Türkiye'deki geleceği konusunda fikir üretmeye çalışmaktan ibaretti.

Örneğini Foucault'nun entelektüel tasarımında bulan yapısalcı yaklaşımın Sartre'ın entelektüel öznellik yakıştırması yapan özgürlük söylemi karşısında galebe çalması, bu hikâyenin

zünden, onun gerçek özünün başlıca nasıl belirleneceği konusunda tam ve kesin doğruyu söylemekte çekincedeyim" (Platon 2010: 567; "Sofist" 231c). Platon'un değişen görünümeler ardındaki değişmez özü aramaya dayalı araştırma mantığı tarihsel olarak onun açısından normal olsa da, aynı yöntemi entelektüel anlamak için kullanan bizlerin içine düştüğü durum tuhaftır. Ama ben kendi adıma yaptığım şeyin adını felsefe koymaya devam edeceğsem, izini sürmekte olduğum nesnenin tarihsel bir nesne ve onun ampirik bilgisi değil, tarihötesi bir öz ve onun apriori bilgisi olduğunda ısrarcı olacağım.

söz konusu dersteki okuyucuları olan bizler için Türkiye’de muhalif kesimi harekete geçirecek iradi bir kımıldanıştan umudu kesmemiz gerektiği anlamına geliyordu. KODA’da soludüğümüz dostluk ve dayanışma havası bizi bu hale getiren nesnel koşullar karşısındaki çaresizliğimizi çağrıştırmak bir yana, böyle bir birliktelik ve dayanışma ile aklımıza şu an için hiç gelmeyecek kazanımlar elde edebileceğimize yönelik umudumuzu canlandırıyor, diri tutuyordu. Sartre’ın ima ettiği gibi özgür olduğumuzu unutmamak bunun için yeterliydi.

Nesnel koşullara teslim olunmuş olsa oportünizmin özel bir hali olan projeciliğe yuvarlanmanın son derece kolay olduğu böylesine zorlu bir toplumsal atmosferde, “Hayat Bilgisi Okulu” gibi büyük bir projeyi siyasi anlamda hiçbir taviz vermeden ve sendika bağlantısını hiç kopartmadan yürütmüş olmak büyük bir başarıydı. Kocaeli Üniversitesi’nde görev yapan hocaların bir memurlar topluluğu olmaktan öteye geçip sıkı dostluklar kurmuş olmaları yapılan projenin bu denli sorunsuz bir şekilde yürütülmesinin arkasındaki en önemli faktörlerden biriydi. İyi proje yönetimi sayesinde söz konusu projenin parçası olmuş olan hiçbirimizin bizi bu duruma sokan sermayeye taviz verilmiş olunduğu duygusu yaşadığını zannetmiyorum. Disiplinli proje yönetiminin yarattığı güven ortamının dostluktan kaynaklı sıcaklıkla birleşmesi sayesinde herkes kendi payına düşeni zamanında ve gerektiği kadar alırken, kimse hakkının yendiğini düşünmedi. En azından ben böyle hissettim. O para attığımız imzanın peşini kovalamamıza ve o imza sayesinde ortaya koyduğumuz entelektüel iradenin takipçisi olmamıza yaradı. Söz konusu projeden daha fazlasını beklemek, öyle zannediyorum ki, zaten hiç kimsenin aklından geçmemiştii. Bir proje olarak Hayat Bilgisi Okulu’ndan sağlanan maddi gelir bir avuç akademisyen

olarak özgürlüğümüzü ifade etmemize imkân sundu ve muhalif kimliklerimize hayat öpücüğü vermiş oldu.

6) Entelektüel Kimliğin Başat Bileşeni Olarak Bütüncül Bakış ve Özgürlük

Akademide ve hatta çok daha öncesine dayanan öğrenim yıllarında bizlere öğretilen şey bilimsel nesnellik idealini tavizsiz bir şekilde benimsemekti. Pozitivizm adı verilen bu dünya görüşünü halka benimsetmeye çalışanların zamanlaması ile halkın böyle bir zihinsel devrime hazır olma süresi arasındaki fark büyük ihtimalle bugün içine düştüğümüz çıkmazın kaynağıydı. Yukarıdan aşağıya dayatılan bir modernleşme hamlesinin aşağıdan gelen bir taleple dengelenememiş olması, söz konusu pozitivizmin kıvamını bulmuş bir bilimsellik kültüründen ziyade ki bir dolu bir dayatmacılıkla sonuçlanmasına vesile oldu. Bugün Türkiye’de, genel olarak da dünyada yaşanmakta olan bilim-inanç geriliminin faşist yönetimlere yarayacak sonuçlar üretmesi, modernleşmenin postmodernizm tanısıyla ölmeden morga kaldırıldığının en sağlam kanıtlarından biri değil miydi?

Postmodernizm bazılarının düşündüğü gibi Kartezyen modernizmi ve onun özne tasarımı aşan derinlikli görüşün adı olmaktansa globalizmin metafiziği ve tüketim toplumunun ahlâk öğretisiydi. Onu felsefi bir tavır olarak değerlendirme hatasına düşmemek ve Batı’ya özgü akıl söylemi tarihinde meydana gelen ciddi bir sapmanın semptomu olarak görmek, Habermas gibi Kantçıların arka çıkacakları Aydınlanmacı entelektüel tipine uygun düşecek tavidir. KODA’daki atölye çalışmasında Habermas dışarıda kalmış olsa bile, onun akla olan inancının yerini Sartre’ın dilin gücüne duyduğu iman alıyordu. Sartre’a özgü olan ve benim metafiziksel *entelektüel* olarak adlandırmayı tercih ettiğim

entelektüel portresi, *olmadığı işçi olan ama olduğu düşünürü olamayan* bir arada kalmışlık imgesine karşılık geliyordu. “İşçi sınıfının gözünde şüpheli” ve “egemen sınıfın gözünde hain” konumunda olan entelektüel, kime ve neye yaradığı belli olmayan bir “lüzumsuz adam” görünümündeydi (Sartre 2010: 59). *Varlık ve Hiçlik*’te insanı bir şey olarak görmek ve ona sabit bir doğa atfetmektense beşeri özgürlük temasını mantıksal sınırına kadar götürmek, Sartre’ın insan bilincini kendini kendine yansıtan bir ayna olarak görmesine neden olmuştu. Birbirinin içine geçmiş olan bir görünümler silsilesi olarak insanın belli niteliklere sahip olması, bilinçli olmayan herhangi bir varlığın bir özelliğe sahip olmasından farklı bir anlama geliyordu. Söz konusu olan varlık insan olduğunda onun sözgelimi öfkesinden bahsetmek, herhangi bir yaprağın yeşilinden bahsetmekle bir değildi. Yaprak kendini yeşil oluşunda tekrar tekrar üretmek zorunda değilken, insanın öfkeli olması onun içindeki öfkeye karşı bir tavır alması ve onu sürekli olarak üretmesi anlamına geliyordu (Sartre 2009: 143). Bunu entelektüel kimliğe uyguladığımızda, akademisyenlik ve entelektüellik arasındaki farkı şu şekilde formüle etmemizi sağlayacak bir ipucunu Sartre’ın sağlamakta olduğunu fark etmek oldukça kolaydı: Akademisyenlik işçi ya da İstanbullu olmak gibi kişinin değiştiremeyeceği ve yorumlayamayacağı bir kimlik ögesi iken, entelektüellik proleter ya da dünya vatandaşı olmak gibi kendini inşa eden insana özgü ve asla hakkı tam olarak verilemeyecek olan bir yükleme karşılık geliyordu. Nasıl ki kafede hizmet eden bir garson aslında iyi bir garsonu “oynamakta” idi (Sartre 2009: 114-415), entelektüel role soyunmuş olan biz akademisyenler de dönüşmek istediğimiz bu figüre yaklaşabilmek adına gayret göstermeli, onu ancak bu gayreti gösterirken tanıyabileceğimizi de baştan kabullenmeliydik. Bir başka deyişle olmaya çalıştığımız entelektüeli henüz olabilmış değildik, ama henüz olamamış olduğ-

muz o entelektüelden başka bir şey olduğumuz da söylenemezdi. İmzacıydık belki, ama imzacı olmamızın anlamı tam da *henüz imzacı olmamış olmamızdır*, bir başka deyişle verdiğimiz o imza attığımız bir golden ziyade yaptığımız bir başlangıç vuruşuydu.

Sartre'ın yukarıda değinilen bilinç ontolojisi ve bunun entelektüel kimliğe özgü doğal bir uzantısı da entelektüelin zaman-mekânda vuku bulan herhangi bir olayı dil vasıtasıyla insanın anlam dünyasında bir kez daha *olduran* olmasıydı. Zaman-mekânsal vukuat dilin kalıbına dökülüp toplumsala nakşedilmedikçe gerçeklik kazanmış sayılmazdı. Evet, zencilerin ezildiği doğrudu ama birisi çıkıp da “Zenciler eziliyor!” cümlesini edene kadar bu fenomenin üzerindeki örtü kalkmış sayılmazdı (Sartre 1998: 23). Dille tespit edilmemiş ve toplumsal bir varlık kazandırılmamış olan çıplak olgunun tarihsel bir gerçekliğe sahip olmadığını savunan Sartre Hegelciliği dilsel idealizm olarak nitelenebilecek bir konuma taşıyor, bu esnada da metafiziksel entelektüeli bir yazar olarak tespit ediyordu. Yazar da seyredip anlatan olduğuna göre, Sartre'ın entelektüel tasarımı Platonik bir karakter arz ediyor, teoriyi pratiğin karşısında yücelten klasik bir felsefeciyi daha da andırır hale geliyordu. Benim KODA'daki şansım ise artık öğrenci olmaktan çıkmış ve birer felsefe yoldaşına dönüşmüş olan sevgili arkadaşlarıma, son derece demode görünmeyi göze alarak bunu itiraf edebiliyor olmaı. İçinde bulunduğumuz ortam felsefeyi üreten zihinlerimizle siyasi direniş üreten iradelerimizin buluşmasını kolaylaştırıyor, entelektüel kimlik sorgulaması esnasında bilişsellik ve özgürlüğün bütünleşmesinden keyif alacağımız bir fırsat sunuyordu.

Sorgulamamız Foucault'ya gelip dayandığında Platoncu bir teorisyen olan entelektüel resmimiz neredeyse yerle bir oldu. Sartre gibi sadece fenomenolojiden değil, aynı zamanda Fransız

felsefesinin doğalcı damarından da beslenmiş görünen Foucault'nun entelektüel tasviri “evrensel entelektüel nostaljisi” yapmak şurada dursun, kendi uzmanlığına sahip becerikli bir teknisyen portresi çiziyordu. Sartre'ın gözleyen, anlatan ve anlattığını temsil eden entelektüelinin yerini başkası adına konuşmayı zül sayan, teknik bilgisi sayesinde hükümetlerin peşinden koştuğu bir figür alıyordu (Foucault 2011: 47-50). Toplumla arasına koyduğu mesafe sayesinde üst anlatıcı konumuna yerleşen, bu sayede de olup bitenden meydana gelen bir keşmekeşin hakikatini kavramın saflığında özetleyen Voltaire tipi *aydın* yerini Camus'nün *Veba'sındaki* Doktor Rieux'ye bırakmıştı. Bizde Onur Hamzaoglu, Bülent Şık, Şebnem Korur Fincancı, vd. tarafından temsil edilen ve Foucault tarafından “spesifik entelektüel” olarak adlandırılan tip, sahip olduğu teknik bilgiyi sahada kullanmaya devam ederken söz konusu pratiğe ilişkin eleştirel bir tavır takınmayı ve değerlendirme yapmayı da ihmal etmiyordu. Diğer barış akademisyenlerinden farklı olarak Onur Hamzaoglu'nun hapis yatması ve annesinin cenazesine katılacağı 6 Mayıs 2018'de türlü engellemelere maruz bırakılması halk sağlığını hiçe sayan devlet-özel sektör işbirliğinin Foucault tipi entelektüelden duyabileceği rahatsızlığın boyutlarını göstermesi bakımından ibret vericiydi.³ *Spesifik entelektüel sahip olduğu teknik donanım ve bilimsel bilgiyle bir taraftan olguların olgusallığını tanımaya devam ediyor, diğer yandansa söz konusu olgusallık zeminine iktidarlar tarafından yapılan bozucu müdahalelerin takipçisi ve yeri gelirse, ifşacısı olmaya devam ediyordu.*

Sartre'dan Foucault'ya geçmek, rasyonalist bakış açısından ampirizme transfer olmak gibiydi. Daha derinlikli bir ontolojik

³ <https://www.evrensel.net/haber/351843/onur-hamzaoglu-annesinin-cenaze-torenine-katildi>

kavrayış sayesinde bizleri mantıksal çelişmezlik ilkesinin arkasına dolaşmak zorunda bırakmış olsa bile Sartre, Kantçı aklı yine akıl söylemi içinden eleştiren klasik bir entelektüel, antik bir filozof figürüydü. HBO'daki atölye çalışmaları boyunca bu konuma tutunmaya devam edip Sartre sayesinde Platonculuğumdan taviz vermemiş olsam bile, Temmuz 2019'da Balıkesir'de düzenlenen *Doğa, İnsan, Teknoloji: Krizler ve İmkanlar* konulu Mehmet Fatih Traş Yazokulu'nda Foucault'dan kaçmak o kadar kolay olmadı.

7) Bilimsel Çeşitlilik ve Uzmanlık Kültürü: Bir Amatör Olarak Entelektüel

Söz konusu yaz okulu zihin-beyin ilişkisi, Endüstri 4.0, genetik bilimi, robotların sosyal adalet talebi, antroposen, insan doğası, hayvan hakları ve feminizme kadar pek çok konuyu kapsayan güncel tartışmalara yer veriyordu. KODA bileşenlerinin buradaki uzun süreli birlikteliği, atölye çalışmasında olduğu gibi felsefe merkezli olmaktan ziyade disiplinlerarası bir atmosferin oluşumuna yol açmıştı. Mimarından doktoruna, genetikçisinden psikoloğuna, sosyoloğundan halk sağlığına ve çalışma ekonomistine kadar pek çok insan günümüz dünyasını meşgul eden güncel konuları tartışmak için bir araya gelmişti. Ama buradaki çeşitliliğin zamanında çalıştığımız üniversitelerde var olan çeşitlilikten şu farkı vardı ki, üniversite ortamı disiplinleri birbirinden kalın duvarlarla ayıran bir uzmanlaşma kültürünü beslerken, buradaki muhalif irade söz konusu duvarların ötesine geçmeye çalışan amatör bir ruhu yansıtıyordu. Kendi içine kapanmış bilim dallarının arasında iletişim kanalları açmaya çalışmak, söz konusu uzmanlıklar arasında tatlı sert bir mücadelenin ortaya çıkmasına yol açıyor, bu mücadele sayesinde normalde parçalı kalacak bir yapının kendi bütünlüğüne kavuşmasına yol açıyordu.

Daha sonra “Bir Özgürlük Pratiği Olarak Kendilik Kaygısı Etiği” adıyla yayınlanacak olan 1984 tarihli bir röportajda Foucault “iktidar ilişkileri” diye bir tabir kullanıyor, bu tabir üzerinden iktidar kavramını zıtlar arasındaki üretken bir ilişkinin yakıtı olarak gördüğünü beyan ediyordu. Bu bakış uyarınca iktidar kavramının zıddı özgürlük değil tahakkümdü. Tahakküm, karşılıklı olarak birbirini üreten ve birbirine zarar vermekten ziyade yarar sağlayan tarafların aşkın bir kural tarafından dumura uğratılması durumunun adıydı: “Bir birey ya da toplumsal grup bir iktidar ilişkileri alanının önüne set çekmeyi ya da bu iktidar ilişkilerini etkisiz ya da hareketsiz bir duruma sokmayı ve hareketin tersine dönebilmesini tamamen engellemeyi ... başardığı zaman tahakküm durumu diye adlandırılabilir bir durumla karşı karşıyayız demektir” (Foucault 2014: 224). O yaz Balıkesir’de bir araya gelmiş olan muhalif akademisyenler arasındaki oyunbaz çekişmeler ve zekâ dolu atışmalar, Foucault’nun iktidar ilişkilerine çok güzel bir örnek oluşturuyordu. Başkasının uzmanlığı konusunda meraklı olan, bu merakını tatmin etmek içinse yer yer atıp tutmaktan ve haddini aşmaktan çekinmeyen bir diyalog ortamı ancak bir yoldaşlık ve karşılıklı güven atmosferinde ortaya çıkabilirdi ve o yaz okulunun ortamı tam olarak buydu. Bu ortamın tam karşıtı olan ise kişileri disiplinlerarası temas olanaklarından yoksun kılan; onları bölümlerine ve kendi çalışmalarına dönmeye zorlayan özgürlüksüzleştirilmiş YÖK akademisi idi. Görevimize son veren üniversiter yapı bütünüyle piyasanın tahakkümüne maruz kalan, kâr amacına dönük bilgi üretiminde karar kılmış sakat bir yapıydı. Aslolan maddi kaygıları bir yana bırakmak, akademik unvanlardan vazgeçmek ve bizleri akademik yapı içinde penceresiz birer monad haline getirmiş olan görünmez duvarları aşındıracak fikir ırmaklarını çağlamaya bırakmaktı. KODA’nın amatör-lükten yana koyduğu tavır bu imkânı haydi haydi sağlıyordu.

Foucault'nun büyük buluşu tahakkümü kaba kuvvete dayalı bir cehalet olarak değil, iletişimsizliğe dayalı bir bilgi bolluğu olarak görmeye izin veren incelikli bakış açıсындаydı. Muktedirin gücünü pekiştiren şey söz konusu iktidar odağının sahip olduğu bilginin miktarı kadar ona tâbi olanın cehalet seviyesiydi. Ama şurası da bir gerçektir ki, bilgi sadece üretildiği yerde bol bulunan, buranın dışında kıt olan bir şey değildi. Bilginin üretim merkezi olan akademi kendini bütünüyle uzmanlaşmaya bırakmış olduğundan, cahillik kopuk ve yalıtık birimlerin birbirinden habersizliğinde ve iletişimsizliğinde de görünür hale geliyordu. Şu halde kendi olduğu yerin ötesini görmekten aciz kalan bireylerin meydana getirdiği bir toplum bütünlük ufkunu kaybedip cahilleşiyor, dolayısıyla da kolay yönetilir bir hale geliyordu. İçinde bulunduğumuz enformasyon çağında uzmanlaşma pratiği bize o kadar değiştirilemez bir yapı gibi görünmüştü ki, daha uzun yaşasa ve bugüne gelecekte bakmış olsa bir bilgi arkeoloğu olarak Foucault'nun bunu gözden kaçırmaması pek mümkün olmazdı. Çünkü “düşünce arkeoloğunu ilgilendiren şey, örneğin, gök cisimlerinin daireler halinde dönmeyebileceklerini ya da yere özgü malzemeden yapılmış olabileceklerini yüzyıllar boyunca ‘düşünülmez’ yapan kısıtlamalar setidir” (Gutting 2010: 57). Geleceğe kalmaksızın bu durumu tespit etmek ve akademinin geneli açısından uzmanlık alanları arasında iletişim kanalları açmak akademik tahakküm kalıplarını kıran ve bilgiyi yaşam tarzına dönüştürme potansiyeli taşıyan muhalif bir duruşa karşılık geliyordu. Bu muhalif duruş zamanında cisimlerin yere düşmesini sağlayan yasayla gök cisimlerinin birbiri etrafında dönmelerini sağlayan yasanın aynı oluşunu gözümüzden kaçırın önyargılar setine ve bu önyargıların arkasında duran otoriterliğe karşı gelmişti. Şimdi ise Almanların *Fachidiot* diye adlandırdıkları kendi uzmanlık alanları dışında dünyadan habersiz olan bu-

dalaların bilgi ve düşünceyle kendini bulacak toplumları değil, her daim daha fazla biriktirmek için üniversitenin kapısını çalan sermayedarları ihya edecekleri açıktı.

Amerika’da okumuş Filistinli bir edebiyat profesörü olarak Edward Said ise amatörizmi profesyonelizmin karşı kutbuna yerleştirmiş, organik entelektüelin kendini besleyen sermayenin güdümünden kurtulmak için ihtiyaç duyduğu tavrın amatörlik olduğunu savunmuştu. “Bugün entelektüel bir amatör olmalıdır”, diyen Said “entelektüelin amatör ruhu, çoğumuzun yaşadığı katıksız profesyonel ruhun içine girip onu çok daha hayati ve radikal bir şeye dönüştürebilir; insan kendisinden yapması beklenen şeyi yapmak yerine bunu niye yaptığını, bundan kimin yarar sağladığını ve kendi kişisel projesiyle ve orijinal düşüncelerle bunun arasında nasıl yeniden irtibat kuracağını sorabilir” diye tamamlamıştı cümlesini (Said 1995: 81). İçindeki parçalı ve kırıklı yapıya vurgu yapıp bilginin buradan kaynaklı olarak bir otoriterlik vasıtasına dönüşebileceğini savunmuş olan Foucault’nun söylediğini tamamlayan bu mülahaza, kişinin bilgiyi uğruna kullandığı ahlaki dünyayı yeniden sorgu konusu yapmasıyla ortaya çıkan bütünselci bir tutuma karşılık geliyordu. Said’in “amatörizm” olarak adlandırdığı bu tavır, yukarıda bilgi ve özgürlük arasında açılmış olan yarığı kapatmaya çalışan Sartre’in tavrına daha yakındı. Avrupa uygarlığının merkezinde duran sömürgeci devletlerden birinin vatandaşı olan Sartre’in bütünlük ufkuna erişebilmek için kendi avantajlarından feragat eden tutumu ne kadar etkileyiciyse, sömürgeci devletin gadrine uğramış bir Üçüncü Dünyalı olarak Said’in aynı ufkı paylaşmak üzere maruz kaldığı acı ve aşağılanmayı görmezden gelmesi aynı ölçüde vurucuydu. Özgürleşme bilginin ve düşüncenin nihai ufkuydu ve o ufuk kendine düşen sınırlı parçanın hangi bütüne dahil olduğunu me-

rak edip kafayı kaldırmayanlar için sonsuza kadar mühürlenmiş vaziyetteydi. Bir dayanışma akademisi olarak KODA Said'in bu tavsiyesine uymuş, akademik etkinliği bu etkinliği mümkün kılan koşulları anlayıp eleştiriye tabi tutmaya çalışan bir sorgulama ruhundan feragat etmeyen bir kararlılık sergilemişti.

Son Olarak

Entelektüel kimlikle ilgili olarak tüm bu anlattıklarımın sonra yukarıda bahsettiğim Çarşamba seminerinde sorduğum soruların yanıtlarını vererek bu yazıyı tamamlayabilirim. Ama bu yanıtlara geçmeden önce şunun anlaşılması benim için son derece önemlidir ki, HBO projesi kapsamında yürütmüş olduğum iki atölye çalışmasından biri olan entelektüel kimlik sorgulaması attığım imzanın, dayanışma akademisinde muhalif olmanın ve Kocaeli Üniversitesi muhrecleriyle kurduğum dostlukların anlamı üzerine yapılan bir tefekkür mahiyetindedir.

Kant'ın zamanında söylediği gibi felsefenin kendisinden bir şeyler öğrenilebilecek bir faaliyet olmadığı savı, geçmişte olduğu gibi şimdi de katıldığım bir iddiadır. Felsefenin bilgi vermesi mümkün değildir, zira felsefe bilginin ne olduğu, nasıl kazanıldığı ve diğer zihinsel etkinliklerden nasıl ayrılabilirdiği gibi temel sorularla uğraşır. Bir alanın hem temel kavramlarını sorgulama konusu kılmak, hem de hiçbir şey olmamış gibi o alan içinde çalışmaya devam etmek mümkün değildir. Temel kavramları sorgulanan herhangi bir bilim krize girmiştir ve yoluna büyük ihtimalle bir paradigma değişikliği sayesinde devam edecektir. Şu halde temel kavramları sorgulama faaliyeti olarak felsefenin bir kriz yaratıcı olduğunu ifade etmek, ona bir sorun çözümü muamelesi yapmamak çok önemlidir.

Aynı soruyu epistemolojik alandan pratik alana kaydırır, felsefenin nasıl yaşayacağımızı söyleyip söyleyemeyeceğini soracak olursak, bence bunun yanıtı da net bir hayırdır. Çıkarttığı sorunlarla tek tek bilimleri kendinden şüpheye düşüren felsefe, aynı şüpheciliği ahlak alanına da genişleterek iyi bir hayatın nasıl yaşanacağından emin olanları rahatsız eder. Herhangi bir sorunu tek bir anda ve tek bir yanıtla herkes için çözüme kavuşmuş saymak ancak totaliter bir aklın marifeti olabilir. Doğa bilimleri söz konusu olduğu sürece ortaya koyduğumuz iddiaları yanlışlayacak ya da doğrulayacak olguların hangileri olduğu konusunda nispeten bir mutabakata varmış görünürüz. Söz konusu olanlar iyi ve kötü, ahlaklı ve ahlaksız, güzel ve çirkini ayırt etmemize yarayacak değerler olduğunda ise aynı nesnellik görüntüsünü muhafaza etmek çok da kolay olmayacaktır. Şu halde içinde bilgi üretilen akademi barış gibi bir değer talebiyle ortaya çıktığında, ona işinin olgularla olduğunu, değerler dünyasının kendilerine bırakılması gerektiğini söyleyen politikacılar olacaktır. Diğer yandan günümüz politikacısının yeri geldiğinde tam bir bilim düşmanı olmak, yeri geldiğindeyse bilim dostu olmak gibi eşsiz bir özelliği vardır. Neoliberal dünyanın fırsatçı politikacısı iş şovenizm ve halk avcılığına geldiğinde güvenlik ihtiyacının büyüklüğüne vurgu yaparak silah teknolojileri üzerinden tam bir bilimperver kesilebilir. Ama iş doğal kaynaklarla çevrenin korunması, sağlıklı gıda üretimi, İstanbul'a yapay bir kanal açmanın zararları gibi konular olduğunda yandaşlığa dayalı bir bürokrasi aygıtı sayesinde bilim camiasını tamamen görmezden gelmeye de eğilimlidir.

Bu dünyada ya da başka bir olası dünyada daha iyi bir hayat için yapılması gereken örgütlü bir eleştirelilik ve bu eleştireliliğe bağlı güçlü bir sivil toplum ise, bu sivil toplumun ve onun ürünü olan entelektüellerin yetişebilmesi için ilk hamleyi yapması

gereken kurumdur üniversite. HBO deneyimi not alışverişinin ortadan kalktığı bir akademik ortamda ortaya çıkan dayanışma ruhunun bilgiyle özgürlüğün dostluk çatısı altında evlendirilmesi anlamına geldiğini ortaya koymuştur. Güçlü bir sivil toplum ile toplumsal yaşamdan hiçbir zaman eksik olmayacak olan entelektüeller, felsefeyi nitellemek için tekrarlamaktan çekinmediğim sürekli rahatsızlık yaratma potansiyelinin cisimleşmiş halidirler. Sartre'ı konu alan bir yazısında Zeynep Direk'in şu cümleyi yazmış olması tesadüf değildir: "Entelektüel, hatalarından çok şey öğrendiğimiz, ufuk açıcı, yeni fikirler doğurucu şekilde yanılabilen ve bir yere kadar takip etmeyi içimize sindirmiş olduğumuz kimsedir" (Direk 2013: 38). Sartre gibi bir figür hep yeniden başlamaktan erinmeyen, kendini sürekli olarak yeniden yaratma enerjisine sahip orijinal bir figür olduğu içindir ki, hataları tarafımızdan görmezden gelinir, kendisinden örnek alınır. Benim tanıklık ettiğim bir yıllık sürede bir dayanışma akademisi olarak Kocaeli okulunun açtığı deneyim alanı, Sartre'ın kendi bireyselliğinde üretmeyi başardığı entelektüel ruhu yeşertmeye zemin hazırlayan bir özgürlük ortamı olarak öne çıkmıştır. Sartre'ın yeniden ve yeniden üretmekten bıkip usanmadığı entelektüel kimliği gibi akademi olmanın anlamını sürekli olarak üretebilme kapasitesine sahip bir yapılanma olarak hayatımdaki özel yerini almıştır KODA çevresi.

Dayanışma akademisinden ziyade *dayanışma* akademisi olmayı başaran bu değerli çevre, kendi attığı imzanın bir mücadeleyi nihayete erdirmekten ziyade başlattığını anlayanların kararlılığını yansıttığı için yayılmaya devam edecek, benim gibi dışarıdan eklenenlerin ve genç insanların da ilgisini çekerek akademi mücadelesi tarihindeki yerini kesinlikle alacaktır. Bu mücadelenin bir parçası olmak, tam da bu yüzden, onur vericidir.

Direk, Zeynep (2013): “Bir Entelektüel Olarak Jean-Paul Sartre”, *Jean-Paul Sartre: Tarihin Sorumluluğunu Almak: Sartre’ın Geç Dönem Düşüncesi Üzerine* içinde, yay. haz. Zeynep Direk ve Gaye Çankaya, Metis Yayınları, İstanbul, 15-39.

Gutting, Gary (2010): *Foucault*, çev. Hakan Gür, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Foucault, Michel (2011): *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Foucault, Michel (2014): *Özne ve İktidar*, yay. haz. Ferda Keskin, çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Nalbantoğlu, Hasan Ünal (2009): “Üniversite A.Ş.’de Bir ‘Homo-Aca-demicus’: Ersatz-Yuppie Akademisyen”, *Arayışlar: Bilim, Kültür, Üniversite* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 143-199.

Platon (2010): “Sofist”, *Diyaloglar* içinde, çev. Ömer Naci Soykan, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 543-628.

Said, Edward (1995), *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*, çev. Tuncay Birkan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sartre, Jean-Paul (1998): *Denemeler*, Sabahattin Eyuboğlu ve Vedat Günyol, Say Yayınları, İstanbul.

Sartre, Jean-Paul (2009): *Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*, çev. Turhan Ilgaz ve Gaye Çankaya Eksen, İthaki Yayınları, İstanbul.

Sartre, Jean-Paul (2010): *Aydınlar Üzerine*, çev. Aysel Bora, Can Yayınları, İstanbul.

Ünlü, Barış (2019): *Türklük Sözleşmesi: Oluşumu, İşleyişi ve Krizi*, Dipnot Yayınları, Ankara.

**İNŞA HALİNDEKİ FAŞİZM KOŞULLARINDA
YERELE HAPSEDİLMEMEYE ÇALIŞILAN KODA'NIN
ULUSLARARASI YÖNELİMLERİ
VE *EPIZOTLAR***

MEHMET RAUF KESİCİ

Giriş

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) uluslararası ilişkileri ve etkinlikleriyle de eylerken öğrenme sürecinde olan bir yeni deneyimdir. 2016 yılında kurulduğunda üyelerinin büyük bir kısmının pasaportları Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ihracından dolayı geçersizdi. Bu durum dayanışma akademisinin uluslararası ilişkilerini etkileyen/belirleyen temel faktör olarak öne çıkmaktadır.

Akademi üyeleri için yasal yollardan Türkiye dışına çıkış ya-sağı anlamına gelen bu uygulama süreç içinde Türkiye içinde kalanların ülkeyi kalıcı veya geçici terk edememesine, çıkabilen-

lerin ise kalıcı veya geçici ülkeye geri dönememesine yol açtı. Ancak üyelerinden biri KHK ihracının gerçekleştiği günlerde, bir diğeri ihraçtan aylar sonra Türkiye dışına çıkabilen KODA, geçen zaman içinde hem bu üyeleri vasıtasıyla hem de diğer kanallardan uluslararası alanda faaliyette bulunma, iletişim ve iş birliği kanalları bulma arayışı içinde olmuştur. Bu iletişim ve iş birliği arayışı bir bakıma dayanışma akademisinin uluslararası ilişkileri ve etkinlikleri vasıtasıyla bir öğrenme sürecinin içinde olduğu anlamına gelmektedir.

Bir uluslararası ayağı da söz konusu olan Hayat Bilgisi Okulu (HBO) bu kitaptaki diğer makalelerde etraflıca ele alınacağı için bu yazıda KODA'nın Türkiye dışındaki faaliyetleri incelenecektir. KODA'nın uluslararası ilişkileri ise kabaca üç grupta toplanabilir:

Birinci grupta KODA'nın Türkiye'deki üyelerinin Türkiye dışındaki kurum/kuruluşlar ve kişilerle internet yoluyla haberleşmesi ve ilişki kurması var. Bu grupta sendikalar, sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar, Avrupa Birliği kurumları, akademisyen ağları vb. örgütlerle ilişkilerden söz edilebilir.

İkinci grupta KODA'nın Türkiye'de yerleşik üyelerinin Türkiye dışına geçici süreyle çıkarak gittikleri yerlerdeki kurumların etkinliklerine katılması söz konusudur. Örneğin, pasaport iptallerinden önce bir KODA üyesi davet edildiği Berlin'de önce bir açık hava toplantısında ve sonra bir panelde konuşma yaptı.

Üçüncü grupta ise KODA'nın Türkiye dışında yerleşik üyelerinin BAK Almanya gibi Türkiye dışındaki kurumlar ve kişilerle ilişkileri, organize ettikleri veya katıldıkları etkinlikler bulunmaktadır. Burada öne çıkan örnek ise Almanya'da bir KODA etkinliği olarak organize edilen "Can Public Order Justify

Interfering with Basic Rights and Civil Liberties?” (Kamu Düzeni Uğruna Temel Hak ve Özgürlükler İhlal Edilebilir mi?) başlıklı uluslararası konferanstır.

İlgili uluslararası ilişkiler çerçevesinde, bu incelemenin temel hedefi, (aslında inşa halinde olan) faşizm koşullarında ayakta kalmaya ve barış ve demokrasi mücadelesine katkı vermeye çalışan, KODA’nın uluslararası etkinlik ve ilişkilerinin eleştirel bir çözümlemesini yapmaktır.

Çalışmanın temel argümanlarından biri pasaport iptalleriyle yerele hapsedilmeye çalışılan KODA’nın hem Türkiye’deki üyeleri hem de Türkiye dışındaki üyeleri üzerinden kurduğu ilişkiler, katıldığı ve/veya organize ettiği eylem-etkinliklerle geniş bir çerçevede bununla mücadele etmeye çalıştığıdır.

Diğer temel argüman içinden geçilen zor süreçte uluslararası aktivite ve ilişkileriyle KODA’nın barış ve demokrasinin toplumsal bir talep haline getirilmesine omuz vermeye çalıştığı ancak bunun belli bir stratejiyle yürümediği, sistematik olmadığı ve genellikle üyelerin bireysel çabalarıyla sınırlı kaldığıdır.

Son temel argüman uluslararası faaliyet ve ilişkileriyle KODA’nın faşizm inşası koşullarının hâkim olduğu bir dönemde barış yolunun açılmasına ve Kürt meselesinin şiddetsiz çözümüne katkı sağlamak noktasında eksik kaldığı veya yeterince çaba gösteremediğidir.

KODA’nın uluslararası aktivitelerinin ışığında, bu çalışma ilk olarak Türkiye’de bugün çeşitli düzeylerde kurumsallaşmakta olan faşizmin yarattığı koşullarda bir otonom yapı olarak KODA’nın ayakta kalma çabasının Türkiye dışındaki izdüşümlerini aktarmayı amaçlamaktadır. Çalışma ikinci olarak KHK’lar marifetiyle izole edilmeye çalışılan bilim insanlarının buna karşı

Türkiye dışındaki faaliyetleri ve ilişkileriyle de karşı koyma çabasını tartışmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede ilk olarak dayanışma akademisinin uluslararası faaliyetleri belli özelliklerine göre gruplanarak incelenmektedir. Bu kısımda KODA'nın internet üzerinden kurduğu ilişkiler, üyelerinin diğer ülkelere yaptığı ziyaretler, diğer ülkelerden dayanışma akademisine ziyaretler ve KODA'nın uluslararası alandaki faaliyetleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Daha sonra bu aktivitelerin anlam ve önemi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutularak akademinin bir yandan ayakta kalma çabası verirken öte yandan barışın ve demokrasinin toplumsal bir talep haline getirilmesine uluslararası ilişkileriyle nasıl katkılar verdiği veya vermeye çalıştığı tartışılmaktadır. Nihayet yazı boyunca sürdürülen *epizotlar* ile Türkiye akademisinin içler acısı halinden küçük bir resim paylaşılmaktadır. Bu pasajlarda tasvir edilen Barış Akademisyeni ve Türedi iki kurgusal karakterdir. Bu karakterler spesifik kişileri değil iki *farklı* akademisyen türünü temsil etmek üzere yazar tarafından yaratılmıştır.

KODA'nın Ayakta Kalma Çabasının Uluslararası Alandaki İz düşümleri

Ocak 2016 tarihli barış talebinden sonra Barış akademisyenleri çeşitli soruşturmalara maruz kalmış, KHK marifetiyle üniversitelerden uzaklaştırılmış, pasaportları iptal edilmiş, davalarla kriminalize edilmeye çalışılmış, başka yerde iş bulmalarının önüne engeller konulmuş ve diğer birçok müeyyideyle "terbiye" edilmeye çalışılmıştır. Attıkları imzanın arkasında durarak ilk cevabı veren barış akademisyenleri süreç içinde dayanışma akademileri kurarak bilimsel alanda izolasyonu kırmaya dönük adımlar atmışlardır. Otonom bir yapı olarak KODA bu mücadelenin ürünlerinden biridir. Bu minvalde KODA'nın Türkiye

dışındaki faaliyetleri ve ilişkileri de bu müeyyidelere bir karşı koyma çabası olarak okunabilir. Bu faaliyet ve ilişkiler çerçevesinde KODA uluslararası alanda akademik işbirliği çabaları içinde olmuş; barış akademisyenlerine açılan dava ve soruşturmalara karşı uluslararası dayanışma arayışına aktif bir biçimde katılmış; akademik özgürlüklere saldırıları gündeme getirmiş ve bu saldırılara karşı mücadele için uluslararası kurumlarla işbirliği kanallarını kullanmış; KHK ihraçları ve pasaport iptallerinin geri alınması için uluslararası destek arayışı içinde olmuş; nihayet dayanışma akademisinin faaliyetleri için kaynak bulmak için çabalamıştır.

Epizot 1-

Barış Akademisyeni bir Türkiye üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti, Kürt şehirlerindeki vatandaşlarını haftalarca süren sokağa çıkma yasakları altında fiilen açlığa ve susuzluğa mahkûm ettiği, yerleşim yerlerine ancak bir savaşta kullanılacak ağır silahlarla saldırdığı, yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, işkence ve kötü muamele yaşı başta olmak üzere anayasa ve taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile koruma altına alınmış olan hemen tüm hak ve özgürlükleri ihlal ettiği için "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı barış metnini imzalayarak hizmetinde olması gereken devletten çeşitli taleplerde bulundu. Ancak devlet, olması gereken vatandaşın hizmetindeki o devlet değildi.

Türedi, bir Türkiye üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Devletin Kürt şehirlerinde yaptıklarından dolayı önüne gelen "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı metni -konforunu gerçekten bozabileceği endişesiyle- imzalamadı. Ancak tanıdığı ve tanındığı çevreden birçok insanın imza atacağını

tahmin ediyor, kendince imzalamama gerekçeleri üretiyor, bu gerekçelerin geçerli olduğuna önce kendini ikna etmeye çalışıyordu. Söz konusu gerekçeler arasından en aklına yatanı “gözümünden kaçmış” oldu. Öngörüsü gerçekleşmişti: İmzacıların çoğunluğu tanıdığı/tanıdığı çevredendi, aslında çoğu “arkadaş”ıydı. Ancak imza metni 1128 imzayla yayınlandıktan sonra da –imzacıların başta cumhurbaşkanı tüm idarecilerden tepki ve hakaret gördüğü süreçte- imzalara açık tutulunca “gözümünden kaçmış” gerekçesi geçersizleşmişti.

İnternet Yoluyla İlişkilenme

KODA’nın uluslararası ilişkileri ve faaliyetlerinden biri dayanışma akademisinin Türkiye’deki üyelerinin Türkiye dışındaki kurumlar ve kişilerle internet yoluyla haberleşmesi, akademik iş birliği mekanizmaları kurmaya çalışması ve kimi zaman başvuru yapıması olagelmıştır. Bu çerçevede kurulan ilişkilerin muhatabı genellikle üniversiteler, sendikalar, sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar, Avrupa Birliği (AB) kurumları, akademisyen ağları vb. örgütlerdir. HBO’nun doğumunda da bu ilişki ve faaliyetlerin bir fonksiyonu söz konusudur.

Bu yolla kurulan ilişkiler genellikle dayanışma akademisi için ortak çalışma imkanları yaratmak, akademinin HBO, seminerler ve yaz okulları gibi faaliyetlerini tanıtmak ve tartışmak, proje ve dernek finansmanı sağlamak¹ vb. konular çerçevesinde yürütülmüştür.

Bu çerçevede, 2018-2019 kış döneminde Duisburg-Essen Üniversitesi Türkiye Çalışmaları bölümünde, KODA, Off-Uni-

¹ KODA üyeleri 2017 yılının başlarında “Kocaeli Dayanışma ve Araştırma Derneği”ni kurmuştur.

versity ve Duisburg-Essen Üniversitesi iş birliğiyle “Türkiye İktisat Tarihi” başlıklı bir seminer/ders açılmıştır. Biri Türkiye’de olup çıkamayan, öbürü Almanya’da olup Türkiye’ye gidemeyen iki KODA üyesi tarafından verilen ve herkese açık olan bu seminer/ders, ilgili üniversitenin öğrencileriyle bir derslikte yapılırken eşzamanlı olarak Off-University web-portalı üzerinden kaydolan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Üç akademiye bir araya getiren bu ortak çalışma uluslararası kurumlarla iş birliği açısından önemli bir örnek teşkil etse de uzun soluklu olamamış, bir dönemle sınırlı kalmıştır.

Epizot 2-

Barış Akademisyeni 1128 imzalı metin yayınlanınca üniversitesindeki diğer imzacı akademisyenler gibi sabah gün doğmadan evi basılarak gözaltına alındı, akşama kadar gözaltında kaldı, savcılık ifadesinin ardından serbest bırakıldı: Adli soruşturma başlamıştı. Egemenlerden işareti alan üniversite yönetimi ise hem barış isteyenleri kriminalize eden bir açıklama yayınladı hem de idari soruşturma başlattı. Barış Akademisyeni her bakımdan zor bir sürecin başladığının farkındaydı ama önüne konulan “imzanı çek ve kurtul” seçeneğini elinin tersiyle bir kenara itti.

Türedi bunlar olup biterken pek ortalarda görünmedi, kendini edebi okumalara ve akademik çalışmalara verdi. Hem zaten bekleyen birçok işi ve bitirilmesi gereken birçok akademik çalışması vardı. Gerçekten de verimli bir çalışma döneminin ürünleri olan kitap bölümleri, makaleler, bildiriler birbirini izledi. Bu süreçte ayrıca yakın bir şehirde yaşayan ailesini özlemişti, bu aralar üniversite ve çalışma dışındaki zamanlarını onlarla geçiriyordu.

KODA'nın diğer bazı uluslararası ilişkileri ve faaliyetleri dayanışma akademisinin Türkiye'de yerleşik üyelerinin geçici süreyle diğer ülkelere gitmesi ve gittikleri yerlerdeki kurumların etkinliklerine katılması biçiminde tezahür etmektedir.

Bu çerçevede, pasaport iptallerinden önce bir KODA üyesi davet edildiği Berlin'de önce Almanya'nın savaş ve silahlanma politikasına karşı organize edilen bir yürüyüş ve açık hava toplantısında, sonra da Türkiye dışında yerleşik barış akademisyenleriyle birlikte bir panelde konuşma yapmıştır. Bir diğer örnek aşağıdaki "Uluslararası alanda faaliyetler" kısmında ayrıntıları yer alan konferansta iki KODA üyesinin dayanışma akademisi ve HBO üzerine yaptığı konuşma olabilir (Kayhan & Özdemir, 2018). Ancak bu örnekler azdır çünkü pasaport iptalleri ve diğer engeller birçok barış akademisyeni gibi dayanışma akademisi üyelerinin büyük bir kısmının da uluslararası etkinliklere fiili olarak iştirak edememesine yol açmıştır.

Bunların yanı sıra KODA kurulduğundan beri Türkiye dışından da birçok bilim insanı, araştırmacı ve gazeteciyi konuk etmiştir. Örneğin 30-31 Mart 2018'de dayanışma akademisinin gerçekleştirdiği ve iki gün boyunca üniversite ve eğitim konularının tartışıldığı "Üniversitenin Ötesinde" başlıklı konferansa diğer ülkelerden de konuklar katılmış, çeşitli ülkelerdeki deneyimler masaya yatırılmıştır.

Epizot 3-

Barış Akademisyeni önerdiği sunumun kabul edildiği Paris'te yapılacak bir konferansa gitmek üzere üniversitenin bilimsel çalışmalarını destekleme birimine destek için, görev yaptığı birime de izin için başvurdu. İki başvuru da reddedildi. Bunun

gibi vakalar yaşanırken Barış Akademisyeni Doçentlik için Üniversitelerarası Kurul'a yaptığı başvurunun dondurulduğu haberini aldı. Bir süre sonra da başvurusu diğer barış imzacılarının başvurusu gibi iptal edildi.

Türedi de o sırada bir konferansa gitmek için aynı destek birimine ve kendi görev yaptığı birime başvurdu: Her iki başvurusu da kabul edildi. Barış Akademisyenlerinin soruşturmacılara ifade verdiği günler üniversitede olmayan, olmak zorundaysa kimseye görünmeyen Türedi'nin yaptığı doçentlik başvurusunda da süreç işliyordu; eserlerini değerlendirecek jüri belli olmuştu. Bu kadar yazdık-çizdik, eser aşamasını sorunsuz geçmem gerekiyor, diye düşünüyordu.

Uluslararası Alanda Faaliyetler

Üçüncü grupta ise KODA'nın Türkiye dışında yerleşik üyelerinin üniversiteler, BAK Almanya ve diğer uluslararası kurumlar ve kişilerle ilişkileri, akademik alanda iş birliği çabaları, organize ettikleri veya katıldıkları etkinlikler bulunmaktadır.

Bu çerçevede KODA'nın Almanya'da olan iki üyesi diğer bazı barış akademisyenleriyle Kassel Üniversitesi'nde organize edilen 7 Haziran 2017 tarihindeki "Turkey: Academic freedom under pressure - Solidarity" (Türkiye: Akademik özgürlük baskı altında - Dayanışma) başlıklı bir çalıştay/panelde Türkiye akademisini barış imzalarına götüren süreci ve Kocaeli'de yaşananları ifade eden, uluslararası alandan doğru nasıl bir dayanışma kurulabileceğini tartışan iki konuşma yapmış ve ilgili çalıştaylara katılmışlardır (Kesici, 2017).

Almanya'da Siegen Üniversitesi ve Alexander von Humboldt vakfının iş birliğiyle organize edilen 23 Mart 2018 tari-

hindeki “Can Public Order Justify Interfering with Basic Rights and Civil Liberties?” (Kamu Düzeni Uğruna Temel Hak ve Özgürlükler İhlal Edilebilir mi?) başlıklı uluslararası konferans KODA’nın en önemli uluslararası aktivitesi olarak ifade edilebilir. Dünyadan ve Türkiye’den bilim insanları, hukukçu ve siyasetçilerin katıldığı bu konferansın ilk kısmında haklar ve kamu düzeni ekseninde ifade özgürlüğü ve akademik özgürlüklere dair tartışmalar yürütülmüştür. İkinci kısımda ise Türkiye’deki olağanüstü hâl ve bu dönemdeki uygulamalar masaya yatırılmıştır. Bu kısımda ayrıca Türkiye’den gelen KODA üyeleri, Türkiye akademisinin durumunu tartışan ve dayanışma akademisinin kuruluş ve faaliyetlerini içeren sunumlar gerçekleştirilmişlerdir.

Konferanstaki KODA üyelerinin konuşma ve sunumlarında ilk olarak Türkiye’deki barış süreci, Kürt meselesi, barış akademisyenlerine açılan soruşturma ve davaların seyri, Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ve üniversitelerin tutumu ortaya konulmuştur. Daha sonra genelde dayanışma akademilerinin ve özelde KODA’nın kuruluşu, işleyişi, yayınları, faaliyetleri, HBO ve diğer projeleri açıklanmış ve dayanışma akademilerinin dernekleşme süreci özetlenmiştir. Nihayet barış akademisyenlerinin Türkiye dışına mesajları ve uluslararası alandan talepleri ifade edilmiştir. Bu konuların arasında yer alan, HBO projesi çerçevesinde yürütülen seminerler, yayınlar ve diğer faaliyetler de etraflıca anlatılmıştır (Kayhan & Özdemir, 2018).

Nihayet KODA’nın iki üyesi KHK ihraçlarından sonra Avrupa’daki çeşitli üniversitelerde, risk altındaki akademisyenlere verilen burslarla bilimsel araştırmalar yapmışlardır. Bu akademisyenlerden biri 2019 yılında Türkiye’ye dönmüş, diğeri ise Avrupa’daki çalışmalarına devam etmektedir.

Epizot 4-

Bir sabah uyandığında Barış Akademisyeni bir olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesiyle (KHK) kamu görevinden çıkarıldığını ve pasaportunun iptal edildiğini öğrendi. Üniversitedeki diğer imzacı arkadaşları da ihraç edilmişti, pasaportları ellerinden alınmıştı. İlk şoku atlattıktan sonra devletin olmayan bir üniversite kurmak için çalışmaya başladılar ve bir dayanışma akademisi kurdular.

Doç. Dr. Türedi bu sırada Türkiye dışında bir üniversitede tanıdığı Türkiyeli bir profesörden bir kabul belgesi edinmişti. Böylece bir yıllığına ilgili ülkede araştırma yapmak üzere TÜ-BİTAK'a destek için, üniversite yönetimine de izin için başvurmuştu. Tam da böyle bir süreçte ihraç edilen barış akademisyenleri için kampüste yapılacak protestoya katılmam söz konusu bile olamaz ve ayrıca barış akademisyenlerinin kurduğu dayanışma akademilerinden de uzak durmam gerekir, diye düşünüyordu. Her iki başvurusu da kabul edildi.

KODA'nın Uluslararası İlişkileri ve Faaliyetlerinin Bir Genel Değerlendirmesi

Dayanışma akademisinin uluslararası alandaki ilişki ve faaliyetleri genel olarak değerlendirildiğinde bu yapının akademik alanda kalmaya çalıştığı görülecektir.

Kocaeli Üniversitesi'ndeyken çoğunluğu birbirini tanıyan, "Nasıl Bir Üniversite?" sorusu çerçevesinde üniversitenin anlam ve önemini eleştirel bir biçimde tartışmak üzere belli zamanlarda bir araya gelen ve Kocaeli şehrindeki diğer demokratik oluşumlarla temas eden insanların –üniversitede baskının yanı sıra

KHK ihraçları ve pasaport iptalleriyle yerele hapsedilmeye çalışılan barış akademisyenleri ve destekçilerinin– kurduğu KODA, Kocaeli şehri ve Kocaeli Üniversitesi’ndeki emek, barış ve demokrasi mücadelesi birikiminin ortaya çıkardığı otonom bir yapı olarak nitelendirilebilir. Bilimsel üretim çerçevesinde akademik özgürlükler, dayanışma, emek, barış ve demokrasi temaları ve dayanışma akademisinin varlığını devam ettirme çabası –ilgili temalar ve varlığını devam ettirme çabası gerilimli zamanlar ve alanlar doğursa da– bu yapının uluslararası ilişki ve faaliyetlerinin de genel çerçevesini çizmektedir.

Türkiye’de faşizmin inşa edildiği ve dolayısıyla her itirazın şiddetle baskılandığı bir süreçten geçilmektedir. Bu rejimin en tahammülsüz olduğu ve yoğun saldırıyla karşılık verdiği çabalar Kürt meselesinde barış yolunun açılması çabaları olmaktadır. Bunun bir yansıması olarak Kürt özgürlük hareketi, barış sürecinde müzakerelerin taraflarından biri iken ardından tüm bileşenleriyle kriminalize edilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan içinden geçilen bu zor süreç aynı zamanda mevcut rejime direnişle birlikte Kürt meselesi ve diğer temel konularda barışın ve demokrasinin toplumsal bir talep haline getirilmesi çabasının verildiği bir süreçtir. Diğer yanıyla, bu süreç, Yıldırım’ın (2018) Türkiye’deki hâkim nizamın altüst olduğu son dönemi etraflıca inceleyen makalesini bitirirken söylediği gibi, “aynı zamanda ‘alaturka faşizme’ toplumun vereceği tepkinin alttan alta mayalandığı süreçtir”. Bu süreçte bir dernek kuran KODA hem varlığını devam ettirmeye çalışmakta hem de Türkiye’deki ve Türkiye dışındaki üyeleri üzerinden kurduğu ilişkiler, katıldığı ve/veya organize ettiği eylem-etkinliklerle mevcut rejime direnmeye, toplumun bu baskıcı rejime vereceği tepkinin mayalanmasına katkıda bulunmaya ve barışın ve demokrasinin top-

lumsal bir talep haline getirilmesi çabasına destek vermeye çalışmaktadır.

Ancak biraz yakından izlendiğinde, genel olarak, bu çabaların belli bir stratejiyle yürümediği, sistematik olmadığı, çoğunlukla devamlılık arz etmediği ve genellikle üyelerin bireysel çabalarıyla sınırlı kaldığı görülecektir. Uluslararası alanda KODA'nın atacağı adımların tartışılmış ve belirlenmiş bir planlaması mevcut değildir. Bazı durumlarda dayanışma akademisinden giden talepler, bazı durumlarda ise uluslararası alandan gelen öneriler çerçevesinde geçici ilişkiler kurularak yol alınmaktadır.

Öte yandan uluslararası faaliyet ve ilişkileriyle KODA'nın faşizm inşası koşullarının hâkim olduğu bir dönemde barış yolunun açılmasına ve Kürt meselesinin şiddetsiz çözümüne katkı sağlamak noktasında eksik kaldığı veya yeterince çaba göstermediği ifade edilebilir.² Zira dayanışma akademisinin uluslararası faaliyetleri içinde doğrudan Kürt meselesine odaklanan çabalar sınırlı kalmakta, bu mesele söz konusu olduğunda da akademik alanda işlenen konularla yetinilmektedir.

Dayanışma akademisinin bu konulardaki işlevsizliğinin iç içe geçmiş çeşitli nedenleri söz konusudur. Mevcut koşullarda KODA'nın enerjisini daha çok ayakta kalmaya veya varlığını sürdürmeye hasretmesi öne çıkan nedenlerden biridir. Zira bugün Türkiye'de bir oluşum olarak *fiili* varlığını devam ettirebilmek içsel ve dışsal çeşitli zorlayıcı faktörlerle mücadele etmenin yanı sıra müesses nizamın yasakladığı alanlara girmemekle mümkün olabilmektedir. Bu yönelimi KODA'nın kurduğu derneğin amacını ifade ederken de görebiliriz: "Özerk, bilimsel,

² Ancak bu yönelimin sadece KODA'ya özgü olmadığını, barış akademisyenlerinin genel olarak geri çekildiğini ifade etmek gerekir.

laik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir üniversite anlayışı temelinde bilimsel ve akademik çalışmalar yapmak.” Burada dikkatli bir göz bariş akademisyenlerinin kurduğu derneğın amacını okurken *barış* ifadesinin olmamasını tespit edecektir.

Bir diğeri neden Türkiye dışındaki oluşumların barış yolunun açılması ve Kürt meselesinin şiddetsiz çözümü konusunda içerideki KODA gibi oluşumlara yeterince hareket alanı ve iş birliği kanalları açamaması olarak ifade edilebilir. Bu noktada Barış İçin Akademisyenler Almanya (BAK Almanya) oluşumunun ayrıca ele alınması meseleyi daha anlaşılır kılabılır. Bu oluşum baskıcı-ırkçı karakteri günden güne belirginleşen Türkiye’deki rejimden kurtulup Türkiye dışına çıkan ve Almanya’da yerleşik olan barış akademisyenlerinin ve destekçilerinin bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Esas olarak Türkiye’de inşa halindeki faşizme karşı, Alevilerin talepleri, Kürt halkının direnişi, emek sömürüsü gibi politik konulara müdahil olmanın yollarını aramak üzere yan yana gelmiş, bu konularda başlarda biraz mesafe de alınmıştır. Ancak süreç içinde özellikle Kürt meselesi olmak üzere politik meselelerde BAK Almanya’nın müdahil olması, faaliyette bulunması –tüm kararların oybirliğiyle alınması ilkesi üzerinden– sık sık engellenmiş ve bu oluşum işlevini yitirmiştir. Dolayısıyla BAK Almanya ismiyle müsemma bir oluşum olamamış, zamanla bu ülkede “kamu yararına dernek” statüsü edinmeye çalışan ve barış akademisyenlerinin Türkiye ve Almanya’daki sorunlarına çözümler üretmeye odaklanan akademisyenler arası bir gurbetçi dayanışma derneğine dönüşmüş durumdadır.

Nihayet “sömürgeci devletin aydını” olma prangası (Yonucu, 2015) ve “Türklük Sözleşmesi”nin (Ünlü, 2018) ötesine geçmenin ağır faturası KODA’nın da temel çeldiricilerinden biri olmuştur. Şöyle ki, “bu suça ortak olmayacağız” başlıklı barış

bildirisiyle mevcut nizamın kırmızı çizgilerini aşan, diğer bir deyişle Türklük Sözleşmesi'nin dışına çıkan ve devletten doğru çeşitli baskılara ve şiddete maruz kalan barış akademisyenlerinin kurduğu dayanışma akademisi genel olarak kendi dertleriyle uğraşırken mevcut nizamın kırmızı çizgilerinin gerisine, Türklük Sözleşmesi'nin daha güvenli çeperlerine çekilmiş veya çekilmek zorunda kalmıştır. Bu vaka da ancak tarihselleştirildiğinde biraz daha iyi anlaşılabilir. Tarihsel arka plana İsmail Beşikçi'nin 1979'da Mümtaz Soysal'a yazdığı mektuptaki şu alıntı işaret etmektedir: "Bugün Türkiye'de keskin komünist sözler etmenin, Vietnam'dan, Kamboçya'dan söz etmenin, Angola'ya, Namibya'ya, Sandinista'ya selam göndermenin hiçbir faturası, hiçbir bedeli yoktur. Uluslararası sömürge Kürdistan'ın, ezilen Kürt ulusunun yanında yer almak ise, bir fatura ödemeyi, bir bedel ödemeyi gerektirir. Demokrat kişi bu bedeli ödemek zorundadır." (Beşikçi 1980'den aktaran Ünlü, 2018). 2020 Türkiye'sinde de bu durum pek değişmemiş, Beşikçi'nin sözünü ettiği minvalde devam etmektedir.

Epizot 5-

Bu süreçte Barış Akademisyeni KHK ihracından kaynaklı hak kayıpları, davalar, Türkiye dışına çıkamama, geçim sıkıntısı, vb. sorunlarla boğuşmuş; bilimsel çalışmalarını devam ettirmeye çalışmış; emek, barış, demokrasi mücadelesine katkı vermeye devam etmiş; dayanışma akademilerinin faaliyetleri gibi işlerle uğraşmış ve bir dayanışma akademisi bünyesinde açılan Hayat Bilgisi Okulu'nda (HBO) atölyeler açmıştı. Bu işlerin arasında Barış Akademisyeni bir başka barış akademisyeninden gelen; barış imzalarından sonra çeşitli nedenlerle demokrasi ve barış mücadelesine, Kürt meselesinin şiddetsiz çözümüne yeterince destek olamadık öz eleştirisi üzerine düşünüyordu.

Kürt meselesinde savaşı dönüldüğünden beri bu konuda pek fikir beyan etmeyen Doç. Dr. Türedi, içinden devleti ve Kürt hareketini kastederek; her iki tarafta da hatalar var diyordu. Özellikle bu Kürtler kimlik siyasetini bırakmalı, sınıf siyasetine yönelmelidirler; benim için ise en doğrusu hakem pozisyonunda kalmaya devam etmek, diye sessiz düşünüyordu. Hele bir barış süreci daha başlasın o zaman tekrar sesli düşünmeye başlarım diye ekliyordu. Bu arada Doç. Dr. Türedi gittiği ülkede el üstünde tutuluyor, yaptığı çalışmalar, yazdığı yazılar, verdiği röportajlar sosyal medyada dolaşıma sokuluyordu.

Sonuç

Uluslararası etkinlik ve ilişkilerini çeşitli kanallardan yürüten KODA bu faaliyetlerle hem varlığını devam ettirme çabası hem de inşa halindeki faşizmin barış akademisyenlerine dönük baskı ve hukuksuzluğuna karşı dayanışma, iş birliği, destek ve kaynak arayışı içinde olmuştur. Bunların yanı sıra süreç içinde, bilimsel üretim çerçevesinde ifade özgürlüğü, akademik özgürlükler, emek, demokrasi ve barış talebi eksenli faaliyetlerde bulunmaya, etkinlikler organize etmeye ve/veya bu etkinliklere dahil olmaya çalışmıştır.

Bu temalardaki faaliyetleri ve etkinlikleri göz önünde tutulduğunda KODA'nın uluslararası alandaki ilişki ve aktivitelerinde çoğunlukla akademik alanda kalmaya çalıştığı görülecektir. Bu çerçevede dayanışma akademisi uluslararası ilişkileri, katıldığı ya da organize ettiği etkinliklerle mevcut koşullar elverdiğince direnmeye, toplumun bu baskıcı rejime vereceği tepkinin mayalanmasına katkıda bulunmaya ve barışın ve demokrasinin toplumsal bir talep haline getirilmesi çabasına destek vermeye çalışmaktadır.

Eleştirel bir göz genel anlamda bu çabaların belli bir stratejiyle yürümediğini, sistematik olmadığını ve çoğunlukla üyelerin bireysel çabalarıyla sınırlı kaldığını görecektir. Diğer bir nokta uluslararası faaliyet ve ilişkileriyle KODA'nın tümüyle savaş ve şiddetten medet umulan bu dönemde Kürt meselesinde barış yolunun açılmasına, “sorunun” şiddetsiz çözümüne katkı vermede eksik kaldığı veya yeterince çaba gösteremediğidir.

Bu etkinsizliğin veya âtıl kalma durumunun iç içe geçmiş çeşitli nedenleri söz konusudur. “Savaşa hayır” demenin bile suç sayıldığı hukuksuzluk ya da anti-hukuk (Topuz, 2018) zamanlarında KODA enerjisini daha çok ayakta kalmaya veya varlığını sürdürmeye vakfetmektedir. Türkiye dışındaki BAK Almanya gibi oluşumlar barış yolunun açılması ve Kürt meselesinin şiddetsiz çözümü konusunda içerideki KODA gibi oluşumlara yeterince hareket alanı ve iş birliği kanalları açamamaktadır. Nihayet faşizmin inşa koşullarında sömürgeci ülkedeki aydın/entelektüel olma prangası ve Türklük Sözleşmesi'nin dışına çıkmanın ağır faturası KODA'nın da temel çeldiricilerinden biri olmaktadır.

Kaynakça

Beşikçi, İ. (1980) *Mümtaz Soysal'a yazılmış 29.08.1979 tarihli mektup*. Kürdistan Üzerinde Örgütlü Devlet Terörü ve İsmail Beşikçi –Biyografi, Savunmalar, Mektuplar içinde, Komal Yayınevi, İzmir, 99-109.

Kayhan, A. & Özdemir, Ö. F. (2018) *Kocaeli Academy for Solidarity: The Struggle to Defend the Universal Values of Academy under the Conditions of the Extraordinary Situation in Turkey*. Can Public Order Justify Interfering with Basic Rights and Civil Liberties?, Conference at Universität Siegen.

Kesici, M. R. (2017) *Occupational bans and alternative strategies for political university education in Turkey*. Turkey: Academic freedom under pressure, Workshop and Panel Discussion at Universität Kassel.

Topuz, A. D. (2018) *Kürt laboratuvarında olgunlaşan anti-hukuk*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/11/14/kurt-laboratuvarinda-olgunlasan-anti-hukuk/>

Ünlü, B. (2018) *Türklük Sözleşmesi: Oluşumu, İşleyişi ve Krizi*. Dipnot Yayınları.

Yıldırım, İ. (2018) *Alaturka faşizm*. <https://siyasihaber4.org/alaturka-fasizm>.

Yonucu, D. (2015) *Sömürgeci devletin aydını ve muhalifi olmak*. <https://www.birikimdergisi.com/guncel/1255/somurgeci-devletin-aydini-ve-muhalifi-olmak>.

KODA'NIN RUH HALLERİ ÜZERİNE

HAKAN KOÇAK

672 sayılı KHK ile Kocaeli Üniversitesi'ndeki görevlerinden ihraç edilen 19 Barış İmzacısı ve dostları kısa süre içinde bir araya gelerek akademik, hukuki ve siyasi dayanışmalarını sürdürmek için KODA'yı oluşturdular. KODA o günden bugüne iniş çıkışlarla, arayışlarla ve zaaflarıyla yoluna devam ediyor. KODA bugün aynı zamanda dernek statüsünü de almış kurumsal bir dayanışma ve bilim ortamı ama aynı zamanda kendisini oluşturanların değerlerinin, duygularının, var oluş biçimlerinin de gerilimli bir toplamı, yüz yüze ilişkiler üzerinden gelişmiş bir topluluk (sosyolojik cemaat), karmaşık iç dinamikleri olan bir "küçük grup".

Bu yazıda KODA bu boyutu ile değerlendirilecek. Hedefimiz, imza sürecinin çok öncesine de uzanan bu birlikteliğin değişen ruh halleri üzerine gözlemlerimize dayalı bir deneme yazabilmek. Çok özel bir dönemde, çok ağır koşullarda bir grup barışsever akademisyenin kolektif bir arayış içindeyken yaşadık-

ları uyumlu, çatışmalı, iyileştirici, ağırlaştırıcı deneyimlerin, ortak ve kişisel yaşamlarında ortaya çıkan yeni durumlar karşısında geliştirdikleri tepkilerin, buldukları ve bulamadıkları çözümlerin üzerine içeriden bir düşünme-tartışma çabası olacak bu yazı. Her şeyden önce insani-viddani saiklerle atılan imzaların sonrasında yaşananların politik, akademik olduğu kadar insani bir muhasebesinin de yapılmasının zor ama anlamlı olacağı düşüncesiyle girilen bir deneme...

İmzalarımızı evdeki, okuldaki odamızda tek başımıza, vicdanımızla baş başa bireysel kararlarımız sonucu atmıştık ama süreç bizi bir kolektif haline getirdi. Bu durum aslında tüm sürecin ilginç, belirleyici dinamiklerinden biri oldu.

Tüm bu süreç boyunca baskın ruh hallerimiz değişti hep. İmzalarımızın hemen ertesi günü yapılan saldırgan açıklamalar, hakaretler ve oluşturulan dehşet verici linç havası, benim gibi imzanın sonuçları konusunda kötümser beklentileri olan birinin bile tahayyülünü aşacak nitelikteydi. Bu durum bizi hem ürkütmüş hem de sağlam, bir arada ve soğukkanlı bir duruş arayışına sokmuştu. Bireysel olarak verdiğimiz imza kararının sonuçlarını şimdi birlikte ve dayanışma içinde göğüslemek durumundaydık ve sonraki çabalarımız bu yönde oldu. Ortak akademik ve politik geçmişimizin deneyimleri ve birikimi işe yaradı bu noktada elbet. Ama darbe ikliminin yaşandığı o günün koşullarında, Kocaeli özelinde beklediğimizin ötesine geçen dayanışmacı ağı da “sağlam” durabilmemizde önemli bir etkendi kuşkusuz. Hele de birkaç gün sonra yaşanan sabah göz altıları sırasında ortaya çıkan dayanışma bizim için güç ve moral vericiydi. Kurduğumuz WhatsApp ve e-mail gruplarıyla, telefonlaşmalar ve sohbetlerle birbirimize cesaret ve moral veriyorduk. İhraç edildiğimiz 1 Eylül 2016 tarihine kadar gardımızı almış, birbi-

rimize dayanmış bir kavga grubu olarak yol aldık. Mesele çözülmemektir, teslim olmamaktır, korkumuza yenilmemektir. Bunu başardık da. İhraç ise bambaşka bir evreydi elbet. Tüm karmaşık dinamikleri ile birlikte gerçek bir yoğunlaştırılmış hayat bilgisi okulu...

“Kahramanlık” Dönemi

Bu Suça Ortak Olmayacağız başlıklı metnin ilk imzacılarından olan Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) öğretim elemanlarının tümü 1 Eylül 2016 tarihinde 672 sayılı OHAL KHK’sı ile ihraç edildiler. Ancak büyük bölümünün birliktelik öyküleri bu tarihten öncesine uzanıyordu. Kocaeli Üniversitesi uzun süredir demokrat, ilerici, barışsever öğretim elemanlarının ve canlı bir öğrenci hareketinin mekânı olmuştu. İlk kitabımızda biz Kocaeli Dayanışma Akademiklilerin (KODA’lılar) de içinde yer aldığı Kocaeli Üniversite’sinin (KOÜ) mücadele geleneğine değinmiş, imza öncesinde yıllara yayılan ortak mücadelelerimizi ayrıntılı anlatmıştık (Bakırezer ve Koçak, 2017). İmzaladığımız metnin sonrasında KOÜ’nün dönemin Türkiye’si için küçümsenmeyecek genişlikteki demokrat akademisyen cemaati içinde hem çözücü, ayrıştırıcı hem de dayanışmacı olmak üzere çelişkili dinamikler harekete geçti. Uzun süredir bir arada sendikal, mesleki vb. mücadele verdiğimiz dostlarımızdan bazıları ortadan sessizce kayboldular. Mücadele ortaklığımız olmasa bile mesleki, insani ilişkilerimizin olduğu ve aynı koridorları paylaştığımız kimi meslektaşlar bizlerle temas kurmamak için özel bir çaba harcadılar. Bu süreçte yaşadığımız birbirinden farklı birçok deneyimden belki en olumsuzunu buydu. Damgalanma ve tanıdıklarınızca “tehlikeli” görülme deneyiminin görece az insanın yaşadığı çok özgün ve öğretici bir deneyim olduğunu belirtmeliyim. Bir daha

hiçbir şeyin aynı olmayacağını sezdiğiniz, hem o kişilerle ilişkilerinizi hem de topluma, hayata, geleceğe bakışınıza etki eden öğretici bir deneyim.

Ancak bizim ilk günlerde öne çıkan deneyimimiz -belki de birçok KHK'lıdan farklı olarak- yanımızda durmayanların yarattığı hayal kırıklığı, yaşadığımız mağduriyetin ezikliği vb. değildi. OHAL KHK'ları ile ilk ihraç edilen büyük grup içinde yer almıştık. Çoğumuzun politik bir geçmişi hem KOÜ'de hem de hayatın birçok alanında parçası olduğumuz mücadeleler vardı. Aynı zamanda imzaların 11 Ocak'ta açıklanmasının hemen ardından Kocaeli'de ikamet edenlerimiz bir gözaltı deneyimi yaşamış, hem yerel hem de ulusal kamuoyunda bilinirliğimiz artmıştı. O gözaltı ile başlayan "ilk olma" durumu sonra da devam etti ve sonraları aramızda bir tür espri haline bile geldi. İhraç sonrasında sanki gözler üzerimizde gibi hissediyorduk. 15 Temmuz sonrası OHAL'in en karanlık günlerinin sürdüğü, herkesin tedirginlik içinde olduğu bir dönemdi. Bize o günlerde hâkim olan duygunun öfke ve başkaldırı olduğunu, aylardır hakkımızda sürdürülen linç kampanyaları, soruşturmalar vb. sonrası adeta bir tür özgürleşme yaşadığımızı söylemek abartılı olmayacaktır sanırım. Bu özgürleşme, öfke duygusu ve ilk olma hali bir tür kahramanlık ruh hali yarattı demek yanlış olmaz sanırım. Dik durmalıydık; sinmemeli, açık hukuksuzluğa karşı söz söylemeli ve aynı zamanda barış talebimizi de sahiplenmeliydik. Sözüümüzü yere düşürmemeliydik.

Doğrusu ilginç bir andı. Yetişkin yaşta, yaşamının büyük bölümünü akademide geçirmiş bir insan topluluğu tüm bir yaşam biçimini değiştirmek için düşünmek, plan yapmak, bir dizi düzenlemeye gitmek durumundaydı. Mesela bir bölümümüz kampüsteki lojmanlarımızı aşağı yukarı bir hafta içinde boşaltmalıy-

dık; çocukların okulu, evlerin geçimi, borçlar, krediler vb. birçok şey vardı. Ama o anda biz tüm bunların ötesinde kamusal kişilikler olarak hissediyorduk kendimizi. Davanın temsilcileri olma duygusunu yaşıyor; ilk darbeyi yiyenler olarak diğer imzacı dostlarımıza ve hatta daha ötesi demokratik kamuoyuna moral vermek misyonunu üzerimizde hissediyorduk.

Bir araya geldiğimizde bu kamusal duruşu nasıl göstereceğimizi konuştuk ve odalarımızı toplu boşaltma gününü organize ettik. Meydan okuma, dayanışma, hüznün, haksızlığa öfke, terk etmenin zorluğu vb. gibi duyguların birbirine karıştığı tarihi bir gündü o hepimiz için. Odalarımızı boşaltırken bizi yalnız bırakmayan meslektaşlarımıza, dostlarımıza ve az sayıdaki muhalif medya mensubuna yaptığımız açıklamalar, hem ortak ruh halimizi hem de tek tek ne kadar farklı mizaçlara sahip olduğumuzu ortaya koyuyor, derinlerdeki duygularımızla kamusal kimliklerimizin iç içe geçtiği bir öznelliği de yansıtıyordu. Kimimizin gözleri doluyor, kimimiz çocuğuna sarılıyor, kimimiz odasındaki posterleri gösteriyor, kimimiz yumruğunu kaldırarak selamlıyor, kimimiz kitaplığını boşaltıyordu.

Günün sonunda kampüs kapısında destekleyenlerimizle birlikte, açtığımız “geri döneceğiz, kenti ve öğrencilerimizi terk etmeyeceğiz” sloganı yazan pankart önünde yaptığımız açıklamada ise yeni kamusal kimliklerimizi edinmiş ve ilan etmiştik artık.

Mesajlar her taraftan yağıyordu. Daha öncesinde muhtemelen çoğumuzun alışkın olmadığı bir tür “şöhret” kazanmıştık. Ve hep söylendiği gibi “şöhreti taşıması zordu”. Karmaşık duygular içindeydik. Bir yandan sözümüzün arkasında durmanın onuru, boyun eğmemiş olmanın sağladığı manevi ferahlık, güçlü bir özgürlük hissi, öte yandan gördüğümüz yoğun saygıyı hakkıyla taşıyamama endişesi. Sözlerimize, duruşumuza, eylemlerimize daha

dikkat etmenin, bir anlamda davayı temsil etmek durumunda kalmanın, bize sunulmuş saygınlık armağanının karşılığını verebilmenin ağır yükü. Bu durum bizi yaşadığımız derin travma karşısında güçlü kılıyor, daha kolay aşmamızı sağlıyordu. Ama sonraları taşıdığımız bu yükün o evrede travmamızla bireysel olarak yeterince yüzleşmemize engel olduğunu da fark edecektik. Yüzümüzü tümüyle dışarıya döndüğümüz, içimize çok bakamadığımız bir kesit olduğunun da farkına vardırılacaktık sonraları.

İradenin İyimserliği

Bir gece yarısı, çok uzun yıllara yayılan emeklerle edindikleri ve severek sürdürdükleri işlerinden –aslında uğraşlarından, aşklarından– edilenlerin yeni bir yol bulması, yukarıda belirttiğim kahramanlık anından sonra uzun ve birçok açıdan zorlu olacağı belli bir yolu nasıl yürüyeceğine karar vermesi hiç kolay değildi. Bir akademi kurma; akademik, politik iddiamızı ve dayanışmamızı bu yolla sürdürme fikri Eğitim-Sen Kocaeli Şubesi'nin sonradan bize uzun süre yuvamız, merkezimiz olacak arka odasında toplanmış dertleşir, kendi yol haritalarımızı paylaşıırken ortaya çıktı. Coşkuyla kabul gördü. OHAL'in tüm azametiyle sürdüğü, kimsenin burnunu dışarı çıkartmak istemediği, sessizleştiği ve en önemlisi geleceğin belirsizleştiği bir iklimde Gramsci'nin meşhur vecizine atıfla aklın kötümserliğine karşı iradenin iyimserliğiydi bu. Tartışmaların ardından adını o an için en önemli kavram olan dayanışmayla birleştirdiğimiz Kocaeli Dayanışma Akademisi ortaya çıkmış oldu. Hemen birkaç hafta içinde yaptığımız coşkulu ve geniş katılımlı açılış ise bu iyimserliğin teyidi gibiydi. Kahramanlık döneminde coşku dolu birliktelik, tam bir cemaat (topluluk) ruhu oluşmuştu, çok yönlü bir dayanışma hepimizi kucaklaşmıştı.

Dayanışma o metne imzalarımızı attığımız andan başlayarak önceliğimiz oldu. Ertesi gün yapılan dehşet verici açıklamalar sürerken biz mesajlarla, telefonlarla, maillerle o sırada ne kadar derinleşeceğini, farklı boyutlar alacağını bilmediğimiz bir dayanışma ağını kurmuştuk. Tam anlamıyla bir kader birliğiydi bu. Ortak görüşleri paylaşmaktan, ortak eylem ve işler yapmaktan ortak kaderi paylaşmaya geçmiştik ve uzun süre bu dayanışma duygusu bizim en büyük gücümüz oldu.

Ancak sanıyorum dayanışma yoğunlaştığı dönemlerde tecrübe edenler için o denli kolay bir şey olmayabiliyor da pratikteki tezahürleriyle. Ya da şöyle diyelim; dayanışma adını verdiğimiz, tam bir karşılıklılık ilişkisi, himmetten, yardımdan farklı o ideal dayanışmacı ilişkiyi yaşama geçirmek kolay değil. Mesela OHAL'in azgınca sürdüğü, insanların alabildiğine kabuğuna çekildiği ve sindiği o dönemde meslektaşlarınızın aralarında para toplayarak bir fon oluşturması insanın moralini yükselten bir durumdu. Ama o fona destek olanlardan bazılarının bizimle hiç karşılaşmadan, aramıza katılmadan, yan yana görünmekten kaçınarak, uzaktan bunu yapması iç acıtiyordu. Ya da dayanışma fonuna katkıda bulunduğunu bildiğin kişilerden bazıları sitedeki komşuların olunca onlarla her gün yüz yüze gelmek insanı zorlayan bir durumdu. Diğer yandan birbirinden farklı maddi koşulları olan kişiler arasında dayanışmayla sunulanları adil olarak bölüşmek, kullanmak her zaman olağanüstü bir hassasiyet gerektiriyordu. Dayanışma bu bağlamda aynı anda hem güç veren hem de zorlayan kendine özgü bir paradoksu barındırıyordu. Bu konuda her şeye rağmen başarılı bir sınav verdiğimizizi düşünüyorum ben. En önemlisi de öğretici bir süreç yaşadığımızı...

Görünür olmak. İhraç edildikten ve KODA'yı oluşturduktan sonraki ayların özgün bir deneyimi de görünür olma deneyimiydi. Alışık olmadığımız bir görünürlük. Yerli ve yabancı televizyon, radyo kanalları, gazeteler, web siteleri deyim yerindeyse "peşimizdeydi". İlk olmanın, örgütlü biçimde sesini çıkarmanın yarattığı bir fırsattı bu. Ama bir süre sonra fırsattan çok bir yüke, tuhaf bir ruh haline neden olduğunu da belirtmek gerek. Başlangıçta uğradığımız hukuksuzluğu, haksızlığı dile getirmek ve buna karşı direneceğimizi dosta düşmana ilan etmek önceliklerimizden biriydi. Sürekli röportaj vermek, kameralarca izlenmek, aynı şeyleri defalarca anlatmak sanki bir anlamda kahramanlaştırılmamıza ya da mağdurlaştırılmamıza mı hizmet ediyordu acaba? Yoksa bu medyatik olma durumu yaşananların başka türlü bir normalleşmesine mi neden oluyordu? Bilmiyorum ama daha ötesi bu mevzu bizim için asıl yapmak istediğimiz kurumsallaşma, başka türlü bir akademi oluşturma çabasının arasında yorgunluğa da neden oluyordu doğrusu. Üstelik göz önünde olma bir basınç da yaratıyordu.

Kameraların yanı sıra *Çarşamba Söyleşileri* etkinliklerimize katılanlar, Kocaeli'nin demokratik kamuoyu, maalesef sayıları her yeni KHK ile artan ihraç edilen meslektaşlarımız ve giderek tüm imzacılar ve memlekete demokratları bize bakıyordu, ya da bir öyle hissediyorduk. Sözlerimize, duruşumuza dikkat etmek; mağdur olmadığımızı vurgulamak, başka bir akademinin olabirliği konusunda umut vermek, dik durmak, hepsi adı konulmamış birer görevdi. Doğrusu kimi zaman yorucu olabilen bir otokontrol dönemiymiş ilk zamanlar bizim için, aslında hala da bitmemiş olan. Hep birlikte "ünlü olmanın" zorluğunu deneyimlemiş olduk kısacası KODA'da...

Zaman ve mekân belirleyicidir yaşamımızda, bazen farkında oluruz, bazen de olmayız ama öyledir. Bizim öykümüzde de öyle oldu elbette. Zaman geçer ve mekân değişir. Zaman da mekân da duyguları, düşünceleri, ruh hallerini dönüştürür, değiştirir. Özünü olmasa bile niceliğini, şiddetini, ölçeğini, önceliğini değiştirir. KODA yola çıktığında Eğitim-Sen Kocaeli Şubesinin bir odasında toplanan, Çarşamba günleri de şubenin salonunda verilen seminerlerle kamuoyu önüne çıkan, destekçileriyle buluşan bir topluluktur. O “uzun Çarşambalar” için bir bölümümüz sabah çok erken vakitlerde otobüslere, bazen de topluca birimizin aracına binip 100 küsur kilometreyi aşıyorduk heyecanla. Tıpkı ihraç edilmeden önce kampüse giderken yaptığımız gibi. Bu Kocaeli Üniversitesi’ne özgü bir durumdu. Hem öğrencilerinin hem de öğretim kadrosunun hatırı sayılır bir bölümü Kocaeli ile iç içe geçmiş İstanbul’dan gelirdi. Üniversitede hep yerleşikler ve İstanbullular mevzusu olurdu. Hatta bir önceki rektörümüz epeyce üzerinde durmuştu bu konunun, yerleşik olmamızı isterdi Kocaeli’de.

İhraçtan sonraki dönemde aramızdaki, yerleşiklerin sayısı giderek azaldı. KHK’nın ilgili hükmü gereği lojmanını boşaltmak durumunda olanlarımızdan bazıları İstanbul’daki eski evlerine taşındı. Ankara’da aileye ait dairede kira vermeden oturmak durumunda kalanlarımız oldu. Kimimiz konargöçer haldeydi. Velhasıl giderek KODA’yı Kocaeli’de fiilen temsil edecek, gündelik işlerini yapacak, görünür yüzü olacak olanlarımızın sayısı azaldı. İlk anda farkına varmadığımız bu durum giderek başka deneyim farklılaşmalarının yanında etkili bir gerilim kaynağı olmaya başladı. Yerleşikler daha çok zaman ve emek harcadıkları KODA’yı daha başka bir şekilde sahiplenmeye başladılar. Farklılaşan me-

kanlar, farklılaşan bağıllık duyguları, ve bağıllık biçimleri demekti. Giriştiğimiz büyük proje ile Hayat Bilgisi Okulu'nu yaşama geçirmek için kiraladığımız kendi dairemize geçtiğimizde mekânımız da değişti bu arada. Ferah, iyi kötü döşenmiş, geniş salonlu bu mekân daha bir kimlik kazandırmıştı bize. Tebdil-i mekânda ferahlık vardır der eskiler ama bizde tam öyle olmamıştı sanki.

Çünkü zaman da değişiyordu, yalnızca mekân değil. Zaman heyecanları azaltıyordu, romantizmin yerine gerçekçiliği, somutluğu, maddi olanı koyuyordu. Öte yandan zaman iyiye gitmedi ihracımızdan sonra. Seçimler, gerilimler, çatışmalar, tutuklamalarla dolu, ülkenin daha karanlığa doğru gittiği bir dönem oldu sonrası. Bir süre sonra 3-6 yıl arası ceza istemleriyle yargılandığımız davalar başladı. Birçoğumuz için geçim derdi öne çıktı. İşe girip yoğunlaşanlar, işsiz kalıp darda kalanlar, kendisini bir yere tam yerleştiremeyenler oldu. Hem iç dayanışmamızın hem de bizi sarmalayan umut verici dayanışma ağının varlığına rağmen bir süre sonra yaşamın yükü, sistemin ağırları kuşattı elbette bizi de...

Büyük Hedefler

Hem başlangıçta ortaya koyduğumuz iddialar hem de kendimizde bulduğumuz güçle -ve elbet biraz ilk olmanın da etkisiyle- büyük hedefler koyduk önümüze. Başka türlü bir akademi, gerçek üniversiteyi temsil etmek kolay değildi elbette. Yalnızca maddi sorunlarını çözmek, üzerimizde hukuksal meselelerin yükünü taşımak değil aynı zamanda bu hedefler için fikirlerimizi, pratiklerimizi ve enerjimizi ortaklaştırmak da kolay olmuyordu. En temel ilkeler, değerler konusundaki uzlaşa daha somut, güncel başlıklara, çizilecek rotanın belirlenmesine gelince sağlana-

mıyordu. Geçmişlerimiz, formasyonlarımız, güncel ilgilerimiz, kişiliklerimiz, maddi koşullarımız, içinde yer aldığımızı sosyal ağlar gibi birçok konudaki farklılıklarımızı, geçmişten gelen gerilimlerimizi, yargılarımızı aşmak, verili durum içinde neye öncelik tanıyacağımızı ortaya koymak ve birlikte yol yürümek zor işti. Bunu başardığımız da oldu başaramadığımız da. Bu uzun, meşakkatli yoldaki tartışmalar bize çok şey öğretti. Birbirimizi tanımamızı sağladı, fikirlerin çarpışması yaratıcı kıldı. Zenginleştik evet ama öte yandan da yorulduk. Farklılıklarımıza, gerilim noktalarımıza dair materyalistçe, eleştirel/özeleştirel, düşünüm-sel bir bakış geliştirip gerçekçi biçimde analiz edemedik. Onları duygusal kodlamalarla yargılara, tutumlara dönüştürdük. Doğrusu üzerimizdeki basınç da etkiliydi bunda. Belki daha rahat zamanlarda, ortamlarda başka türlü, daha yaratıcı ve uzlaşmacı, ortaklaşmacı olabilirdik ama hava hep kurşun gibi ağırdı biz tüm bunları yaparken...

Her şeye rağmen hedeflerimizle ilgili çok şey yaptık elbette: Seminerler, atölyeler, paneller, uluslararası katılımlı konferanslar, yaz okulları, Hayat Bilgisi Okulu, ortak bir kitap, projeler, metinler... Ama yine de sistemli bir araştırma faaliyeti yürüten, belirli alanlarda uzmanlaşan, düzenli ürünler çıkaran, disiplinlerarası çalışmayı derinleştiren, yerelin bilgisini işleyen ve çoğaltan bir akademi hayalimize, başka türlü bir akademik eğitim kurumunun nüvesi olma hedefimize arzuladığımız düzeyde ulaşamadık. Yakaladığımız şeyler vardı, yarattığımız şeyler vardı ama nihai eserimizi yaratamamıştık. Başka yüklerle, basınçlarla birlikte bu da üzerimizde bir yüke dönüştü. Terazimiz hep iki yana indi kalktı. Bir yanda yaptıklarımızın haklı gururu diğer yanda yapamadıklarımızın sorumluluğu, sıkıntısı. Bugün bakınca koşullarımızın zorlamasıyla içinde bulunduğumuz “aşırı politize

olma” halinin, aktivizm enerjisinin (imzalarımızdan dolayı biz ve diğer imzadaşlarımızın yargılandığı davalar hemen her gün sürüyordu; bunları takip etmek, iyi kötü dayanışmak bile muazzam enerji istiyordu mesela), gündelik dertlerin ortasında bir Sokrates Okulu kolay değildi. Sanırım bugüne kadar KODA olarak yaptıklarımız ve yapamadıklarımızın muhasebesi hayalimizdeki akademinin yaratılması sürecine bizi de aşan bir katkı sunacaktır. Umarım bu muhasebeyi yapmaya devam ederiz.

İyileşme Çabaları

Yaşadığımız gerilimler bizi çok yorduğunda dışarıdan destek alma fikri bize cazip geldi. Hepimiz değilse bile grubumuzun büyük bölümünün katılımıyla birkaç ay kadar, arada iki uzman eşliğinde ve yönlendirmesinde süren toplantılar gerçekleşti dost bir sivil toplum kuruluşunun desteğiyle. Katılan herkes için çok özgün bir deneyimdi. Bir ideali savunan, dayanışma içindeki “kahramanlar” topluluğu birkaç yıl sonra geçinemeyen bir aileye mi dönüşmüştü? Aile metaforu bu tür durumlarda hemen akla gelendi ama tam da o toplantılarda bunun doğru olmadığını, gerçekte bu benzetme ile ima edilenin ve yaratılan beklentinin de ayrı bir yük olabileceğini fark ettik. Birbirimizle ve kendimizle açıklıkla yüzleşmemiz, birbirimizi başka bir ışık altında görmemiz ve anlamamız için yararlı oldu bu toplantılar. Toplaşma diyorum, çünkü formal bir toplantı değildi bu bir araya gelişler. Bir tür grup terapi seansı da diyemezdik. Sorunları, içimizde birikenleri fark ederek, üzerine düşünerek yorulan ilişkilerimizi sağaltım süreciydi belki de.

Düş kırıklıklarımızı, duygusal yatırımlarımızı, geleceğe yönelik beklentilerimizi dile getirdik ya da fark ettik. Uzman dostla-

rımızın dikkat çektiği husus ise önemliydi: Biz aslında bir anlamda travmamızı yaşayamamış, onunla tam anlamıyla yüzleşememiştik. Güçlü, dimdik durmak, hedeflere doğru yürümek, doğruları söylemek, yapmak ve tüm bunlarla birlikte kendimizin ve ailemizin yaşamını sürdürebilmek belki de bizim küçümsediğimiz, üzerinde durmadığımız ya da fark etmediğimiz ağırlıklar yüklemişti bize. Yolumuz belli ki fark ettiğimizden daha yokuştı.

Bir Değerlendirme Denemesi

Yukarıda farklılıklarımıza, gerilim noktalarımıza dair materialistçe, eleştirel/özeleştirel, düşünümsel bir bakış geliştirip gerçekçi biçimde analiz edemedik demiştim. Bu söylemesi kolay, yapması hayli zor bir iş. Hele de duygusal yükü ağır bir dönemde kendinize nesnel bir bakış geliştirmek irade ve sağlam bir dayanım istiyor. Ben de bunlar var mı emin değilim. Ama bu noktada entelektüeller ve akademisyenler sosyolojisi alanında özgün ve güçlü bir yaklaşımı olan Fransız sosyolog Bourdieu'den yararlanmak mümkün olabilir belki. Bourdieu'nün alana yaklaşımını hakkıyla tartışan makalesinde Güney Çeğin onun temel görüşünü şöyle özetliyor: *"Entelektüel alan, hiyerarşik olarak düzenlenmiş sosyal konumlarca yapılandırılan ve aynı zamanda 'dinamik fark arayışı yasası' tarafından yönetilen bir konumlar bütünüdür. Bu bağlamda entelektüellerin kendi aralarındaki bireyselsel fark için cereyan eden sonu gelmez mücadeleler/savaşmalar akut bir sorun teşkil eder."* (Çeğin, 2007)

Sanırım bu çözümleme bizim yaşadığımız sorunların, en azından bir düzeyde, anlaşılabilmesi için bir imkan sunuyor. Metin daha sonra bu mücadelelerin entelektüeller arasındaki sembolik tahakküm ilişkilerini kurduğunu da belirliyor. Saf (ve

aslında gündelik yaşamda hep arzu ettiğimiz gibi) bir bakışla ortaklaşmış mücadele birliği olarak görünen alanımızın kendisinin de bir mücadele alanı olduğunu düşünmek kolay değil ama bunu kabullenmek gerekiyor. Burada söz ettiğimiz, toplum genelindeki ekonomik temeldeki çıkar mücadelelerinden farklı olarak Bourdieu'nün sembolik sermaye olarak adlandırdığı itibar kazandırıcı konumlara dair bir mücadele.

Hiçbir maddi çıkar gözetmeden, hatta ciddi bir maddi kayba uğrayarak işlerinden olan ve çeşitli risklerle karşılaşan bir topluluğun içinde tahakküm yaratan sembolik sermaye eşitsizliğine dayalı bir mücadele olabileceğini düşünmek tuhaf değil mi? Ama içinde olan bizler kendimize karşı dürüst olursak ya da Bourdieu'nün bizden istediği gibi kendi pratiklerimize de sosyolojinin acımasız eleştirel araçlarıyla bakarsak aslında bu türden bir şeylerin olduğunu göreceğiz, kabulleneceğiz sanırım. Hatta uzun ve kimi zaman hayli gergin toplantılarımızdan sonra ayrı ayrı gruplar halinde sohbet ederken paylaştıklarımızı toptasak ve kuramın kalıbına döksek ulaşabilirdik belki de bu sonuca.

Aramızdaki aile kökenimize, toplumsal statümüze, akademik hiyerarşideki yerimize, cinsiyetimize, içinde yer aldığımız akademik/politik ağlara, eğitim formasyonumuza vb. bağlı olarak oluşmuş farklılıkların geri planda olduğu ama aynı zamanda topluluğun ilerleyişine dair, topluluktaki yerimize dair ve topluluk aracılığıyla ulaşmak istediğimiz hedeflere dair sürdürdüğümüz mücadele içindeki konum alışlarımızla da belirlenen bir alan oluşturmuştuk diyebiliriz sanırım. Bu alanda hepimiz için başlangıçta üst belirleyen olarak işleyen olağanüstü durumumuz karşısındaki cemaat oluşturucu, dışı karşı ortak kimlik inşası sürecimiz ilerleyen zamanda sözünü ettiğim mücadelenin giderek daha çok belirleyici olduğu bir geleceği inşa sürecine evrildi. Bir

yanıyla kaçınılmaz bir şeydi bu. Sözüünü ettiğim farklılıklar, farklı gelecek tahayyüllerini de ortaya çıkartıyordu ve tabi bunun için verilen mücadeleleri de.

Adını tam olarak koymasak da KODA'yı farklı biçimde anlamlandırıyor, konumlandırıyorduk. Bunların hiç kesişmediğini ya da bir arada düşünülmediğini iddia etmiyorum ama ağırlığı farklıydı herkes için. Örneğin kimimiz için ortak entelektüel gündemin yaratıldığı bir akademi olmalıydı, kimimiz için politik bir duruşun sembolü, bir kürsüydü, kimimiz için kendisi gibi olanlarla kuşatılıp güven hissi yaşadığı bir arkadaş ortamıydı burası, kimisi için kendisini maddi ve manevi var ettiği bir oluşum, kimisi içinse başka türlü bir akademinin nüvesi... Farklı arka planlar, farklı sembolik sermayeler ve farklı tahayyüller ya da farklı hissedişler yukarıda değindiğim zaman ve mekanla ilgili değişimlerin de etkisiyle giderek daha çok gerilim odaklarına dönüştü. Toplantılarda ilke, yöntem, üslup, politik doğruluk tartışmalarındaki tutumlarımız, sözlerimiz bir yanıyla bu farklılıkları temsilen masaya koyduğumuz oyun taşlarıydı. Örneğin çeşitli fonlardan yararlanarak proje yürütme süreci giderek ciddi bir ayrıma neden oldu. Giderek başka farklılıklarla eklemlenerek ciddi bir politik yarılmanın ana yatağına dönüştü. Öte yandan entelektüel bir ortak üretimin koşullarını yaratamamak bizi sıkıştırdı. Kendi tahayyülleri içinde bazı işleri yaratanlar ya da işlere talip olanlar ortaklıklar sağlanamadığında üzerlerinde büyük yükler hissettiler ve diğerlerine yüklendiler. Mekansal farklılıkların artışıyla içimizdeki "yerlilerin" azalmasıyla, gündelik yaşam, geçim koşulları zorunluluklarıyla belirlenen kimi hissediş farklarını politik olarak kodlamak, ilkesel tartışmalara dönüştürmek ise sanırım entelektüel alanın yukarıda ifade edilen rekabetçi niteliğiyle de yakından ilgiliydi. İşte bu noktada kendi üzerine düşünen,

eleştirel özeleştirel bir bakışı derinleştiremedik. Çoğumuzun sosyal bilimci olduğu düşünülürse, belki de terziler olarak kendi söküğümüzü dikememiştik.

Şimdi bu noktadayız. İlk zamanlardaki gibi değiliz. Dağılmadık, KODA bizim için derin bir simgesel anlama sahip. Yaşamımızın en gurur verici deneyimlerinden biri. Tam da bu yüzden yükü ağır bir deneyim. Şimdi bu deneyimi daha az romantik, daha bireysel, daha farklı duygu halleriyle ve farklı katılım düzeyleriyle yaşıyoruz. Onu sürdürmeye istekliyiz, o bizim bir parçamız. Belki gelecek günler bize KODA üzerine başka türlü düşünme fırsatları, başka türlü bir araya gelme seçenekleri de sunacak, bilmiyoruz. Bu muazzam deneyimin tüm öznelliklerini yaşayarak olabildiğine nesnel bir değerlendirmesini yapabilir miyim diye düşünerek yazdığım yazının sonuna geldim burada. Yapabildim mi arzuladığım şeyi, bilmiyorum. Ama denedim...

Kaynaklar

Bakırezer, G, ve M. Hakan Koçak (2017) “KODA’nın İlk Uzun Yılı”, *Kocaeli Dayanışma Akademisi’nin İlk Uzun Yılı* içinde (Ankara: Dipnot), s. 11-43.

Çeğin, G (2007) “Muhelif Bir Entelektüelin Büyü Bozumu: Bourdieu ve Entelektüeli Sorunsallaştırmak”, *Ocak ve Zanaat -Pierre Bourdieu Derlemesi içinde, der. Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan* (İstanbul: İletişim), s. 499-524.

BÖLÜM II

AKADEMİK DENEYİM ÜZERİNE

HBO DENEYİMİ: İNŞA HALİNDE BİR ÜTOPYA?*

L. IŞIL ÜNAL – SEÇKİN ÖZSOY

Giriş

Türkiye’de 2000’li yıllarda, özellikle politik yelpazenin solunda yer alan akademisyenlerin gündemine oturan “başka bir akademi” tahayyülü, 2017 yılından itibaren hem daha sıklıkla üzerinde tartışılmaya hem de pratiğe geçirilmeye çalışıldı. Gerek Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) gerekse onun “Hayat Bilgisi Okulu” (HBO) adıyla hayata geçirdiği proje bu deneyimlerden biri olma özelliği taşıyor. Diğer “Dayanışma Akademileri”¹ ile birlikte KODA (ve HBO), için(d)e doğdukları daha

* KODA’lı bilim emekçileri Yücel Demirel, Güven Bakırcı ve Yağız Alp Tangün’e, makaleyi okuyup görüş, yorum ve önerileriyle katkıda bulundukları için teşekkür ederiz.

¹ “Dayanışma Akademileri”, hem hukuksal statü (dernek, kooperatif, okul, şirket, toplumsal hareket vb.) bakımından hem de “dayanışma” ve “akademi” kavramlarına yükledikleri anlam ve işlevler bakımından birbirinden çok farklılaşan oluşumların ve deneyimlerin içinde toplandığı torba bir

geniş bir sosyo-politik ve kültürel bağlamla ele alınarak değerlendirilmesi gereken ve Türkiye akademisinin geleceğini de biçimlendirebilecek deneyimler olarak görülebilir.

Dayanışma Akademileri (DA'lar), barış bildirisine imza atan akademisyenlerin bir bölümü üniversite dışına çıkartıldıktan sonra kurulmuş ve yaygınlaşmış olsa da bu "akademilere" duyulan ihtiyacın ortaya çıkması, bunun düşünsel temelini atılması çok öncelere, 90'lı yılların üniversite mücadelelerine kadar gider. Sendikal örgütlülüğü olan ve YÖK gibi "üniversiteler üstü" bir yapıya karşı çıkarak, "demokratik ve özerk üniversite" için mücadeleyi sürdüren akademisyenler, bir süre sonra üniversite-deki akademisyen kadrosunun ataletini daha fazla önemser ve çare araştırır hale geldiler. Türkiye'de, bilimsel faaliyetin yürütüldüğü kurumsal yapıyı ve işleyişi sorgulayan akademisyenler, kendi anlayışlarını ve bilimsel faaliyeti yürütme biçimlerini sorunlaştırmada konusunda da ısrarlı oldular.

Bilimin, temel olarak, doğayı ve toplumu anlama ve anlamlandırma faaliyeti olduğundan yola çıkarak, bilimi bir tahakküm aracı olarak görmeden, doğayı, toplumu ve insanı araçsallaştırmadan bilgi üretim faaliyetini nasıl düşünebileceğimiz temel bir soru olarak sorulmaya başlandı. Bu temel problem etrafında bilimsel faaliyetin mekânı, öznelere ve süreçleri tartışılmaya başlandı. "Üniversiteden çıkarılma" meselesi özellikle akademik faaliyetin sürdürüldüğü mekân üzerindeki tartışmaları ve sorgulamaları kışkırtırken, "üniversite" kurumu tüm yapı ve işleyişiyle

kavramdır. "Sokak Akademisi", "Eskişehir Okulu", "Kampüssüzler", "Off University" ve "Kültürhane" gibi oluşumlar da her biri farklı yerel dinamiklerin biçimlendirdiği dayanışma akademileriyle birlikte anılmaktadır. Bu raporda da sözden tasarruf adına, bir galat-ı meşhur olmasına karşın, "dayanışma akademileri" kavramı kullanılmaktadır.

yeniden sorgulanabildi. Dayanışma akademileri bu ve benzeri sorgulamaları sürdürürken, sorular çoğalıyor: Devletin ve sermayenin denetimi, yönlendirmesi altında “doğa için, toplum için bilim” diye formüle ettiğimiz anlayış ne ölçüde gerçekleşebilir? Devletten ve sermayeden özerk bir yapı içinde bilimsel faaliyet yürütülebilir mi, bu nasıl bir yapıdır ve nasıl inşa edilebilir? Bölümde, anabilim dalında, sınıfta, yaşadığımız ilişkiler özgür bir akademik faaliyete izin vermediğine göre, biz bilimsel faaliyetleri nasıl örgütlemeliyiz? Bu süreçte nasıl bir ilişki ve ilişkilendirme biçimi inşa etmeliyiz? Öğrenme ve bilimsel faaliyeti, mekân sınırlaması olmadan ve kurumsal baskılardan uzak bir şekilde nasıl tahayyül edebiliriz ve gerçekleştirebiliriz? Bugüne dek bize dayatılan hangi kuralları öncelikle sorgulamalıyız? Özgür bir öğrenme faaliyetini nasıl gerçekleştirebiliriz? Öğrenme faaliyetini bir özdeşleşme süreci olarak nasıl örgütleyebilir ve gerçekleştirebiliriz?

Bu soruların yanıtının üniversite dışındakilerce aranması ve pratiklerle sınanması daha mümkün görünse de bunun kendiliğinden gerçekleşemeyeceği, tartışma ve pratiklerle örülecek bir süreci ve ciddi bir kolektif çabayı gerektirdiği açıktır. Üniversite dışında olmak, üniversitedeki düşünsel ve davranışsal sınırlamaları daha güçlü olarak fark etmeyi kolaylaştırmaktadır. Başka bir akademi tahayyülü üzerinde düşünmek, deneyimlemek ve yıllarca tartışılmış olan bir akademi tahayyülünü kolektif olarak inşa etme fırsatının doğduğunu fark etmek önemli olmaktadır.

Ancak, “başka bir akademi” vizyonunu benimsemiş olan dayanışma akademilerinin süreklilik kazanmaları hem faaliyetlerin finansmanını hem de hareket içinde yer alan öznelerin geçimlerini sağlayabilmelerini gerektirir. Yani finansman sağlamak, ama bunu, bilgiyi metalaştırmadan, akademik eylemin üzerinde öznelerin denetimini azaltmadan gerçekleştirmek gereklidir. Genel

olarak DA'ların fon sağlama ile ilgili ortak kararları içinde yer alan ve aynı zamanda KODA'nın da benimsediği ilkeyi, projeleri, "bilimsel-entelektüel çalışma alanlarına ve hedeflerine uygun akademik nitelikli çalışmalara kaynak bulmak üzere ve aynı zamanda kendi dünya görüşlerine, ilke ve değerlerine en uygun, en azından çelişmeyen kurumlara başvurma kararlılığı içinde" hazırlamak olarak ifade etmek mümkündür. Proje geliştirmeyi bir araç değil de amaç haline getirmemek, proje için kaynak değil de sırf kaynak bulmak için proje geliştirmeyi amaç edinen "proje" tutuma karşı politik bir duruş sergilemek, dayanışma akademilerinin kuruluş sürecinde ortak bir tavır olarak belirlenmişti.

İçinde bulunduğumuz akademik ve politik konjonktürde, dayanışma akademilerinin akademik etkinliklerini yürütebilmeleri için, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde, gereken finansal kaynağa ulaşmanın neredeyse yegâne yolu proje geliştirmek olmuştur. Bugün birçok proje hazırlanıp hayata geçirilirken, KODA'nın Avrupa Komisyonundan aldığı fonla hayata geçirdiği HBO da dayanışma akademilerinin yaptığı en kapsamlı projelerden biridir. Fakat diğer DA'ların projelerinden farklı olarak, akademik boyuta vurgu yapan HBO, akademik meselesi olan bir proje olma özelliği ile tanımlanabilir. HBO örneği, dayanışırken akademik arayışlarımızı da sürdürebileceğimizi gösteren somut bir örnek olmuştur.

Bu çalışmada esas olarak KODA'nın HBO deneyimi ele alınarak, Türkiye'nin genel politika ve eğitim/bilim ortamı çerçevesinde tartışılmıştır. Bu kapsamda HBO Projesini hazırlayan ve hayata geçiren KODA ve onun parçası olduğu dayanışma akademilerinin inşa süreçleri ile bunların akademik ve politik tasavvuru üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise tamamen HBO Projesinin özgürleşimci (émancipatrice, emancipatory) eğitim pers-

pektifinden değerlendirilmesine ayrılmış, bugüne dek tartışılan ve deneyimlenen haliyle “başka bir akademi tahayyülü”nden süzülen kriterler temelinde ele alınmıştır. En son olarak da ulaşılan kimi çıkarımlar paylaşılmıştır.

KODA Deneyiminin Özgüllüğü

HBO Projesini anlamak ve bu projeyle ne yapılmak istendiğini tam olarak kavramak bakımından KODA’nın dayanışma akademileri içindeki özgüllüğünü ortaya koymak yerinde olacaktır.

KODA barış bildirisine imza attıkları gerekçesiyle Eylül 2016’da Kocaeli Üniversitesinden bir Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile ihraç edilmiş akademisyenlerin, onların davalarını paylaşan üniversitedeki akademisyenler ile birlikte kurduğu bir inisiyatifdir. KODA, kuruluşunun üzerinden geçen bir yılı aşkın bir süre sonra Eylül 2017 tarihinde dernek statüsü kazanmıştır.

KODA, düzenli toplantıları, atölyeleri ve seminerleriyle, düzenledikleri yaz okullarıyla, gerçekleştirdiği ulusal ve uluslararası konferanslarla ve yürüttüğü araştırma projeleriyle kurumsallaşma yönünde diğer dayanışma akademilerine göre daha fazla mesafe kat etmiş bir oluşumdur.

İnternet sayfasında KODA’nın ana amacı “bilimsel ve entelektüel pratik ile ‘gerçek toplumsal yaşam’ arasında bir sembiyoz (birarada varoluş) oluşturmak” biçiminde tanımlanmış ve “böyle bir ilişkinin hem insan onuruna uygun bir toplumsal yaşam açısından hem de bilimsel ve entelektüel pratikler açısından güçlendirici bir rol oynamanın ötesinde uzun vadede onların var olma koşulu olduğu...” düşüncesine yer verilmiştir.

Dayanışma akademileri içinde KODA deneyimini özgül kılan başlıca dört özellikten söz edilebilir. Birincisi, KODA’nın başka

türlü bir akademi arayışı ve inşasına yüklediği anlam ve değerdir (Bakırezer, Keskin and Yeşilyurt, 2018); ikincisi, KODA kurucularının kamu hizmetinden çıkarılmadan önce de 2006 yılında Kocaeli Üniversitesinde kurulan ve 50 civarında öğretim üyesinden oluşan “Nasıl Bir Üniversite?” grubuyla üniversitelerin piyasalaşması ve özerkliğini yitirmesine karşı mücadele veren akademisyenler olması;² üçüncüsü, kendini barış ve demokrasi mücadelesi veren politik bir inisiyatif olarak tanımlaması; dördüncüsü ise, içinde bulunduğu kentle kurduğu organik ilişki.

Kurucuları KODA’yı, “hem üyeleri arasında hem de çevresiyle dayanışma amacı güden, Kocaeli merkezli faaliyet gösteren, akademik iddia taşıyan, barış ve demokrasi için mücadele eden bir inisiyatif” olarak tanımlamakta ve “varlığı temelde sosyal ve siyasal nesnel koşullara bağlı” olan KODA’nın yönünün ve faaliyetlerinin üyelerinin irade ve öznellikleri tarafından biçimlendirildiğini vurgulamaktadırlar (Bakırezer ve Koçak, 2017: 11). Bu iradenin, başından beri “alternatif akademik örgütlenme” düşüncesine dayandığı anlaşılıyor: “KODA’nın kendisi, bir dayanışma grubunun ötesinde, *alternatif yeni bir akademik örgütlenme denemesi* olarak kuruldu. Yenilik arayışı hem bilim anlayışını hem de yeni yapılanma anlayışını içeriyor” (Bakırezer ve Koçak,

² KODA kurucularından Onur Hamzaoglu ile tanışıklığımız, 29-30 Mart 2008 tarihinde İzmir Gümüldür’de yapılan “Üniversite: Dönüşüm ve Müdahale” başlıklı foruma dayanmaktadır. Türkiye’deki muhalif bilimcileri, üniversitelerde yaşanan neoliberal dönüşümü enine boyuna tartışmak, sorgulamak ve kolektif karşı irade oluşturabilmek adına bir araya getirmek amacıyla, Eğitim Sen İzmir 3 No’lu, Ankara 5 No’lu, İstanbul 6 No’lu üniversiteler şubelerinin girişimiyle gerçekleştirilen bu forumdan sonra “Eğitim ve Bilim Emekçilerinin Yükseköğretim Deklarasyonu” yayınlanmıştır. Bu foruma katılan 60’tan fazla öğretim elemanının büyük çoğunluğu BAK sürecinde KHK’lerle ihraç edilmiştir.

2017: 29). Akademisyenlerin üniversiteden atılmadan önce her ne yapıyorlar ise üniversite ve kampüs dışında, sokakta da aynısını sürdürme eğiliminin egemen olduğu kimi DA'ların tersine, KODA'nın sürecin başından beri "yeni ve alternatif bir akademi" arayışı içinde olduğu dikkati çekmektedir.³ KODA kendisinin de içinde olacağı daha büyük bir akademik örgütlenmenin gereğine ve bunun sunacağı imkânlara inanıyor.

Başka türlü bir akademi arayışı ve inşası, nasıl bir dünya tahayyül ettiğimizin ve bu dünyayı nasıl gerçekleştirmeyi istediğimizin somut deneyim alanlarından biridir. Başka türlü bir akademiye başka türlü bir toplum tahayyülünden bağımsız düşünemeyiz. KODA üyeleri, bu meseleyi, "olumlu bir akademik ortamın zorunlu dışsal koşulu olarak ülkenin demokratikleşmesi için mücadele..." (Bakırezer ve Koçak, 2017: 28) olarak koymaktadırlar. "Kendine bilimsel-entelektüel üretimi sayesinde toplumda, siyaset dahil, değiştirici ve dönüştürücü bir rol oynama ödevi biçen" KODA'nın üyeleri "...bilimsel-entelektüel etkinliğin siyaset üzerinde gücü olduğuna güveniyorlar, bilim insanlarının entelektüel hegemonya mücadelesi verme gereğine inanıyorlar..." (Bakırezer ve Koçak, 2017: 42)

KODA'nın (ve tabii HBO'nun) kurucularının politik kökenleri ve akademik duruşları, KODA'nın ve projenin demokratik bileşenleri açısından önemli bir etken olmuştur. Bu, katılımcı, eleştirel ve demokratik alternatiflerin oluşturulmasında açık bir politik angajmanın bulunmasının nedenlerinden de birisidir. KODA'nın, varlığını ve yönünü üyelerinin politik irade ve öznel-

³ Aslında KODA'nın kendini tarif ederken kullandığı "alternatif" sıfatının onu tam olarak nitelediği söylenemez. Zira kendini mevcut akademik paradigmaya göre konumlandırmayan KODA, "başka türlü" bir akademi arayışı içindedir.

liklerinin biçimlendirdiği bir yapı oluşu özelliğiyle diğer DA'lar-
dan da farklılaştığı ileri sürülebilir. KODA üyeleri politik an-
gajmanı önemsemekte ve buna koşut olarak KODA'yı da "bi-
limsel üretim yoluyla siyasete müdahale edebilecekleri bir araç"
olarak tasarlamaktadırlar.

KODA'yı diğer DA'lardan ayıran önemli karakteristiklerinden
biri de Kocaeli kentiyle kurduğu organik ilişkidir.⁴ KODA'nın
kurulmasında, KODA üyelerinin kent ile organik bağı ve ortak
geçmişleri çok önemli bir rol oynamış, yıllarca kent için ve ken-
tin demokratik muhalefeti ile sürdürülen çalışmaları sayesinde,
KODA üyeleri üniversiteden atıldıklarında kentte kalmalarını is-
teyen ve destek vaat eden demokratik muhalif kesimi arkalarında
bulmuşlardır. Bu durum, kuşkusuz, önceden yerelde DKÖ'lerle
birlikte yürütülen demokratik mücadelenin yarattığı bir kay-
naşma olarak görülmelidir.

Böylece, yereldeki ve ülke çapındaki demokratik kitle örgüt-
leriyle ve akademinin bileşenleriyle yürütülecek en geniş anlam-
da bir akademik-politik mücadele ile "alternatif" bir akademi in-
şa etmek üzere yürütülecek çalışmaların her daim KODA'nın
vazgeçilmez gündemini oluşturduğunu ve oluşturmaya devam
edeceğini belirtmek gerekiyor. KODA'nın bu akademik ve poli-
tik duruşu, yürüttüğü HBO Projesinin içerik ve biçimini belir-
leyen önemli bir faktör olarak kendini göstermektedir.

⁴ KODA'nın Kocaeli kentine yönelik etkinlik örnekleri: 30 Kasım 2016 –
Veli Deniz: "Lojistik Köy Kocaeli'nin Bugünü ve Geleceği"; 13 Mayıs
2017 – Kuvvet Lordoğlu: "Kocaeli İş Piyasaları ve Değişim"; 14 Ocak
2017 – Gül Köksal: "Kocaeli'de Mimari 'Miras'a Yaklaşım Sorunsalı";
Ekim/Kasım 2017 – Aslı Kayhan: "Esnek Üretim Biçimleri ve Ayrımcılık:
2012-2014 İstanbul, Kocaeli ve Bursa İmalat Sanayii Örneği"; Kocaeli
Müzik Haritası Atölyesi (Koordinatör: Aslı Kayhan); Kocaeli'de Kentsel
Dönüşüm Atölyesi (Koordinatör: Gül Köksal).

HBO Projesinin KODA'nın Akademik ve Politik Tasavvuru İçindeki Yeri

Hayat Bilgisi Okulu Projesi, KODA'nın kendisi için en başta belirlediği akademik-politik hedeflere ulaşmayı kolaylaştırması beklenen ve dolayısıyla bu hedefleri içeren bir proje olmanın yanı sıra, kendisini, belirlediği ilkeleri hayata geçirebilme noktasında sınayabileceği, belki onları yeniden oluşturacağı sürekli bir inşa sürecine ortam hazırlaması açısından da önemlidir. Örneğin, proje metninde, “*akademik özgürlüğü geliştirmek için alternatif, demokratik bir eğitim çevresi geliştirilmesine katkıda bulunmak*” ve bunu uluslararası ağın etkin bir parçası olarak gerçekleştirmek olarak ifade edilen amaç, baştan beri KODA'nın önüne koyduğu bir hedeftir. Ancak bunun HBO ile pratiğe geçirilmeye çalışılması bile eğitim tasavvurunun daha gerçekçi bir çizgide yeniden oluşmasına olanak sağlayacak bir süreç olacaktır.

KODA için HBO'nun projelerden bir proje olmanın ötesinde anlamı, değeri ve işlevi olduğu anlaşılmaktadır. HBO, KODA'nın akademik/pedagojik ve politik tasavvurunun bir yansıması ya da bu tasavvurun hayata geçirecek bir aracı olmanın ötesinde bizzat bu tasavvurun somutlaşmış, cisimleşmiş hali olarak görülebilir. Nitekim KODA'nın Mart 2018 tarihinde düzenlediği “*Üniversitenin Ötesinde: Eleştirel, Özgürleştirici ve Dayanışmacı Arayışlar*” başlıklı uluslararası katılımlı konferansın çağrı metninde KODA ile HBO arasındaki iltisak şöyle kurulmaktadır:

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA), bilimsel üretim ve öğrenme pratiklerini, kapitalizmin ve otoriter rejimin hegemonyası altındaki mevcut Türkiye üniversite sisteminin dışında yaşama geçirme çabası içindedir. Bunun için kurguladığı “Hayat Bilgisi Okulu” projesinin henüz baş-

langıcında, dünyadaki ve Türkiye’deki özgün deneyimlerden faydalanmak arzusunu taşımaktadır...

Hayat Bilgisi Okulu Projesinin, araştırma ve öğrenme faaliyetlerinde özgürleşimci perspektifi/yaklaşımı tartışmak ve deneyimlemek konusunda güçlü bir eğilime sahip olduğu belirtilebilir. HBO’nun kuruluşundan bir ay sonra salt bu konuya odaklanan bir uluslararası konferans düzenleyerek konunun akademisyenler ve katılımcılar (“öğrenciler”) tarafından tartışılma olanağı yaratılması bunun göstergelerinden biridir. Ne var ki başlangıçtaki bu eğilimin giderek daha fazla güçlenip süregelenleşmemesi önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca sürece katılan herkesin (KODA üyeleri, üniversite öğrencileri ve öğretim elemanları, DKÖ’den gelen katılımcılar, vb.) sözünü söyleme ve öğrenme/paylaşma ihtiyaçlarını belirtme olanağına sahip kılması, KODA üyelerinin kent ile organik bağı ve kent sakinleriyle ortak mücadele geçmişleri üzerine kurdukları ilişkiyi, bu proje ile geliştirme kararlılığında olduklarını göstermektedir.

HBO, KODA’nın özgürleşimci bir akademi tasavvurunu “Türkiye üniversite sisteminin dışında yaşama geçirme çabası” için kurguladığı bir proje olarak sunulmaktadır. Başka bir anlamıyla KODA’nın politik ve akademik tasavvuru, aynı zamanda HBO’nun da misyon ve vizyonunu yansıtmaktadır.

Hayat Bilgisi Okulu Projesi

HBO projesine ilişkin değerlendirmelerimize geçmeden önce biri epistemolojik diğeri metodolojik iki noktaya değinmeyi gerekli ve yararlı görüyoruz: Birincisi, hakkında değerlendirme yapacağımız HBO ile olan ilişkimiz; ikincisi, HBO’nun “alternatif” bir deneyim olma iddiasının beraberinde getirdiği kimi değerlendirme güçlükleri hakkındadır.

Yazarlar olarak HBO ile ilişkimiz kurucularıyla olan kişisel ve mesleki tanışıklığımızdan, “kader” ya da dava ortaklığımızdan ibaret değildir. KODA’nın düzenlediği Çarşamba Seminerleri kapsamında 25 Eylül 2017 tarihinde eğitim temalı iki sunum yaptık: “Güncel Eğitim Meselelerine Eleştirel Bakış(lar)- L. Işıl Ünal”, “Eğitimi Sorunsallaştırma Sorunu- Seçkin Özsoy”. HBO’nun 2018 yılı Bahar Döneminde yürüttüğü “Eğitim Atölyesi” kapsamında “Okul ve Özgürleşim: Teoriden Pratiğe...” adlı bir ders verdik. KODA’nın 30-31 Mart 2018 tarihinde düzenlediği “Üniversitenin ötesinde: Eleştirel, Özgürleştirici ve Dayanışmacı Arayışlar” başlıklı uluslararası katılımlı konferansta, “Araştıracak Özgürleşmek, Özgürleşerek Araştırmak- L. Işıl Ünal”, “Öğrenme: Özgürleşim? - Seçkin Özsoy” sunumlar yaptık. HBO’ya ilişkin olarak bu makalede yer verdiğimiz değerlendirmelerde, basılı eserlerin ve internet kaynaklarının yanı sıra, katıldığımız bu etkinliklerde edindiğimiz izlenim ve deneyimler ile yaptığımız gözlemlerden yararlandık.

HBO’ya dair yazmanın özel güçlüğü bulunmaktadır. Bu güçlüklerden birincisi, ikinci yılını yeni tamamlamış HBO’nun, kısa sürede örgütsel yapısını oturtması, yönetsel süreçlerini bir gelenek oluşturacak ölçüde yerleşik hale getirmesi beklene-meyeceği için, projenin örgüt yapısı ve yönetsel süreçlerine ilişkin değerlendirmede bulunmanın erken olmasıdır. Bu yüzden projenin amaç boyutu üzerinde odaklanılması tercih edilmiştir. HBO’ya ilişkin değerlendirmede esas güçlük tam da bu amaç boyutundan, yani kendisine biçtiği misyon ve vizyondan kaynaklanmaktadır. HBO gibi yeni ve özgün bir deneyimi değerlendirirken başvurabileceğimiz bir ölçüt ve standartlar seti bulunmadığı gibi, kıyaslayabileceğimiz ya da referans alabileceğimiz benzer deneyimler de bulunmamaktadır. Her özerkleşme

projesi gibi HBO da özdeğerlendirme yapacak, ölçütlerini, standartlarını ve kurallarını kendi belirleyecektir.

Ütopik bir bilinç ürünü olan HBO gibi deneyimleri sadece içsel standartlarla ya da ölçütlerle değerlendirmek yanılsamalara yol açar. Zira ütopyik bilinç, bugünkü sorunları üreten mantığın dışına çıkarak, yarının eğitimsel ve bilimsel hakikatlerini bugünden üretmeye dönük eleştirel bir bilinçtir. HBO deneyiminin böylesi bir ütopyik boyut içermesi bu deneyime ilişkin değerlendirme yapmayı zorlaştıran bir etkidir. Amaç ve hedeflere ne kadar ulaşılabildiğini belirlemeye yönelik geleneksel değerlendirme yaklaşımı, sürecin ulaşılacak hedefler kadar anlamlı ve değerli olduğu; amaç-yapı ve süreç boyutları arasında ilişkinin organik olduğu; amaç-araç ayrımının içerilerek aşılmaya çalışıldığı HBO benzeri deneyimler için geçerliliğini yitirmektedir.

İkinci güçlük, HBO'nun keşfedilip ifşa edilmeyi bekleyen nesnel (kişiye göre değişmeyen) bir hakikatinin bulunmayışıdır. HBO, kimin, nerden, nasıl ve niçin baktığına bağlı olarak değişik anlam ve değerler kazanabilir. HBO'ya ilişkin yapılan değerlendirmeler ve yorumlar onun nesnel bir hakikatinden ziyade değerlendirme yapanların hakikatini yansıtır ve onların HBO ile ilişkileri hakkında fikir verir. Dolayısıyla HBO'ya ilişkin olarak bu yazıda yapacağımız tartışmaların ve yorumların bütünüyle öznel olduğu söylenebilir.

HBO'ya İlişkin Genel Bir Tartışma

KODA üyelerinin "Kocaeli Dayanışma Akademisinin İlk Uzun Yılı" adlı kolektif eserinde HBO projesi şöyle tanıtılmaktadır:

KODA'nın eğitim-öğretim faaliyetini destekleyecek büyük projesi Avrupa Komisyonu'na sunduğu "KODA Hayat

Bilgisi Okulu” adlı projedir... Proje iki yıllıktır, icra yeri İzmit’tir, esas faaliyet alanı eğitimidir. Projede KODA’lı öğretim üyeleri hem idari işler hem de hem de hocalık yapacaklardır. Hayat Bilgisi Okulu’nun öncelikle üniversite öğrencilerine, demokratik kitle örgütü ve meslek örgütü temsilcilerine, kanaat önderi ve aktivistlere hitap etmesi öngörülmekte; üniversite bünyesindekilere benzer tümüyle seçimlik derslerden oluşan bir program yanında, diğer toplumsal kesimlere yönelik paket programlar da içerilmektedir. Dersler tümüyle parasız olacak, sertifikasyon için tamamlama yükümlülükleri bulunacaktır (Bakrezer ve Koçak, 2017: 41).

Görüldüğü gibi, bu pasajda, HBO projesinin süresi, hedef kitlesi, okuldaki program ve derslerin kimlerce sunulup izleneceği belirtilirken, HBO’nun varlık nedenine ve gelecekte alacağı hale dair ifadeler yer almamaktadır. Pasajın devamında da HBO’nun “alternatif bir model” oluşturmasının hedeflendiği belirtiliyor, ancak HBO’nun neye, niçin ve nasıl bir alternatif oluşturacağı açıklanmıyor:

Faaliyetin ders içerikleri bakımından yeniliği yanında, ders ortamı ve işleyişi bakımından da *alternatif bir model* oluşturması hedeflenmektedir. Proje kapsamında ayrıca araştırma, yayın, düzenli seminer ve konferanslar ve kurulacak bir kütüphane de bulunmaktadır. Projenin çapı itibarıyla kentin kültürel hayatına önemli bir katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca, bu okulun, *kalıcı kurumsallaşmaların ilk adımlarından biri* olabileceğine dair umut ve gayret vardır (Bakrezer ve Koçak, 2017: 41).

Avrupa Komisyonuna sunulan proje metninde genel hedef biraz daha ayrıntılı ve somut bir biçimde tanımlanmaktadır: “İnsan hakları, demokrasi, barış ve eşitlik ilkeleri ve değerlerinin

tüm eğitim süreçlerine dahil edildiği... alternatif, demokratik bir eğitim modeli geliştirmek” olarak öngörülmektedir. Ne var ki bu hedef tanımında da HBO gibi “alternatif” olma iddiasındaki bir projeyi değerlendirirken temel bir ölçüt olarak alabileceğimiz, HBO’nun akademiye/okula, akademisyen kimlik ve pratiğine, geleceğin toplumuna ve bunlar arasındaki ilişkiye dair tasavvuru göremiyoruz. Zira HBO politik felsefesini tümüyle KODA’dan almakta ve onun akademik tahayyülünün cisimleştiği bir yapı olarak görülmektedir.

Bu bağlamda KODA ve HBO ile ilgili genel bir değerlendirme adına en başta söylenmesi gereken şeylerden biri sanırız şudur: Tıpkı diğer dayanışma akademileri gibi, KODA/HBO da kriz zamanlarının, nasıl insanların kolektif iradeleriyle mevcut duruma “alternatif”ler ürettikleri farkındalık zamanlarına dönüş-türülebileceğinin somut bir göstergesidir. KODA’nın ve dolayısıyla HBO’nun, her şeyden önce, yıllardır görev yapılan üniversiteden ihraç edilmiş olmanın bir mağduriyet olmaktan çıkarılıp, kurucu bir akademik siyasetin inşası için avantaja dönüştürüldüğü bir başarı hikayesi olarak okunabileceğini düşünüyoruz. Kendisini başka türlü bir akademi arayışının ürünü olarak tanımlayan HBO, üniversite/akademi gerçekliğine ve sorunlarına statü-konun çizdiği sınırların ve kapitalist üretim ilişkilerinin tanımladığı bağlamın ne kadar dışına çıkarak bakabildiğimizi sorgulama fırsatı vermesi bakımından da eşsiz bir deneyimdir. HBO’nun temel başarı ölçütü, başka türlü bir akademi ya da üniversite tahayyülümüzü zenginleştirecek karşı-kavramların ve karşı-hegemonyanın üretimine yapacağı katkı olacaktır.

İlk kurulan dayanışma akademisi olma özelliğiyle KODA, başka türlü bir akademiye keşif çalışmalarında deyim yerindeyse buzkıran işlevi görmüştür. Akademisyenler olarak geleceğin

akademisine dair ortak bir tasarım geliştirip onu bugünden inşa etmeye başlamak gibi beyhude bir çabaya girmektense, akademiye dair herhangi bir idealizme düşmeksizin, başka bir deyişle “olması gereken”(!) bir akademiyi önceden tasarlamaksızın sürekli bir oluş ve değişim halindeki akademi anlayışını hayata geçirmenin daha geçerli bir yol olduğunu bize gösterdi. HBO deneyimi, “hakiki bir akademi”nin peşinden koşmaktansa, akademinin hakikatini dönüştürmenin, başka bir akademi hakikatinin üretim koşullarını ezilenler lehine değiştirmenin önemini ve gereğini bir kez daha bize hatırlattı.

HBO bir grup muhreç akademisyenin önceden tasarlayıp sonra yaşama geçirmeye çalıştığı bir “model” olmadığı gibi, bir teorinin pratiğe dökülmesi çabası da değildir.⁵ HBO, sürekli inşa halinde olan ve deneyimlerden çıkarılan derslerle sürekli yeniden inşa edilen bir “ilişki ve süreç” olarak görülebilir. HBO, deyim yerindeyse, “eylem halinde ütopya” ya da “inşa halinde ütopya” olarak görülebilir. Yapmaya çalıştıkları şeyi “ideal akademik örgütlenme ile gerçekçi [reel] akademik örgütlenme arasında denge

⁵ HBO’dan kendine özgü bir pedagojik teori ya da felsefe geliştirmesini beklemek gerçekçi olmadığı gibi doğru da değildir. HBO deneyiminde, özgürleşimci/eleştirel pedagoji geleneğinden esinlenilmekle birlikte, bu pedagoji geleneğinin dayandığı teorik birikimin pratiğe aktarılması gibi bir misyon üstlenilmediği de açıktır. Ancak ezilenlerin pedagojik deneyim birikiminden ne ölçüde beslendiği ve bunu sistematize edip etmediği sorgulanabilir. Bu bağlamda HBO deneyiminin özgürleşimci/eleştirel pedagoji geleneği ile ilişkisinin örgütlü, düzenli ve sürekli bir ilişki olmaktan çok, bileşenlerinin (kurucu, öğretim elemanı, katılımcı vb.) bu geleneğe yönelik kişisel ilgi ve bilgisiyle sınırlı kaldığı ileri sürülebilir. Yine de, bileşenlerin bireysel irade ve çabalarıyla, HBO’da özgürleşimci/eleştirel anlamda zengin yaşantılarla dolu bir pedagojik sürecin yaratılmaya çalışıldığına tanık olunmuştur.

tutturmak” olarak açıklayan KODA üyelerinin aslında “gerçekçi bir ütopya” peşinde koştukları söylenebilir.⁶ Akademiye ve okula dair gerçekçi ütöpik düşünceyle, varolan akademi/okulu referans alarak kendini “alternatif” bir konuma yerleştiren bir akademi/okul tasavvurunu değil, kendi içinde hiyerarşi üretmeyen, mevcut toplumsal sömürü ve tahakküm ilişkilerini akademik alanda yeniden üretmeyen, daha özgür ve eşit bir toplumsallaşmanın bilgisini üreten, antikapitalist bir toplumsallığın norm ve değerleri üzerine inşa edilmiş bir akademi/okul tasavvurunu kastediyoruz.

KODA, kurucu üyelerinin de vurguladığı gibi, “ne tesadüfen ne de kendiliğinden ortaya çıkmıştır. KODA’nın kurulmasında, KODA üyelerinin kent ile organik bağı ve ortak geçmişleri çok önemli bir rol oynadı.” HBO kurucuları özerk ve demokratik üniversite mücadelesinde etkin rol aldıkları gibi bu mücadelenin bir parçası olduğu demokrasi mücadelesinde de halk saflarında yer alan aktörlerdir. HBO, ilerici akademisyenlerin teorik ve pratik katkılarından, üniversitedeki deneyimlerinden ve sendikal mücadelelerden ilham almış ve bunlardan beslenmiştir.

Günümüz akademik ve politik konjonktüründe, akademisyenlerin kendilerini kolektif bir özne (epistemik bir topluluk) olarak inşa edebilecekleri dayanışma ve direniş mekânlarına duyulan gereksinim daha önce hiç olmadığı kadar artmıştır. Bu yüzden bir mekânı dayanışma ve direniş odağına dönüştürmeyi mümkün kılan müşterekleştirme pratiklerinin akademik alanda

⁶ Burada “ütopya” kavramı, var olan sosyoekonomik sistemi bir gelecek tasavvuruyla dönüştürmeye çalışan bir tahayyül edimi, verili tarihsel koşullar içinde imkânsız görünenin siyasetini yapmaya yönelik bir düşünce ve eyleme biçimi olarak ele alınmaktadır.

da kurumsallaş(tırıl)ması ve çoğal(tıl)ması yaşamsal önem taşımaktadır. Bu bağlamda HBO, kapitalizmin önümüze koyduğu devlet ve piyasa seçeneklerinin dışında, dayanışma ve işbirliğine dayalı kolektif varoluş formlarını ve ilişkilerini akademi alanında inşa etme yolundaki komünal çabaların mütevazı bir örneği olarak değerlendirilebilir.

HBO'nun Özgürleşimci Eğitim Perspektiften Değerlendirilmesi

Başka türlü bir akademi arayışının en temel sorunu nasıl bir farklılık yaratılacağı ve bu farkın özgürleşimci niteliği olacaktır. Bir akademi ya da okula özgürleşimci karakterini veren temel ölçütün ezilenleri kendi kurtuluşlarının öznesi kılma kapasitesi olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, akademisyenlerin kendi alternatiflerini oluşturmaya yönelik bir özörgütlenme pratiği olan HBO'nun özgürleşimci bir potansiyel taşıdığını ileri sürebiliriz. Bileşenlerinin etkin katılımını öngören, pedagojik hedefleri ve mekanizmaları kolektif olarak oluşturan HBO, özgürleşimci karakterini kuvveden fiile çıkarmaya çalışmaktadır. HBO'nun seminerler ve atölyeler biçiminde yürüttüğü programlar insanların kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olabilmeleri ve demokratik yönetime etkin bir biçimde katılabilmeleri için gereken kolektif kapasiteyi de genişletmektedir.

Başka türlü akademi ya da okul deneyimlerinin temel özelliklerinden biri de halkın eğitim ve bilim sorunlarına gerçekçi çözümler bulma arayışını bir uzmanlık tekeli olmaktan çıkarıp kolektifleştirme çabasıdır. HBO, sadece muhreç akademisyenlerle dayanışma mekânı ve imkânı yarattığı, eleştirel/muhalif/özgürleşimci bir bilginin üretimine, paylaşımına ve dolaşımına aracılık ettiği için değil, aynı zamanda tüm bileşenleri ve kent halkını

hem kendi sorunlarını tartışarak bu sorunlar etrafında örgütlenmeleri hem de müzakere ve katılım yoluyla kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçmeleri için kolektif öğrenme amaçlı bir yapı ortaya koyması nedeniyle önemlidir. Bir tür “özyönetim” deneyimi olarak görebileceğimiz diğer dayanışma akademileri gibi KODA-HBO da sadece kent halkının bu özyönetim sürecini deneyimlemesi için uygun koşulları yaratması nedeniyle bile başarılı görülebilir.

Başka türlü bir akademi ya da okul arayışları “Ne olabilir?” değil, “Ne olmalıdır?” sorusu bağlamında yürütülmektedir. Akademiye dair yapısal bir dönüşümün asıl ölçütü, akademi içindeki ve dışındaki iktidar ilişkilerinin değişiminde oynadığı roldür. Temel amaç, kapitalizmi aşmaya yönelik eğilimleri kuvvetlendirmek ve harekete geçirmek üzere ezilenlerin kolektif düşünme ve eyleme kapasitesini arttırmak olmalıdır. Böylece, eğitim ve bilim alanında bugün yürütülen demokratik mücadeleler ile gelecekteki özgür ve özerk toplum umudu arasında bir devamlılık sağlanabilir.

Bir praksis olarak özgürleşimci eğitimde, öğrenmeyi bireyin yaşam süreçlerine ve dönüştürücü toplumsal eyleme bağlayarak düşünce (teori) ve eylem (pratik) ikiliğinin (dikotomi) ortadan kaldırılması hedeflenir. Bu nedenle HBO’nun içinde bulunduğu kentle ve bu kentin demokrasi güçleriyle bu denli iletişim ve etkileşim içinde olması, kent sorunlarına programda yer vermesi böyle bir hedefe doğru ilerlemek bakımından anlamlıdır.

HBO, tektipleştirici, insanı kendine ve topluma yabancılaştıran, çaresizliği öğreten geleneksel okulun statükoya uyum ve toplumsallaştırma gibi muhafazakâr işlevine radikal tarzda meydan okumaktadır. Demokratik katılımın kolektif olarak inşa edilmesi gereken bir süreç olduğunun bilinciyle HBO, “bilen-bilmeyen”,

“öğrenen-öğreten”, “yöneten-yönetilen” gibi ikilikler biçiminde dışavuran hiyerarşiyi ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Okulun bileşenleri gündelik işleyişi tanımlayan ilke ve değerleri kolektif olarak oluşturmaktadırlar.

Proje, öğrencilerin kendilerini okula uyarlaması ya da uyumlu kılması değil, okulun öğrencilerin koşullarına, ihtiyaç ve önceliklerine uyarlanması ve bu doğrultuda kendi yapısını değiştirmesi gerektiği yönündeki pedagojik yaklaşıma paralel eğilimler içermektedir. Projede öngörüldüğü gibi, herkese açık etkinliklerin yanı sıra, katılımcı profiline göre uyarlanan, onların yaşam koşullarını, ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alan etkinlikler düzenlenmesi bunun temel bir göstergesidir. Örneğin HBO programında ortak etkinliklerin yanı sıra, üniversite öğrencileri için ayrı, DKÖ ve STK üyeleri için ayrı etkinliklere de yer verildiği görülmektedir. KODA, HBO programını “esnek”, “uzlaşma ve katılım odaklı”, “ihtiyaç temelli” ve “işbirliğine dayalı” bir program olarak tanımlamakta ve hayata geçirmeye çalışmaktadır.

Epistemolojik Kopuş

HBO gibi deneyimleri özgürleşimci bir perspektiften değerlendirirken ilk başvurulacak ölçütlerden biri bilgi ile iktidar arasında kurduğu ilişki biçimidir. Özgürleşimci eğitim geleneğinde eğitim, politik güç ilişkilerine göre içerik ve biçim kazanan bir gerçeklik olarak irdelenir ve bilgi-iktidar ilişkileri sorunsallaştırılır. Özgürleşimci bir eğitim anlayışında bilgi ile iktidar arasındaki zorunlu ve içsel ilişkiye (“İktidarsız bilgi, bilgisiz de iktidar olmaz”) odaklanılır. Özgürleşimci eğitim, sömürü ve tahakküm ilişkilerinden bağımsız bir bilgi üretiminin ve bilgilenmenin söz konusu olamayacağı gerçeğinden hareketle, egemen (resmî)

bilgi(lenme) biçimlerini sorgulamayı, bilgi oluşumunu “ideolojik varsayımları”ndan soyutlayan iddiaları çürütmeyi ve bilgiyi oluşturan kodlanmış anlamları ve bilgiyi yorumlamada kullanılan söylemsel ve formel stratejileri ortaya çıkarmayı amaçlar (McLarren, 2011; Spring, 1997). Bilginin, kökleri iktidar ilişkilerine uzanan “toplumsal bir inşa” olduğunu öne süren özgürleşimci/eleştirel eğitim kuramcıları, okulda aktarılan bilgi’nin asla “nesnel” ya da “tarafsız” olamayacağını, bilginin ve bilgiyle ilişkimizin politik güç ilişkileri çerçevesinde düzenlenip yapılandırıldığını belirtirler (Freire, 2006; Giroux, 2007). Eğitim ve bilim de dâhil, bilgiyle ilgili hiçbir mesele iktidar ilişkilerinden bağımsız düşünülemez. İktidar mücadeleleri bilgiyle olduğu kadar bilgi üzerinedir de.

KODA/HBO’nun politik epistemolojisinin özgürleşimci bir pedagojinin öngördüğü radikallikte bir “kopuş” özelliği taşımasa da kimi yönlerden paralellikler taşıdığı ileri sürülebilir.⁷ KODA/HBO’da, bilim (bilgi) ile siyaseti (iktidar) ilişkilendiren ama bu ilişkiyi dışsal olarak kuran bir epistemolojik eğilim dikkat çekmektedir. Siyasete, akademik bir örgütlenme olan KODA ile müdahale etmek isteyen KODA üyeleri “...bilimsel-entelektüel etkinliğin siyaset üzerinde gücü olduğuna güveniyorlar, bilim insanlarının entelektüel hegemonya mücadelesi verme gereğine

⁷ Bourdieu’nün bilimsel pratiğin temel normu olarak gördüğü “epistemolojik kopuş” adı verilen şey, yani yaygın ön-inşaların ve bunların geliştirilmesinde kullanılan ilkelerin paranteze alınması, çoğu zaman, mantıklı, sıradan sağduyuya ve bilimsel sağduyuya uygun görünen düşünce tarzlarından, kavramlardan, yöntemlerden (egemen pozitivist eğilimin kabul ettiği ve övdüğü her şeyden) kopmayı gerektirir” (Bourdieu, 2014: 259). Sözgelimi bilimi bilim yapanın “bilimsel yöntem” olduğu yönündeki pozitivist varsayımdan kopuş, özgürleşimci bir bilim pratiği için temel normlar arasındadır.

inaniyorlar... KODA ... kendine esasen bilimsel-entelektüel üretimi sayesinde toplumda, siyaset dahil, değiştirici ve dönüştürücü bir rol oynama ödevi biçiyor...” (Bakırezer ve Koçak, 2017: 42)

KODA/HBO deneyimi, hem özgürleşimci akademi/okul pratikleri ve deneyimleri konusundaki tarihsel birikimle daha sistemli ve sistematik bir ilişki kurmanın mekanizmalarını yaratmanın hem de başka türlü bir akademi arayışına ve inşasına ilişkin tartışma, çözümleme ve deneyim paylaşımlarının daha sistemli ve sürekli olarak sürdürülmesinin ne denli önemli ve gerekli olduğunu göstermiştir.

Akademik Özne(l)lik İnşası

Akademisyenliği gözler kapalı yapılacak bir vazife, bir geçim meselesi ya da yürütülen bir boş zaman etkinliğinden ibaret görmeyip politik bir tavır, bir duruş ve bir bakış açısı olarak tanımlayan HBO kurucularının, görev yaptıkları üniversiteden ihraç edilmeden önce de akademisyenin varlık nedenini ve sorumluluklarını kendilerine dert edindikleri anlaşılmaktadır.⁸ Eleştirel düşünce, söz ve anlam (yeniden) üretiminin ve dolaşımının egemen mecralarından biri durumundaki üniversite, bir tavır, bir duruş olarak akademisyenliğe ya da aklın/fikrin özgürleşimci potansiyeline ne kadar imkân bırakır? Akademik emeğin etkin-

⁸ Kocaeli Üniversitesindeki “Nasıl Bir Üniversite?” inisiyatifinin üniversitede kalan üyelerinin muhreç arkadaşlarını KODA’da yalnız bırakmamalarını, sadece güzel bir vefa örneği olarak değil, ezilenlerin inceliğini gösteren politik bir dayanışma örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Üniversiteden atılanlarla kalanlar arasında süreklilik gösteren böyle bir dayanışmanın, diğer DA’larda örneğine az rastlanan bir durum olduğunu söylemek bir abartı olmayacaktır.

lik imkânları için başka hangi mecralar veya yordamlar düşünülebilir? Bu ve benzer sorulara yanıt arayışının HBO fikrinin temelinde yattığı söylenebilir.

Reel üniversite deneyiminin bıraktığı miras önemli bir mesele olarak karşımızda duruyor. Türkiye'deki tarihsel üniversite deneyimiyle ve bu deneyimin mirasıyla yüzleşmek/hesaplaşmak sadece HBO bileşenlerinin değil, üniversitelerde görev yapan/yapmış olan tüm akademisyenlerin sorumluluğudur. HBO'nun tercihinin, bilimci kimlik ve pratiğine dair yerleşik üniversiteden tavariüs edilen bu mirası olduğu gibi kabullenmek ve üniversite dışında sürdürmek yerine, reddi miras yönünde olduğu gözlemlenmektedir.

Gerçekten de varolduğu biçimiyle akademide/üniversitede sorun olarak neleri gördüğümüz, başka bir anlatımla, akademiye sorunsallaştırma tarzımız bundan sonra da neler yapabileceğimizi büyük ölçüde yönlendirecektir. Bu açıdan akademiye sorunsallaştırma tarzımızdan, akademiye akademinin bize dayattığı kategorilerle, norm ve değerlerle sorunsallaştırmadığımızdan emin olmak büyük önem taşımaktadır. "Aşinalık", Bauman'ın (2010: 24) da vurguladığı gibi, "yalnızca sorgulayıcılığın ve eleştirinin değil, aynı zamanda yenilik arayışının ve değiştirme cesaretinin de en amansız düşmanıdır." HBO bileşenlerinin öz-düşünümsel karakteri, başka bir anlatımla yaptıkları üzerine özeleştirel düşünme kararlılıkları KODA'nın kuruluşundan beri dikkati çekmektedir. Bu anlamda HBO'yu, kimi eksikliklerine karşın, bir tür akademiye dair "aşinalıktan çıkarma" (defamiliarization) çabası olarak nitelemek yanlış olmayacaktır.

Bu nedenle kendi yapıp ettiklerimiz, bakış açılarımız ve konumlarımız üzerine düşünmeye dayalı öz-düşünümsel bir çabayı, yukarıdan aşağıya kurulan iktidar ağlarının aşağıdan yukarıya

itaat ve biat düzeneğiyle perçinlendiği müesses akademik nizamı değiştirme hedefiyle birlikte yürütmek gerekir. Bilme arzumuz (libido science) kadar zihinlerimizi de özgürleştirecek böyle bir çifte çaba, sadece üniversite anlayışımızı değil, bilgiyle ve aynı zamanda bu ilişki dolayısıyla kendimizle kurduğumuz ilişkiyi de kökten dönüştürmemizi beraberinde getirecektir.

HBO'yu akademisyenlerin özgüçlenme meselesi bakımından da önemli ve değerli bir deneyim olarak nitelendirmek mümkündür. Akademisyenlerin özgüçlenme meselesiyle, bilginin metalaşması ve bilimin ticarileşmesinin akademik yaşamda yarattığı atomizasyon, parçalanma ve güçsüzlük hissini ortadan kaldıracak, farklı kişisel ve kolektif deneyimlerin ve akademik statüye direniş biçimlerinin ortaklaştırılmasıyla sağlanacak kolektif güçlenmeyi kastediyoruz. Bu mesele, rekabet ilkesine değil kolektif dayanışma ilkesine dayanan yeni bir akademik üretim tarzının geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bilimsel Özerklik

KODA/HBO ve diğer dayanışma akademilerinde yaşanan deneyim, bilimsel bilgi üretimi ve paylaşımı ile bilimsel özerklik arasındaki doğrudan ilişkiyi başka bir perspektiften görmemizi kolaylaştırmıştır. Bilimsel özerklik sorununu sadece bilim alanı dışında oluşan dinamiklerle ve bunların bilim alanına yaptıkları müdahalelerle açıklamak yaygın bir eğilimdir. Üniversiteye dışarıdan (devletten ve/ya da piyasadan) yapılan müdahalelere yapılan aşırı vurgu, bu müdahalelere içerden verilen desteğin ve üniversite içindeki asimetrik güç ilişkilerinin üzerini örtmektedir. Bizi bilgi üretimi ile bilgi üretim koşullarını birbirinden ayrı düşünmeye iten bu yaklaşımın bir sonucu olarak bilimsel özerklik,

bilimsel bilginin olabilmesi için “verili” olması gereken bir ön koşul olarak sorunsallaştırılır. Böylelikle iki hata birden işlenir: Bir yandan bilimsel bilgi üretimi, bilimsel özerkliğin oluşması ve korunması için verilen mücadelelerin dışında görülürken, diğer yandan da bilimsel bilgi üretiminin kendi varolma koşullarını ve biçimlerini üreten bir mücadele olduğu göz ardı edilmiş olur. Başka türlü bir akademi arayışı ve inşası sürecinin özgürleşimci bir perspektifte ilerleyebilmesi bakımından hem akademi ile iktidar arasında hem de bilgi üretimi ile bilgi üretim koşulları arasında içsel ve zorunlu ilişki kuran böyle bir bilimsel özerklik anlayışının hayata geçirilmesi son derece önemlidir. HBO deneyiminde bu ölçütün ne kadar ve nasıl karşılandığını değerlendirmemizi mümkün kılacak yeterli veriye sahip olduğumuz söyleyemeyiz. Zira HBO, araştırmaya dayalı bilgi üretiminin amaçlandığı bir deneyim değil, bilgi paylaşımının demokratikleştirilmeye çalışıldığı bir deneyim özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla HBO deneyiminde bilgi üretimi ile bilginin üretim koşulları arasındaki ilişkinin sorunsallaştırıldığı söylenemez.

HBO Deneyiminin Sorun Odakları ve Bazı Çıkarımlar

HBO deneyimine ilişkin tartışmalarda romantizme ya da idealizme kapılmama yönündeki düşüncemiz bu deneyimin muhtemel ve potansiyel sorunlarını da tartışmaya açmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Bu kadar geniş çaplı yenilikleri başarmayı hedefleyen her iddialı projede olacağı gibi, HBO projesinde de bazı zorluklar ve çatışmalar yaşanması son derece doğaldır. HBO’nun ezilenleri kendi tarihlerinin öznesi kılma yönünde özgürleşimci bir potansiyele sahip olmasına karşın dikkatle ele alınması gereken bazı sorun odaklarından söz edilebilir.

HBO deneyimi bize başka bir akademi arayışına dönük çabaların en önemli sorun odaklarından birinin *sürdürülebilirlik* olduğunu göstermiştir. Sürdürülebilirlik sorununu, 1) akademisyenlerin ve katılımcıların (üniversite öğrencileri, çeşitli halk kesimleri, vb.) akademik faaliyetlere ilgilerinin devam etmesi, kolektif öğrenme sürecini sürdürme kararlılığı ve 2) okulun faaliyetlerini finanse edebilme açısından ele almak mümkündür. Birincisi, bir anlamda HBO gibi başka türlü bir akademi ya da okul olma iddiasında bir kurumun varlığını, kuruluş amaçları doğrultusunda ve kolektif olarak belirlediği ilke, norm ve değerlerden ödün vermeksizin gelecekte de sürdürüp sürdüremeyeceği meselesidir. Bu konuda ortaya çıkacak durum, katılımcı süreçle ilgili deneyimlerin sürece katılanlar açısından taşıdığı anlamla ilgili olarak değişebilecektir. HBO etkinliklerine katılıma ilişkin gözlemlerimiz, HBO'nun ontolojik ve epistemolojik duruşunun hem katılımın sürekliliğinin hem de yeni katılımcı kuşağının yaratılmasının en önemli güvencesi olduğunu gösteriyor. İkincisi ise, deneyimin finansmanı için gerekli parasal ve aynî kaynakları sağlamanın başka bir yolunu bulabilmek ile ilgilidir. Akademik faaliyetlerin sürdürülmesi ve üniversiteden çıkarılan akademisyenlerin geçim derdinin ortadan kaldırılması gerekliliği, HBO'nun sürekli bir finansal destek ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla, özkaynaklarını artırmaya ve böylece kendine yeten (otarşik) bir yapıya kavuşarak finansal bakımdan dışa bağımlılığını azaltmaya yönelik önlemler tasarlamak gerekmektedir.

Tüm dayanışma akademilerinin benzer projelerle ve başka bir akademi tasavvuruna aynı ölçüde bağlı kalarak akademik faaliyetlerini sürdürdüklerini söyleyebilmek mümkün değildir. Dolayısıyla "çöldeki vaha" olarak kalma riski de HBO gibi deneyimler için önemli sorun odaklarından biridir. Kendisinin de

içinde yer alacağı ülke çapında bir akademik örgütlenme ve bu örgütlenmenin temel bir bileşeni olacağı toplumsal dönüşüm projesinin yokluğu HBO gibi yapılanmaların sürdürülebilirliği ve kalıcılığı bakımından olumsuz bir etkidir. Daha kapsamlı bir proje olarak toplumsal dönüşüm sürecine organik olarak bağlanmadan ve onun temel bir bileşeni olmadan HBO benzeri yapılar tek başlarına neyi ne kadar başarabilir? Radikal bir akademik düzen eleştirisinin mevcut olmadığı, deneyimlerin koordinasyonunun sağlanamadığı, ortak politik ve akademik hedeflerin ve birlikte mücadele imkânlarının geliştirilemediği koşullarda HBO gibi tekil deneyimlerin varlığını sürdürmesi ve başarılı olması beklenemez.

Kaldı ki, bir dernek olarak KODA'nın, kapitalizmin küresel dinamik ve eğilimlerinden fazlasıyla etkilenen ulusal politikalarla ters düşen bir eğitim ve bilim politikasını Kocaeli gibi bir ilde uygulayabilme olasılığının düşük olması karşısında tercih edilmesi gereken yol, ülke ölçeğinde, hatta küresel ölçekte kapsamlı bir çalışmanın uygulamaya geçirilmesidir. Yerel ve geçici bir deneyim olmak değil, geniş ölçekli kalıcı bir pratiğin parçası olmak isteyen KODA (Bakırezer ve Koçak, 2017: 28, 29), kendisinin de içinde olacağı daha büyük bir akademik örgütlenmeyi güçlendirmek üzere daha fazla çaba göstermek durumundadır. Gerçekte, KODA ve diğer dayanışma akademilerinin birlikte oluşturdıkları "Birarada Derneği", "başka bir akademi"nin inşa sürecini gerçekleştirmeyi birinci hedef olarak benimsemiş, dernek içinde oluşturulan "çalışma grubu" hazırladığı yoğun bir programla çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak dayanışma akademilerinin pratikleri ve bu konuda gösterdikleri kararlılık birbirlerinden çok farklıdır. Birarada Derneği'nin hazırladığı tüm DA'ları içeren projeler henüz finansal destek bulamamıştır.

Kapitalist bir toplumda hiyerarşinin ortaya çıkmayacağı, eşitlikçi ilişkilerin sürekli kılınacağı görece özerk bir alan yaratabilmek çok güçtür. Özel olarak bunu amaçlamayan ama katılımcı, eşitlikçi ilişkileri geliştirmeyi ve toplumda yaygınlaştırmayı hedefleyen HBO gibi akademik faaliyet yürüten organizasyonların, katılımcı bileşenlerin içinde ve arasında olabileceği gibi okul ile toplum arasında da “hiyerarşik ilişkilerin” yeniden üretilebilmesi olasılığına karşı tetikte olması gerekir.

KODA’nın HBO deneyiminden, başka türlü bir akademi arayışlarının büyük ölçüde şu iki faktör ya da dinamik tarafından biçimlendirildiği çıkarımında bulunabiliriz: 1) Başka akademiye dair (yerel ve küresel ölçekteki) diğer deneyimlerle ve toplumsal dönüşüm hareketleriyle süreklilik arz edecek biçimde organik bir ilişki kurulabilecek midir? 2) Başka türlü bir akademi arayışına yön veren kurucu ilke ve değerlerinin akademik statüko tarafından absorbe ve asimile edilmesini, başka bir akademiye dair radikal taleplerinin sistem tarafından içerilmesini engelleme başarısı gösterebilecek midir? Sözelimi kendini mevcut üniversiteyi referans alarak tanımlarsa ve onun bir “alternatifi” olma gibi beyhude bir çaba içine girilirse, aynadaki aksi gibi tamamlayıcı bir parçası olduğu akademik statüko tarafından içerilme ve zamanla sönümlenme riski söz konusudur.

Akademik statüko ataerkildir, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini esas alır ve bu çerçevedeki normları “normalleştirir”. Başka bir akademi tahayyülü ise toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanır, dünyayı kadınlar ve lgbti+’ların deneyimleriyle de görerek akademi tahayyülünü kolektif bir süreçle inşa etmenin olanaklarını hazırlamayı içerir. O nedenle gerek bilginin paylaşılmasının demokratikleştirilmesinde gerek araştırmaya dayalı bilgi üretim sürecinin demokratikleştirilmesinde kapitalist ataerkinin hesaba katılması

gerekmektedir. Başka bir akademi arayışı, feminist mücadele deneyimlerini dışladığı veya onları yeterince içermeyen ölçüde başarısız olmaya mahkumdur.⁹

Eğer KODA ve diğer DA'ların Türkiye'de bir geleceği olacaksa, bu gelecek DA bileşenlerince kurulacaktır elbet, zira hiç kimse onlara bir gelecek bahsetmeyecektir. Ama DA'ların geleceği, sadece bileşenlerinin değil, dayanışma akademilerinde iradelerini kolektifleştirerek politik bir özneye dönüşecek akademisyenler topluluğunun da eseri olacaktır. Dayanışma akademilerinin bugün ne olduğu ve gelecekte de nasıl olması gerektiği konusunda eleştirel bilim insanları bir kolektif topluluk olarak inisiyatif almazlarsa, DA'ları, tarihteki benzer deneyimler gibi, gök kubbede hoş bir sada ya da nostaljik bir obje olarak kalacakları, çok da parlak olmayan bir geleceğin beklediğini söyleyebiliriz.

Türkiye'deki eğitim dünyasının ve akademyanın öznel ve nesnel koşulları HBO gibi gerçekçi ütopyik bir deneyimin geleceği için hiç de elverişli değildir. İrade olarak iyimser olsak da akıl ola-

⁹KODA'nın ve HBO'nun faaliyetleri (çarşamba seminerleri, dönem atölyeleri, dönem seminerleri, vb.) incelendiğinde, ayrı ayrı her bir programda sadece bir başlığın "feminizm" ya da "toplumsal cinsiyet" sözcüklerini içerdiği görülmektedir. Başka bir akademi perspektifinin uzun uzun tartışıldığı, 30-31 Mart 2018'de gerçekleştirilen ve dört oturum, bir forum ve bir çalıştayın yer aldığı uluslararası konferansta ise sadece iki bildiri başlığında (feminist pedagoji ve feminist metodoloji konusunda) "feminist" sözcüğünün geçtiği gözlenmiştir. KODA'nın/HBO'nun akademik faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet konusunun yeterince yer almadığı izlenimi veren bu gözlemler, KODA'nın/HBO'nun faaliyetleri ile ilgili olarak ifade ettiğimiz akademik tahayyülle de uyuşmamaktadır. Çünkü, başka bir akademi tahayyülünün toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncesini ve hedefini içeren bir akademik/politik inşa süreci olarak görülmesi toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna daha fazla önem verilmesini zorunlu kılmaktadır.

rak kötümser olmak için yeterli nedenlerimiz var. Ancak HBO'nun ortaya çıktığı koşullar da son derece kötüydü. HBO kurucularının siyasi mücadele deneyimi, akademik tasavvura bağlılık ve baştan itibaren gösterilen azim ve irade iyimser olmamızı mümkün kılmaktadır. HBO deneyimi bize, irade iyimserliğiyle birleşmiş akıl iyimserliği sayesinde neler başarılabileceğini kanıtlamıştır.

Sonsöz

Hayat Bilgisi Okulu Projesi, KODA'nın bir projesi olmakla birlikte tüm dayanışma akademilerinin önlerine koydukları bir akademik tasavvur olan "başka bir akademi"nin inşa sürecini gerçekleştirmeye yönelmiş bir akademik projedir. HBO, yereldeki demokrasi güçleriyle kurulan güçlü dayanışma ilişkilerine yaslanan; üniversite içindeki ve dışındaki akademisyenler, üniversite öğrencileri ve geniş halk kesimlerinin kararlara katıldıkları bir çeşit özyönetim sürecinin işletildiği bir akademik faaliyet olarak tanımlanabilir. İki yıllık bir deneyim olan HBO'nun başarabildikleri ve başaramadıklarıyla birlikte, kapsamlı bir faaliyet olarak görülmesi gerekir. Haiven'in dediği gibi: "Bu tür mücadelelerin önemi başarıya ulaşıp ulaşılmamasında değil, üniversite kurumunun nasıl olabileceğiyle ilgili idealin canlı tutulmasında ve bu uğurda savaşılmaya devam edilmesinde yatmaktadır" (Haiven, 2018: 144). HBO, bugüne dek sürdürdüğü faaliyetleriyle katılımcı, hiyerarşinin olmadığı, eşitlikçi ilişkileri öne çıkaran bir öğrenme ve bilgi üretim süreci tasavvurunu canlı tutmuş; akademinin kendi bileşenleri ve halk kesimleriyle kurması gereken ortak siyasal mücadele hattının kurulması ve sürdürülmesinde rol oynamış; akademik faaliyetlerini, bilimsel faaliyetin politik bir faaliyet olduğu gerçeği temelinde gerçekleşt-

tirmiştir. Dolayısıyla, başka bir akademi inşa sürecinde ne kadar yol alındığını bilebilmek mümkün olmasa da akademik tasavvurumuzun canlı tutulmasında önemli bir rol oynamıştır.

“Başka bir akademi”, bir ihtimal olarak bile anlamlı ve değerlidir. Çünkü bilgi üretimini ve paylaşımını farklılaştıran, çeşitlendiren ve kolektifleştiren biçimler, kapitalist sistem tarafından hep ihtimal dışı bırakılmıştır. Özgürleşimci siyaset ise, hâkim düzen tarafından bastırılmış olan yeni bir ihtimali açığa çıkarmaya dönük, belli ilkeler etrafındaki kolektif eylemdir (Badiou: 2006). Bu anlamda özgürleşimci bir akademi siyasetinin temel sorunsalı, akademiye dair kapitalist sistemin bastırduğu başka bir “ihtimalin” bizzat ezilenlerin kolektif eylemleri içerisinde filizlenmesinin önünü açmaktır. Başka bir akademiye bir ihtimal olarak canlandırmaya yönelik HBO ve benzeri deneyimleri böyle anlamlandırmak mümkündür. Bourdieu’nün (2014: 55) de işaret ettiği gibi, tıpkı toplumsal dünya gibi akademi de onun ne olduğuna ve ne olması gerektiğine dair bir mücadele alanıdır. HBO da akademiye aşağıdakilerin perspektifinden anlamlandırma ve bunu hegemonik kulma mücadelesinin bir parçası olarak görülebilir.

Başka bir akademi arayışının kendisi devrimci bir eylemdir. Özgürleşimci bir eylemi her türlü iktidar ya da tahakküm biçimini reddeden ve dolayısıyla da ona karşı koyan ve bunu yaparken de toplumsal ilişkileri bu ışıktan yeniden kuran kolektif eylem olarak tanımlayabiliriz. İktidar karşısında özerk topluluklar (yani kendi kendilerini kuran, kendi kurallarını ya da işleyiş ilkelerini kolektif bir şekilde belirleyen ve devamlı olarak bunları yeniden ele alan topluluklar) yaratma girişimleri, tanım itibarıyla özgürleşimci eylemlerdir. Özgürleşimci bir pedagojinin temel hedefi de insanları kendi özgürleşimlerinin (kurtuluşlarının) öz-

nesi kılmak ve bunu yaparken onların bilgiyle ilişkisini bu perspektifte yeniden kurmaktır. Bu bağlamda başka bir akademi arayışı ve inşasının sadece özgürleşimci eylemi mümkün kılan değil, bizzat özgürleşimci eylem olduğunu ileri sürebiliriz.

Başka bir akademi arayışı ve inşasının somut bir örneği olan HBO ile ilgili değerlendirmemizi muhreç barış akademisyeni Kasım Akbaş (Eskişehir Okulu) arkadaşımızın konuya dair veciz sözleriyle bitirebiliriz:

Bu süreçte çok önemli, belki ileride dünya tarihine geçecek alternatif akademi deneyimleri hayata geçirildi. Ben bunun artık giderek akademik üretim için ana damar olabileceği iyimserliğini taşıyorum. Kurumsal payelerimizden sıyrılarak, acemisi olduğumuz modeller geliştirmeye çalışıyoruz. Henüz gürül gürül akan, önüne kattığı her şeyi sürükleyen bir nehirden söz etmenin çok uzağındayız ama göz ardı edilemeyecek bir kıpırtı olduğunu da yadsıyamayız sanırım (Akbaş, 2019).

Kaynakça

Akbaş, K. (2019) “Beraatlarımız o kadar da abartılacak bir şey değil, zira daha yolumuz uzun... “Söyleşi. <http://sendika63.org/2019/09/baris-akademisyeni-kasim-akbas-beraatlarımız-o-kadar-da-abartilacak-bir-sey-degil-zira-daha-yolumuz-uzun-561624/>

Badiou, A. (2006) “Siyaset ve felsefe: Alain Badiou’yla söyleşi”, *Etik: Körlük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme* içinde (s. 95-136), (Çev. T. Birkan), Metis Yayınları, İstanbul.

Bakırezer, G. ve Koçak, M., H. (2017). “KODA’nın İlk Uzun Yılı”, *Kocaeli Dayanışma Akademisinin ilk uzun yılı* içinde (11-43), Dipnot Yayınları, Ankara.

Bakırezer, G., Keskin Demirel, D. and Yeşilyurt, A. (2018) “In Pursuit of an Alternative Academy: The Case of Kocaeli Academy for Soli-

clarity”, *triple c: communication, capitalism and critique*, *Journal for a global sustainable information society*, <http://www.triplec.at/index.php/tripleC/-article/view/894/1112>.

Bauman, Z. (2010) *Sosyolojik Düşünmek*, (Çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bourdieu, P. (2014) *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, (Çev. N. Ökten). İletişim Yayınları, İstanbul.

Freire, P. (2006) *Ezilenlerin Pedagojisi*, (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Giroux, H. A. (2007) *Eleştirel Pedagoji ve Neoliberalizm*, (Çev. B. Baysal), Kalkedon, İstanbul.

Haiven, M. (2018) *Radikal Hayalgücü ve İktidarın Krizleri: Kapitalizm, Yaratıcılık, Müşterekler*, (Çev. K. Kelebekoğlu), Sel Yayıncılık, İstanbul.

Karapehlivan, F.(?) *Dayanışma Akademileri Raporu. Dayanışma Akademileri: Kuram ve Pratik Arasında Arayışlar, Yaratışlar, Oluşlar*. (Yayınlanmamış rapor).

McLarren, P. (2011) *Eleştirel Pedagojiye Giriş*, (Çev. M.Y. Eryaman ve H. Arslan), Anı Yayıncılık, Ankara.

Odman, A. (2018) “Barış Bildirisi ve Dev-Şirket’in ‘Yeni’ Akademisi –I-II-III-IV. *Dayanışma Akademileri: Yakıcı ihtiyacı erdeme dönüştürmek?*” https://birartibir.org/siyaset/46-dayanisma-akademileri-yakici-ihti-yaci-erdeme-donusturmak#_ednref2

Özınanır, C. I. (2018) *Dayanışma Akademileri Müştereklerin Neresinde Duruyor?* <https://musterekler.sehak.org/2018/12/05/dayanisma-akademileri-mustereklerin-neresinde-duruyor-can-irmak-ozinanir/>

Spring, J. (1997) *Özgür Eğitim*, (Çev. A. Ekmekçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

DAYANIŞMA AKADEMİSİNDE HABİTUS: HBO DENEYİMİ ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR İNCELEME

YAĞIZ ALP TANGÜN*

Giriş

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) hakkındaki bu çalışmanın saha araştırması başta olmak üzere kaba bir taslağı, bir final ödevi sorumluluğu olarak doğdu. Şimdi araştırmacı olarak kendi pozisyonuma baktığımda, her doktora öğrencisi gibi transkripte karşı sorumluluğumu yerine getirmiş ve bu ham çalışmayı biraz daha geliştirip kitap katkısına dönüştürmüş biri gibi görünüyor olduğum gerçeğiyle yüzleşiyorum. Fakat bu manzarada kendini unuttursa da ifade edilmesi gereken şey, en başından beri merakımı cezbeden şu soruydu: Üniversite sınırları içinde yetişen biri olarak ben, *dayanışma akademisi* gibi

* Bağımsız Araştırmacı, Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi, yagizalptangun@gmail.com

akademik alana dair üniversite dışı bir teşebbüsü anlamaya çalışırken nasıl hissedeceğim, davranacağım, düşüneceğim, algılayacağım? Konumum gereği maruz kaldığım bu tezat, üniversiteye rağmen akademik alana dair üniversite ötesine gitmeye niyetli yeni sınır deneyimlerini soruşturmak üzere beni hem heyecanlandırdı hem de bu sınır deneyiminin aktörleriyle ilişki kurarken sürekli kuşkulanmamı sağladı.

Araştırma boyunca meşgul olduğum sorunsal, üniversiteye dair eleştirel pratiklerin üniversite dışında gerçekleştirilebilmesi mümkün olduğunda, üniversite/okul ile edinilmiş ilişki kurma deneyiminin, eleştirel bakışın uygulanması ve alımlanmasında nasıl bir etkileşime yol açtığı oldu. Böylelikle Türkiye’de bütün bir eğitim-öğretim sisteminin odağında yer alan öğretene-öğrenen, müfredat, ölçme-değerlendirme ve benzeri zorunluluk ilişkilerini dönüştürme çabasına da sahip olan bir akademik ilişki kurma deneyi(mi) sürecinde, verili olanın yarattığı engelleri kendi konumumu da gözetererek ortaya çıkartmayı amaçladım.¹ Bunun yanında, KODA üyesi görüşmecilerin, üniversite sistemince yapılandırılmış ayrımların kendi aralarındaki ilişki kurma deneyimini de etkilediğini fark edip söz konusu ayrımların katı sınırlarını esnetmeye kalkışmalarının da, bu deneyimde izini sürmeye çabaladım.

¹ Üniversite kurumu, eğitim sistemi içinde devlet ve sermaye ile kurduğu ilişki bakımından belli işlevlere ve niteliklere sahiptir. Üniversitenin kurum olarak yapılanmasını da büyük ölçüde belirleyen söz konusu ilişkilerdir çünkü yükseköğretimin ardında belli bir siyasa işlemektedir ve yapıda eğitim-öğretim işlevinin nasıl yerine getirildiği, sosyal ilişkilerin nasıl kurulduğu da toplumsal iktidar ilişkilerine içkindir. Verili olan, tam olarak, sorgulanması akla gelmeyen –doxa gibi– hemen içine dahil olunan –alan gibi– bu iktidar ilişkileridir: Üniversite dersliklerinin mimarisinde yer tutan sınıf düzeni ve kürsü/ platform, hoca-öğrenci ilişkisini yapılandıran ve pekiştiren konuşan-dinleyen, söz veren-söz alan, öğretene-öğrenen ayrımlarını meydana getirmektedir.

Saha araştırmasında ele alınan üniversite dışı deneyim, KODA ve Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (Ünivder) tarafından yürütülen Hayat Bilgisi Okulu (HBO) projesi ile sınırlı tutuldu. Çünkü Türkiye'nin çeşitli illerinde faaliyet yürüten dayanışma akademileri arasında KODA, hem kurumsallaşma ve faaliyetlerini düzenli sürdürmeleri bakımından hem de HBO deneyimi için Avrupa Birliği'nden fon desteği bularak, görüşmelerin yapıldığı dönem, iki yıla yaklaşan birikim elde etmeleri bakımından anlamlı örneklerden birini teşkil ediyordu. Bunun yanında araştırmanın sorunsalı ve amacı dahilinde HBO deneyimi, atölye formatı önerisiyle kurgulandığı için bir gözlem imkânı da içermekteydi. Seçilen format itibarıyla eleştirel ve özgürleştirici ilişki kurmayı önemseyen bir deney(im) olarak düşünüldüğünde, bunun bariz biçimde üniversitede sunulan formattan farklı olduğu belirtilmelidir, ancak söz konusu farklılığın nasıl ve ne kadar hayata geçirilebildiği soru işareti olarak akılda tutulmalıdır.

Amaç ve sorunsal çerçevesinde, KODA'daki yapı-fail ilişkisinin irdelenmesi için görüşmecilerin yürütücü olması önemsenmiştir. Yürütücüler arasında imzacı muhreç akademisyenler yanında, muhreç lise felsefe öğretmeni ve üniversitede çalışmaya devam eden akademisyenler de (4 görüşmeci) bulunmaktadır. Akademisyenler felsefe (3 görüşmeci), siyaset bilimi ve kamu yönetimi (3 görüşmeci), uluslararası ilişkiler (1 görüşmeci), tıp (1 görüşmeci), çalışma ekonomisi ve endüstriyel ilişkiler (3 görüşmeci) ve mimarlık (1 görüşmeci) gibi farklı disiplinlerden gelmekteydi. Saha çalışması, 10-24 Nisan 2019 tarihlerinde, İstanbul (2 görüşmeci) ve Kocaeli (11 görüşmeci) illerinde, HBO projesinin büyük ölçüde üçüncü yarıyıldaki atölye yürütücülerinden oluşan 13 görüşmeciyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır, rastlantısal ve düzensiz biçimde 7 atölye ça-

lışmasına en fazla üçer defa katılmak suretiyle gerçekleştirilen katılımcı gözlemlere dayanan bazı verilere de yer verilmiştir.

1) Teorik Çerçeve ve Kavram Seti

Teorik çerçeve ve kavram setinin, araştırma sorunsalı ve amacını içeren yarı yapılandırılmış görüşmeler sonrasında veriler üzerine yeniden düşünülerek ortaya çıkartıldığı söylenebilir. HBO deneyimi, KODA'nın bünyesinde yer alan farklı disiplin, cinsiyet ve yaş gruplarından gelen yürütücülerle şekillendiği için topluluk içindeki iletişimin bilgi üretim ve aktarımını nasıl etkilediği de araştırma kapsamında ele alınmıştır. KODA'nın neyi, nasıl ve ne kadar yaptığı sorgulandığı için, görüşmelerin içeriği, Charles Percy Snow'un bilim tarihinde büyük yankı uyandıran bir tartışmayı başlattığı *iki kültür* kavramı ve Francisco Ferrer ile 20. yüzyılın erken dönemlerinde yoğunlukla tartışılmaya başlanan, daha sonraları Paulo Freire, Ivan Illich ve Jacques Ranciere gibi yaygın bilinen isimlerle anılan *eleştirel pedagoji* kavramları etrafında biçim almıştır. Bu iki kavram, HBO yürütücülerinin epistemik ve metodolojik eğilimlerini anlamaya yardımcı oldu; ancak diğer yandan, alınan yanıtlardan hareketle deneyimlerin sınırını oluşturan sosyolojik katmanı anlamayı kolaylaştıran bir kavram olarak Pierre Bourdieu'nün sosyolojisinde önemli bir yere sahip olan *habitus* kullanıldı. Habitus, araştırmanın kavram setinin odağındadır fakat Bourdieu'nün sosyolojik tahayyülünde önem taşıyan alan, doxa, illusio ve sermaye kavramlarından² da verili durumun üretilmesi/dolaşıma sokulması/tüketilmesi/yeniden üretilmesinin

² Bourdieu çevirilerinde kavramların Türkçe karşılıklarına dair bir yazım birliği henüz oluşmamıştır. *Champ/field* için 'alan, saha, arena', *habitus* için 'tutum', *doxa* için 'sabıtfikir' gibi karşılıklar Türkçe literatürde yer alsada bu kavramların metin içindeki kullanımları yazarın tercihidir.

yarattığı engelleri göstermesi bakımından çalışmanın amacı dahilinde yararlanıldı. Özetlemek gerekirse, kavram setinin hizmet ettiği amaç, olguyu anlamak üzere kurum ve beden ilişkisinde yapılandırılmış olan habitusun ‘akademisyen’ kimliğindeki tezhürü ve söz konusu deneyimde, hem atölye yürütücülerinin kendi aralarındaki disiplinlerarası iletişim pratiğinde hem de atölye yürütücüleri ve katılımcılar arasındaki ilişkide üniversitede kurulmuş olan yapı-fail ilişkisinin epistemolojik ve pedagojik sınırlarını nasıl dayattığını ortaya koymaktır.

Bourdieu’de *alan* bir çatışma mecrasıdır, her alanın –din alanı, ekonomik alan, kültürel alan, akademik alan, bilimsel alan gibi– kendine özgü sermaye türü ve bileşkesi vardır (Kaya, 2016: 400-408). Alan içindeki güç ilişkilerini belirleyen etken sermayedir ancak sermaye sadece ekonomik boyutuyla değil, aksine, ekonomik indirgemeciliğin eleştirisi niteliğinde –kültürel, sosyal ve simgesel sermaye– ele alınmaktadır (Göker, 2016: 278-279). Faillerin alana girmesi sermayeye sahip olmalarına bağlıdır. Alandaki tüm failer arasında belli bir mücadele formu içerisinde çatışma vardır. Ayrıca, alan, her failin bildiği doxa denen örtük bir kabule ve alanda her fail için uğruna mücadele edilecek bir değer olduğuna dair inanç, yani *illusio* bulunmaktadır. Fail illusioyu elde etmek için girdiği oyunda, kendini oyuna kaptırdığı ve oyunu okuduğu ölçüde alanda nasıl hareket edeceğinin yatkınlığını, yani habitusu kazanır. Bunu yapabilmek oyunun pratik mantığını içselleştirmiş olmayı gerektirir; bu içselleştirme faaliyeti bireysel ve kolektif biçimde dünyanın anlamı hakkında nesnellığe sahip bir ortak akıl üretimiyle mümkün olabilmektedir (Bourdieu, 1977: 80). Tüm alanların kendine has işleyişi, sermayesi ve habitusuna göre oluşmuş bir hiyerarşisi de vardır (Bourdieu, 1998: 272). Her ne kadar Bo-

urdieu'nün kavramlarıyla çalışıyor olsam da, HBO deneyiminin Bourdieu sosyolojisine bir şerh düştüğünü iddia edeceğim (Bourdieu, 1988: 48). Bir yandan olguyu incelemek için Bourdieu'nün kavram seti kullanışlıdır, diğer yandan, bu setin tahlil ettiği alandaki mücadele ilişkisinde rekabetçi güzergâhın yönü dayanışmaya döndüğünde birtakım değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimin temelinde, ilerde ifade edileceği gibi, aslında oyunun başka türlü oynanabileceğine dair bir pratik mantığı uygulama çabası yer almaktadır. Bu çabanın ne kadar mümkün olduğu ise odadaki habitus kavramı ile ele alınmıştır. Bourdieu, habitus kavramında, belli başlangıç noktalarından hareket etme eğiliminin salt bireysel bir edim olmadığını, arkasında yoğun bir kolektif başarı bulunan "aşılama girişimlerinin" yarattığı sonuçlar olduğunu ortaya koymaktadır (Calhoun, 2016: 105). Habitus kişinin çevresiyle, yani onun toplumsal düzendeki pozisyonuyla olan uyumunun sonucudur (Bourdieu, 2015: 234).

Faillerin bireysel bir tarihin ürünü olmalarının yanında algı şemaları, değerler sistemi, fikir yürütme yöntemleri, bakımından toplumsal yapılar bütünüyle ilişkili olduklarını ortaya koyan, habitus kavramıdır (Bourdieu ve Chartier, 2014: 62). Nesnelcilik ve öznelcilik ikiliğini aşmak üzere toplumsal uzamın boyutlarını kavramak için habitusun iki kutup arasındaki diyalektik imkânı, önem arz etmektedir:

Bir yanda, sosyologların aktörün öznel temsillerini bir tarafa bırakarak, nesnelci bir evre içinde açıkça ortaya koydukları toplumsal yapılar bireylerin pratiklerini sınırlar. Ancak öte yandan, bu temsiller ve onların temellerini oluşturan zihinsel yapılar, aktörlerin bu nesnel yapıları korumaya veya dönüştürmeye çalışırken verdikleri bireysel ve kolektif mücadeleleri yönlendirdikleri sürece dikkate alınmak zorundadır (Wacquant, 2016: 61).

Habitus ikilikleri reddetmeyi sağlayan ve bütünsel ilişkiyi yalalamayı mümkün kılan arabulucu bir kavramdır (Wacquant, 2011: 317-321). Böylelikle, birey-toplum, nesnel-öznel gibi ikilikler yerine habitus ve alan arasında yapılandırılmış olan ilişkilerin varlığını göstermenin, verili olanın yeniden üretimini incelemede derin bir kavrayış sunduğu öne sürölmektedir. Ancak habitus sonsuza kadar bozulmayacak bir töz değildir, yaratıcılığı harekete geçirir ve “kendisini de üreten koşullarla uyum içinde olan eylemleri, algıları ve tavırları yeniden üretme eğilimindedir” (Schwartz, 2015: 148). Oyuncunun oyuna girip, hamleleri öngörüp oyunu okuması ve ona göre hamleler yaparak hareket etmesi gibi, habitus, yaratıcılığı sürekli kılan bir teyakkuzu bedende cisimleştirir. Bu bakımdan habitus, kurumlar ve bedenler arasındaki buluşma noktasıdır ya da diğer bir ifadeyle, “kurum ve kişı arasındaki bağlantı noktası, üyelerin kendi eylemlerini üretme biçimidir” (Calhoun, 2016: 105). Bu örneğin en açık biçimde görölebileceği yerlerden birisi de, üniversite kurumudur ve üniversite, en nihayetinde eğitim alanının zirvesindedir. Bourdieu’nün de araştırmaları itibarıyla çokça vurguladığı üzere, toplumsal adaletsizlik ve eşitsizliklerin yeniden üretimini mümkün kılan ilişki, eğitim aracılığıyla sürdürölmektedir (Bourdieu ve Passeron, 2012). Bu bakımdan üniversitede ilişkilerin nasıl kurulduğunu gözetmek, tüm alanları yanlamasına kesen *iktidar alanı* ile akademik alanın kurduğu ilişkiyi ifşa edebilir ve akademik alana sınımış iktidar ilişkilerinin nasıl yapılandırıldığına ışık tutabilir.

Akademik alanda faillerin dahil oldukları bir oyun ve bu oyunun bir pratik mantığı vardır. Gerek bu alanın özgün sermayesi ve işleyişı, gerekse de habitusu ve *illusiosu* bakımından failin yapıyla kurduğu ilişki, başından itibaren yapılandırılmıştır ve yapılandırılmaya devam eder. Dolayısıyla, yapıyı mümkün kılan idari birimlerin, faköltelerin, disiplinlerin sosyal ilişkilere dair sınırları,

failin hareket alanını önceden belirlemiştir. Failin bu sınırlar içinde hareket etmesi pratik mantığa sahiptir ve bu mantığa aykırı hareket etmek, hem fail hem de failin yapı ile kurduğu ilişki bakımından çetrefil bir meseledir. ‘Pratik olmayan’ bir şeyi yapmak sadece failin iradesiyle mümkün olan bir şey değildir, aynı zamanda pratik üzerine kurulu kolektiviteyi de altüst etmeyi gerektirir. Çünkü pratik mantığın oluşması üniversiteye gelene kadar uzun bir süreçte tekabül etmektedir; ilkokuldan beri ‘eğitim’ diye öğrenilmiş ilişkinin formatı yapılandırılmıştır. Bu sebeple, kavram setinde yer verilen iki kültür ve eleştirel pedagoji, söz konusu verili ilişkilerin tartışılmasını dert edinmiş bir deneyimin anlaşılması konusunda ihtimam gösterilmesi gereken, diğer iki kavramdır.

1959 yılında Rede Konferansı’nda C. P. Snow tarafından dile getirilen ‘iki kültür’ tanımlaması bir iletişim sorununu işaret etmektedir. Snow edebi entelektüeller ve bilim insanları arasında tanımlamış olduğu iletişimsizliği iki grup arasındaki kültür ve anlayış farkına dayandırmıştır. Burada Snow’un (160-164) işaret ettiği “kültür”, farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların ya da öğretim üyelerinin birbirlerini anlamasını zorlaştıran esas unsurdur; çünkü aslında kültür, bilgi üreten ve aktaran failin kendi deneyiminin epistemolojik önkabuller üzerine kurulu olduğunu ortaya koyuyordu. Snow’a göre bu iki kültürden biri “bilim kültürü” olarak anlaşılırken diğeri ise modern öncesi sayılan, daha geleneksel görülen “edebi, beşeri, felsefi” gibi pek çok farklı isimle anılmaktaydı, yani kültürlerin tanımına dair bir “simetri yoktu” (Lee ve Wallerstein, 2007: 10). Zaten bilim adamları ile edebi entelektüelleri birbirinden ayıran iletişimsizliktir. Bu iletişimsizlik temelde bilme’nin farklı yollarına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır; ancak söz konusu iletişimsizliği aşmak için gerekli olan arayışların gelişmekte olduğu 1963 yılında Snow (2005: 169) tarafından da ifade edilmiştir: “Bu görüşler bütünü çeşitli

alanlarda -toplumsal tarih, sosyoloji, demografi, siyaset bilimi, iktisat, kamu yönetimi, psikoloji, tıp ve mimari gibi toplumsal sanatlar alanlarında- çalışan entelektüel kişilerin ürünüyümüş gibi geliyor bana.” Ayrıca bu çalışmalar, her ne kadar “karmakarışık bir torba” gibi görünseler de bir “iç tutarlılığa” sahip olduğu üçüncü kültür arayışları kapsamında belirtilir (Snow, 2005: 169-170). Bu tartışmanın ardından, 90’ların ortasından sonra, Gulbenkian Komisyonu tarafından oluşturulan raporda, “bilginin sosyal olarak kurulmuş olduğu gerçeği, daha geçerli bilgiye ulaşmanın da sosyal olarak mümkün olduğu” sonucu üzerinden sosyal bilimlerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin bazı çıkarımlar ile tartışmalar derinlik kazanmıştır (Gulbenkian Komisyonu, 2012: 88-97).

Pedagoji kavramı, kelime anlamıyla çocukları eğitme bilimini ve sanatını ifade etse de, sıklıkla öğretimle eşanlamli kullanılmaktadır (Budak, 2000: 601). Klasik pedagoji, öğretmen merkezli bir eğitimidir; yani neyin, nasıl ve ne zaman öğrenileceğine öğretmen ve ardındaki, öğretmeni de yetiştiren merkezi siyasa karar verir. Hangi değerlerin nasıl üretileceğine karar veren keyfiyet ve zihne kazıma faaliyeti, Bourdieu’nün pedagojiye de atıfla ele aldığı sembolik şiddet ile sembolik iktidar ilişkisini ve eğitim aracılığıyla sağlanan yeniden üretim ilişkisini içermektedir (Bourdieu ve Passeron, 2012: 35-41). Eleştirel pedagoji ise, öz itibarıyla, öğretmenin bu ilişkideki konumunu söküme uğratan tüm tekniklerin tartışıldığı bir alandır. Burada, öğrenme sürecinin katılımcılarla birlikte kurgulandığı, ihtiyaçlar dahilinde şekillenen ve diyalojiden beslenen bir bakış etkin kılınmaktadır. Bunun yanında, müfredat, ölçme-değerlendirme sistemi, öğrenme teknikleri, oturma düzeni, yapının mimarisi de dahil olmak üzere, bu süreçte kurulan tüm ilişkilerin nasıl inşa edildiği daimi bir sorunsaldır.

Araştırmanın teorik çerçevesi büyük ölçüde Pierre Bourdieu'nün sosyolojik düşüncesi temelinde kurulmuş, ve ayrıca, KODA deneyimi çerçevesinde bilgi üretme pratiğinde farklı arayışları anlamayı mümkün kılan *iki kültür* ile *eleştirel pedagoji* kavramlarının sunduğu derinlikten faydalanılmıştır. Farklı disiplinlerden gelen akademisyenlerin katkılarıyla KODA (2017) tarafından kolektif biçimde derlenen kitap ile 30-31 Mart 2018 tarihleri arasında düzenlenen Üniversitenin Ötesinde konferansındaki arayış hali, faillerin yapıyla kurduğu ilişkiyi nasıl inşa ettiğini ve bu ilişkideki mücadele deneyimlerini anlamak bakımından iki kültür ve eleştirel pedagoji kavramları odağında belli potansiyeller bulunduğunu anlamak için önem arz etmektedir.

2) Dayanışma Akademisinde Habitus

1 Eylül 2016 yılı itibarıyla Türkiye'deki üniversitelerde 'imzacı'³ oldukları gerekçesiyle ihraç edilen pek çok akademisyen Barış İçin Akademisyenler (BAK) olarak ifade ettikleri ortak tutum ve bu ortaklaşma etrafında sürdürdükleri bir arada kalma pratiğini Türkiye'nin çeşitli illerinde –Ankara, Eskişehir, İzmir, İstanbul, Kocaeli, Mersin, Urfa ve Mardin– yeni oluşumlarla somut çalışmalara dönüştürüp dayanışma akademisi ile adlandırılan çalışma gruplarını kurmuşlardır. Bu yeni oluşumların, ortak politik bir tavra angaje bir grup olmanın yanında kamusal ihtiyaçlara denk düşen bilimsel bilginin, tutumun ve düşünce-nin üretilmesi bakımından belli pratikleri hayata geçirme iddialarını da ifade ettikleri söylenebilir. Bunlar arasında, KODA'nın HBO deneyimi bilimsel bilginin üretilmesinde akademik alan için yeni arayışların sahası olma bakımından araştırmaya konu

³ *Bu Suça Ortak Olmayacağız!* Metni için: <https://barisicinakademisyenler.net/node/62>

edilmektedir. Yapılan mülakatlar neticesinde edinilen bulgular-
dan hareketle, akademik ilişki kurma deneyi(mi) sürecinde verili
olanın yarattığı engelleri ortaya çıkartmak üzere tematik bir ka-
tegorizasyon yapılmıştır: 1) Üniversitenin dışı akademik alanın
içinde bir mekân, 2) Yatkinlıklar, 3) Yüzleşme, 4) Mücadele.

2.1) Üniversitenin Dışı Akademik Alanın İçinde Bir Mekân

HBO projesi mekândan bağımsız düşünülemez. Liseli ve üniversiteli gençlerin vakit geçirdiği kafelerin yol boyunca sıra-
landığı bir sokakta bulunan apartmanın birinci katında, 3+1
dairede faaliyete geçen HBO için, mekân kullanımının da dene-
yime dahil olduğunu söyleyerek başlamak gerekir. Üst katların-
da Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) ve Eği-
tim ve Bilim Emekçileri Sendikası'nın (Eğitim-Sen) yer aldığı,
dönem içi etkinlik günlerinde kapısının herkese açık olduğu bir
daireyi düşünmek, üniversite kampüslerinin binaları, duvarları,
kontrollü ve kameralı güvenlik kapıları yanında, akademik alana
dair bir tahayyül imkânına zemin sunuyor.

HBO projesinin akademik alanda yapı-fail ilişkisi için sunduğu
deneyimle üniversitedeki deneyimden sonra, üniversite ötesinde
ama akademik alan içinde bir arayış çabasının sürdürülmesi gö-
rüşmecilerin ifadelerine yansımaktadır. Üniversite ve HBO dene-
yimleri arasındaki farkın ne olduğu anlatılırken, failin alandaki
konumu gereği, müdahil olma kapasitesinin düşük olmasından
ötürü değiştirmek istediklerine ulaşmasının zor olduğu bir oyun-
dan kuraldışı atıldığı, ancak değişimi mümkün kılmak üzere yine
alanda fakat yeni bir oyun kurma çabası taşıdığı vurgulanmakta-
dır. Oyun dışı bırakılmak oyuncunun pratik mantığı kaybettiği
anlamına gelmez fakat alanda kalmak için oynamaya devam ede-
ceği oyunlar icat etmek durumundadır artık. 'Eski' oyunun pratik

mantığında yer etmiş ve oyuncunun kendi bedenine⁴ kazınmış olan habitus ile yüzleşme ve onunla mücadele etme farkındalığı, akademik alandaki yeni konum arayışıyla anlamlandırılabilir.

Akademik alandaki arayış hali, oyunun pratik mantığındaki genel hatlar üzerine fikir vermektedir. Görüşmeci-13, oyunun başka türlü oynanabileceğine dair bir ufka sahip olduklarını anlatırken, mantıkla başka bir oyun oynamayı sürdürmekten ziyade oyundaki mantığa müdahale etmeyi ve onu değiştirmeyi amaçladıklarını, ancak icat etmek üzere çabaladıkları pratik mantığın ne kadar uzun bir süreçte açığa çıkacağını da ifade ediyor:

Alternatif demiyoruz yaptığımız ya da yapmak istediğimiz şeye. Şuradan yola çıkıyoruz: bir şeye alternatif dediğiniz zaman, ana akımı kabul etmiş ve onun yanında paralel bir şey yaratmış oluyorsunuz. [...] Özellikle belli yaş düzeylerinde, okul öncesi erken çocukluk eğitim alanında ya da ilkokul düzeyinde olan, ‘alternatif okullar’ deniyor. Bu okullara sadece belli ailelerin çocukları gidebiliyor ve zaten özel okullar bunlar. Dolayısıyla, alternatif denen şey ana akımın yanında küçük bir yer kaplayan ve tümü bütünü etkileyemeyen kitlesel bir şey olmuyor. Halbuki *bizim derdimiz kitlesel olanı etkilemek ve değiştirmek*.⁵ Yani şikayet ettiğimiz *eğitim sistemini değiştirmek*. Herkesin çocuğunun ulaşabileceği, yani o daha özgürleştirici demokratik, barışçıl, adaletten, hukuktan yana eğitimi,

⁴ Beden bir öğrenme aracıdır, toplumsal kurumlar da bedeni şekillendirerek öğretim yapar: “En ciddi toplumsal buyruklar zihni değil, anımsatıcı olarak ele alınan bedeni hedef alır. Erkekliği ve kadınlığı öğrenme sürecinin büyük kısmı, cinsiyet farkını yürüme, konuşma, durma bakma, oturma, vs. tarzları şeklinde (bilhassa kılık kıyafetle) bedenlere işleme eğilimindedir” (Bourdieu, 2016: 170).

⁵ Bu ve bundan sonraki bütün alıntılardaki vurgular yazara aittir.

herkesin ulaşabileceği bir sistem tahayyülü bizim hareket noktamız, o yüzden de alternatif dememeyi tercih ediyoruz. Dolayısıyla, yaptığımız ya da yapmak istediğimiz şey dönüştürücü, özgürleştirici pratikler bağlamında... Burada yaptığımızı bir yandan, dediğim gibi, çok 'devrimci' bir şey yaptığımızı düşünmüyorum sadece *küçük adımlar* attığımızı, küçük örnekler oluşturduğumuzu ve daha fazlasını yapmamız gerektiğini düşünüyorum.

Görüşmecilerin üniversitedeki ders deneyimleri ile HBO'daki atölye deneyimlerini karşılaştırmaları istendiğinde, alandaki söz konusu sınırlar kabataslak ortaya çıkmaktadır. Görüşmeci-2 üniversitede 'pratik olmayan'ı icra etmenin ne kadar kısıtlı, hatta imkânsız olduğunu, fakat HBO'nun bunu denemek için ne kadar uygun olduğunu ifade ediyor:

Deneyisel yöntemler kullanıyordum ama şöyle bir şey oluyordu, *üniversite çok kalabalık, açılan dersler sizin açtığınız dersler değil, orada belli bir müfredat var* –size dışarıdan *dayatılan*– onun gereklerini yerine getireceksiniz, sınavlar var... Burada *oturuş düzeninden* tutun da tam olarak içeriğin akışına kadar ne yapılacağına karar verme konusunda özgürsünüz. Mesela, üniversitede kaynak olmadan olmaz, sene başında kaynakları girmek zorundasınız... Yani o kadar *radikal denemelere izin vermiyor üniversite. Burada belli bir perspektifim vardı ve onu deneme fırsatım oldu.* Açıkçası yöntem atölyesinde çok memnun oldum. Üniversitede de yöntem dersi vermiştim ama böyle olmamıştı.

Benzer biçimde, Görüşmeci-10 da atölye formatında kurulması beklenen diyalojik ilişkinin üniversitedeki oyunun mantığına hitap etmediğini belirtiyor:

Benzer bir şeyi üniversitede yapabilir miydim, diye düşündüm siz sorunca. Bologna süreciyle gelmiş olan seçmeli

dersler var. Bütün bölümlerden öğrencilerin seçebildiği bir tema ders açabiliyorsunuz. Mesela orada yapardım ama yapsaydım da *bu dinamığa sahip olacağını düşünmüyorum. Çünkü sonuçta öğrenciler için o bir ders ve orası da bir kurum.* Her ne kadar öğrencinin özgürleşmesini talep ederek böyle bir şeye kalkışsak da, *öğrenci olmanın sınırlarını, kaygılarını, korkularını yaşamaya devam ediyorlar.*

Ancak her iki görüşmecinin de işaret ettiği özellikler, yürütücüler için haklılık payı içerse de, durum, katılımcılar açısından her atölye deneyiminde bu kadar rahat işlememektedir. Örneğin, görüşmeci-6, herhangi sembolik şiddet/iktidar ilişkisi kurulmadığı takdirde, atölye formatının katılımcılarla kurulması beklenen ilişkiler açısından sağlıklı işlemediğini vurgulamaktadır. Aslında katılımcıların bu yeni oyunda ‘pratik olmayan’ı yapma konusunda antrenmansız olduğu görülmektedir. Bu hamlık, hem şimdiye kadar öğrenilmiş ve pekişmiş olan yapı-fail ilişkisinden hem de HBO deneyiminde henüz oluşmakta olan pratik mantığın tam olarak şekillenmemiş oluşundan kaynaklanmaktadır. Gerek seminerler gerekse de atölyeler sırasında edindiğim izlenim, buradaki ilişkilere ve etkinliklere zaman harcamanın pratik mantıktan ziyade fedakârlık ile mümkün olduğu yönündedir:

HBO, bir zorlama olmadan sadece *merak* üzerinden insanların buraya gelmesi ve bir şeylere yönelmesi bakımından bir deneme fırsatı sunuyor. Fakat acaba bu yeterli mi, diye bunun üzerine düşünmek lazım. Kişiler böyle bir şeye para ödemedikleri zaman, *zorlanmadıkları zaman daha esnek oluyorlar, rahat oluyorlar.* Bir kitabı *ücretsiz* almak ve para vererek almak arasındaki fark gibi geliyor bana.

Buna rağmen, alanda oyunun mantığına müdahale etme kudretini tadan failin akademik alandaki hareket kapasitesini hatırlaması cazibe yaratmaktadır. Görüşmeci-3, bir dönme ihtima-

li olduğuunda, üniversite kurumunun doxic düzenine yeniden tahammül etmenin ne kadar zor olacağını ve HBO ile çıkılan arayışa devam etmenin zevkinden kolay kolay vazgeçilemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu vurgular, ayrıca, failin akademik emeğinde duygulanımsal emeğin yerini göstermektedir:

Ben şunu söyleyeyim, dönüş konusunda hiç iyimser değilim. Örneğin, ben çalıştığım bölümde araştırma görevlilerine *kâğıt okutan, iş yaptıran, not girdiren öğretim üyelerinden değildim*. Hatta biz bölüm olarak bunun böyle olmaması için çabalıyorduk ama asistanlara başka işlevler yüklenmiş bir ortama, üniversiteden çok liseye benzeyen, öğrencilerde de bu tür alışkanlıkların oturduğu bir yere dönersek, elbette bunun bizi zorlayacağı kesin. Dönüldüğünde de, uyum ve üretime hemen geçişin zor olacağını düşünüyorum. Bunlara ek olarak, ben ya da arkadaşlarım yarın bir gün dönme ihtimalimiz olduğunda dahi, KODA ve HBO'yu yaşatmak için elimizden geleni yaparız. Çünkü artık *yeni arayışlar, gelişmeler, pozisyonlar ve tutum almalar elde var bir* ve üniversiteye döndüğümüzde bunu hemen sıfırlayacağımızı düşünmüyoruz.

Failin değiştirme çabası, duygusal bir motivasyon içermekte ve aidiyet ilişkisine dayanmaktadır. Muhreç olmanın verdiği kopma hissinden ziyade böyle bir motivasyon taşıyor olmak, akademik emekte kendilik hissi üreten ve failin bedensel kapasitesini artıran duygulanımsal emeğin boyutunun ne kadar önemli olduğunu öne çıkarmaktadır. Görüşmeci 2'nin üniversitedeki akademik deneyimi hakkındaki vurguları da, bu durumu göstermektedir:

Biz üniversitede kendimizi *evimizde hissetmiyorduk*. Bunun bir kısmı, oradaki eğitim-öğretim yol yordamına ilişkili, diğer kısmı da, özellikle sosyal bilimciler için ve

doğa bilimcileri için de geçerli olmak üzere, bir görüş uyumsuzluğumuz vardı. Ya anlatacağımız şeyleri anlata-mıyorduk ya da üniversitenin hizmet ettiği şey konusunda *rezervasyonlarımız* vardı.

Yapılan görüşmelerde, HBO'daki atölye yürütücülerinin tümünün özerk bir hareket alanına sahip oldukları ifade edilmiştir. Üniversitede sahip olunmayan bu alan, Görüşmeci-2 tarafından net biçimde ifade edilmektedir. Bu sebeple, akademik emeğin kendi başına bir özgürlük sorunu olduğu ve üniversite-deki yapı-fail ilişkisinin tahakkümü yeniden üretme kapasitesi taşıdığı gözardı edilmediği takdirde, görüşmeci-2'nin başka bir yapıya veya akademik alanda özgürce hareket etmeye neden öz-lem duyduğu anlaşılabilir

Biz atıldıktan sonra *kendi akademimizi kurduk*. Sonra Hayat Bilgisi Atölyesi'ni açtık, ben kişisel olarak kendimi çok özgür hissediyorum. Entelektüel anlamda özgür hissediyorum ve ne diyelim, bir bilim insanı, bir araştırmacı, bir konuşmacı olarak kendimi *nihayet* istediğim gibi *kaygısızca, çekinme-den* ifade edebildiğimi hissediyorum son iki buçuk yıl içerisinde, diğer arkadaşlarım için de sanırım durum öyle...

Ancak, aşağıda görüşmeci-10 tarafından da ifade edildiği gibi, akademik alana dair değişimleri hayata geçirmek, üniversite-de deneyimlenen akademik alanın gerçekliğinden yalıtılmış de-ğildir; çünkü artık yapı-fail ilişkisinde farklı ya da yeni olanı ha-yata geçirmenin birtakım zorlukları bulunmaktadır. Görüşmeci-2 ve görüşmeci-10'un söylediği gibi, yapı-fail ilişkisi için artık yeni formlar bulmak, her ne kadar bu ilişki politik angajman üzerinden sağlansa da, işin zor kısmı gibi görünmektedir.

Çok büyük umut ve hedeflerle yola çıktık ama her pratik-te olduğu gibi o *kendi gerçekliğini dayattı bize*, bir kıs-

mini aştık bir kısmını aşamadık bu böyle bir süreçti. Ama sanıyorum *zor olan da buydu ve biz de orada zorlandık*. [...] Politik bir mücadelenin bir parçası olarak sürdürmek hepimizin deneyiminde vardı ve yapabiliyoruz ama birlikte *farklı bir akademik ilişkinin içine girmek* yeni bir akademik üretim biçimi bulmak kısmı, en zor olanıydı ve orada epey zorlandık. G-10

Burada çok farklı disiplinden insanlar bir araya geldiler. Birbirimizle konuşma imkânı bulduk. KODA'yı kuran insanlar, bunlar üniversitedeyken de tanışıyordu *on belki on beş yıldır* ama daha çok üniversitenin sorunları, daha politik sorunlar ekseninde münasebetleri vardı. G-2

Sembolik iktidar ve şiddet ilişkileri diğer tüm alanlarda olduğu gibi akademik alana içkindir. Yapı-fail ilişkisini yeniden üretmek, sembolik şiddet ve sembolik iktidarla başa çıkmayı gerektirmektedir, bu bakımdan, örneğin, dilin değiştirilmesi öncelikli müdahale olarak Görüşmeci-1 tarafından ifade edilmektedir. HBO deneyiminin pedagojik yönteminin tanımlanmasına dair ifadelerde, bilginin kolektif üretimine yapılan vurgu yapı-fail ilişkileneşmesi için önemsendiğini göstermektedir.

Ders demiyoruz, burada atölye diyoruz. Atölye ve katılım formatı daha esnek. Esnek oluşunun avantajları ve dezavantajları var ama bir yanıyla bu *esneklik* sizin *katılımcılarla birlikte dönüştürebileceğiniz* bir şeye olanak sağlıyor. Eğer gereken *geridönüş* olmaz ise, kendinizi ders anlatır pozisyonunda ya da boş bir içerikle de bulabilirsiniz.

Failler için, akademik alanı kavramaya yönelik bu kolektivist tutumun, eleştirel pedagojiyi ve disiplinlerarası ilişkileri geliştirmeyi mümkün kılacak bir eğilimi beslediğini görülmektedir. Bu tutum, yapı-fail ilişkilerini dönüştürme ve yeniden yapılandırma için potansiyel teşkil etmesinin yanında, akademik üretime dair

Görüşmeci-10'un belirttiği gibi, yeni konular, katılımcı profilleri ve ilişkilendirme biçimleri bulmak üzere bazı pratikleri hayata geçirmeyi de mümkün kılmaktadır:

KODA'da konuştuğumuz üzere, bunu kimlerle yapacağımız da bizim meselemizdi. Aslında burada önemli olan, *kentin kendisine ait bir konuyu kendisinin ele almasını da sağlamak*. Dolayısıyla, atölyemi sadece öğrencilere değil, buna ilgi duyacak herkese açık tuttum. Bu nedenle de, halihazırda *emekli öğretmen, maliyeci, çalışan bankacı, öğretmen ve üniversite öğrencilerinden* oluşan karma bir grubuz. Ve bizi birleştiren ana örgü, o kentle bir bağımız olması ama orada 60 yıldır yaşayan da var, benim gibi çalışmaya gelen de var.

HBO deneyiminde katılımcı profilinin salt üniversite öğrencilerinden oluşmaması, akademik alandaki verili ilişkilerin eleştirisini yapabilmek için önemlidir. Görüşmeci-3, üniversitede elde edilen üstünlüklerin, *illusio*'nun ve tartışılması akla dahi gelmeyen doxaların da, akademik alanda konuşlanan yeni pozisyonda artık bir değer taşımadığını ifade etmekte, tüm bu avantajların yokluğunda kendi yaratıcılıklarını kullanmak zorunda kalarak eleştirel tutumlarını hayata geçirebildiklerini açıklamaktadır. Bu husus, tam olarak oyunun başka türlü oynanması girişimidir:

Üniversite öğretim üyesiyseniz zaten sizinle bir, sizi çoğunlukla tercih etmemiş, size *mahkûm* bir öğrenci kitlesiyle karşı karşıyasınızdır. Not kaygısıyla, *sınav* kaygısıyla, otoriter eğitim ortamının etkisiyle her zaman *ders* veren, seminer veren *güçlü bir pozisyon*dasınızdır. Bu gücün *olmadığı, kullanılmadığı* bir ortamda bu otoriteyi *başka kaynaklardan* derlemeye çalıştık. Nedir bu? *Akademik-bürokratik otoritenin yerine kaynaklarımızı çeşitlendir-*

meve çalıştık, müthiş bir söz ve hiyerarşi tasarrufu yaptık, [...] Eskiden profesyonel biçimde maaş alarak, ofisimizde oturarak, devletin verdiği bilgisayarları kullanırken ki fazla harcama hali, fazla imkânların burada olmaması sayesinde, örneğin ben bireysel düzeyde bu deneyim içerisinde daha tasarruflu konuşmayı öğrendim. Daha kısa zamanda iş üretmeyi öğrendim. Bu süreç beni işim dahilinde daha ahlâklı, çabuk, çevik yaptı çünkü zor koşulların getirdiği kaçınılmaz bir diyalektik işledi galiba.

Üniversite dışında kalmış fakat akademik alanın içinde hâlâ faal bir deneyim olarak HBO, akademik alandaki tahakküm ilişkilerini, akademik üretimi, bilimsel bilginin toplumsallığını gündeme getirirken, aynı zamanda, bunların nasıl yapılacağına dair ilişkilenebilecek biçimlerini de keşfetmeye çalışan bir deneyim olma özelliği taşımaktadır. Ancak tüm bunlar, verili olanın farkına varılmasından onunla mücadele etmeye uzanan zorlu bir süreçte gerçekleşmektedir. Failin yapıyla mücadele ederken kendisiyle de mücadele etmesini zaruri kılan çetrefilli kısım, edinilmiş yatkınlıklar, yani habitustur.

2.2) Yatkınlıklar

Akademik alanda kültürel sermaye, alanın öncelikli özgün sermaye türüdür ancak bu sermayeyi elde edip alana girene kadar yapı-fail ilişkisi belli biçimlerde yapılandırılmıştır. Akademik alana girdikten sonra da bu ilişki her yönüyle sürdürülür ve yeniden üretilir. HBO’da uygulanmaya çalışılan eleştirel pedagojik tutuma rağmen, doxic düzen ilişkilerin yeniden yapılandırılmasında engel teşkil etmektedir. Çünkü üniversite kurumuyla temasta bulunan her fail, doxic düzen içinde kurulan sembolik iktidar ve şiddeti çoktan içselleştirmiştir (Türk, 2016: 614). Görüşmeci-13, bu iktidar ilişkisini değiştirmek üzere yeni bir dil

kurma çabasında dahi geçmiş deneyimle bedene işlemiş yatkınlıklara vurgu yapmakta ve salt atölye yürütücülerinin değil, atölye katılımcılarının yatkınlıklarının da değişmesi gerektiğini ifade etmektedir; çünkü habitus bireysel bir edim değil kolektif aşılama faaliyetiyle şekillenmektedir (Bourdieu, 2016: 167):

Gelenlere öğrenci demiyor katılımcı diyoruz, hocalara yürütücü kolaylaştırıcı diyoruz bazen *dil kayıyor* tabii ama bu öğreten-öğrenen ilişkisinden sıyrılmak için dili de değiştirmek gerektiğini düşünüyoruz çünkü *sembolik anlamın gücü çok büyük* (G-13).

Kendi atölyelerimde şunu yaşadım, atölyeye gelenler ‘*hoca anlatsın biz de öğrenelim*’ gibi bir motivasyonla geliyorlar. Böyle olunca, tabii burada yapmak istediğiniz şeyi yapamaz oluyoruz ama *atölye yürütücüsü* bunun böyle yürümeyeceğini *hissettirirse*, bu durum değişebiliyor (G-13).

Katıldığım atölyelerde gözlemlediğim kadarıyla, katılımcıların algısında yürütücünün sahip olduğu “hoca” kimliği belirleyicilik arz etmektedir, özellikle atölye bir felsefi metin okuma faaliyeti üzerine kuruluyorsa, bu durum daha da belirgin olmaktadır. Öyle ki, hoca-öğrenci hiyerarşisinin kırılması için bir taktik olarak kullanılan salt isimlerle hitap etmek bir yana –kaldı ki, bunu tüm yürütücülerin benimsediği söylenemez, hatta isimleriyle hitap edildiğinde bazılarının durumu yadırgadıkları anlaşılıyor-, ‘hoca’ yerine ‘yürütücü’ demenin bile gündelik kullanımda katılımcıların diline oturmadığına ve katılımcılar olarak kendi aramızda konuşurken, yürütücüden salt isimle söz ettiğimde, bir refleksle ‘hoca’ diyerek yadırgar biçimde beni düzelttiklerine tanık oldum. KODA içinde bu durum bazı yürütücüler tarafından hassasiyetle dile getirilse de, hatta bu derdi aşmaya dönük kendilerinin bazı taktikler geliştirmiş olsalar da, ‘pratik olmayanı icat

etmek' konusunda ortaklaşmış bir tutumları bulunmamaktadır. Kimi yürütücüler isimle hitap edip 'siz' zamirini kullanırken, kimileri de isimle birlikte 'bey, hanım, kardeş' kullanmaktadır. Bazı yürütücüler ise, doğrudan isimlerini kullanıp kendilerine de isimle hitap etmeleri konusunda katılımcılarla sözleşmektedir. Belki 'dışarıdaki' konumum sebebiyle bu konuda rahat davranmak için kendimi avantajlı görsem de, rahat davrandığımı söyleyemem. Cesur girişimlerim için ise kolektif aşılamanın olduğu ortamda uzun vadeli sürdü diyemem. Bu durumu, ne kadar dışarıdan da olsam, üniversite kurumuna maruz kalmamın etkisiyle açıklıyorum öncelikle. Dolayısıyla, dilin, kendi deneyimimden de hareketle, bu alandaki güç ilişkilerinin bedene kazındığı en dayanıklı set olduğu söylenebilir ve onun yeniden şekillendirilmesi kolektif bir çabayı gerektirmektedir. Üniversiteden gelen hoca-öğrenci hiyerarşisi yerine hiyerarşisiz yeni bir mesafe tanımına ihtiyaç duyan bu deneysel teşebbüslerde, en azından hitap konusunda dilde ortak bir uygulamanın eksikliğini hissettim. Çünkü hitap, topluluğun kolektif bir kararı olarak tartışılmadığı ya da katılımcılar, varsa bu tartışmalardan habersiz olduğu için, form yine 'hocaların' ağırlığına göre şekillenmekte ve katılımcılar da 'öğrenci' gibi ona tabi olmak durumunda kalmaktadır. Hiyerarşiyi aşmak için alınan çeşitli tutumların kendi başına söylem olarak ne kadar 'hiyerarşisiz' mesafe ürettiğinin tartışılması gerektiği bir yana, bu çeşitlilik, katılımcılar açısından nasıl davranacağını bilememe belirsizliği yaratıp yine hiyerarşik hitap biçimlerine dönmeleri sonucunu doğurabilmektedir.

Görüşmeci-5, HBO deneyiminin farklı ilişkiler kurma girişiminde zorlanmasının önemli bir belirleyicisini ifade ederken, işleyişin üniversite ile paralel biçimde ilerlemesinin buradaki başka arayışlara engel olan, üniversite ile istemsizce kurulan bir

homoloji⁶ doğurduğunu, dolayısıyla, yapılandırılmış yakınlıkların çizdiği sınırların içinde kalındığını vurgulamaktadır:

Böyle bir yerde *hâlâ üniversitenin gölgesini* hissediyoruz. Yani, üniversiteden *mezun* olmakta olan ya da hocaları atılırken onların yanında durmuş olan öğrencilerin katılımı ağırlıkla belirleyici, yani yerleşmiş bir unsur değil KODA. [...] Mesela üniversite *tatile giriyor*, burası da *tatile giriyor*, üniversitede *vize* haftası oluyor burada da ders yapılmıyor, *finale giriyor* aynı...

Görüşmeci-5, ayrıca, HBO deneyiminin başlangıcı sırasında düzenlenen *Üniversitenin Ötesinde* konferansı esnasında, tam da akademik alanda failin kazandığı habitusun icra edilmesini eleştiren ifadelerle, konferansın gündemiyle uyuşmayan tutumlara işaret etmektedir. Görüşmeci-5'in eleştirisi, verili olanın dışındaki şeyleri, yani 'pratik olmayanı' hayata geçirirken toplumsal yapının getirdiği sınırların yanında, zihinsel yapının, diğer bir ifadeyle, bedene kazılmış 'zihinsel' sınırların da bir engel oluşturduğunu belirtmektedir:

Maddi engelleri var tabii, ancak bunun gerçekleşmemesiyle ilgili zihinsel engeller de söz konusu olabilir. Bilemiyorum, ben bu konuyla ilgili oturup kimseyle tartışmadım ama burada alternatif eğitim hakkında uluslararası bir konferans olmuştu. Alternatif eğitim üzerine toplanmış insanlarda *akademideki nobranlığı, kibri* gördüm. [...] Ben yapınca dünya kurulmuyor, ben yapınca dünya kurulmaz. *Birlikte* yapınca olur. Öbür türlü zaman içinde zayıflar yok olur, düşmek zorunda kalırsın.

⁶ Homoloji kavramı burada Bourdieu'nün kullandığı, farklı alanlardaki pratiklerin simgesel ekonomileri bakımından kendi arasında benzeşmesi bağlamıyla kullanılmıştır.

Görüşmecilerin üzerinde durduğu bir başka boyutsa HBO deneyimi kapsamında uygulanan atölye formatının katılımcılar tarafından alınılanmasında da belli yatkınlıkların devreye girerek, deneyimin sağlıklı işleminde zorluklar yaratmış olmasıdır. Eleştirel pedagoji doğrultusunda hiyerarşik ilişki kurulmaması ya da özgürleştirici öğrenme pratiği bakımından ölçme-değerlendirme, onaylama mekanizmaları çalıştırılmamasına rağmen, habitusun katılımcıların söylem ve tutumlarında etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Alışkanlıklar kolay kolay terk edilemiyor. Hatta şakayla karışık bizden *diploma* isteyenler de oluyor, bir yıl boyunca devam ettik, nerede diplomamız filan diye. Tabii, bu şakanın içinde dahi içten içe bir *gerçeklik payı* olduğunu düşünüyorum. *Anasınıfından* itibaren böyle bir eğitim politika-sından geçmiş, eğitimi bu şekilde tanımış insanların *alışkanlıklarını bir anda değiştirmek mümkün olmuyor* (G-4).

Bana bir biçimiyle bir tür hoca ya da bir öğretici yakıştırması yapılıyor, *tamamen mesleğim ve ünvanımla ilgili olarak saygı duyulması* ve *siz* denmesi gereken biri olarak görmeye devam ediyorlar. Bu *hemen dönüşmüyor*, zaman içinde dönüşüyor ama tüm atölyelerde bu ne kadar olabilir bilmiyorum (G-1).

İlk defa atölyeye katılan arkadaşlar için, okumalar yapıldıktan sonra *hoca* da bir şey anlatacak ve bu ders, bu okumalar üzerinden olacak gibi bir *beklenti* vardı. Hâlbuki onlar *yönlendirici* okumalar, izleyeceğimiz çizgiye işaret ediyor sadece... Bir okumayı hiç işlemediğimiz bir atölyede, arkadaşlardan bir tanesi bunu fark edince ‘ödevler arasında bu da vardı’ diye telaffuz etmişti mesela, yani bunu *ödev* gibi görme meselesi olabiliyor yine de (G-11).

Katılımcılarda bu yatkınlığın ortaya çıkması, belki daha çok dile getirilmesi gereken bir soruyla pekiştirilebilir: ‘eğer diploma,

not verilmeyecek ise, tam olarak nedir buradaki oyunun pratik mantığı?’ Şimdiye kadar hep kürsüyü görecektik biçimde konumlanmış, ödevlerle ve notlarla sürekli onaylanmış edilgen özneleri bilgi üretiminde etkin öznelere haline getirecek alanı açmanın yeterli olmadığı görünmektedir. KODA tarafından yürütülen seminer dizisini takip eden katılımcıların, HBO atölye çalışmalarının da seminer formatıyla yapılacağını düşünmesi ve formatı geç kavraması, salt bu deneyim özelinde değil, uzun soluklu bir öğrenen-öğrenen/konuşan-dinleyen deneyimiyle şekillenmiş habitus üzerinden okunabilir. Görüşmeciler-4, bunu ifade etmektedir. Görüşmeciler-6 ise, buradaki deneyimde dayanışma ilişkisinin, atölye katılımcısı olma mantığından ziyade güçlü politik angajmandan beslendiğini ifade etmekte, dolayısıyla, gelenlerin interaktif bir ilişki talebinden çok dinlemeye yatkın bir beklentiyle ve politik duyarlılıkla davrandıklarını vurgulamaktadır:

Daha önce *Çarşamba Seminerleri* yapıldığı için, insanların bizle kurdukları iletişimin *formatı* da o şekilde yapılmıştı. Atölyeye katıldıklarında da yine bu mantıkla geldiler, bunun *farklı olduğunu algılamaları biraz sürdü*. Bir gelen, birkaç hafta sonra geldi sanki *seminer* takip ediyormuş gibi (G-4).

Yani, öyle ki, bazı atölyelerde öğrenci olmadığı zaman, bana arkadaşlar gelip ya bu *atölye kapanmasın* biz arkadaşlara haber verelim biz onu *destekleyelim* şeklinde bir düşünceyle devam ettiler. Yani burada temel amaç eğitimden, atölyenin karşılıklı taraflar arasındaki ilişkiden ziyade *buranın siyasetten desteklenmesi daha ön plana çıkmasıydı* (G-6).

Akademik alanın sahip olduğu yapıdan ötürü fakültelere, disiplinlere ve bölümlere ayrılmış üretim pratiği, toplumsal bilginin ve entelektüel tutumun üretiminde de ciddi bir krize yol açmaktadır. Akademik emeğin katı sınırlar içinde uzmanlaştı-

nlmasına ve bunun disiplinler arası iletişimi kopma noktasına getirmesine karşı geliştirilen duyarlılık, yatkınlıkları kırmaya dönük daha uzlaştırıcı bir çabanın da sergilenmesine yol açmış görünmektedir

Bir arkadaşımız mühendis olarak matematiksel bir düşünme sistemiyle düşünüyor, onu çözdük mesela. Belki şu söylenebilir, *mühendisler* daha *pozitivist* anlayışa yakın oluyorlar, bizler *sosyal bilimciler* olarak pozitivist yaklaşıma onlar kadar yatkın olamıyoruz. Bunlar aşılmayacak şeyler değil bence (G-6).

Mesela *mühendis* bir arkadaşımız var, onunla *iletişimde zorlanabiliyoruz*. Ama bütün her şey aslında, insanın kendini ifade etme konusunda bir sınır olup olmamasına dayanıyor. Gerisi Habermasçı anlamda iyi niyetle çözülebilecek şeyler oluyor, kişisel olarak çok zorlanmadığımı düşünüyorum. Diğer meslektaşlarımın ve arkadaşlarımın da tabii zorlandığı şeyler oluyordur ama hepsinde dediğim gibi *sorun bir epistemoloji sorunu değil*. Sorun etik bir sorun, sorun yapabilirliğin olanaklarını kullanıp kullanmamakla ilgili bir sorun (G-7).

Felsefe kendi başına yapılacak bir aktivite değil, artık dünya da bir şekilde bütün bu alanlara ayrılma, *uzmanlaşma* eğilimlerinin sonucunda üniversitenin *kendine yabancılaştığı*, *topluma*, *üretime yabancılaştığı* bir döneme girdik. Artık ikisi de fen bilimi olan iki bölüm ya da ikisi de toplumbilimi olan iki tane bölüm yan yana gelip bir çift laf edemez hale geldi. Felsefeciler birbirleriyle şöyle konuşuyor; işte diyorsun, 'Husserl bunla ilgili şöyle bir şey demişti', yanıt geliyor 'Aa onla ilgili bir şey konuşacaksan o zaman otur bunu oku'. Birbirimize sürekli olarak birtakım *referanslar* vermekle yetinip konuşmayı reddettiğimiz bir döneme geldik. Bu *felsefenin kendisine yabancılaşmasıdır* (G-8).

Alana dair habitus, bir yandan, hareket sınırları zaten belli olan bir rotada mücadele etmeyi zorlaştıran, ancak diğer yandan, içerdği dinamik, yaratıcı pratikle mücadeleyi mümkün kılan bir donanımdır. Fail, yapı ile mücadele ederken kendisiyle de mücadele etmekte ve aslında toplumsal yapı ile zihinsel yapı arasındaki konumuyla, yani habitusuyla da yüzleşmektedir.

2.3) Yüzleşme

Akademik alanda uzun yıllar bir fail olarak bulunup kültürel sermayenin bedenleşme süreci boyunca yapı tarafından terbiye edilmek, habitusu kazanmak ve *illusio*'nun peşinde bir fail olarak alanda mücadele yürütmek, sonrasında, üniversite dışına çıkıp alana dair yine mücadele etmek, zorunlu bir yüzleşme pratiğini beraberinde getirmektedir. Üniversite kurumunun habitus ile *illusio*'sundan ayrı kalmak ve onlarla çatışmak, görüşmecilerin de ifade ettiği gibi, bir kriz haline gelmektedir. Burada, yıllarca alanda fail olarak bulunup yüksek kültürel sermayeye sahip marjinal bir entelektüel grup olarak yapılan alan eleştirilerini artık kurum dışında, yani, önceden tanımlanmamış bir konumda hayata geçirirken, dayanışma akademisi bünyesindeki habitus sancısı hissedilmektedir.

Görüşmeci-9 ve görüşmeci-10, yüzleşme pratiğinin hem kendi kendileriyle hem de üniversitedeyken doxanın ve onun görünmezleştirdiği güç ilişkilerinin yarattığı sorunları yokmuş gibi gösteren konforun eksikliğiyle hesaplaşmayı gerektiren zorlu bir deneyim olduğunu ifade etmektedir:

Bunlar etkiledi tabii ama bir de şu var sanırım; sorunuz bunu da içeriyordu, *her ne kadar başka bir şeyi yapmayı arzu ediyor olsak da, yine beraberimizde getiriyoruz bizi bu zamana kadar oluşturan egolardan tutun da, yapma bi-*

çimlerinize alışkanlıklarımıza, ne bileyim şeyi kırmak çok kolay olmayabiliyor. Genç bir araştırmacının, yaşı yüksek olan bir araştırmacıya, bu da artık geçmişte kalmış böyle bir şey artık yok diyebilmesi veya yaşı ileride olan bir araştırmacının genç araştırmacıyı can kulağıyla dinleyip ondan bir tür asistanlık hizmeti beklememesini sağlamak çok kolay değil yani... Bence o kadar kolay olmuyor. Onun dışında da yaptığı, bildiği, alıştığı, ders anlattığı biçimler var ona uygun değil (G-9).

Benim açımdan zorlandığım birçok şey oldu. Düşünsenize yirmi yıldır falan, bildiğiniz bir eğitime biçimi var, *alışkanlıklarım var, onlarla yüzleştim ben de... Kendi sınırlarımızla, egolarımızla, dışarıda eleştirdiğimiz her şeye sahip olduğumuzu görerek, toplumsal cinsiyetçi tutumlarımızdan tutun da o hiyerarşileri kıramamak.* Çünkü asistan genç arkadaşlarımız bizimle, mesela onlara ne kadar rahat olun desek de, onlar bizi hâlâ *hocaları olarak görüyorlar* (G-10).

Görüşmeci-9, akademik alanın gereği olarak edinilmiş kültürel sermaye ve habitusla şekillenen bedenin yontulmuş keskinliklerini törpülemenin, akademik üretimde kolektif tutumun gelişmesi bakımından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bunu yapmak, aynı zamanda oyunun pratik mantığını kavramış bir fail tarafından 'pratik olmayanı' denemeyi gerektirmektedir çünkü artık akademik alanla kurduğu bağ değişmiştir artık:

Çok kemikleşmiş karakterler var içimizde. Yani içeride bir tartışma yapıp çözebilmek o kadar kolay olmuyor. Önemli olan birlikte iş yapma kültürünü geliştirmek ama bütün bu kırılganlıklara, zayıflıklara, zorluklara, ruhsal travmalara, post-travmalara rağmen birlikte bir şey yapma kültürü için bir zemin yaratmak, alan açmak, başkalarına alan açmak mühim (G-9).

Benzer biçimde görüşmeci-10 tarafından, kendi bilimsel disiplinlerine kapanmış ve akademik emeğini bu disiplinlerdeki uzmanlaşmayla sosyal ve kültürel sermayeye dönüştürmüş faillerin, birlikte bir iş yaparken ne kadar zorlandıkları belirtilmektedir:

Her ne kadar asgari müşteregimizde ortak bir politik ya da akademi kavrayışımız olsa da detaylarda çok farklıyız. Akademik formasyonlarımız öyle... Tıptan, mühendislikten, sosyal bilimlerden, siyaset biliminden bir araya gelmek zenginlik gibi gözükse de, bir yandan da hepsi kendi disiplin egosu olan, ağırlığı olan ve o alanlarda ismi olan hocalar KODA deneyimi özelinde... Kolay değil tabii hiçbirimizin kendi akademik sınırlarımızı diğerlerine açmak, onları dahil etmek konusunda tartışmakta zorlanıyoruz, bence, bu anlamda çok beklenmedik bir şey yaşamıyoruz.

Habitus sancısı, HBO deneyimi içinde yürütücülerin kendi akademik kariyerlerini ve iletişim biçimlerini gözden geçirirken de varlığını hissettirmektedir. Görüşmeci-3 ve görüşmeci-8, ancak üniversitenin dışına atıldıklarında, disiplinler farklılıkların yarattığı kısıtlılıkların farkına varabildiklerini ifade etmektedirler. İki Kültür gibi iletişim problemlerinin, akademik üretimde de ne denli yalıtıcı, kısıtlayıcı bir etkisi bulunduğu aşağıdaki ifadelerden çıkartılabilir:

Üniversitenin hiyerarşik, merkezietçi, donmuş hantal ortamı içerisinde ve bunun yanında sadece kendi akademik cinsinizle muhatap olduğunuz bir iletişim ortamında bir düşünce insanı için son derece zararlı bu durum. Bir yerinde sayma halini bugün dönüp baktığımda o zamanlar yaşamış olduğumuzu görüyorum (G-3).

Bu dayanışma akademilerinde alan dışından birçok insanla bir araya gelmek, önemliydi. Burada tanıştığım birçok iktisatçı, çalışma ekonomisti, mühendis, fizikçi, sosyo-

log... Hep felsefe dışından insanlar. Bunlarla bir araya geldiğimde, onların *bana nasıl baktıklarını ya da beni nasıl dinlediklerini ya da onların kendi anlattıklarını ne amaçla anlattıklarını düşünmeye başladığımda, perspektifimin çok daha fazla genişlemeye başladığını, bilginin ya da düşüncenin bir şekilde felsefe diye kapattığım alanda, eğer o alan dışarıya hiç açılmazsa, yavaş yavaş çürümeye başladığını hissettim*. Dolayısıyla üniversiteden atılmak, her şeyden önce üniversitede o çelişkiyi yaşamak kendi eğitimim süresince, sonra üniversiteden atılmak ve başkalarıyla bir araya gelmek... Bütün bunlar felsefe kariyerimde son derece önemli oldu (G-8).

Bilimsel bilginin üretiminde sosyal bilimlerin önemli bir ortaklaşma ve koordinasyon alanı olarak yeniden yapılandırılabilirliği tahayyülü, Gulbenkian Komisyon Raporu'nda da geçmektedir, ancak bu iletişimi kurmak, bilimler arasında bir araya gelişlerle mümkün olabilir. Görüşmeci-3 söz konusu kısıtlılıkları aşmak üzere eleştirilerin dikkate alınmasının pratik önemini belirtmektedir:

Disiplinlerarası geçişler bizim için çok geçerli oldu, başka disiplinlerden arkadaşlarımız dilimizi ve düşüncemizi tasarruflu kullanmamızda katkı sağladı. *Daha yalın, daha kısa, daha az jargon* kullanarak ifade etme konusunda özel bir özen göstermeye başladık. Bu özel özenin gerekçelerinden birisini de şöyle ifade edeyim: örneğin *tıp alanında* doçentlik, profesörlük düzeyine gelmiş son derece duyarlı, akıllı, kendi alanı dışındaki kitaplar da okuyan arkadaşlarımız *sosyal bilimcilerin bazı tartışmalarını izlerken zorlandıklarını ifade ettiler*. Bu eleştiri benim için çok öğretici oldu. Bugün sahiden bıçak gibi zekası olan mühendisler, doktorlar, mimarlar çevremizde olduğu için, böyle bir ortamın *eksikliğini görmeme* daha çok yardım ettiler diyebilirim.

Akademik alan, habitus ile faillerin bilgi üretme ve kavrama yetkinliklerini de yapılandırdığı için bilimsel bakımdan çok kültürlü, çok disiplinli bir ortamda kurulan akademik iletişimin ilk karşılaşma anında ortaya çıkan problemlerin keşfedilmesi ve bunların, görüşmeci-9'un belirttiği gibi, 'espri' yoluyla anılacak düzeye gelmesi, doxa ile yüzleşme ve hesaplaşmaya giden yolda atılan adımları göstermektedir. Görüşmeci-2, bilimsel bilginin üretiminde bilme formlarının, paradigmaların, metotların birbirinden farklı olmasının, disiplinlerarası iletişimi etkilediği yorumunu yapmaktadır. Görüşmeci-12 ise tam da Görüşmeci-2'nin ifade ettiği gibi bilme yaklaşımları farklılığından kaynaklanan sosyal, beşeri ve doğa bilimciler arasındaki iletişim problemini gösteren bir örneği anlatmaktadır. Disipliner farklılıkların iletişimi belirlemesindeki mesele, faillerin akademik alanda edindikleri kültürel sermaye ve habitusla yakından ilişkilidir. Üniversitenin fakültelere, fakültelerin bölümlere, bölümlerin anabilim dallarına ayrılmasının bilgi üretimini şekillendirmesi gibi, bu disiplinler sınırların, bilgiyi üreten yapının sosyolojisini şekillendirmesi de kaçınılmazdır.

Sağlık bilimci arkadaşlar sosyal bilimcileri hiç anlamadıklarının esprisini yapıyorlardı. Çok teknik, çok uzun laf gibisinden. Bunun bir araya gelmesine ilişkin bir kanaat oluştu hatta üçüncü dönemimizde sağlık bilimci bir arkadaşımız bir yöntem atölyesi önerdi. [...] Buna ilişkin bir farkındalık geliştiğini söylemek mümkün (G-9).

Burada *akademik ve entelektüel* bir faaliyeti de ilk defa birlikte yaptık. Çarşamba Seminerleri dediğimiz etkinlik dizisi oluştu ve birbirimizi *ilk defa* dinleme fırsatı bulduk. Ama mesela doğa bilimcilerle sosyal bilimcilerin bir araya gelmesi... Bunun muazzam bir etkisi oldu, *bunu arkadaşlarımdan bu şekilde anladığı kanaatinde değişim*. Bunu yeterince

kendimize tekrarlamıyoruz, bunun üzerine yeterince düşünmüyoruz. Doğa bilimciler sosyal bilimcilerin ne dediğini ısrarla anlamadıklarını söylediler, lafı ne kadar uzattıklarını söylediler, sonra *kendilerine söz geçtiğinde biz aslında onların dilinin bizimkinden çok daha teknik olduğunu gördük*. Ne söylediğini anlamamak sadece kullanılan kelimelerle ilgili değil, *bakış açıları birbirinden çok farklı* (G-2).

Faşizm nedir diye soruşturuyordum, bir felsefeci arkadaş bana on sayfalık bir fotokopi getirdi ve bir siyaset bilimci arkadaş 'bu yaşadığımız ortam faşizmin dört dörtlük kriterlerini yerine getiren bir ortam değil, buna faşizm denemez, bu başka bir aşamadır' dedi. Biz faşizm derken, tabii sosyal bilimcilerin bunu hangi alanlara sıkıştırdığını bilemeyiz, yani biz de genler üzerinden gidiyoruz. Baktık ki, arkadaşlara göre yaşadığımız faşizm değilmiş. Faşizm koşullarında yaşadığımızı kabul ettiremedik bu arkadaşlara. Ve doğa felsefesi yapınca, sen Sosyal Darwinci analogiler kuruyorsun dediler. Peki, biz aslında bilmeden bir sürü suç işlemişiz aslında neredeyse faşizmi övmüşüz yani... (G-12).

Yüzleşme pratiği failer üzerinde bazen zihinsel yapıyı o kadar yıkan bir etkiye sahiptir ki yaratma kapasitelerinin ne kadar kısıtlandığını fark ederek, kendi konumları ve tutumları ile tabi oldukları yapı-fail ilişkisi hakkında yeniden düşünmeye başlamaktadırlar. Görüşmeci-8, akademik emeğin yaratıcı niteliğinin aslında bitimsiz bir çabadan beslenmesi gerektiğini ve bu bağlamda, akademik emeğe yabancılaşmaya kadar gidebilecek bir tartışmayı mümkün kılacak hoca/akademisyen/entelektüel rollerinin, bu rollerin sınırlarının ve pozisyonların yeniden tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir:

Bu atölyelerdeki deneyim bana, üniversitede hoca olma deneyiminin aslında kolları sıvadığım iş konusunda yüzde yüz tatmine ulaşmamı mümkün kılamayacağını gösterdi.

Üniversiteye girdim, hoca oldum, derslere girdim, notları verdim orada insanlar seni sevdiler, verdiğim dersleri sevdiler, geldiler, bitti nokta. Birkaç makale yazdın, doçent oldun, profesör oldun bitti. Ama okuduğum şeyler bu işin bitmeyeceğini söylüyordu ve ben şimdi okuduklarımla yaşadıklarımı birleştirdiğimde bütün bu deneyim sürecinin içinden geçerken fark ediyorum ki asıl üzerimize aldığımız rol içi doldurulabilecek, tamamlanabilecek, hakkı tamamıyla verilebilecek bir rol değil. Sonsuzca peşinden koşulması gereken ve sürekli olarak uğraşılması gereken muhalif bir kimliğin inşası, bitmeyen bir inşa süreci aslında.

Görüşmecilerin yüzleşme deneyimlerine dair ifadelerinde, bir arayış içinde oldukları ve teşebbüslerinin de bu arayışlar etrafında şekillendiği anlaşılan eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Ancak birer fail olarak bu değerlendirmeleri yaparken, politik angajmanın, dayanışma ilişkisi içinde bilgi üretirken yeterli olmadığını da zaman zaman dile getirmektedirler. Bu sorunun, her bir failin bedenine kazınan bilmeye dair bir yaklaşım sorunu olduğu, topluluk için henüz üzerinde uzlaşılan bir gündem gibi gözükmektedir. Henüz öncelikli ortak bir gündem haline gelmemiş olsa da, kendi deneyimlerinde bu sorunu önemseyen ve icra etmeye çalışanlar da bulunmaktadır. Bu noktada, politik bir cemaat olmanın asgari gerekleri sağlansa da, bilimsel bilgi üretimi ve pedagojik yöntem üzerinde uzlaşmış epistemik bir cemaat olmak üzere akademik alana içkin habitusla yüzleşmenin eksik kalması, topluluğun alandaki mücadelesi için doğrudan engeller yaratmaktadır. Ancak faillerin HBO deneyimi kapsamında 'yapı arama' şeklinde de yorumlanabilecek girişimleri, akademik alanda oyunun başka türlü kurulabileceğini ve oynanabileceğini göstermeye dair mücadele örneklerini de içermektedir. Bu oyunu oynama mantığı ise, öncelikle 'pratik olmayanı' yapmaktan geçmektedir.

2.4) Mücadele

KODA gibi dayanışma akademisi oluşumları akademik alana dair oldukça radikal bir ilişkiyi gündeme getirmiştir: dayanışma. Faillerin sahip oldukları sermaye ile işgal ettikleri konumlardan alanda *illusio* için rekabet etmeleri beklenirken dayanışmanın gündeme gelmesi, oyunun pratik mantığı açısından da radikal gözükmektedir. Çünkü mevcut üniversite kurumundaki oyunun pratik mantığı, dayanışma ilişkisi kurmaya elverişli değildir. Dayanışma ilişkilerinin kurulması, başka bir oyun oynanmak üzere alanda kalmaya ve mücadele etmeye değer nadir dönüşüm mekânlarının potansiyelini gündeme getirmektedir.

Alanda yapı ve fail arasında kurulmuş olan iktidar ilişkisi kültürel sermaye ile şekillendiği için, failin bedeni alanın sınırları içindedir. Habitus içkin yatkınlıklar, faili sadece *doxic* düzene çekmekle kalmaz, aynı zamanda failin *doxic* düzeni sorguladığı girişimler için engeller de yaratır. Fail için bu mücadele deneyimi, hem sancılı hem de yaratıcı çabalar içerir. Habitus sancısı, bir yandan değişime dair tutumun nerede olduğuna dair fikir verebilir, bir yandan da, salt bireyde değil bireyi çevreleyen ilişkilerin toplumsallığında da izlenebilir. Örneğin, fail nereye giderse gitsin, sahip olduğu kültürel sermayenin ışıltısıyla dolaşır; bundan kendi çabasıyla kurtulmak istese de, 'kolektif aşılma' izin vermez. Görüşmeci-9, bu aşılamanın yarattığı güçlüğe karşı, edinilmiş yatkınlıklarının farkında olarak verili olanla çatışma hallerini ifade etmektedir (Bourdieu, 2015: 69-70). Bu mücadelede en çok zorlayan kısmın da, kendi habituslarını kuşatmış olan kolektif aşılama karşı olduğu işaret edilmiştir:

Kendi iktidar sahibi olduğum üretim alanını size açıyorum. Bu aynı zamanda kendimi de tartışmaya açmam anlamına geliyor. KODA ortamına gelen insanlar zaten çok

saygılı insanlar, zaten bazen gereğinden fazla önemsediklerini düşünüyorum, tabii hoş bir şey bu ama *akademisyen, hoca* filan olunca *haddinden fazla bir önemseme* hali var *ülkede refleks* haline gelmiş. Bir de imza attık, atıldık belli bir kesime *kahraman* gibi görünüyoruz. İşte o zaman da o saygının getirdiği *mesafe* karşıdakini sessizleştirebiliyor. Siz de bu durumda ona alan açamıyorsunuz.

Görüşmeci-9'un ifadeleri, bir anlamda, akademik alandaki sembolik iktidar ve şiddeti yeniden üreten yatkınlıklara, kolektif aşılama girişimlerine karşı yürütülen mücadelenin önündeki engellerini de açıklamaktadır. Yürütücüler, hoca-öğrenci ilişkisi kurmamaya çabalayan bir 'pratik olmayanı' uygulamaya çalışsa da, bütün bir öğrenim hayatı boyunca maruz kalınan ilişki ya da toplumsal kabuller üzerine kurulu 'hoca' figürü sebebiyle, katılımcıların yürütücüye 'hoca' demeden ismiyle hitap etmeye kendilerini bir türlü alıştıramaması, salt dinleyici konumunda olmadıklarını fark edememesidir asıl mesele. Görüşmeci-3, bu engelleri aşmaya dair atölye pratiğinde edindiği deneyimini aktarmaktadır:

Aslında biz şöyle bir şey yaptık, tam da bu konuda hassasiyetimiz olduğu için piyasada değerli bulduğumuz bir yayınevinin değerli bulduğumuz bir çevirisini aldık. Katılımcıların hepsi o kitaptan edindi. Ve daha sonra biz aslında her buluşmamızda o haftanın konusunu konuşmanın yanında bir de o ders materyali olan kitabın *eleştirisi*ne ayırdık. Bazı haftalarda, bazı bölümlerin tamamen çıkması gerektiğini düşündüğümüz tartışmalar yaptık.

Görüşmeci-3, atölye kapsamında faydalandıkları kaynak kitabı araştıran bir öğrenme pratiğinden bahsederken, bir bakıma, bilgi-iktidar ilişkisinde kendisini yerinden eden, eleştiri yapma erkini katılımcılara ve karşılıklı öğrenme ilişkisine akta-

ran bir deneyim gerçekleştirdiklerine, bu deneyimin ise, aslında ortamdaki özgür hissetme ile beraber geliştiğine işaret etmektedir. Bu özgürleşme hissinin yapı-fail ilişkisine neler kattığına dair bir diğer sorgulama eksenini de, akademik üretimi örgütlenme pratiği ve emeğin yaratıcı niteliği bakımından yapılabılır:

Eksik olan ve mutlaka olması gerektiğini düşündüğümüz birkaç bölümün o kitapta olmadığını gördük. Başlığı ile uyumlu olmayan konular gördük. Ve son derece eleştirel biçimde, bir tür neredeyse *yapısöküm* diyebileceğimiz biçimde o kitapla hesaplaştık ki dediğim gibi, bu piyasada değerli gördüğüm ve şunu da *itiraf edeyim üniversitedeyken derste kullandığım kaynaklardan bir tanesiydi bu kitap*. Buranın o *özgürleştirici ortamı* son derece iyi geldi.

KODA ve HBO deneyimleri, akademik alanla farklı bir ilişkilimenin imkânlarını gündeme getirirken, gönüllülük ve dayanışma imkânlarının gündelik hayattaki karşılıklarına da işaret etmektedir. Dolayısıyla, burada bazı 'yönetmelik' ve 'angarya' faaliyetlerin yeniden kurgulanması sürecinde, habitusun sancısına karşı ne tür çatışma pratiklerinin gözetildiği de sorgulanmaktadır. Bunu irdelemek üzere, KODA'daki işbölümü ile üniversitedeki işbölümü arasındaki farkın ne olduğu sorusuna, örneğin görüşmeci-4 şu yanıtı vermiştir:

Buna verilecek en kesin cevap, hiyerarşi olur. Burada *hiyerarşi* yok. Buranın *bir müdürü, genel müdürü, yardımcısı söz konusu değil hatta buranın temizlik görevlisi de yok*. Her şeyi hep beraber unvanlara bakmadan yoldaşlık ile yapıyoruz, *çay* da beraber yapıyoruz, *tuvalet* temizliğini de hemen hemen bütün işleri hep beraber yapıyoruz burada.

Bu tutumun karşılığı, mekân kullanımında da kendini göstermektedir. Gerek KODA'nın sorumlulukları gerekse de katı-

lımcılar, birlikte iş yapmaya dair sorumluluğu mekânla ilişki kurarak icra etmektedir. Mutfak kısmında, herkesin kendi çayını aldıktan sonra bulaşığını yıkaması, seminer varken konuşmacıya dönük dizilen sandalyelerin atölye çalışması sırasında çember biçiminde beraberce yeniden düzenlenmesi gibi örnekleri gözlemledim. Mekânın kısıtlı olanakları dahilinde odaların birkaç kişi tarafından çalışma alanı olarak ortak paylaşılması, aynı anda birden fazla atölye olduğunda, sayıca çok kalabalık olmayan atölyelerin mutfaktaki masa etrafında gerçekleştirilmesi, akademisyenlere özel tuvalet olmaması ya da tuvaletlerin cinsiyete göre ayrılmaması -kimileri buna sıcak bakmasa da- gibi örnekler, başka bir akademinin mekânla kurduğu ilişkinin bütünselliğine de işaret etmektedir.

Yine, akademik alanda failin doxic düzene sağladığı uyumu su üstüne çıkartacak ve onunla çatışmasını sağlayacak mücadele pratiklerinden birisi de, 'otorite' olunan uzmanlık alanı dışında bir atölye açma olarak düşünülebilir. Uzmanlığın bir tahakküm aracı ve yabancılaşma sorunu olarak çalışmasını engellemek için yeni katılım alanları açmak, bir taktik kullanım gibi okunabilir. Örneğin, görüşmeci-3, akademik alandaki uzmanlığını dolaylı olarak kullanabileceği bir atölye pratiğini hayata geçirerek, doxic düzeni sorgulayan ve eleştirel pedagojik formu içselleştirebilecek bir deneyim gerçekleştirmiştir. Kendisine yönelttiğim 'hâlihazırda yürüttüğünüz atölyede bilgisayar oyunları konusunda bir yetkinliğinizin olmaması size ne hissettiriyor?' sorusuna verdiği yanıtta kullandığı 'çıplak hissetme' metaforu, 'kültürel sermayenin bedene sinmiş ağırlığının bir nebze hafifletilmesi' ya da 'otoritenin güçsüzleştirilmesi' girişimiyle uyumlu gözükmektedir. Görüşmeci-3'ün deneyimi, tam da 'pratik olmayan'ı yapmaktır ve bu tutum akademik alanda başka bir oyu-

nun ne kadar mümkün olabileceğini tartışmak üzere akılda tutulabilecek bir örnektir. Bu deneyimde özellikle katılımcı profilindeki yaş aralığının geniş olduğunu, 12-14 yaşlarında bir çocuğun da atölyenin takipçisi olduğunu ve çizimleriyle katkı sağladığını belirtmek gerekir:

*Bu deneyim kendimi kamuya açık ana caddede çıplak olmak gibi hissettiriyor. Çünkü bildiğiniz bir konuda, eğitimini aldığınız, eğitimi vermek için eğitildiğiniz ve eğitimini vermeye alıştığınız bir konuda yönlendirici olmak, atölye lideri olmak çok kolay. [...] Öncelikle gücümü başlangıçtan itibaren bu konudaki *bilgi eksikliğimi söylemek*ten alıyorum, ikincisi *öğrenmeye çalışıyorum*, kimselere fark ettirmeden İngilizce internet sitelerini takip etmeye çalışıyorum. Daha öncesinde, *yaş grubumla hiç uyuşmayan kişilerden bilgi almaya çalışıyorum*.*

Akademik alanda failin elde etmek için peşinde koşup durduğu illusio, yapı-fail ilişkisi başta olmak üzere tüm verili iktidar alanını yeniden ürettiği için, habitus ile en önemli mücadele de, doxa görülen ne varsa onlarla hesaplaşmayı mecburi kılmaktadır. Görüşmeci-3, akademik alanda kendi otoritesine hitap eden yatkınlıkların farkında olduğunu, görünür biçimde habitusa mündemiç ‘el güçlendiren’ ne varsa bunları tekrar gözden geçirdiğini ve akademik alana hakim ruhun değerleriyle çatıştığını belirtmektedir:

Kendi parçası olduğu işlerde bile üniversitedeyken yapmakta olduğum formatın dışına çıkmaya, üniversitedeyken ulaşmakta olduğum *hedef kitlenin dışına çıkmaya, üniversitedeyken akademik hiyerarşinin bana sunduğu avantajlar* elimden gittikten sonra dahi etkili olmaya, işimi iyi yapmak için özel bir çaba göstermeye başladım.

Ranciere'nin (2017: 19-25) eleştirel pedagojinin radikal bir formu gibi gözüken Jacotot örneğini anımsatan bir atölye düzenlediği için Görüşmeci-2'ye, "Atölyenizde doğrudan bir okuma listesi ya da zorunlu okuma yok; genel olarak haftalık konu başlıkları yayımlanmış sadece. Bu tercihin sebebi neydi?" sorusunu yönelttiğimde, alandaki doxa ve illusio ile çatışan bir tutumun özellikle uygulandığı görülmektedir:

Bilinçli olarak bu karar verildi. Söylendi, denildi ki, yöntem konulu bir atölyede, yani bir kişi size kaynak vermesin, siz kendiniz araştırın... [...] doğru bir pedagojik ortamda karşılıklı konuşmanın olması lazım. İnteraktif bir ilişkinin olması lazım. Zaten lecture denen, bir kişinin konuştuğu format, iyi bir öğretme biçimi değil. [...] İkincisi oradaki konu zaten tartışmaya çok açıktı. Hem de farklı disiplinlerden gelen insanların farklı bakış açıları var, aynı disiplinden gelen insanların bile farklı bakış açıları olabilir.

Görüşmeci-13'ün atölye deneyimi hakkındaki değerlendirmesinde, iki kültür gündemiyle başlayıp sosyal bilimleri açma, iki kültürü aşma uğraklarına varan bir tartışmanın pratikte de disiplinlerarası iletişim dili kurmak bakımından işlevsel olduğu anlaşılmaktadır. Verili olanı eleştiren çeşitli uygulamalara kalkışmak, her ne kadar birtakım sınırlarla kendi kendini engelleyen edimleri içerse de, bilimler alanının koordinasyonu için bir buluşma noktası olarak deneyimlenmektedir. Burada üniversitenin doxic düzeninde kurulamamış dilin toplumsal cinsiyet konuşurken atölye deneyimi kapsamında kurulabilmesi, birtakım mücadele pratiklerinin başarılı olma ihtimali olduğunu da göstermektedir.

Mühendislik, tıp, eğitim farklı farklı bakış açılarıyla gelen insanlar bir süre sonra buradaki mesele etrafında buluşabiliyorlar. Neyse o mesele, toplumsal cinsiyet konuşuluyorsa kendi

hayatlarından ve aynı zamanda öğretim alanlarından da örnek veriyorlar. Mühendislik ya da tıptan gelenler kendi alanından örnek veriyor ve böylece *dil ortaklaşıyor* mesele ortaklaşıyor, dolayısıyla etkileşim oluyor ve duvarlar kırılıyor.

Üniversite kurumu ve tüm eğitim sisteminin ürettiği sembolik iktidar ve şiddetin bir tezahürü de, üretilen bilginin muhatapları ile uzmanlar arasındaki iletişimin hiyerarşik bir kurguyla şekillenmesidir. Ancak eleştirel pedagoji tartışmalarını içselleştiren diyaloji sayesinde, yapı-fail arasında kurulu bu doxic düzene sıkışmadan öğrenmeyi mümkün kılan bir başka deneyim de Görüşmeci-1'in yanıtında görülebilir:

Hem atölyenin katılımcısı olan hem de aslında şu an üniversitede profesör olan bir hoca geldi ve orada cinsel sağlığa ilişkin bir atölye yaptık. Bizim o formumuzda, o interdisipliner hal biraz deneyimlenmiş oldu. Orada tıpcının gelip tıp bilgisini aktardığı kadar, katılımcılar da kendi bedenleriyle kurdukları ilişkiyi konuşabildiler. Kadınların deneyiminden baktığınızda, mesela jinekoloğa gitme deneyimi çoğu zaman travmatiktir. Burası o hasta-doktor hiyerarşisini kıran bir imkân sunuyor. Çünkü orada tıbbi bilgiye sahip olan birisi var ama bedeninde ne yaşadığını bilen, duyumsayan, cinsel sağlıkla ilgili bir şeyler deneyimleyen ya da merak eden insanlar da var. Ve orası bu bilgi ve deneyimin bir araya geldiği bir buluşma noktası oluyor.

Görüşmeci-1'e benzer biçimde, görüşmeci-9 da atölyenin konusunu ve nasıl yapılacağını sorun haline getirerek, atölye formatının bilgi üretiminde özneleştirme, erklendirme ve karşılıklılığı etkinleştirme açısından sunduğu imkânlara dikkat çekmektedir:

Ben ilk açtığım atölyede de, şu anda açmış olduğum atölyede de şunu hedefledim: Kocaeli'deki kentsel dönüşüm,

kent hakkı mücadelesi ve yapacağımız *ortak* bir çalışmanın ne olacağını *kent sakinleriyle beraber* gerçekleştirmeyi. Çünkü kişilerin de kendilerinin özne olarak çalışmanın içinde var oluyor olmaları, atölye sürecini daha anlamlı, daha *katılımcı* bir hale getireceği için daha eşitlikçi bir şey ortaya çıkacaktı. Öbür türlü hep zaten kendi alanlarımızda daha fazla donanuma sahip olduğumuz için diğer kişilerin hep *dinleyici* konumuna düştüğü bir şey oluyor. Hâlbuki *kışı merak ettiği bir konuyu kendi araştırma yöntemi ve yapma biçimiyle ortaya koyunca* o zaman onun da *sözü* oluyor.

HBO faaliyetindeki bazı yürütücüler, akademik alanda oynamaya çalıştıkları yeni oyunda, yapı-fail ilişkisinin biçimlerini sorgulamakta ve aslında ‘pratik olmayan pratikler’ hakkında bir çeşit deneysel tutum sergilemektedirler. Yaptığım görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla, üstünde uzlaşıya varılmış bir yöntem ya da model bulunmamaktadır; buna rağmen, çeşitli teşebbüslerde üniversitedeki üretim ilişkileri, konum ve yöntemleri sorgulayan pozisyonlar aranmaktadır. Bu deneysel tutum, görüşülen yürütücülerin tamamının benimsediği bir mücadele pratiği olmak yerine, kimi yürütücülerin tekil deneyimleriyle şekillenmektedir. Bu deneyime sahip olanlar, katılımcılarla kurmayı başardıkları karşılıklı ilişkinin, HBO’daki diğer atölyeler için de geçerli olduğunu ve atölye formatına çok hazır bir toplulukla bunun kolayca gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Ancak bu yaklaşım, kendi içinde motive edici bir söylem olsa da, bana, henüz sürmekte olan bir deneyimdeki kalabalık failerin şekillenmemiş bir yapıyla kurdukları ilişkileri hakkında verilmiş erken bir hüküm olduğunu düşündürdü. Rastlantısal biçimde sohbet ettiğim, kendisini KODA’yı eleştiren konumda gören bir atölye katılımcısının, KODA hakkında şikâyet ettiği şeyleri dinledikten sonra, bu konuda hiçbir geri bildirimde bulunma-

dığını öğrendim. HBO projesi hayata geçirilmeden önce, öngörülen çalışma hakkında düzenlenen ve çeşitli siyasi parti, dernek vb. kuruluşların temsilcilerinin de katıldığı çalıştayda, kimi katılımcıların ifadelerinden, bilimsel bilginin birlikte üretilmesine ilişkin talepler yükseltmekten ziyade politik angajmanla destek oldukları izlenimini edinmiştim. Belirttiğim üzere, görüşmecilerin söylemlerinde ya da algılarındaki önyargıların da, yürütücülerin ve katılımcıların deneyim paylaşımları sayesinde törpüleneceğini öngörüyorum. Ancak topluluk içinde bu paylaşımı yapabilecek iletişimin yeteri kadar kurulmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bilgiyle kurdukları ilişkiyi keşfetmeleri için HBO fırsat ve imkânlar sunmaktadır. Burada oynanan oyun hakkında katılımcıların bir şekilde ‘pratik olmayan’ ile kendileri arasında bir bağ oluşturmaları, yani etkin birer özne olmaları için alandaki oyunun kurgulanma ve oynanma şeklindeki değişimi daha fazla irdelemenin gerekliliği, gelecek için kıymetli gözükmektedir. Bu takibi mümkün kılacak zamana yayılmış soru şu olabilir: Oyundaki illusio’nun rekabet ilişkileri yerine dayanışma ilişkilerinden beslenmesi, alanın sermayesi ve habitusundan başlayıp akademik alanın iktidar alanıyla ilişkilenemesine varana dek mücadelenin kimyasını nasıl etkilemektedir?

Sonuç

HBO deneyimi için öncelikle şu söylenmelidir: akademik alanda kültürel sermayesi yüksek ve eleştirel tutumu olan ve alan içinde kamusal entelektüel tutum –barış imzacısı olarak– sergileyen marjinal bir topluluğun dayanışma tavrıyla oluşturulmuş KODA tarafından hayata geçirilmiştir. Üstelik bu tavrın altında, devlet aklı ve resmi tarih eleştirisiyle şekillenmiş bir sivil itaatsizlik yatmaktadır. Bu sebeple, düzenlenen atölye çalışmalarında ve

haftalık Çarşamba Seminerleri tartışmalarında bu politik angajmanın akademik tutumla ilişkisi açık biçimde gözlemlenmiş, görüşmecilerin yanıtlarında da ifade edilmiştir. Çünkü söz konusu faillerin akademik alanda sahip oldukları sosyal ve kültürel sermaye de politik bir duruştan beslenmektedir. HBO deneyimi, bir epistemik cemaatin ilişkilerinden çok, bazı görüşmecilerin de belirttiği gibi, dayanışma ilişkisinin öne çıktığı ve bunun daha çok politik angajmanla şekillendiği bir cemaat ilişkisine sahiptir. Böyle şekillenmesinin nesnel sınırları da, başından itibaren büyük ölçüde yine politik konjonktüre dayanmaktadır. Failler, politik angajmanın dayanışma ilişkisi içinde bilgi üretirken yeterli gelmediğini zaman zaman ifade etse de, bu sorunun epistemik cemaat olmakla ilgili kısmı ancak bilgi üretmeye teşebbüs edildiğinde daha da belirginleşebilir. Aslında yapıyla, alanla ve faillikleriyle mücadele eden failler bakımından bilmeye ve öğrenmeye dair yatkınlıklar ile çatışmak, mücadelenin politik derinliğini göstermektedir. Bu bakımdan ortak bir kavrayış geliştirme ihtiyacı, söz konusu habitus sancısıyla yakından ilişkilidir. HBO deneyimi kapsamındaki akademik alana dair ‘pratik olmayan pratikler’ ve mücadele örneklerinin topluluk bazında daha çok tartışılması, uzlaşa üretilmesi bu bağlamda önem arz etmektedir.

Oyunda *illusio*’nun rekabet ilişkileri yerine artık dayanışma ilişkilerinden beslenmesi sermayesinden habitusuna, doxasından akademik alanın iktidar alanıyla ilişkileneşine varana dek mücadelenin kimyasını politik bağlamda şekillendirmiştir. KODA, akademik alanda ortak politik değer ve tutumlar etrafındaki kolektivizmi sebebiyle zaten özgün bir konumdadır. Ancak akademik alanda başka bir oyun oynama iddiası salt politik dayanışma ile sağlanamamaktadır. Bu dayanışma ilişkisinin bilgi üretim sürecine taşınamaması, hem iki kültür hem de eleştirel pe-

dagoji konularında topluluğun ortak bir gündem etrafında değil. bireysel inisiyatiflerle sınırlı kalan deneyimlere ev sahipliği yapmasından anlaşılmaktadır. Bunun, inisiyatif kullanmaya dair bir serbestlik hali olarak da ele alınması mümkündür, fakat bulgulardan yola çıkarak, topluluk içinde bir kolektif tutum ve tartışma gündemine dönüşemediği söylenebilir.

2017 yılında yayımlanan *Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin İlk Uzun Yılı* isimli kitaptaki katkılar, farklı disiplinlerden gelen akademisyenlerin pedagojik ya da epistemolojik bir arayış etrafında değil, politik bir tutum ve değerler etrafında bir araya geldiğini gösteren, katkı sunanlar bakımından temsil gücü yüksek, önemli bir kolektif çalışmadır. Ancak KODA, ilkeleri doğrultusunda olmayı umduğu ya da ona yaklaşmayı amaçladığı 'başka bir akademi mümkün' idealiyle mesafesini, iki yıllık süreçte, politik tutum birliğinin ötesine götürmekte zorlanmıştır. Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda, buna neden olan şey, topluluğun sosyolojik yapısına içkin epistemolojik ve pedagojik yaklaşımların dinamik bir iç tartışma haline getirilip oradan beslenilememesinde aranabilir. Söz konusu tartışma gündemi bir ayrışma değil de, bir yeniden birleşme kaynağı olarak görülüp KODA çapında işlevsel hale getirilebilseydi, iki kültürü aşma ya da pedagojik uygulamalar bakımından muhtemelen politik angajmanın ötesinde bir KODA'dan söz edilebilirdi. Çünkü akademik alanda 'pratik olmayan' pratikler, ancak bilgi üretme sürecindeki ilişkilerin 'eski' oyunun kurallarını bir kenara atıp yeni formlar aramak üzere hafiflemesiyle yapı ve fail üzerinde dönüştürücü etki yaratabilir (Evren, 2013: 255-256; Fremeaux ve Jordan, 2019; Weinstein, 2019; Shantz, 2019).

Bazı yürütücülerin, üniversite dışında akademik alanda üretim yapmayı ve bunun 'nasıl' yapılacağını sorun haline getire-

rek, yapıyla kurdukları ilişki bakımından hâlâ faili olmayı sürdürdükleri akademik alanda Egemen tutumlar(ıy)la da çatışmaya devam ettikleri söylenebilir. Her yürütücü, her KODA mensubu, bu meseleyi aynı hassasiyetle dert edinmemiştir ya da KODA-HBO deneyiminde bu meseleye ilişkin üzerinde ortaklaşmış bir söylem, uygulama üretilmemiştir. Bu, daha çok ilke edinildiği söylenen ortak bir 'değer' gibi sunulsa da, sadece bazı yürütücüler bunun nasıl uygulanacağına dair deneysel çabalarda bulunmaktadır. HBO'da pedagojik bakımdan çok farklı yaklaşımlar denense de, söz konusu deneyimler hakkında yürütücüler arasında bir etkileşim, aktarım, iletişim kanalları bulunmamaktadır. Belli gündemler dahilinde, analiz kısmındaki *yüzleşme* ve *mücadele* başlıkları altında ifade edilen *habitus sancısı*ni yaşayanlar olsa da, KODA bu sancıyı kolektif biçimde hissetmemektedir.

'Eski' oyun kurallarını tanımamak ve yeni arayışlara kalkışmak, bilgi üretim sürecine gömülmüş verili rol, konum ve ilişkilerdeki hiyerarşiyle mücadele etmeyi gerektirmektedir. HBO deneyimi ile KODA bünyesinde hissedilen *habitus sancısı*nın farkındalığı, belli yatkınlıkları değiştirme eğilimine, yüzleşme deneyimlerine ve mücadele çabasına işaret etmektedir. Bunlar, görüşmeciler tarafından dikkate değer ancak şimdilik mütevazî çabalarla sürdürülebilen deneyimler olarak değerlendirilmektedir. Eleştirel pedagoji ve iki kültür tartışmalarıyla ilgili olarak yeterince vakit ayıramadıkları, ortak çalışmalar yapma konusunda yetersiz kaldıkları ve epistemik cemaat olma yolunda pek çok başka eksikleri olduğu eleştirisini yapabildikleri görülmektedir. Bunun önünde iletişim sorunun bir engel oluşturduğunu ancak bunun epistemik kültürden ziyade daha çok topluluk içindeki kişisel tutumlardan kaynaklandığını ifade eden görüşmeciler de bulun-

maktadır. Aslında bu tespitin aksine, KODA epistemik kültür bakımından homojen bir topluluk değildir. Her şeyden önce, zaten böyle bir gündem KODA'nın tamamına mal edilememiştir. Bu metin tam da bunun üstünde durarak, KODA'nın epistemolojik ve pedagojik ideallerini gerçekleştirme yolunda karşılaştığı sorunları, topluluğun sosyolojik yapısıyla ilişkilendirerek tartışmaya çabalamıştır. Özetle burada, 'bireysel' sorun kavrayışları ve çözüm arayışlarında eksik kalan 'kolektif ruh' hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla, HBO deneyimindeki bilgi üretim ve aktarım sürecine ilişkin olarak 'pratik olmayan pratikler' üretme kapasitesi, KODA tarafından yeterince kullanılamamıştır.

KODA için HBO deneyiminin üçüncü döneminde edinilen bulgulardan hareketle, dayanışma akademisi bünyesinde bir habitus sancısı yaşandığı ve bunun alana karşı mücadelede sembolik ama kökü yapı-fail ilişkisinde kalan bir iktidar ilişkisinden beslendiği yorumu yapılabilir. KODA'yı akademik bakımdan da özgün kılacak şeyin, bu sancı olduğu ve bu sancının bilgi üretim ve aktarım süreçlerinde kendini daha fazla hissettireceği gerçeği baştan kabul edilmelidir. Başarı ancak, Gustave Landauer'in de belirttiği üzere, sosyal formları üretmek için bir "süreç" olarak okunduğu takdirde görünür hale gelebilir ve bunun politik bir yöntem olduğu benimsenebilir (Cohn, 2010: 424-425). Böyle deneyimler, sonuçlarıyla değil süreçleriyle değerlendirilmeli ve 'pratik olmayan' her bir adım, kolektif gündem haline getirilerek sonraki kalkışmalara emsal teşkil etmelidir. Mücadeleyi daim kılacak motivasyon da tam olarak sürecin sancılarından doğacak, akademik alandaki potansiyel iktidar ilişkilerini gözetken, onlarla yüzleşen ve bedene işlemiş yatkınlıklara karşı tetikte bekleyen ve bazı HBO yürütücülerinin de yaptığı 'pratik olmayan'ı pratik eden yaratıcı tutumda bulunabilir.

Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*, trans. Richard Nice, Cambridge University Press, Cambridge.

Bourdieu, P. (1988) *Homo Academicus*, trans. Peter Collier, Stanford University Press, Stanford and California.

Bourdieu, P. (1998) *The State Nobility*, trans. Lauretta C. Clough, Polity Press, Oxford.

Bourdieu, P. ve Passeron, J.C. (2012) *Yeniden Üretim*, çev. A. Sümer, L. Ünsaldı, Ö. Akkaya, Heretik Yayınları, Ankara.

Bourdieu, P. ve Chartier, R. (2014) *Sosyolog ve Tarihçi*, çev. Zuhâl Karaca, Açılım Kitap, İstanbul.

Bourdieu, P. (2015) *Pratik Nedenler*, çev. H. U. Tanrıöver, Hil Yayın, İstanbul.

Bourdieu, P. (2015) *Bilimin Toplumsal Kullanımları*, çev. Levent Ünsaldı, Heretik Yayınları, Ankara.

Bourdieu, P. (2016) *Akademik Aklın Eleştirisi*, çev. Burcu Yalım, Metis Yayınları, İstanbul.

Budak, S. (2000) *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Calhoun, C. (2016) "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları", çev. Güney Çeğin, G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 77-129.

Cohn, J. (2010) "Sex and the Anarchist Unconscious: A Brief History", *Sexualities*, 13(4): 413-431.

Evren, S. (2013) *Anarşizmler*, çev. B. Yıldırım - E. Deniz, İletişim Yayınları, İstanbul.

Fremaux, F. ve Jordan, J. (2019) "Eylemde Anarşist Pedagoji: Paideia Escuela Libre", çev. Deniz Kurt, Robert H. Haworth (der.) *Anarşist Pedagojiler: Eğitim Üzerine Kolektif Eylemler, Teoriler ve Eleştirel Yaklaşımlar* içinde, Sub Yayınları, İstanbul, 129-150.

Göker, E. (2016) "Ekonomik İndirgemeci mi Dediniz?", G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 277-302.

Gulbenkian Komisyonu, (2012) *Sosyal Bilimleri Açın*, çev. Şirin Tekeli, Metis Yayınları, İstanbul.

Kaya, A. (2016) "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı", G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 397-419.

Koda, (2017) *Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin İlk Uzun Yılı*, Dipnot Yayınları, Ankara.

Lee, R.E. ve Wallerstein, I. (2007) "Giriş: İki Kültür", çev. Aysun Babacan, R.R. Lee ve I. Wallerstein (der.) *İki Kültürü Aşmak* içinde, Metis Yayınları, İstanbul, 9-14.

Ranciere, J. (2017) *Cahil Hoca*, çev. Savaş Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul.

Shantz, J. (2019) "Öğrenim Alanları: Özgür Anarşist Okul", çev. Deniz Kurt, Robert H. Haworth (der.) *Anarşist Pedagojiler: Eğitim Üzerine Kolektif Eylemler, Teoriler ve Eleştirel Yaklaşımlar* içinde, Sub Yayınlar, İstanbul, 151-176.

Snow, C.P. (2005) *İki Kültür*, çev. Tuncay Birkan, TÜBİTAK, Ankara.

Swartz, D. (2015) *Kültür ve İktidar*, çev. Elçin Gen, İletişim Yayınları, İstanbul.

Türk, B. (2016) "Sihirden Nefret Eden Bir İlüzyonist: Bourdieu, Gelenek ve İdeoloji", G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 605-626.

Wacquant, L. (2011) "Habitus", Jens Beckert ve Milan Zafirovski (der.) *International Encyclopedia of Economic Sociology* içinde, 317-321, Routledge, London.

Wacquant, L. (2016) "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi", çev. Ümit Tatlıcan, G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim Yay., İstanbul, 53-76.

Weinstein, M. (2019) "Sokak Tıbbı, Anarşizm ve Ciencia Popular", çev. Deniz Kurt, Robert H. Haworth (der.) *Anarşist Pedagojiler: Eğitim Üzerine Kolektif Eylemler, Teoriler ve Eleştirel Yaklaşımlar* içinde, Sub Yayınları, İstanbul, 107-127.

Görüşmeciler

Aslı Kayhan, Bora Erdağı, Cengiz Erçin, Derya Keskin, Emrah Günok, Fuat Özdiñ, Güven Bakırezer, Kuvvet Lordoğlu, Metin Aksöz, M. Ezel Ünal, Ömer Furkan Özdemir, T. Gül Köksal, Yücel Demirer.

HBO'DA BİRLİKTE ÖĞRENME DENEYİMİ

DERYA KESKİN

Giriş

Bu yazı, Kocaeli Dayanışma Akademisinin (KODA) iki yıllık Hayat Bilgisi Okulu (HBO) projesi kapsamında deneyimlediğim atölyelere ilişkin bir değerlendirmedir. Başlıkları ve içerikleri itibariyle bu atölyeleri öncelikle kişisel olarak önem verdiğim alanlardan seçmiş olmakla birlikte, bu konuların aynı zamanda her türlü öğrenme sürecinde var olması gerektiğini düşünmem de yönlendirici olmuştur. HBO sürecinde “Eğitim Tartışmaları,” (2018 Bahar), “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği,” (2018 Bahar) “Yazı Destek Atölyesi,” (2019 Bahar) ve bir başka KODA üyesi ile birlikte yürüttüğümüz birinci “Feminist Atölye” (2018 Güz) olmak üzere dört atölyede katılımcılarla birlikte öğrenmeyi deneyimlemiş oldum. Bu başlıkların hem KODA’nın oluşum sürecinde hem de sonrasındaki HBO başvurusu ve uygulaması aşamalarında öncelikli önem atfettiğimiz konulardan yola çıkılarak oluşturulduğunu da belirtmeliyim.

Kocaeli Dayanışma Akademisi üyeleri olarak üniversite dışına çıkarıldığımız bu süreçte yaptığımız tartışmalarda, üniversite ortamındaki birtakım dayatmalardan kurtulmanın da rahatlığıyla, bilgi üretme ve öğrenme süreçlerinde farklı yöntem ve tutumları hayata geçirme isteği ve sorumluluğu hep gündemimizde oldu. Zamanla bu isteğimizi ne kadar hayata geçirebildiğimiz de temel tartışma konularımızdan biri olarak gündemimize girdi. KODA ve benzeri kolektiflerin bitmiş değil devam eden süreçler olduğunu akılda tutarak, en genel anlamda, HBO kapsamındaki atölyelerin hem yürütücüleri hem de katılımcıları için şu ya da bu biçimde öğretici deneyimler olduğunu düşünüyorum. Kanımca bu deneyimler, akademi ve üniversiteye ilişkin bundan sonraki arayışlardaki kolektif deneyimlere katkı sağladığı ölçüde anlam kazanacaktır.

Bu yazı ile ilgili akılda tutulması gereken bir not, bunun akademik bir yazı değil, rapor özelliği de taşıyan kişisel bir deneyim aktarımı olması ve kuramsal tartışmayı içermemesidir. Gerekli olduğuna inandığım kuramsal tartışmayı ise araya biraz zaman ve mesafe girdikten sonra başka bir yazıda yapabilmeyi umuyorum. Aslında metin bu özellikleri ile benim için de bir ilki temsil etmekte. Dolayısıyla bu şekilde okunmalı ve değerlendirilmelidir. Aşağıda, parçası olduğum her atölye ile ilgili gözlem ve düşüncelerimi ayrı bir başlık altında ele aldıktan sonra sonuç bölümünde de genel bir değerlendirme yapmaktayım.

Eğitim Tartışmaları Atölyesi

Tanıtım metninde, Eğitim Tartışmaları Atölyesi'ni sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında eğitimle ilgili çalışan ve çoğu kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) ihraç edildikten sonra farklı illerdeki Dayanışma Akademilerinde çalışmalarını sürdüren aka-

demisyenlerin birlikte yürüteceği bir tartışma grubu olarak ifade etmiştim. Atölyenin, neoliberal, emek karşıtı, anti-demokratik, inanca dayalı ve homofobik politikalara teslim olmuş eğitim sistemini eleştirel bir yaklaşımla sorgulayıp başka türlü bir eğitimin mümkün olduğunu göstermeye odaklanacağını da vurgulamıştım. HBO'nun uygulamaya koyulduğu 2018 Bahar döneminde her Perşembe 18:00-20:00 arası gerçekleşen atölyeye üç ayrı şehirden ve üniversiteden katılan toplam altı akademisyenin hepsi de benim gibi üniversitelerden ihraç edilmiş ve aynı zamanda dayanışma akademilerinde aktif olan barış imzacısı akademisyenlerdi. Grup, Ankara Üniversitesi'nden ihraç ve Ankara Dayanışma Akademisi üyeleri L. Işıl Ünal, Nejla Kurul, Nuray Türkmen ve Seçkin Özsoy, Eskişehir Anadolu Üniversitesinden ihraç ve Eskişehir Okulu üyesi Pelin Yalçınoglu ve İstanbul Marmara Üniversitesinden ihraç ve İstanbul Dayanışma Akademisi üyesi Funda Karapehlivan'dan oluştu. Yedi akademisyenle birlikte yürütülen bu atölyenin hem ihraç edilen barış imzacısı akademisyenlerin hem de dayanışma akademilerinin dayanışmasını temsil ettiğini vurgulamak önemlidir.

Dayanışma Akademilerinde aktif akademisyenler olarak çoğumuzun, daha da spesifik olarak eğitimi akademik çalışma konusu yapmış olan akademisyenler olarak hepimizin önemseddiği şeylerin başında bilimsel bilgi üretimi ve yüksek öğretim süreçlerindeki öğrenme biçimlerinden araştırma metodolojisine, kullandığımız dilden mekanın kurgulanmasına, kişiler arası ilişkilendirme biçimimizden tartışma yaklaşımlarımıza kadar her şeyi sorunsallaştırmak ve koşullar, kaynaklar ve birikimlerimizin elverdiği ölçüde bunları dönüştürmeye çalışmak geliyordu. Aramızda, üniversitedeki Eğitim Bilimleri bölümlerinden ihraç edilenler yanında sosyoloji, iktisat gibi başka formasyonlara sahip

olarak çeşitli bölümlerde eğitim çalışmaları yapanlar da vardı. İkinci gruptan biri olarak bu atölyeyi açmaya beni yönelten birkaç temel nedenden birincisi yukarıda ifade ettiğim değiştirme/dönüştürme ihtiyacı ve isteği, ikincisi eğitime farklı yerlerden bakanlarımızın bir araya gelerek bilgilerini ve deneyimlerini paylaşmasıyla oluşacak ortaklık ve olanakların çekiciliği ve üçüncüsü de tüm bunları eğitimle şu ya da bu biçimde ilgili diğer taraf/katılımcılarla birlikte yaparak onların bilgi ve deneyimiyle olanakları zenginleştirme umudu idi.

Atölyenin konuklar dışındaki düzenli katılımcıları öğretmen, öğrenci ve velilerden oluşmuştu. Sayı ile ifade etmek gerekirse, atölyeye düzenli devam edenlerin dördü erkek, üçü kadın; beşi öğretmen, biri öğrenci ve biri de eğitim konusunda kafa yoran ve veli inisiyatiflerinde aktif olan bir veli olmak üzere yedi kişi idi. Atölye oturumlarına arada uğrayan birkaç düzensiz katılımcı da oldu. Yaşları 25 ile 60 arasında olan düzenli katılımcıların yaş ortalaması ise 41 olarak ortaya çıktı. Her ne kadar atölyeyi öğretmenlerin katılımını sağlayacak şekilde sendikamıza (Eğitim-Sen) danışarak en uygun gün ve saatte açmış olsak da öğretmen katılımının beklenenden az olmasının benim açımdan hayal kırıklığı yarattığını söylemeliyim. Bunun çeşitli sebepleri olabilir ve ayrıca değerlendirilmesi gerekebilir, ancak böyle bir değerlendirme bu yazının niyetini ve kapsamını aşacaktır.

Eğitim Tartışmaları atölyesi yukarıda da ifade edildiği gibi bir ders gibi değil bir tartışma grubu olarak kurgulanmıştı ve büyük ölçüde öyle gerçekleştiğini söylemek mümkün. Atölyede ele alınan konular her akademisyenin kendi çalışma alanından belirlenmiş olsa da aynı zamanda hepimizin kafa yorduğu meselelerle ilgiliydi. Bu bağlamda, Pelin Yalçınoglu *Feminist Pedagoji*, Nuray Türkmen *Radikal Yetişkin Eğitimi ve Sınıf*, Funda Karapehlivan

Eğitim Sosyolojisinde Temel Tartışmalar, Nejla Kurul *Liberal ve Marksist Düşünce Geleneğinde İnsan Kavrayışı ve Okul Üzerine Çıkarımlar*, Derya Keskin *Eğitim ve İstihdam* başlıkları altında birer hafta, Işıl Ünal ve Seçkin Özsoy ise *Okul ve Özgürleşim* konusunda birlikte üç hafta boyunca tartışmaları yürüttüler.

Yukarıda ifade ettiğim, beni bu atölyeyi açmaya yönelten temel nedenlerle bağlantılı tümüyle tatmin edici sonuçlara ulaştığımızı iddia edemesem de her üçü ile ilgili de deneyim biriktirildiğini söyleyebilirim. Birincisi olan değiştirme/dönüştürme ihtiyacının ancak uzun zamana yayılarak karşılanabileceği açıktır. Bununla birlikte, eğitimin farklı kesimlerinden kişilerin bir araya gelerek özgürce tartışma yürütmesi, bunu hiyerarşik bir yapıdan bağımsız olarak yapabilmesi, karşılıklı deneyimlerden öğrenme gibi pratiklerin belli ölçülerde deneyimlendiğini düşünüyorum. Benim açımdan bu atölyeyi en değerli kılan şey ise, başka şehirlerden gönüllü olarak kalkıp gelen meslektaşlarımla kolektif bir çalışma ve öğrenme deneyiminin içinde yer almaktı. Katılımcıların da bu değeri fark edip takdir ettiğini görmenin ayrıca sevindirici olduğunu eklemeliyim. Bir katılımcının aşağıdaki sözlerinin bu durumu özetlediğini düşünüyorum:

Eğitim Tartışmaları atölyesi benim için yeni bir modeldi. Bir birlikte öğrenme modeli. Her hafta farklı misafirler ile farklı konuları konuştuğumuz, eğitim kuramlarını, farklı yaklaşımları, eğitimin sosyolojisini, alternatifini konuştuğumuz oturumlar. Okul, okulsuzluk, fırsat eşitliği, liyakat, sınıfsal çatışma, gizli müfredat, uzmanlaşma, disiplin, sosyo-linguistik, kültürel sermaye, delikanlılar çetesi... Birbirimizden neler öğrendik neler... Koda atölyelerinin en keyifli yönlerinden biri diğer dayanışma akademilerinden gelen konuklarla tanışmak, konuşmak. Birbirimizi önceden tanıyormuş gibi bir tür duygudaşlık...

Okuma ve yazmaya yönelik beceri ve alışkanlık edinmenin eğitimin gündeminden gittikçe daha fazla dışlanmış olmasının yarattığı eksiklikler, yüksek öğretimde özellikle de sosyal bilimler alanında çalışanlarımız için önemli bir sorun olmuştur. İnternet çağıyla birlikte genel olarak insanların okumaktan ve yazmaktan iyice uzaklaştığı koşullarda, üniversiteye gelen öğrencilerin büyük çoğunluğundaki okuma ve yazma sorunları daha ilk anlardan itibaren dikkati çekmekte ve pek çoğumuzun gündemine yerleşmektedir. Hiçbir zaman kitap okuma alışkanlığı oluşmamış bireyler olarak üniversitede karşımıza çıkan öğrencilerin ders metinlerini okuması, okusa da yeterince anlaması, kendilerini ifade etmesi ve düşüncelerini yazıya geçirmesi adeta imkansız istemek gibidir. Öte yandan bunu öğrencilerin kişisel eksikliğine bağlamak da kolaycılık olacaktır. Sınavlara ve dolayısıyla bu sınavlarda yüksek puan almak için test çözmeye dayanan rekabetçi eğitim sistemi, oku(ya)mayan ve yaz(a)mayan genç kitleleri yüksek öğretime taşımakta, bundan sonra da bir değişiklik için çok geç olmakta. Bu sorun Hem KODA hem de HBO süreçlerinde aramızda tartıştığımız konulardan biri olsa da yeterince ele aldığımızı söylemek ne yazık ki mümkün görünmüyor. Yazı Destek Atölyesi bu düşüncelere dayanarak ve söz konusu boşluğu doldurma ihtiyacı ile açılmış bir atölyedir.

Atölyeye kayıt yaptıranların hepsi, benim yürütücüsü olduğum diğer atölyelerden farklı olarak tümüyle öğrencilerden oluşmuştu. Atölyenin, biri yüksek lisans öğrencisi diğerleri lisans öğrencileri olmak üzere dört düzenli ve benzer özellikler taşıyan birkaç da düzensiz katılımcısı oldu. Bazı gerekçelerle son anda açılmış olmasının, atölyeye katılım düzeyinin düşük olmasında etkisi olduğu düşünülebilir. Öte yandan bu durum konuya yete-

rince önem atfedilmemesi ile de ilgili olabilir. İkincisini bana dü-
şündürten sebeplerden biri, atölyeye katılanların özellikleridir.
Atölyeye kayıt yaptıran her bir katılımcının gündeminde bir araş-
tırma-yazma faaliyeti vardı, ne istediklerini biliyorlardı ve atölye-
den somut olarak faydalanmak için gelmişlerdi. Katılımcılar ihti-
yaçlarının halen öğrencisi oldukları üniversitede yeterince karşı-
lanmadığını çeşitli biçimlerde dile getirilmişlerdi. Örneğin bir ka-
tılımcı atölye ile ilgili değerlendirmesinde bunu şu şekilde ifade
etmişti:

Yazı-Destek Atölyesi'nde 5-6 kişilik bir grup ile yarım dö-
nem boyunca yazı oluşturma, seçki oluşturma, yöntem ve
araştırma izleği üzerine tartışmalar yürüttük. Gruptaki her-
kes yakın zamanda akademik dile denk düşen bir yazı oluş-
turması gerektiği için oradaydı. Bireysel projeler, entelektüel
yönelim ve lisans/lisansüstü çalışmaları için denk gelmiş bir
grup olarak öncelikle kendi ihtiyaçlarımızı ve sorunlarımızı
listeleyerek başladık. Öncelikle hepimiz standart akademik
çevrenin, üniversite sürecinde öğrencilere yazım ile ilgili ye-
terli araştırma dağarcığı oluşturamadığını düşünüyorduk.

Aynı katılımcı, HBO Yazı Destek atölyesini önceki tecrübe-
leriyle karşılaştırdığında, sürecin ihtiyaçlara yönelik düzenlenme-
sinin olumlu olduğunu, ortak ihtiyaçların belirlenmesiyle atölye-
deki diğer kişileri tanıma olanağının sağlandığını bunun da üni-
versitede karşılığı olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların ihtiyaçları açısından bakıldığında sayının az
olmasının bir fırsat yarattığı söylenebilir. Bana ilginç gelen or-
tak özellikleri ise, daha önce karşılaştığım öğrenci profili bağla-
mında ortalamanın oldukça üstünde okuma-yazma ve entelek-
tüel kapasiteye sahip olmalarıydı. Bunun atölyeye katılım ve bu
atölyenin işlevi bağlamında ne anlama geldiği farklı açılardan

ele alınabilir. Bu bağlamda, kendi tecrübelerimden yola çıkarak en çarpıcı gördüğüm mesele, okuma ve yazma konusundaki yetersizlikle kendini bu alanda geliştirme ihtiyacı ve isteğinin ters orantılı olması. Bunun özelde yüksek öğretim ve genelde tüm akademik ve entelektüel süreçler için kilit öneme sahip bir noktaya işaret ettiği açıktır. Bu durumun HBO atölyeleri kapsamındaki yansımalarını da genelde okumalara dayanan atölyelerde görmek mümkün olmuştur.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği Atölyesi

HBO projesinin hem başvuru hem uygulama aşamalarında, toplumsal cinsiyet, kadın hareketi, feminizm ve bağlantılı konularda her dönem en az bir atölye açılmasını sağlamak şeklinde bir yaklaşımımız olmuştur. Kişisel düzeyde de bunun gerçekleşmesini önemseyenlerden biri olarak ve dolayısıyla bu konuda sorumluluk hissederek HBO'nun ilk döneminde Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği atölyesinin açılmasına önayak oldum.

Atölyenin yürütücüsü olarak kafamda taslak bir izlenim olsa da girişteki temel konulardan sonra tartışacağımız diğer konuların katılımcıların talep ve ihtiyaçlarına göre belirlenmesi için her hafta bunun üzerine bir değerlendirme yapmayı uygun oldum. Atölyenin açılış dersi sayılabilecek ilk buluşması kentte ilgi duyan herkesin de katılımına olanak sağlayacak şekilde KODA Çarşamba semineri olarak gerçekleşti. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden ihraç edilen barış imzacısı meslektaşımız Melda Yaman, "Ataerkil Kapitalist Toplumda Kadın Emeği" başlıklı semineriyle atölyemize bir giriş yapmış oldu.

Bunu takip eden birkaç genel okumadan sonra ne okuyacağımıza ilişkin kendi önerilerimin yanında katılımcılardan da

hem konu hem de okuma önerisi gelmesini teşvik etmeye çalıştım. Bu çeşitli nedenlerle her zaman işlemese de genel olarak işe yaradığını söyleyebilirim. Bu yaklaşımın tümüyle işlevsel olmasının önündeki temel engel, tüm atölyelerde hayata geçirmeye çalıştığım başka birtakım uygulamalarda olduğu gibi, tüm katılımcıların atölyeye aktif katılımının sağlanamamış olmasıdır diye düşünüyorum. Atölye katılımcılarının bazıları aktif çalışanlar oldukları için, bazıları öğrencilik ve bazıları da hem öğrencilik hem de çalışma ve diğer sorumluluklarından dolayı devamsızlık yaptıklarından herkesin aynı sayfada olması çoğu zaman mümkün olamadı. Bununla birlikte, katılımcıların atölye buluşmalarında gösterdikleri heyecan, istek ve samimiyetin benim için keyifli ve aynı zamanda öğretici olduğunu belirtmeliyim. Esasen benim için bu atölyedeki en değerli deneyim, birbirinden oldukça farklı geçmiş ve deneyimlerden gelen insanların son derece samimi paylaşımları oldu. Bunun tüm atölye katılımcıları nezdinde de karşılık bulduğunu çeşitli biçimlerde gözlemlediğimi söyleyebilirim. Erkek bir katılımcının ifade ettiği gibi “her kesimden kişilerin olması daha çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına olanak sağlayacaktı.”

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emegi atölyesine beşi kadın üçü erkek olmak üzere toplam sekiz kişi düzenli katılım sağladı. Arada bir merak edip katılan, arkadaşından duyup gelen, ya da düzenli bir katılımcının yanında getirdiği düzensiz katılımcılar da oldu. Bu düzensiz katılımcıların bir kısmı işleri nedeniyle düzenli gelemeyecekleri için kayıt yaptırmadıklarını ifade ettiler. Aslında bu genel olarak tüm atölyelerdeki düzensiz katılımcıların gerekçeleri arasında sayılabilir. Yaşları 20 ile 53 arasında değişen düzenli katılımcıların yaş ortalaması 32 iken, biri yüksek lisans olmak üzere beşi öğrenci, biri öğretmen, biri büro çalışanı ve biri

de emekliden oluşuyordu. Kadınların üçü bir yerel kadın derneğinin üyesi, dolayısıyla toplumsal cinsiyet konusunda bilgi ve farkındalıkları yüksek iken, erkeklerin tamamı öğrenci ve bu konuda kendi ifadeleriyle pek fazla bilgileri yoktu. Atölye bu iki uçtaki katılımcılar için oldukça ilginç bir karşılaşma yeri oldu. İlk anlardaki ne yapacağını bilememe hali sadece bir-iki buluşma sonrasında yerini samimi paylaşımlara bıraktı. Burada her iki uçtaki katılımcıların birbirini anlama ve birbirinden öğrenme gayreti benim açımdan muazzam bir tanıklıktı. Bir kadın katılımcının ifadesiyle “Atölyeye katılan erkek arkadaşlar ile ‘erkeklik ve ataerki’ üzerine tartışmalar yaparak erkeklerin gözünden meseleyi irdelemek farklı bir bakış açısı sundu.”

Sadece bir anlatıcının ve dinleyicilerin olduğu geleneksel öğretme-öğrenme ilişkisi yerine katılımcıların birbirleriyle tartışması, deneyim paylaşması, okuma önerilerinde bulunmasının yarattığı etkileşim atölye açısından son derece zenginleştirici oldu. Genel olarak bu deneyim, bu tür karşılaşmaların zorlayıcı değil doğal bir biçimde gelişen dönüştürücü etkilerinin olduğunu ve bu nedenle başka platformlarda da hayata geçirilmesi gerektiğini düşünmeme neden oldu.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emegi Atölyesi kapsamında atölyenin amaçlarına ulaşması için yapmayı planlayıp ilerleme kaydedemediğimiz önemli bir konu birlikte üretim konusu olmuştur. Birlikte bir araştırma projesi için ilk hazırlıkları yapmakla birlikte, atölyenin sonlarına doğru çeşitli nedenlerle yaşanan devamsızlıklar ilerlememizi yavaşlattı ve bu ortak çalışma aynı atölyenin devamı olarak açılması düşünülen ikinci atölyeye bırakıldı. Ancak ne yazık ki sonraki dönemlerde atölyenin ikincisini açmak mümkün olmadığından araştırma projesi de hayata geçirilemedi.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği Atölyesi değerdendirme formlarından çıkan sonuçlara gelince, benim açımdan en dikkat çekici yorumlardan biri, aslında hem üniversite öğrencilerinin hem de genel olarak tüm toplumun bir yansıması olarak, atölye katılımcılarının atölye için önerilen, aslında pek de fazla olmayan (haftada bir ya da iki makale gibi) okumaları fazla bulmala-nydı. Değerlendirme formlarında verilen bilgilere göre, tüm me- tinleri okuyan sadece bir kişi vardı. İlginç olan ise, tüm katılımcı- lar atölyenin çalışma yükü sorusuna “uygun” yanıtını vermişlerdi. Buna göre, katılımcıların büyük ölçüde dinlemek ve konuşmak için atölyeye katıldıkları söylenebilir. Nitekim metinleri okuyanla- rın sayısı az olsa da atölye buluşmalarımızda heyecanlı ve keyifli tartışmalar yapılmış olması bunun kanıtı sayılabilir. Öte yandan, katılımcıların öğrenci ve çalışan olması, bazılarının başka alanlar- da da aktif olması (siyaset, sivil toplum gibi), çok özel bir istek ve çabanın olmadığı koşullarda, okumalarının önünde engelleyici bir faktör olarak düşünölmelidir.

Feminist Atölye: Birlikte Güçleniyoruz!

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği atölyesinden bahseder- ken ifade ettiğim nedenle, yani her dönem toplumsal cinsiyet, feminizm, kadın hareketi vb. konularda en az bir atölye açma is- teğine paralel olarak açılan bir atölyeydi Feminist Atölye. Bu atölye ile ilgili ilk söyleyebileceğim şey ise adına yakışır bir şekilde hayata geçmiş olmasıdır. Atölyenin yürütücöleri olarak KODA üyesi iki kişi görünmekle birlikte aslında program akademisyen olan ve olmayan kişilerin katkılarıyla oluştu.

Feminist Atölye’nin diğer yürütücüsü, KODA üyesi meslektä- şım Ezel Ünal ile birlikte hazırladığımız tanıtım metninde, atöl-

yenin her kesimden kadınlara yönelik, bedenlerimize, kimliğimize, emeğimize ve yaşamlarımıza sahip çıkmak, farklı deneyimlerimizi paylaşmak, paylaştıkça birlikte güçlenmek ve dayanışmak üzere, farklı tartışma ve pratikleri içeren bir atölye olarak tasarlandığını belirtmiştik. Atölyenin içeriğinin tümüyle baştan belirlenmesi yerine, katılımcıların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda kısmen zaman içinde oluşmasını öngördüğümüzü de vurgulamıştık. Nitekim program ilk buluşmadan itibaren karşılıklı fikir paylaşımları sonucunda oluşturuldu.

Yukarıdaki başlangıç niyetlerine paralel olarak Feminist Atölye çeşitli alanlardan akademisyen ve diğer uzmanların katkı ve katılımları ile oldukça geniş bir yelpazede gerçekleşti. Üniversiteden meslektaşlarımız, doktor Nilgün Sayman *Cinsel Sağlık*, kimya mühendisi Fatma Nohut *Eko-Kozmetik* konularında ufkumuzu açarken, sahadaki deneyimleriyle aramıza katılan Çiğdem Çıdamlı *Feminist Öz savunma* ve Dilara ve Dilek de *Wendo*¹ atölyeleri ile öz gücümüzü keşfetmede bize yol gösterdiler. Kişisel olarak katkım ise birlikte yoga yaptığımız bölümü yönlendirmek oldu. Böylece tümüyle kolektif bir çalışma ortaya çıktı. Aslında iki saatlik programlanan atölyenin ilk bir saati sunum, tartışma vb. paylaşımlara, son 45 dakikası ise hep birlikte yapılacak yoga vb. aktivitelere ayrılmıştı. Ancak uygulamada sunum ve tartışmaların uzun sürmesi nedeniyle çoğu zaman yogaya vakit kalmadı.

¹“İngilizce *women* kelimesinin kısaltması olan wen ve Japoncada yol anlamına gelen do kelimelerinin birleşiminden oluşan Wendo’yu kadınların yolu olarak çevirmek mümkün... Feministlerin şiddetle mücadele için geliştirdikleri Wendo’nun öncelikli hedefi, şiddeti fiziksel şiddet noktasına gelmeden durdurmak. Beden dilini, sesini, cümleleri kullanarak şiddeti durdurabilirsin. Çünkü seni ilgilendiren senin gücün, karşındakinin değil.” İlknur Hacısoftaoğlu-Yıldız Koca, <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/135205-wendo-kadinlari-yolu>.

Yirmi ile otuz arasında değişen katılımcı sayısı ile katılımın en yüksek olduğu atölyelerden biri olan Feminist Atölye'nin öne çıkan özelliklerinden biri de KODA ve HBO ile ilk kez tanışan kişilerin varlığıydı. Üniversite birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden, daha ileri yaşıta olup da ilk kez karşılaştığımız kadınların varlığı atölyenin kentte bir ihtiyaca karşılık geldiğini gösterdi. Atölyenin devamına ilişkin talep ve takip eden dönemde açılan ikinci atölye de buna bir kanıt olarak görülebilir.

Feminist Atölye, benim açımdan bir HBO atölyesinde neredeyse tümüyle katılımcı olarak yer aldığım bir deneyime olanak sağladı. Bu atölye kapsamında, birbirini tanıyan tanımayan, çeşitli yaş ve yaşam deneyimlerinden bir grup kadın olarak bir yandan kadın dayanışmasının güzelliğini öte yandan birlikte güçlenmenin imkanlarını keşfettiğimizi düşünüyorum. Sadece bu açıdan bile çok özel bir deneyim olarak her birimizin kişisel tarihine yazılmış olduğunu tahmin ediyorum.

Son Söz Yerine, Şimdilik...

Fon başvurusu aşamasında hazırladığımız metinde HBO projesinin en genel hedefini, içeriği, hitap ettiği gruplar ve kullandığı yöntemler itibariyle insan hakları, demokrasi, barış ve eşitlik ilkeleri ve değerlerinin tüm eğitim süreçlerine entegre edildiği demokratik alternatif bir model geliştirmek olarak ifade etmiştik. HBO'nun uygulama aşamasına geçtiğimizde ise, tıpkı KODA süreçlerinde olduğu gibi en temel tartışmalarımızdan biri neyi ne kadar yapabildiğimiz konusunda olmuştur. Bir başka deyişle, kendi akademi hayalimizi ne kadar hayata geçirebildiğimiz sorusu, muhtemelen her birimizin aklının bir köşesinde, her yapıp eyleme hallerimizde bizi takip edip endişelendirdi. Bununla bir-

likte, her birimizin hayalindeki akademinin aynı olduğunu söylemek de mümkün olamaz elbette. Ortaklaştığımız düşünce ve değerler yanında, farklı alanlardan, farklı akademik ve yaşam deneyimlerinden geliyor olmamızın hayallerimizde ve buna bağlı olarak eyleme biçimlerimizde farklılıklar yaratması kaçınılmazdı. Esasen, tek tipleş(tir)meye karşı olan bizler için bu aynı zamanda olması gereken bir şeydi. Öte yandan, yap(a)madıklarımız, eksik ya da yanlış yaptıklarımız üzerine bazen pek da yapıcı olmayan tartışmaların içinde bulduk kendimizi. Oysa kanımca, yapabildiklerimizden öğrendiğimiz kadar, düşünüp isteyip de hayata geçiremeyişlerimizden de dersler çıkarmış olmalıyız. Hatalarımız ve eksikliklerimiz sadece bizim yetkinliğimizle ilgili olmadığı gibi, bazı ideallerimizi neden gerçekleştiremediğimize ilişkin sorulacak soruların ve olası yanıtların hem bizim için yolumuzun devamında hem de bizlerden sonra benzer yolları yürütenler için yol gösterici olacağını düşünme eğilimindeyim. Esasen bu derlemede yer alan, L. Işıl Ünal ve Seçkin Özsoy'un, "‘Hayat Bilgisi Okulu’ Deneyimi: İnşa Halinde Bir Ütopya?" yazı başlığının benim için tüm eksik ve hatalarıyla birlikte süreci özetlediğini söyleyebilirim. Söz konusu ütopyanın tümüyle ortadan kalkabileceği, inşa sürecinde kalabileceği, ya da belki başkaları tarafından tamamına erdirilebileceği ihtimallerini de göz önünde bulundurarak inşasına emek koymanın ve bu yoldaki diğer emekçilerle dayanışmanın önemine inanıyorum. Bu şekilde düşünmemde, 1 Eylül 2016'da üniversite dışına çıkarıldığımızdan bu yana KODA ve HBO süreçlerinin yanında başka mecralarda yaşadığım deneyimlerin de büyük etkisi olduğunu belirtmeliyim. Bu süreçte, diğer akademisyenlerle dayanışma akademileri çalıştaylarında yaptığımız değerli tartışmalar, bu bir araya gelişlerin sonucunda oluşturulan BirAraDa platformundaki deneyimlerimiz, kadın akademisyenler olarak kurduğumuz ve sonradan Toplumsal Cin-

siyet Araştırmaları Derneği olarak kurumsallaşan Aramızda'daki kadın dayanışmamız, tüm bu yolculukların kendisinin ne kadar öğretici olduğunu gösterdi. Bu bağlamda, yolu bitirme telaşı ve endişesi yerine arada soluklanarak asıl önemli olanı hatırlamanın gerekli olduğunu vurgulamak isterim. Yukarıda sözünü ettiğim platformlarda her fırsatta dile getirdiğim üzere, bu çok özel ve ağır koşullarda önemli olanın kolektif dayanışma olduğunu bu satırları okuyanlara bir kez daha hatırlatmakta fayda görüyorum. Bu hatırlatmayı yapma ihtiyaçı, dayanışmanın çeşitli biçimlerinde oldukça başarılı olduğumuza inanmakla birlikte, kolektif dayanışma bağlamında birtakım zaaf lar gösterdiğimizi düşünme-me dayanıyor. Bu tespit, her türlü kolektif eylemin, kolektif dayanışmayla mümkün olacağına inanan biri olarak bana daha gidilecek uzunca bir yolumuz olduğunu göstermekte. Başka bir akademi arayışımız ne kadar gerekli ve anlamlı ise, bunun olmazsa olmazları olan kolektif üretim ve kolektif öğrenmenin ancak bu dayanışma ruhunun korunmasıyla mümkün olacağına inanıyorum. Bu inancın, bu süreçte yanımızda olanlar tarafından da paylaşıldığını düşünüyorum. Bu vesileyle, bu yolu bizimle birlikte yürüyen öğrencilerimiz, meslektaşlarımız, demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve yaşamın her alanından bize katılan barış sevdalısı dostlarımızla yarattığımız dayanışma pratiğinin, eksiklerine rağmen ve deneyimlerimizden öğrenerek gelişeceğine olan inancım la, en büyük gücümüz olduğunu tarih yazıcılarının dikkatine sunmak isterim.

HBO'DA CAHİL HOCA VE ETHİCA*

FUAT ÖZDİNÇ

KODA HBO Spinoza Atölyesi Katılımcılarına...

Jacques Ranciere, Cahil Hoca'da (2015) çok ilginç bir deneyimle bir tartışma başlatır. Bugün Belçika sınırlarında olan Louven kentindeki üniversitede Joseph Jacotot adlı bir Fransızca okutmanı tek bir kelime Hollandaca bilmeden öğrencilerine bir çeviri kitap yardımıyla Fransızca öğretir. Kitap bu deneyim üzerinden bir tartışma açar. Tartışmanın bir yönü gerçekliğin bilinebilir olması ile ilişkilirken, öteki yönü ise aynı gerçekliğin kim tarafından bilindiği ile ilişkilidir. Klasik Aydınlanma mirası bir gerçekliği varsayarken bu gerçekliğin aynı zamanda bilinebilir olduğunu öne sürmüştür. Özellikle Aydınlanmanın pozitivist

* Metne getirdikleri yapıcı eleştirilerden dolayı, Hülya Kendir, Nuray Türkmen, Güven Bakırezer, Emrah Günok ve Ruhi Demiray'a çok teşekkür ederim. Tüm eleştirilerini yerine getirebilseydim çok daha iyi bir metin olacaktı.

olduğu yönündeki yorum bunu kıskırtır. Buna göre Aydınlanma bilen ve bilmeyen arasında hiyerarşi koymuş, buna göre de bilen özneye imtiyaz tanımıştır. Bir başka deyişle, Aydınlanmacı gelenekte bilen özne imtiyazını bilgisinden alır. Dolayısıyla bir dersi de öğreten odur. Öğreten hoca aynı zamanda dersin müfredatını da ortaya koyar. Çünkü o, klasik bir metafor kullanılacak olunursa, tünelin ucundaki ışığı görendir. Tünelin ucundaki ışığı görmek ise gören göze açık bir imtiyaz tanır. Hoca bu imtiyaz yardımıyla öğrenen üzerindeki iktidarını sağlamlaştırmış olur.

Ranciere'in tartışması bir yanıyla işte bu ilişkiyi yeniden sorgular. Soruyu şöyle ortaya koyabiliriz: Eğer bilen özne, bildiği varsayılan bir konuda bir şey bilmiyorsa yine de bir şey öğretebilir mi? Elimizde tünelin, yani öğrenim sürecinin bütününe hakim olmayan, müfredattan yoksun bir öğretici varsa bir eğitimden söz edebilir miyiz? Ranciere bunun mümkün olabileceğini tüm kitap boyunca anlatıyor ve ileri sürüyor. Çünkü onun tartıştığı şekli ile sorun gerçekliğin bilinebilir olması değildir artık; gerçekliğin nasıl ortaya çıkarılacağı meselesi gözle görülür bir ağırlık kazanmıştır.. Sürecin tümünden sorumlu olmak değildir mesele, sürece başlamaktır.

Peki bunu bir atölye sürecine götürebilir miyiz? Kısacası bir müfredatın olmadığı, bir müfredatın işleneceği sürenin değil de bir sürecin söz konusu olduğu bir atölye olabilir mi? HBO'da üç dönem boyunca yaptığımız Spinoza Atölyesi sayesinde, bunun olabileceğini bir ölçüde görmüş, yaşamış olduk. Atölyede Spinoza'nın Ethica'sı okunurken baştan öngörülen bir süre değil de tartışmanın kendisi öne çıkarılmaya çalışıldı. Hocanın tek açıklayıcı değil de soru soran olarak ortaya çıkması, katılımcılar ile birlikte-öğrenen olma deneyimini yaşamasını sağladı.

Aydınlanmaya yönelik klasik eleştiride bilen öznenin aynı zamanda hâkim özne de olduğu öne sürülür. Hâkimiyet ilişkileri ile bilgi rejimlerinin arasındaki paralelliktir bu, kesişimdir. Amfi, sınıf, derslik vs. hem bir öğrenim mekânıdır hem de hâkimiyet ilişkilerinin mekânıdır. Hâkimiyet ilişkileri öğretmenin otoritesinde bilginin meşruiyeti ile temsil edilirken, aynı zamanda öğrenim mekânında bizzat tam da temsilcisi olduğu otoritenin bedenler üzerinde nüfuz etmesi ile ortaya çıkar. Yani hâkimiyet sadece kayıtsız şartsız düşüncede değildir, bedenlerin terbiye edilişindedir. Bedenler terbiye edildiğinde hâkimiyet de tam anlamıyla yerleşmiş olur. İtaat hükmünü kurmuştur. Bilginin meşruiyet rejimi biat eden beden üzerinde artık zekâları bile eşitlik sıralamasına sokarak işlemeye başlar. Buna göre zekâlar eşitsizdir, kimisi üstün zekâlıdır, her şeyi çok kolay anlar, kimisi de şu ya da bu koşulların etkisiyle çok daha geç anlar meseleleri. “Fıratları” böyledir. Yani öğrenim mekânı öncelikle bilenlerle bilmeyenlerin bir olmadığı bir mekândır. Bilenler hakikaten bilmeyenlerle bir değildir, onlardan daha üstündür. Üstelik politik, kültürel ve hukuki açıdan da yetki ve otorite ile donatılmıştır. Bir eşitsizlik daha vardır ama, bilmeyenler de zekâları açısından aynı değildir. Bilen otoritenin bildiğini de herkes aynı biçimde ve hızda anlamaz. Bilgi rejimi burada da daha hızlı anlayanlara imtiyaz sağlar.

Resmi okullarda bir dersin yapılanması da yukarıdaki süreci destekleyen bir algoritmayı takip eder. Hocanın müfredatın uygulayıcısı, ajanı ya da öznesi olması yöntemi değiştirmeyecektir. O bir müfredatın doğrudan uygulayıcısı olabileceği gibi, kendine göre bir program da geliştirebilir. Bu ders formu hem hoca için hem de öğrenci için geleneksel bir formdur. İlköğretimden doktora tüm eğitim dünyası bu form üzerinden hareket eder.

Burada hoca, bilgisi sayesinde öğrencileri üzerinde meşruiyetini sağlayamıyorsa o zaman yetki ve otoriteye başvurur. Çoğu zaman her iki durumdan da yararlanır. Ama ve peki resmi bir otoriteye dayanmadığı durumda ne yapacak? Dayanışma akademilerindeki atölyeleri bu bağlamda değerlendirebiliriz. Burada gerçekten sadece içerik olarak eleştirelilikten söz etmiyoruz, formun da eleştirel bir yeniden inşasından söz ediyoruz. Hayat Bilgisi Okulunda işte tam da bunun imkanı söz konusu olmuştur. Tıpkı diğer dayanışma akademilerinde olduğu gibi.

Benim için bir dayanışma akademisi öncelikle politik bir karşı duruş mekânıdır. “Ağaç kabuğu yemeye” mahkum edilenlerin her şeye rağmen bilgi üretmeye ve paylaşmaya devam etmelerinin mekânıdır. Bunun, aynı zamanda alternatif bir üretim ortamı sunmakta olduğu da gözden kaçmamalıdır. Çünkü eğer geleneksel içerik ve formlar burada da geçerli olacaksa karşı durmanın bir sınırı var demektir ve geleneksel eğitim sistemi tarafından söğürülmek ya da içerilmek ya da onu yeniden üretmek gibi bir tehlike söz konusudur. İşte tam da bu anlamda dayanışma akademileri karşı durmanın mekânı olarak kendisini ortaya koyar. Ve bu karşı durmanın etkili bir yöntemi olarak üretime devam etmenin önemli bir koşulu atmosferdir. KODA’nın buna çok uygun bir atmosferinin olduğunun da söylenmesi gerekiyor. Koordinatörlüğünü yaptığım atölyeyi mümkün kılan bu atmosferdi. Okuldan Barış Bildirisi nedeniyle KHK ile atılmış hocalar, ama öte yandan da onları yalnız bırakmamanın önemini politik bir tavır olarak da gören bir talebe kitlesinin ve kentin çeşitli kesimlerinden gelen insanların varlığı... bütün bunlar böylesi bir deneyimi mümkün kılmıştır. Kavramın bir malumat olarak ya da değerden arınmış değerden arındırılmış salt bir bildirim ögesi değil, hayatı direniş pratiklerine açan sü-

reç olarak belirmesinin koşuluydu belki de bu. Kavram ile hayat arasındaki ilişkinin de yeniden belirlenmesinin vasatı...

İşte Kocaeli Dayanışma Akademisi Hayat Bilgisi Okulu'nda koordinatörlüğünü yaptığım Spinoza Atölyesindeki deneyimim bu yazıda kılavuzum olacak. Kendi deneyimim üzerinden, bir atölyede geleneksel ders formunun dışına çıkmanın imkânlarını oluşturmaya çalışacağım. Spinoza Atölyesi'ni 2018 Güzünde açmıştık ve başlangıçta 38 kişi kayıt yapmasına rağmen ortalama 10-12 katılımcı ile Atölye Ocak 2020 başına kadar devam etti. Atölyede temel olarak Spinoza'nın Ethica'sı Türkçe üç çeviri ve Latincesi ile karşılaştırma yapılarak okundu. Okundu kelimesi burada hiçbir metafor içermemektedir. Çünkü her bir önerme, daha doğrusu her bir satır düz anlamıyla okundu. Temel aldığımız çeviri Çiğdem Dürüşken çevirisi idi ama biraz da tesadüflerin etkisiyle Aziz Yardımlı ve Hilmi Ziya Ülken çevirileri de hep elimizin altında oldu. Ayrıca Çiğdem Dürüşken çevirisinin iki farklı baskısı, Latince ekli ve Latince ekli olmayan baskısı da elimizin altındaydı.

KODA Hayat Bilgisi Okulu'nda atölyeyi açılırken başlangıçtaki hedef, hoca açısından, ki burada hoca bu satırların yazarı oluyor, açıkçası Spinoza'yı daha iyi öğretmek değil, aksine öğrenmek idi. Burada ister istemez biraz kişisel tarihten söz etmek gerekecek dolayısıyla. Spinoza okumaya oldukça geç bir tarihte çok sevdiğim bir dostumun teşvikiyle başladım, Yani Ethica'yı okumam üniversiteden atılmadan önceki dönemime denk geliyor. Tek bir defa değil, birkaç defa okudum. Kitabı okudukça daha iyi öğrenmeye çabaladım. Ama atıldıktan sonraki dönemde KODA'da atölye açmam söz konusu olduğunda açmak istediğim atölye için temel güdüm yine Ethica oldu. Ama hala klasik formda bir atölye düşünüyordum. Hocanın "söylevi", bu

söylevi dinleyen öğrenci kitlesi, belirli bir müfredat, konuların belirliliği, zamanın bir öge olarak ortada olması... tüm bunlara uyacaktım da. Ama hem atölye talebelerinin taleplerinin bambaşka bir sürece evrilmesi, hem de açıkçası Ethica'nın doğrudan bir fail olarak ortaya çıkması buna izin vermedi açıkçası. Birkaç hafta sonra kendiliğinden bir başka sürece evrildi atölye. Çünkü süreç ilerlemiyordu. Baştan ortaya konulan müfredat ve konuların işlenmesinin bir anlamı kalmamıştı. Metin de buna izin vermiyordu. Katılımcıların tartışma isteği de bunun önüne geçiyordu. Artık bir öğreticinin gerekmediği bir yapı söz konusuydu. Başlangıçta öğretici olmayı ön gerektiren yapı öğreticinin de atölyenin katılımcılarından birisi olduğu bir yapıya dönüştü.¹ Dolayısıyla katılımcılar ve bizzat Ethica'nın kendisi bu klasik yapıyı dönüştürmüşlerdir.

Spinoza'nın Ethica'sı aslında böylesi bir yeniden inşa ol-dukça uygun bir metindir. Metnin kendisi ilk bakışta bir felsefe metninden beklenmedik biçimde basit görünür. Literal anlamıyla basittir, akıp gider metin ve önermelerin bazıları neredeyse tek cümledir. Hegel veya Kant metinlerindeki ağır hava ya da Heidegger veya diğer sağcı filozoflardaki karanlık kesinlikle yoktur. Cümlelerin neredeyse gelişimleri duyulur, metin hem birbiri ile içiçe geçmiş yapısı hem de içindeki okuyucuya notlar ile kendisini bir akış halinde ortaya koyar. Bu metnin basit görünen yüzüdür. Ama aynı zamanda metnin çeşitli filozoflarla, kavramlarla, hatta felsefe gelenekleri ile yürüttüğü bir tartışma da vardır. İşte o kısmı felsefe tarihinin en zor metinlerinden birini gösterir bize. İşte bu yüzden metnin literal anlamından öte

¹ KODA Spinoza Atölyesi katılımcılarına hem katılımları hem de beni besledikleri entelektüel ortam için buradan teşekkür etmek istiyorum. Hala da bitmeyen bir ortaklık benim için.

bir anlamı da varsa ve tam da böyle bir metni çalışan bir atölye söz konusu ise burada *tartışma* karşımıza bir hakikat yöntemi olarak ortaya çıkar.

Aslında Cahil Hoca'da Jacotot'un öğrencilerinde de ortaya çıkan şey tartışmanın bir hakikat yönetimi olarak ortaya çıkmasıdır diyebiliriz. Çünkü esasen insanlar ve dolayısıyla öğrenciler arasındaki zekâların eşitliğine vurgu yapar kitap. Zekâlar eşittir, bu eşitlik işte atölyede kendisini tam da bu anlamıyla ortaya koymuştur. Metni atölyede hep beraber diğer çevirilerle karşılaştırarak, hatta hiçbirimiz bilmediğimiz halde Latincesi ile karşılaştırarak okumak ve bu okunan metin üzerine tartışarak Spinoza'nın ne dediğini anlamaya çalışmak ama bunu da özellikle politik içerimleri üzerinden yapmak belki tam da Joseph Jacotot'un önerebileceği bir deneyimdi. Katılımcıların öğrenme azmi eşitti. Bu eşitlik tartışmalardaki hakikat arayışını etkiliyordu. Hakikat ortaya çıkarılacak bir şeydi, metnin içinde saklıydı ama bir yandan da tartışma ile bunun açıklanması gerekiyordu. Bu hakikatin nasıl bilindiğine, bilmenin ortaklığına, Spinoza'nın deyimiyle etkilenme ve etkileme kudretlerinin birlikteliğine gönderme yapıyordu. Bu atölyedeki hoca, dolayısıyla kelimenin gerçek anlamıyla sadece bir moderatör/kolaylaştırıcı işlevi gördü. Baştan ortaya konulan ve belirli bir sürede işlenmesi düşünülen konular yerine Ethica'da bir önceki haftada kalınan yerden devam edilmesi dışında bir müfredat yoktu atölyede. Dolayısıyla süre değil de süreç öne çıkıyordu. Süre değil de süreç öne çıkınca tartışma zemini önceden konulan müfredata göre değil de, atölye katılımcılarının okudukları Ethica'daki karşılaşmaları bir meseleyi tartışmayı yeterli görüp görmemeleri ile belirleniyordu. Tartışmanın süresini belirleyen tek şey, o oturumdaki tüm katılımcıların metinle ilgili tartışma isteklerinin kalıp

kalmadığı idi. Ethica'nın geldiğimiz yerdeki tanımı, önermesi ya da aksiyomu tüm katılımcıların tartışma isteği sönümleninceye kadar üzerinde konuşulan bir mesele idi. Bu nedenle de atölyede bazı günler sadece birkaç önerme hatta tek önerme tartışılırken bazen de on önerme tartışılıbiliyordu.

Aradığımız hakikat ne idi peki? Spinoza'nın ne anlattığı mı? Karşımıza çıkan şey orada olana, metinde olana dair bir peşinde olma hali miydi? Aslında tartışmayı atölyenin gündemine getiren şey Ethica'nın kendisi idi. Ethica adım adım kendisini ve yöntemini dayattı ve hepimiz de buna uymak zorunda kaldık. Elbette atölye katılımcıları da buna hevesli idi. Bununla birlikte Ethica okuyucusundan içermekte olduğu her önermeyi tek tek ve istisnasız olarak anlamış olmasını talep eder. Bunu ister, çünkü bir önerme anlaşılmadığında diğer önermeler de anlaşılmaz olur. Tüm önermeler, tanımlar, aksiyomlar... hepsi birbirine bağlı olduğu için bir tanesinin bile anlaşılamaması diğerlerinin anlaşılmamasını da etkiler.

İşte bunu bir atölye için düşünelim. Atölyede müfredat ya da program izlenseydi herhangi bir önermeyi anlamayan bir katılımcı ister istemez bir yerde kopacaktı. Bu bize şunu gösteriyordu: Spinoza Atölyesi aynı zamanda bir felsefe metninin kendi yöntemini nasıl ortaya koyduğunu gösteren bir örnek olarak da düşünülebilir. Atölyeye katılanların metne nüfuz etmelerinin derecesine göre ilerlemeyi temel almayı, aslında Ethica metnine borçluyuz. Metin okuyucularına milimetrik bir ilerleme sunar. Kilometrelerle ilerleyemezsiniz, tavşanlar okuyamaz. Kaplumbağa hızını layık görür kendine Ethica ve okuyucusundan da bunu talep eder. Hızı sevmez, çünkü asıl sorun kronoloji değildir, topografyadır. Başka bir deyişle, tüm sathın elde edilmesi hatta kapanması önemlidir. Önermelerin ya da tanımların ne

kadar zamanda bilindiği değil, hepsinin bilinmesidir önemli olan. Kitabın mimarisi bunu gerektirir çünkü.

Bir başka sorun ise Ethica'nın geleneksel felsefe eğitiminin içinde düşünülemezcek kavramsal çatısıdır. Geleneksel felsefe eğitimi kavramların neredeyse ansiklopedik denecek bir malumat çatısını verir. Ama bu da belirli bir anlayış çerçevesini oluşturur. Bunun dışına ne yazık ki çıkılamaz. Filozofların kavramsal çerçeveleri hep aynı çatı altında okunur. Dolayısıyla aralarındaki nüans da kaybolur. Bu çerçeve tüm filozofları aynı çerçevede düzler. Ama bu durum filozofların önerdikleri kavramlara gömülü sınıfsal hâkimiyet ilişkilerini bize anlatmaz. Geleneksel ders formunu bir de geleneksel felsefe eğitimi formu takip eder.

Yukarıda anlatılan, alışılmış öğretim/öğrenme tarzı, elbette atölye katılımcıları açısından tartışmanın bir yöntem olarak ortaya çıkışını anlatan bir örnek de olabilir. Nasıl mı? Ethica'nın kavramsal çerçevesine girmek, kavramsal içerimlerine nüfuz etmek kolay olmamıştır. Bu aşağı yukarı tüm Ethica okuyucularının başına gelen bir durumdur. Örneğin kitabı okuyanların kitabın evrenine girinceye kadar bir yabansılıkla karşılaşmaları olasıdır. Ama başlangıçtaki yabansılığı kavramları anladıktan sonra atarlar. İşte Ethica'da bölümler ilerledikçe katılımcılar başlangıçtaki o yeni bir metin yabansılığı ile sürekli karşılaşmışlardır. Dolayısıyla bu da Atölyenin gücü olmuştur, metnin ve kavramların katılımcılarca tartışılması hiç bitmemiştir. Kitabı okurken Çiğdem Dürüşken çevirisi temel alınmıştır ama Ethica'nın diğer çevirmenlerinin kavram önerileri, ya da Latincesinden karşılaştırma hiç bitmemiştir, sürekli bu yapılmıştır. Katılımcılar hiç Latince bilmeden bir felsefe metnini Latince üzerinden okumaya çalışmışlardır. Joseph Jacotot'un öğrencileri de tek kelime Fransızca bilmeden çevirisi sayfanın hemen karşısında yazan Telemak ile

Fransızca öğrenmeleri gibi. Elbette Latince öğrenmediler, çünkü amaçları bu değildi. Ama katılımcılar özellikle tartışmalı, hele ki üç ayrı çevirmenin de farklı önerilerde bulunduğu kavramlarda, neredeyse kelime kelime Latince aslını okumuşlardır. Sadede gelirsek, metnin kendisi ve atölyede okunma tarzı bir müfredatın kenara atılmasına neden oldu. Sonunda hiçbir süre ya da konu kısıtlaması olmadan salt okumaya odaklandık.

Bu atölyede Ethica'da Spinoza'nın kullandığı kavramsal çerçevenin tartışılmasında karşılaştığımız sorunlar metinden değildi yine de. Asıl zorluk yaşadığımız ve gücümüzü bazen aşan şey, metnin yapısının ve kavramlarının daha önceki eğitim ile alımlanmasından kaynaklandı. Töz kavramını örnek verebilirim sanırım bu konuda. Töz kavramı karşılaşılan zorluklardan en belirgin olanı olabilir gerçekten. Kavramın en temel zorluğu, daha en başta tanımlanırken tanımda içkin olan kendi kendisiyle kavranmasıdır ki bu felsefe tarihinin de önemli kavramsal kırılmalarından birisidir. "Töz derken, kendinde olan ve kendisi aracılığıyla kavranabilen şeyi anlıyorum, yani kavramı başka bir şeyin kavramından oluşturulması gerekmeyen şeyi" der Spinoza (2012, 27). Bunun tartışması neredeyse tüm Atölye boyunca sürdü. Kavram, kesinlikle tartışmayı gerektirdi ama. Ya da Tanrı kavramı üzerinden gidersek bir başka tartışma alanı doğa ve tanrı özdeşliği konusunda/meselesinde çıkmıştır. Deus sive Natura (Tanrı ya da Doğa) diyerek Spinoza bu özdeşliği ifade eder. Ancak bu kavram da katılımcıların yine kudretlerini zorlamıştır, Atölye katılımcıları kavramın hangi anlamda doğa olduğunu sürekli tartışma ihtiyacı hissetmişlerdir, bununla birlikte Ethica'da diğer bölümlere geçildikçe tartışmalar daha da ayrıntılandırılmıştır. Bir başka tartışma alanı ise belirlenme ilişkisinde ortaya çıkmıştır. Spinoza'ya göre tüm var olanlar bir belirlenme ilişkisinin içinde anlaşılmaktadır ama Tanrı bu belirleme-

nin dışındadır. Bu da katılımcıların defalarca tartışmak istedikleri konuların başında gelmiştir. Tüm bunlar da bize neden atölyede Ethica'nın bize bir aktör olarak ortaya çıkarak cahil hoca'nın yöntemini gerektirdiğini anlatmaktadır. Çünkü geleneksel ders formu ve anlatısı, özellikle heterojen bir öğrenci topluluğunda Ethica'daki kavramların yeterince tartışılmamasına yol açacak, katılımcıların geçmişteki eğitimlerini ve felsefi arka planlarını göz önüne alamayacaktı.

Kısacası Ranciere'in Cahil Hoca'sı ve Spinoza'nın Ethica'sı oldukça uyumlu çalışan bir ikili olabilirler. Atölye, Spinoza'nın Ethica'sının Cahil Hoca'da Jacotot'un önerdiği yönetime benzer bir yöntemle okunabileceğini açık biçimde göstermiştir. Burada önemli olan şey sadece atölyenin kendi içindeki yönelimler değil, aynı zamanda KODA'nın da kent ile kurduğu ilişkidir. Aynı zamanda da bir dayanışma akademisi olarak gerçekleştirdiği pratiktir. Öğrencilerin KODA'yı sahiplenışı de bunu göstermektedir.

Kocaeli Dayanışma Akademisi Hayat Bilgisi Okulunda Spinoza Atölyesi halen katılımcıların talebi ve özverisiyle devam etmektedir. 4. dönemin sonunda Ethica'nın da 4. bölümüne geldik. Bu yıl Atölye artık kitabı bitirmek istiyor. Ama belki de kitap ve yöntem, kendisini gerektirerek bir dönem daha uzatır...

Kaynakça

- Ranciere, J. (2015) *Cahil Hoca*, çev: S. Kılıç, Metis, İstanbul.
Spinoza, B. (2013) *Ethica*, çev: A. Yardımlı, İdea, İstanbul.
Spinoza, B. (2012) *Ethica*, çev: Ç. Dürüşken, Alfa, İstanbul.
Spinoza, B. (2019) *Ethica*, çev: H. Z. Ülken, Dost, Ankara.

KODA-HBO DENEYİMİNDE İKİ KÜLTÜR SORUNU

DUYGU ABBASOĞLU

Türkiye’de 2016 yılında başlayan akademik baskı sürecinde pek çok akademisyen işlerinden edilmiştir. Bu süreç farklı disiplinlerden, farklı uzmanlıklardan ve farklı kültürlerden bilim insanlarının birlikte örgütlenmesini, aynı mekânı paylaşmasını, birbirini dinlemesini, diyalog oluşturmasını ve aralarındaki kesişim bölgelerini fark etmesini sağlamıştır. Daha sonrasında bu-
lundukları şehirlerde kurdukları dayanışma akademilerinin hedeflerinden biri de iki kültür sorununu aşmak olmuştur.

Bu yazıda Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) tarafından yürütülen Hayat Bilgisi Okulu (HBO) kapsamında iki kültür sorununu aşma arayışına ilişkin daha çok bizzat katıldığım etkinliklerden hareketle kişisel gözlem ve değerlendirmelerimi tartışacağım. Kısaca önce iki kültür sorununa değinecek, KODA’nın iki kültür sorununu aşmaya örnek etkinliklerinin bir özetini verecek ve nihayet KODA HBO’da 2019 Güz Döneminde açtığım –konusu itibarıyla iki kültürün ötesine geçmeyi gerektiren– “Nere-

den Nereye Evriliyoruz?” başlıklı atölye deneyimim üzerine odaklanacağım. İki kültür bağlamında atölyem hakkındaki değerlendirmelerim, görece nesnellik içermesi için profil çıkarmaya yönelik yaptığım mütevazı bir anketin verileri ile desteklenecek.

İki Kültür Sorunu

C. P. Snow’un 1959’da Rede konferansında yaptığı konuşmada adını koyduğu iki kültür sorunu, temel olarak “bilim insanları” (doğa bilimciler) ile “edebi entelektüeller” arasındaki karşılıklı anlayışsızlığı sorun etmektedir. Snow’a göre sorunun kaynağı dil ve metodoloji farkı olsa da, her iki tarafın da diğerine karşı küçümseyici bir tavrı olduğu su götürmezdi (Snow, 1973). İki kültür deyimi gerçek bir soruna karşılık geldiği için o günden beri yaygın kullanım kazandı. Bugün iki kültür sorunu dendiğinde, Snow’un terminolojisinden farklı olarak, bir tarafta teorik ve uygulamalı doğa bilimleri, diğer tarafta sosyal bilimler veya insan bilimleri veya her ikisi birden bulunmaktadır. Snow’dan beri bilimsel camiada bir yandan çeşitli alt-disiplinlerde uzmanlaşma derinleşirken bir yandan da disiplinlerarası veya disiplinler-ötesi çalışmalar yaygınlaşmıştır (Collini, 2010).

Modern dönemde doğa bilimlerindeki ilerlemeler ve özellikle teknolojik gelişmeler, toplum üzerinde görülmedik biçimde etkili olmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin ivmesi toplumsal kurumlarda, hukukta, ahlaki değerlerde aynı hızla karşılık bulamamaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından beri, moleküler biyoloji ve genetikte, bilgisayar mühendisliği ve yapay zeka çalışmalarında öyle gelişmelerin içindeyiz ki mevcut bütün toplumsal yapı ve ilişkiler bugüne dek hiç görülmedik radikal ölçülerde değişme potansiyeline sahip. Bunlar hakkında bilgi sahibi olmadan geleceğin toplumu ve ona giden yol hakkında konuş-

mak mümkün görünmemektedir. Bu devrimsel gelişmeler insanlığın bugüne dek tanıdığı toplumsal çelişkilere ilave bambaşka çelişkiler yaratacak ve bambaşka çözüm yolları aratacaktır. Bu olgu, doğa bilimcileri ve sosyal bilimcileri birlikte çalışmaya zorlamakta, onları disiplinlerötesi bir anlayışa davet etmektedir

Güncel küresel sorunlar yeryüzünde uyum sağlamış insan dahil her canlıyı doğrudan veya dolaylı olarak tehdit etmektedir ve iki farklı kültüre sahip tarafların araştırma nesnelerini ortaklaştırmaktadır. Bu durum, şimdiye kadar nesneleri farklı olan iki kültür arası diyalogu mecbur kılmakta, bu kültür farkını bir sorun değil avantaja dönüştürmeyi gerektirmektedir. Doğa bilimciler, bilimsel etkinliğin toplumsal koşulları ve sonuçları üzerine daha fazla kaygılı olmalı, sosyal bilimciler de doğa bilimsel gelişmelerin açabileceği olanaklar üzerine üzerine daha fazla düşünmelidir. Her iki kültüre sahip taraflar birbirlerinin bakış açılarından öğrenebilir, yöntemlerinden yararlanabilirler. Fiziksel ve/veya sanal aynı mekân ve platformları sıklıkla paylaşmak iki kültürü bir araya getirir. Aslında bugün iletişim teknolojilerindeki gelişmeler bu imkânları da sunmaktadır. Teknolojinin insan hayatındaki yeri arttıkça kullanıcılar da yeni terminolojiye uyum sağlamaktadır. Ve hatta hiçbir bilimsel yöntem tecrübesi olmayan insanlar dahi her iki dile de aşinalık geliştirmektedir.

KODA'da İki Kültürün Kesişimi

KODA üyeleri üniversiteden atılmadan önce de iki kültür sorununu dert edinmiş ve transdisipliner çalışma yapma gereğini savunmuştur. Bu konu KODA'nın gündemi olmaya devam etmiş görünmektedir. Bu bakımdan, görevlerinden ihraç edilmiş olmayı bir avantaja dönüştürme gayretleri seminer ve atölye

konularını belirlemelerinde, bu etkinliklerde birbirleriyle aynı dili kullanma gayretlerinde görülebilmektedir.

KODA'nın iki kültür sorununu aşma niyeti daha ilk seminer döneminde açıktır (KODA, 2017). KODA üyeleri, Kocaeli iline özgü büyük risklerin (Kocaeli ilinin deprem kuşağında yer alması, sanayi kenti olması, transit ulaşım hattında bulunması gibi), transdisipliner çalışma gereği doğurduğunun farkındadır. KODA üyelerinden Onur Hamzaoglu başkanlığında yürütülen ve ilk yıl KODA Çarşamba seminerlerinde de sunulan Dilovası araştırmasının sonuçları transdisipliner çalışmaya çıkartılmış bir davetiye niteliğindedir. Veli Deniz'in "Lojistik Köy Kocaeli'nin Bugünü ve Geleceği" semineri transdisipliner çalışma gündemi oluşturan bir başka örnektir. KODA ortamı, ihraç akademisyenlerin kendi disiplinlerine başka açılardan, başka disiplinlere ise kendi alanlarından yaklaşmayı teşvik etmiş görünmektedir. Patoğ Cengiz Erçin'in, analojik bir tespitle kanser hücresinin davranışını faşizmin yayılmasına benzetmesi sonucunda, muhtemelen, seminer salonundaki doğa bilimciler faşizmi daha iyi yorumlamış, sosyal bilimciler ise kanseri daha iyi anlamıştır.

Kurulduğu 2016 yılından bugüne doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasındaki kesişme bölgesinde yer alan birçok seminer verilmiş, atölyeler yapılmıştır. Bir fikir vermesi için, seminerler arasında özellikle şunlar sayılabilir: Feride Aksu Tanık, "Olağandışı Koşullarda Hekimlik"; Osman Öztürk, "Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikaları"; Nursel Şahin, "Temel ve ileri yaşam desteği (CPR)"; Cumhur İzgi, "Etik ve Hukuk bağlamında Klinik Araştırmalar". Düzgün Çakırca, "İlisu Barajı ile Neleri Kaybediyoruz?" Özgür Narin, "Yapay Zeka ve Sanayi 4.0: Üretim ve Çalışma İlişkilerinin Sonu mu?" Duygu Abbasoğlu, "Teknolojinin Canlılara Etkisi"; Halis Ulaş, "İnsanlar Neden Ahmet Kaya Din-

ler?” 10 oturumluk atölyeler arasında ise şunlar sayılabilir: Nilay Etiler ve Ümit Biçer, “Toplumsal Sorumluluk Olarak Hekimlik”; Cengiz Erçin, “2+1 Yaşam Dairesi”; Gül Köksal, “Kocaeli’de Kentsel Dönüşüm” Yücel Demirer, “Bilgisayar Oyunlarıyla Demokrasi Eğitimi”; Güven Bakırezer, “Yöntem”.

KODA III. Yaz Okulu

KODA’nın Dr. Mehmet Fatih Traş anısına, 13-16 Temmuz 2019 tarihleri arasında Balıkesir Gönen’de, Birleşik Metal-İş Sendikası Kemal Türkler Tesisleri’nde yaptığı 3. Yaz Okulu “Doğa, İnsan, Teknoloji: Krizler ve İmkânlar” başlığının özetlediği üzere, doğa bilimlerini ve sosyal bilimleri bir araya getiren örnek bir etkinlikti. İçeriğinde teknolojik imkânları pek çok bilim dalını içeren bir şekilde değerlendiren, güncel gelişmeler üzerinden çok yönlü tartışmaya açan seminer konuları bulunmaktaydı. Bunlara örnek olarak Arif Koşar’ın “Endüstri 4.0: Gerçeklik, Strateji ve Ütopya”, Adem Yeşilyurt ve Yiğitalp Erdem’in “Kapitalizm, Dijital Dönüşüm ve Büyük Veri”, Gül Köksal ve Sina Güneş’in “Doğa, Kent ve Antroposen Tartışmaları Üzerine: Krizler, İmkânlar”, Aksu Bora’nın “Genetik Teknoloji Zamanında İnsan Doğasından Nasıl Bahsedebilir?”, Duygu Abbasoğlu’nun “Genetik Bilimi: İlah mı, Silah mı?” isimli seminerleri verilebilir. Güncel gelişmeler alanlarının uzmanları tarafından toplumsal boyutları öne çıkarılarak paylaşılmış, başka alandaki uzmanlar tarafından farklı bakış açıları ile yorumlanmıştır.

Yaz Okulu tematik olarak düzenlenmiştir ve tema gayet transdisipliner bir şekilde ele alınmıştır. Katılımcı profili ağırlıklı olarak sosyal bilim alanından gelen kişilerden oluşuyor olsa da mevcut platform konuları çok yönlü almaya olanak sağlamıştır. Teknolojinin güncelliği ve bunun yarattığı kriz ve imkânlar, katı-

limcılara anlaşılabilir bir dilde sunulmuş ve toplum tarafından direnç gösterilen belli konular tartışmaya açılabilmiştir. Yaz okulu bütünü itibariyle, mevcut olan veya gelecekte oluşacak olan sorunlara üretilecek çözüm önerileri konusunda disiplinlerötesi çalışmalara prova gibi olmuştur. Küresel iklim krizi, açlık sorunu, güvenlik ve mahremiyet hakları gibi pek çok konuda teknolojinin sağlayabileceği imkânlar ve riskler tartışabilmiştir. GDO teknolojisi, yapay zekâ, büyük veri vb. güncel teknolojik konuların iki kültürün ortak bulunduğu mekanlarda tartışılmasının önemi açık bir şekilde görülmüştür. Çünkü bu tarz güncel konular insan hayatı, ilişkileri ve hakları ile doğrudan ilişkilidir. Doğa bilimsel bilgi üretim süreci teknik terminoloji içerse bile sonuçları oldukça toplumsaldır ve toplum bilimcileri de ilgilendirmektedir.

Katılımcı sayısının çokluğu birebir tartışmaları mümkün kılmasa da iki kültür farkının getirdiği farklı düşünme metodolojisi, aynı alandaki insanların belirli bir konu üzerinde aynı düşünce şekline sahip olduğunu göstermiştir. Örneğin deney hayvanları konusunda sosyal bilimler alanından olan kişiler (katılımcıların çoğunluğu) hayvanlar üzerinde deney yapılmasına karşı iken, doğa bilimciler alternatif bir yöntem olmadığında bunun zorunlu olabileceği ve yapılması gerektiği konusunda taraf olmuşlardır. Yaz okulunda sağlanan bu platformda bu iki kültüre ait kişiler mesleki birikimleri, kendi alanlarının kazandırdığı bakış açıları ve kişisel deneyimleri ile deney hayvanları konusunda takındıkları tavrın nedenlerini anlatırken, daha önemli bir şekilde farklı kültürden gelen karşı görüşteki kişilerin bu konu üzerindeki tavrının nedenlerini dinlemişlerdir. Bu diyalog ortamı zaman zaman gerilimli anlara sahne olsa da tartışmaya aktif olarak katılmayan dinleyiciler tarafından yüksek gerilimli sinema lezzetinde izlenmiştir.

Yaz Okulu'nun düzenlendiği yer itibari ile etkinlik alanı dışında, etkinlik dışından insanlar ile sosyalleşecek fazla bir alanın olmaması mekânsal açıdan da farklı iki kültürden insanları bir-biri ile tanışmaya itmiştir. Sosyal temas, etkinliğe gelen kişilerin farklı tutumlara sahip başkaları ile diyalog geliştirmesine olanak sağlamıştır. Katılımcılar, yaz okulundaki her seminerden sonra, verilen bilgi üzerinden tartışma yapma ve kendi yorumlarını dile getirme şansı bulmuş, bu durum derslik dışındaki sosyalleşme alanlarında da devam etmiştir. Toplumda ve akademide mevcut kültürlerarası izolasyon bu yaz okulunda mekânsal ve sosyal olarak büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

Evrım Atölyesi: Atölyenin Gereği, İçeriği, Koşulları

Atölye, III. Yaz Okulu deneyimi üzerine bina edilmiş, katılımcıların ilgi ve talebine göre şekillenmiştir. Yaz okulunda doğa bilimlerinden biri olarak verdiğim seminere olan ilgi, sonrasında yapılan tartışmalar, sosyal ortamlarda ilginin ve tartışmaların devam etmesi, disiplinlerarası diyaloga ne kadar ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Yaz okulu sonunda ve sonrasında yaz okulu katılımcıları tarafından, KODA'dan düzenlenecek güz programı içerisinde güncel teknolojiler hakkında bilgilendirici, tartışmalı konuların yoruma açılabilceği atölye yönetmeleri istenmiştir. HBO koordinatörleri KODA'nın amaçları doğrultusunda transdisipliner bir sorun olarak evrim üzerine bir atölye açmayı önemli görmüşlerdir.

Bunun üzerine, "Nereden Nereye Evriliyoruz?" başlıklı, canlılığın oluşumu ve yolcuğu meselesini konu edinen 12 oturumluk bir seminer serisi planlanmıştır. Atölye içeriğinde akış, dünya oluşumundan başlayan ve canlılığın oluşumundaki teorilerle

ilerleyen ve günümüze kadar gelen bir kronolojik sıralamayı içermiştir. Bu bağlamda canlılık kavramı, ortaya çıkışı, değişimi, uyumu, yok oluşlar, çeşitlenmeler, evrimsel gelişme ve mekanizmalarla ilgili teoriler ve kanıtlar tartışmaya açılmak istenmiştir. Konular için sırası ile astronomik, kimyasal, biyolojik ve sosyolojik düzlemde bir akış düşünülmüştür. İnsanın biyolojik ve kültürel yolculuğundaki çelişkiler yorumlanmak istenmiştir. Atölyede aktif kayıt yaptıran 48 katılımcıdan 15'i yaz okuluna da katılım göstermiştir.

Atölyenin içeriği, dili ve koşulları daha başından itibaren katılımcılarla birlikte, demokratik bir biçimde belirlenmeye çalışılmıştır. İlk hafta katılımcılarla atölye programı üzerinde konuşulmuş, çıkarılması veya ilave edilmesi istenilen konu başlıkları sorulmuştur. Genel olarak içerikte bir değişim olması talep edilmemiştir. Aynı zamanda konuk uzman talepleri olup olmadığı üzerinde konuşulmuş ve katılımcılar tarafından konuk uzman talep edilmemiştir. Atölyenin içeriğini ve özellikle tutturulması gereken dilin düzeyini belirlemek üzere ilk hafta katılımcıların tartışılacak konular hakkındaki kişisel düşünceleri öğrenilmiştir. Böylece katılımcıların biyoloji ile ilgili ilgisi, teknik bilgisi ve güncel sorunlara yaklaşımları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Atölye saatleri katılımcıların talepleri doğrultusunda ve diğer atölyelerle çakışma olmayacak şekilde belirlenmiştir. Bu yüzden planlanandan daha kısa, sadece 70 dakikalık oturumlar olarak sürdürülmek zorunda kalınmıştır. Atölyeye katılım yaş sınırı 15 olarak belirlenmiştir ve duyurular buna göre yapılmıştır. Oturumlar powerpoint sunusu eşliğinde 1 saate yakın sunumların ardından yaklaşık 15 dakikalık soru cevap kısmından oluşmuştur. "Kültürel Evrim ve Uyum" başlıklı oturuma uzman bir konuk çağırılmıştır (Bedri Sina Güneş). Atölye boyunca etkinlik,

KODA'nın facebook hesabından çevrimiçi olarak canlı yayında paylaşılmıştır. Böylece katılımcı olarak KODA'da bulunanlar dışında en az 250 kişi eşzamanlı veya daha sonradan etkinliği takip edebilmiştir. Etkinlik boyunca yapılan sunumlar, KODA ve katılımcılar ile paylaşılmıştır. Atölye sonunda katılımcıların talep ettiği okuma listeleri, video ve belgesel içerikleri, kendilerine sosyal medya yolu ile iletilmiştir.

Atölyeye katılım düzeyi HBO genel ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Dahası, daha önce KODA'nın başka etkinliklerine katılmayan kişilerin atölyeye kaydı ve devamı görülmüştür. Katılım düzeyi her şeyden önce konuya gösterilen ilgiden kaynaklanmış görünmektedir. Konuya ilginin bir nedeni evrimin Türkiye'de dini çevreler tarafından eleştiri konusu olması, muhafazakâr hükümetler tarafından milli eğitim müfredatında sansüre uğraması gibi görünmektedir. Yine katılım düzeyinde atölyenin katılımcı taleplerine açıklığı, anlaşılır dili, interaktif yürütülüşü etkili olmuş görünmektedir. Atölyeye toplamda 48 kişi canlı katılım göstermiştir. Bu 48 kişiden 17'si, 12 oturumun 5 ve daha fazlasına düzenli katılım sağlamıştır. Atölyeler çevrimiçi platformda canlı paylaşıldığı için bizzat katılım sağlayamayan ama dersleri çevrimiçi takip eden katılımcılar da mevcuttur.

Evrin Atölyesinin Başlıca Çıktıları

İki kültür sorunu birinci olarak eğitilmiş toplumsal kesimlerin bir sorunudur, diğer kesimlerde yankı bulsa da. Bu bakımdan atölye katılımcı profilinin temsil kapasitesi olduğu söylenebilir. Katılımcıların başlıca özelliği eğitim düzeylerinin yüksekliğidir. Anketi dolduran hali hazırda üniversite öğrencisi olan katılımcılar (6/19) bulunmakla beraber anketi doldurmayan ama sürekli

katılımı gözlenmiş 1 tane lise öğrencisi katılımcı da bulunmaktadır. Anketi dolduranların yarısından çoğu (13/19) üniversite mezunudur. Bu üniversite mezunlarının arasında 4 yüksek lisans mezunu ve 1 doktoralı katılımcı (muhreç akademisyen) mevcuttur. Katılımcıların bir ikinci özelliği de sosyal bilim alanlarından gelenlerin daha fazla olmasıdır (7 doğa bilim, 12 sosyal bilim). Yine de doğa bilimleri alanından gelenlerin sayısı görece isabetli genellemelere izin verebilir. Anket katılımcılarının eğitim alanları Fen bilimleri (2), Mühendislik (4), Tıp (1), Sosyal bilimler (11), Sanat (1) olarak belirtilmiştir. Katılımcıların pek çoğu farklı mesleklerden olmasına rağmen, 6 öğretmen katılımcı bulunmaktadır.

Günümüzde toplumda bilim dendiğinde doğa bilimleri, bilim insanları dendiğinde doğa bilimcileri kastedilmektedir. Böylece bilim doğa bilimlerine özgü olduğu düşünülen kesinlik ve ölçme ile ilişkilendirilip, doğa bilim konular “bilimsel”, sosyal bilim konuları “entelektüel”, “kültürel” olarak nitelendirilmektedir. Bu yaygın dil, ankete yanıt verenlerde de görülmüştür. Katılımcılar atölyeyi en çok “bilimsel” daha sonra “entelektüel” ve “kültürel” olarak nitelendirmiştir. Muhtemelen bununla ilgili olarak yanıtlayıcılar atölyede verilen bilgilere belli bir kesinlik atfetmişlerdir. Ankete yanıt verenlerin çoğunluğu (13/19) tarafından atölyenin “büyük ölçüde kesinlik” içerdiği belirtilmiştir.

Katılımcıların iki kültür problemini metodolojik olarak aşmaya yatkın kimseler oldukları görülmüştür. Ankete katılanlara “kendilerini nicel yöntemlere mi, yorumlayıcı yöntemlere mi, yoksa her ikisine birden mi yakın hissettikleri” sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu (14/19) kendisini hem nicel hem de yorumlayıcı yöntemlere yakın hissettiğini bildirmiştir. Eğitim alanının yöntemsel bakış açıları üzerinde çok etkili olmadığı gö-

rülmektedir. Kendisini her iki yöntemden sadece birine yakın hissedenler bekleneciği üzere eēitim alanlarının etkisini taşı- maktadırlar. Nicel yöntemlere yakın hisseden 3 kişiden 2'si m - hendis, biri iktisatçıdır. Yorumlayıcı yöntemlere yakın hissetti- ğini söyleyen iki kişi ise sosyal bilimler alanındandır.

Bununla ilgili olarak, atölyenin multidisipliner karakteri, ko- nunun farklı disiplinlerden uzmanlar tarafından çok yönlü ele alınması gerektiēini göstermiştir. Atölyenin ilk haftasında katı- lımcılar, atölyeye başka disiplinlerden uzman istemediklerini ifa- de etmişlerdi. Atölye sonu yapılan ankette tutumun deēiřmiř ol- duēu görülmüştür. Ankete yanıt verenler arasında, konuya göre her oturumda farklı uzmanların katılımının kesinlikle (10) veya bazen (8) gerektiēini, bir kişi ise şart olmadığını belirtmiştir. Atölye konu temasından ele alındığında ise, teknik altyapısı ağır bir temel bilim dili içeren bir ‐evrim‐ konusunun katılımcıların beklenmediēi bir şekilde başka bilim dallarıyla kesişim noktaları ve sosyal sonuçlarını keşfetmesi sonucu ilgisini çekmiş olabilir. Bu durum, aslında ortak nesnel sorunlardan ötürü bazı bilim dal- larının sadece o alanla ilgili kişilerle deēil, pek çok alandaki bili- minsanlarının uzmanlıēı ile kolektif bir şekilde ele alınıp yorum- lanması gerektiēini göstermiştir.

Öte yandan, atölye bilim-inanç ikileminin iki kültür soru- nundan baēımsız deēerlendirilmesi gerektiēini düşündürmüş- tür. Ankete yanıt verenler ‐bilimsel‐ olduēu düşünülen konular ile dini konuların ayrı ayrı ele alınmasını gerektiēini düşünmek- tedirler. Katılımcılardan sadece 2'si tanrıya inandığını, 1 kişi şüphede olduēunu, diēer katılımcıların tümü (16) ise tanrıya inanmadığını belirtmiştir. Yaradılış iddiasına sadece 1 kişi inan- dığını ifade etmiştir (Tanrı'ya inananlardan biri). Katılımcıların hepsi ‐sizce evrim var mıdır?‐ sorusuna olumlu yanıt vermiştir.

Tanrıya inandığını söyleyen 2 kişi de atölyeye konuk olarak ilahiyatçı katılımını “bilimsel bir konuda ilahiyatçının yeri olmayacağı” belirterek istememiştir. 19 katılımcıdan 4’ü kanıt ve argümanların netleşmesi için ilahiyatçıların konuk olmasına sıcak bakarken diğer tüm katılımcılar ilahiyatçıların bilimsel konuda yeri olmayacağını belirtmiştir. Burada olasılıkla Türkiye’ye özgü bir problem açığa çıkmaktadır. Türkiye’de din, bilim insanlarının değil, din adamlarının konuşma konusu olmaktadır. Türkiye’de ilahiyat bölümleri seküler din çalışmaları bölümleri değil, İslam dininin empoze edildiği bölümlerdir. İlahiyatçılar bilim insanları gibi değil, din adamları gibi konuşmaktadır. Öte yandan, evrim sorunu bağlamında Türkiye’de hükümetlerin din adına bilimi kovmak suretiyle aslında iki kültür sorunu manipüle etmiş olduğu söylenebilir.

Ankete yanıt verenlerin tamamı atölyeyi anlaşılır bulmuştur. Kuşkusuz, atölye ağır bilimsel bir dilin kullanılmadığı, bilgi üretiminin değil, bilgi paylaşımının gerçekleştirildiği bir atölye olmuştur. Ama transdisipliner konuların da bu anlaşılabilirlik üzerinde rolü vardır. Biyolojik terimlerin geçtiği konuları “anlaşılması güç konular” olarak yorumlayanlar olurken, katılımcılar 13/19 oranında bilimsel-teknik dilin anlaşılabilirliği zorlaştırmadığını belirtmiştir. Bilimsel-teknik bir dili zorunlu bulanlar 5/19, bazen zorunlu bulanlar ise 13/19’dur. Bu ifadelere bakılacak olunursa, iki kültür sorununun temel unsurlarından dil sorunu, transdisipliner konularda kısmen aşılabilmektedir. Farklı alanlardaki özneler kesişim bölgelerinin varlığından ötürü ortak dile ilgi duymaktadırlar. Terminolojik ifadeler konuların anlaşılmasını güçleştirse bile, farklı disiplinlerdeki terminolojiye karşı insanlarda kulak aşinalığı oluşmuş bulunmaktadır. DNA gayet biyolojik bir terim olmasına rağmen, günümüzde hemen herkes DNA

dendiğinde bir fikir sahibidir. Atölyede ağır bilimsel dil bulunmasa da aşına olunan terimler kullanılmıştır. Bu aşinalık kişiden kişiye değişiyor olsa da katılımcılar kullanılan dilden rahatsızlık duymamıştır ve dil, atölyenin anlaşılabilirliğini bozmamıştır.

Atölye sorun eksenli olmalarından dolayı transdisipliner konulara özgü bir noktayı açığa vurmuştur. Atölyenin son haftasında katılımcılar zaman konusundaki kısıtlamalar nedeniyle konuların yeterince tartışamadığını belirtmişlerdir. Ders saatinin yetersizliği, soru-cevap veya tartışma kısmına yeteri kadar zaman ayrılmaması gibi eleştiriler yapılmıştır. Aynı doğrultuda, anketler değerlendirildiğinde ortalama olarak ders süresinin yaklaşık yarısı kadar tartışma bölümü talep edilmiştir. Talep edilen tartışma süresi ile katılımcıların alanları arasında bir ilişki görülmemiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu atölyeyi ilişkilendirdikleri disiplinleri sırası ile en çok biyoloji, genetik mühendisliği, antropoloji, sosyoloji ve etik olarak, en az ilişkilendirdikleri disiplinleri ise felsefe ve siyaset bilimi olarak belirtmişlerdir. Anketlerde katılımcıların eğitim ve ilgi alanları ile atölyede ele alınan sorunların yeterliliğini değerlendirmeleri arasında bazı bağlantılar bulunmuştur. Katılımcılar nüfus (15), sağlık (13), etik (11) ve çevre (14) sorunlarının pek çok yönden yeterli ele alındığı ifade ederken, katılımcıların yarısı kadarı da toplumsal cinsiyet sorunu ve politik sorunların kısmen yetersiz ele alındığını düşünmüştür. Doğa bilimlerinden ve sosyal bilimlerden gelen katılımcıların iki sorun hakkındaki değerlendirmeleri benzer, dört sorun üzerine değerlendirmeleri ise dramatik olarak farklı bulunmuştur. Benzer tutumlar sağlık ve toplumsal cinsiyet sorunlarının ele alınışı üzerinedir. Her iki grup da sağlık sorununun yeterince ele alındığını düşünmektedir (5/7 ve 8/12). Her iki

grup da toplumsal cinsiyet sorunu üzerinde daha fazla durulabileceğini düşünmektedirler (3/7 ve 6/12). Benzer tutumlara ilişkin olası bir açıklama, iki konu üzerindeki disiplinler ayrımlardan bağımsız, ortak insani ve popüler duyarlılık olabilir. Farklı tutumlar ise nüfus, etik, çevre, politik sorunlar üzerinedir. Bu sorunların her birinin ele alınışını doğa bilimciler, sosyal bilimciler kadar yeterli bulmamışlardır. Atölyede işlenen nüfus ve çevre sorunlarının ele alınışının yeterliliğinin değerlendirmesinde doğa bilimci ve sosyal bilimci katılımcılar arası dramatik fark görülmüştür. Nüfus sorununun yeterli biçimde ele alındığını düşünenlerin oranı, doğa bilimlerinden gelenler için 4/7 iken sosyal bilimlerden gelenler için 11/12'dir. Çevre sorunlarının yeterince ele alındığını düşünenlerin oranı doğa bilimciler için 3/7, sosyal bilimciler için 11/12'dir. Etik sorunların yeterince ele alındığını düşünenler oranı doğa bilimciler için 2/7, sosyal bilimciler için 9/12'dir. Politik sorunların yeterince ele alındığını düşünenlerin oranı doğa bilimciler için 2/7, sosyal bilimciler için 7/12'dir. Nüfus ve çevre sorunlarının atölyede bir doğa bilimci gözünden anlatılması, sosyal bilimciler için farklı bir bakış açısının kattıkları ile doyurucu bir ele alış biçimi oluşturmuş olabilir. Sosyal bilimcilerin atölyeyi etik ve politik sorunların ele alınışı açısından doğa bilimcilerden daha çok yeterli bulması ise, belki de "evrim" konusu işlenen bir atölyede böyle sosyal sorunların ele alınmasını şaşırtıcı ve olumlu karşılamaları ile açıklanabilir. Etik ve politik sorunların ele alınışının değerlendirilmesi üzerine olası bir açıklama, doğa bilimlerinden gelenlerin sosyal içeriği ağır olan sorunlar konusunda daha fazla bilgilenme talep etmekte oldukları, sosyal bilim alanlarından gelenlerin ise kendi alanlara özgü bu problemleri zaten biliyor olduklarını düşünmekte olduklarıdır. Her halükarda doğa bilim alanından gelenler evrim konusunu ele alan bir atölyenin doğa bilim ve özellikle bi-

yoloji konularının ötesine geçmesi ve sosyal bilim konularını içermesi gerektiğinin farkında görünmektedirler.

Atölye sonunda sırası ile insanın evrimi, canlılığın oluşumu ve teoriler, kültürel ve sosyal evrim, zaman kavramı, epigenetik, evrimsel yapıtaşları ve canlılığın çeşitlenmesi atölyedeki en çok ilgi çeken konular arasında görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu konuların ilgi çekici olduğunu fakat ders içeriğinde yer alan sosyal evrim, kültürel evrim, insanın evrimi gibi transdisipliner konulara daha fazla zaman ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç Yerine

İki kültür meselesi KODA etkinliklerinde gözlenebildiği üzere hala gündemdedir. Farklı kültürel alanlarda yer alan insanların farklı bakış açıları, farklı dil ve söylemleri gözlenebilmektedir. Öte yandan KODA ortamı transdisipliner çalışmak ve gündemler oluşturmak, farklı disiplinlerden insanların aynı mekânı paylaşmasını sağlamak suretiyle iki kültür sorununu aşmayı mümkün kılacak imkânlar sunmaktadır.

Son olarak, kişisel bir not: 2016 sonrasındaki akademik tasfiye sürecinde, akademik ortamdan politik nedenler ile uzaklaştırılarak ötekileştirilmişken, bu ötekileştirilmiş akademik toplumda da bir doğa bilimci olarak başka bir ötekilik hissiyatı tecrübe ettim. KODA'nın sağladığı transdisipliner ortam ötekinin ötekisi olma hissiyatından kurtulmam için bir fırsat sunmuştur. Bu ortam bana kendimi ifade edebileceğim, alanımdaki bilgilerimi paylaşabileceğim bir platform açmanın yanında sistem tarafından sansürlenilen bilgiyi paylaşma ve tartışma imkânı vermiştir. Atölyemdeki katılımcıların bilimsel-kültürel tartışma ortamını

hevesle sahiplenmesi fevkalade motivasyon artırıcı olmuştur. Öte yandan, dayanışma akademileri çevrelerinde ve KODA ortamında sosyal bilimciler ile yoğun temasının bilimsel etkinliğe bakış açım üzerindeki etkileri ise herhalde uzun vadede görülecektir.

Teşekkür

Yazımın düzenlenmesinde emeği geçen Güven Bakırezer'e teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

Snow, C.P. (1973) *İki Kültür* (Ankara: Varlık Yayınları)

Collini, S (2019) “Önsöz”, C. P. Snow, *İki Kültür*, çev Tuncay Birkan (Ankara: TÜBİTAK) içinde, s. 1-81.

KODA (2017) *Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin İlk Uzun Yılı* (Ankara: Dipnot).

HBO SAĞLIK ATÖLYELERİNİN ÖĞRETTİKLERİ

NİLAY ETİLER

Dayanışma akademileri, bir yanıyla mevcut eğitim-öğretim biçimlerine alternatif olma potansiyeline sahiptir. O nedenle bir yandan akademi fikrinin devamacısıyken diğer yandan da laboratuvar işlevi de görmektedirler.

Dayanışma akademileri kurarak akademik varoluşlarını başka bir mecrada sürdürmeye çalışan akademisyenler, gerçekte bugünün Türkiye'sinde üniversitelerden tasfiye edilen, akademinin 'makbul olmayan' üyeleridir. Barış Bildirisi gerekçesiyle sunulan bu tasfiye, Türkiye'nin siyasi tarihinde ilk değildir.

Siyasi iktidarın temel nitelikleri -ki buna neoliberal politikaların üzerine eklenenen siyasal İslam ve giderek dozunu artıran bir otoriter rejim denebilir- sadece sağlık alanını değil yaşamın bütününe şekillendirmektedir. Bu düzenin küreselleşmiş kapitalist dünya ile entegre olduğunu da hatırd tutmak gerekir.

Atölyelerinin temel konusu olan sağlık bazı özellikleriyle diğer alanlardan farklılaşmaktadır. Sağlık alanı, temelleri bilime daya-

nan bir grup bilimsel-teknolojik uygulamanın, örgütlü bir hizmet olarak sunulması (ki buna sağlık hizmetleri denmektedir) ve bu yolla toplumun tüm kesimleri ile temas içinde olması özelliğini taşımaktadır. Bu durum, mevcut iktidarların kendini gerçekleştirmesi ve siyasi hedeflerine ulaşması için geniş bir olanaklar seti sunması anlamına gelmektedir.

KODA-HBO deneyimi ile ortaya çıkan olanak, sağlık alanı açısından iki boyutta olmuştur; biri üniversitelerde mevcut eğitim-öğretimin ötesinde bir tarzı uygulamak, diğeri de siyasal iktidarların tarih boyunca ve günümüzde sağlıkla ilişkili alanlardaki uygulamalarının tartışılması. Aşağıda ayrıntılı olarak bahsedilen konular, teknik-bilimsel ayrıntıdan, ulusal ve küresel politikalar ile ilişkisine ve en son da sosyal sonuçlarına giden bir yelpazede ele alınmıştır.

Bu yazı, üç dönem yürütülen sağlık atölyelerine dair tanıtım yapmayı, bununla birlikte konuyla ilgili alternatif ve de kolektif bir zihin dünyasını paylaşmayı amaçlamıştır.

KODA-HBO Atölyeleri arasında yer alan sağlık atölyeleri, üç tema altında yürütülmüştür: toplumsal bir sorumluluk olarak hekimlik, güncel sağlık tartışmaları ve çevre krizi karşısında ortaya çıkan mücadeleler.

I) Sağlığa Başka Bir Yerden Bakmak

Halk İçin Hekimlik...

KODA-HBO sağlık atölyelerinden ilki “toplumsal bir sorumluluk olarak hekimlik” başlığıyla açıldı ve atölyenin amacı “Türkiye örneği üzerinden hekimlerin bireysel ve meslek örgütü düzeyinde farklı başlıklarda yürüttükleri hak mücadelelerinin,

bir direniş biçimi olarak tartışılması” olarak duyuruldu. Söz konusu atölyenin konuları, tarihsel olarak hekimlik, insan hakları ve hekimlik, sağlık hakkı mücadelesi ve beyaz eylemler, ayrımcılık karşısında hekimlerin tutumu, savaş karşıtlığı ve hekimler, çevre hakkı ve hekimler, olağandışı durumlarda hekimlik, işçi sağlığı mücadelesi ve hekimlik, kadın hakları ve hekimlik olarak belirlenmiştir.

Atölyenin katılımcıları hekim adayları ve hekimler idi. Atölyenin ilk oturumunda ele alınan hekimlik mesleği, bireyin sağlığı ile ilgili bir uygulama alanı olarak kabul edilse de toplumun sağlıklı kılınması bir işleve de vardır. Bu aynı zamanda hekimlerin sağlık hakkının savunucusu olması ile ilişkilidir. Mistik, ampirik ve bilimsel aşamalardan geçen hekimlik mesleği, sadece bilimsel değil aynı zamanda etik bir çerçeveye sahiptir. Tarihsel olarak hekimlik mesleğine üretim ilişkileri ekseninden baktığımızda, hekimliği oluşturan kurumları da görmek mümkün olmaktadır. Hekimlik mesleği ve hekimlik bilgisi çok uzun bir dönem –belki de hekimlik tarihinin çoğunda– toplumun ayrıcalıklı, iktidar sahibi kesimlerine hizmet etmiştir.¹ Bu uzun tarihsel kesitte, halkların sağlık hizmetleri ihtiyaçları yine halkın içinde yer alan bazı unsurlardan yani geleneksel sağaltıcılar, şifacılar vb. tarafından karşılanmıştır. Hekimlik mesleğinde, diğer pek çok toplumsal dönüşümde payı olan Fransız Devriminin toplumcu izlerini görmek mümkündür. Ama günümüzün halk sağlığına en büyük katkı kapitalizmin ortaya çıkışıyla yaşanan toplumsal dönüşüm olmuştur. Bu dönüşümde sanayileşmenin ardından kırsal bölgelerden kentlere akın eden emekçi kesimlerin durumunun ve kentlerde onları bekleyen berbat yaşam koşullarının, buna bağlı

¹ Ümit Biçer, “Tarihsel Olarak Hekimlik” Atölye Sunumu, 12 Mart 2018.

bulaşıcı hastalık salgınlarının, kısaca hastalık ve ölümün payı vardır. Ama ayrıca insan emeğini sömüren, insan bedenini araçsallaştıran ve makinanın bir parçasıymış gibi gören, erkekleri, kadınları, çocukları ölesiye çalıştıran kapitalist üretimin ‘doğ’a’sının da payı büyüktür. Halk sağlığı böyle bir ortamda doğmuştur.

Atölyedeki diğer bir tartışma, hekimlik mesleğinin tarihsel olarak aristokrat niteliğinin yanında beyaz ve erkek bir meslek olagelmesi olmuştur. Şifa veren bitkileri bilen ve bunu kuşaktan kuşağa aktaran, çoğu kadın olan şifacıların Orta çağ karanlığında “cadı” diyerek yakılması, ayrıca 1800’lü yıllarda ABD’de ortaya çıkan “halk sağlığı hareketi”nin bastırılarak siyahların meslekten bertaraf edilmeleri gibi gelişmeler, kadınları ve beyaz olmayanları uzun süre hekim topluluğundan uzakta tutmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında “aristokrat, beyaz ve erkek” olarak şekillenmiş hekimlerin, iktidar ile ilişkisi de bu zemin ile ilişkidir.

Tüm bu hekimlik geçmişine karşın bugün, insan haklarını savunan, her türlü ayrımcılığa itiraz eden, emekçilerden yana tavır alan, savaşın ve şiddetin karşısında duran, olağandışı durumlarda toplumun gereksinimlerini karşılamak için seferber olan, çevre hakkını savunan bir hekimlik mümkündür ve mevcuttur.

Türkiye’nin tarihinde hekim hareketleri açısından önemli bir dönemeç olan 1990’lı yıllarda hekim hareketleri ya da diğer adıyla “Beyaz Eylemler”, o dönemin Kocaeli’deki tabip odası başkanı tarafından bir söyleşi ile aktarıldı. Beyaz Eylemler, 1980 sonrası başlayan neoliberal sağlık politikalarına ilk itirazın yükseldiği eylemler olma özelliği taşıyordu. Hekimlik atölye oturumlarındaki diğer söyleşi, Mersin Akkuyu Nükleer Santralinin kuruluş sürecindeki mücadeleye dair oldu.

Bir sonraki dönemin HBO sağlık atölyesi başlığı olan “Güncel Sağlık Tartışmaları” konu temelinde davet edilen konuşmacıların sunum yaptığı bir dizi seminer olarak gerçekleştirildi. Seminerlerin amacı, “sağlıkta güncel tartışma konularını eleştirel ve bilimsel bir biçimde ele almak” olarak belirlenmişti. Bu atölyenin duyurusunda şu ifadeler paylaşıldı: “Güncel sağlık konuları, büyük oranda ana akım medyanın yönlendirdiği ve bilimsel temeli olmayan bir biçimde ele alınmaktadır. Dönemin özellikleri olan bilim karşıtlığı, yükselen muhafazakarlık bu tartışmalar üzerine etki etmektedir.”

Seminerlerde, günümüzün siyasi dinamikleriyle ortaya çıkan, bir anlamda bu ortamın sonucu olan sağlık alanı tartışmaya açılmıştır. Bu başlık, atölyenin sadece hekim ve sağlık çalışanı değil, toplumda herkesi kesen bir başlık olması nedeniyle katılımcıların da çeşitlenmesine neden oldu.

Seminerlerden ilki olan “Tıbbın Alternatifi Olur mu?: Alternatif Sağlık Uygulamaları” AKP iktidarının hem sembolik olarak hem de toplumsal kesimin siyasi beklentilerine karşılık gelen sağlık uygulamaları konusunda oldu. Seminerde, siyasi iktidarının geleneksel ve alternatif sağlık uygulamalarının önünü açan yasal düzenlenmesinden başlayarak, bu tür uygulamaların toplumda artış nedenleri ele alındı. Bu tartışma sırasında öne çıkan noktalar; modern tıbbın biyomedikal yaklaşımının ağırlıklı olması, toplumda kronik hastalıkların giderek artışı gibi duruma ilişkin dinamiklerin yanında, neoliberal dönemin özellikleri ve siyasi iktidarın kadim kültürü geri çağırarak bir kültür inşa etme çabası üzerinde idi. Bu noktada Osmanlı Dönemine atıfların sıkça yapıldığı, tıbbi nebevi, hacamat, sülük uygulaması vb. ge-

leneksel sağlık uygulamalarının daha fazla gündeme gelmesinin siyasi zemini de tartişmalar arasındaydı.

Bu atölyenin, ikinci semineri olarak “Hava Kirliliği ve Sağlık: Temiz Hava Hakkı Mücadelesi” başlığında gerçekleştirildi. Hava kirliliğine karşı yürütölen mücadele, bir yönüyle iktidarın liberal yüzünü deşifre eden bir alan olma özelliği taşımaktadır. Bunun nedeni, siyasi iktidar tarafından şekillenen Türkiye’nin enerji politikası olarak ölkenin linyit rezervlerinin kullanılması, bu amaçla da onlarca yeni termik santral kurulması mevzusu idi. Linyit kömürü, bilindiği gibi enerjisi düşük aynı zamanda yüksek düzeyler kükört içerdiği için hava kirliliğine neden olan bir yakıt türüdür. Planlanan bu yeni santrallerin mevcut hava kirliliğini artırmasıyla ortaya çıkacak sağlık sorunlarının, bunun toplum sağlığında hastalık ve ölümler olarak kendisini göstermesi söz konusudur. Söz konusu seminer, sağlık hakkının enerji politikalarına kadar uzanan bir boyutunu temsil etmekteydi.

Bir sonraki seminer, uluslararası kayıtsız göç ve geçici korunma altındakilerin tümünü kapsayacak şekilde ‘göçmen ve mültecilerin sağlığı’ üzerine gerçekleştirildi. Bu seminerde Türkiye’deki sığınmacı ve göçmenlerin durumu, içinde bulundukları yaşam koşulları ve bunun sonucu olarak psikososyal ve fiziksel sağlık durumları ve ulaşabildikleri sağlık hizmetleri tartişılmıştır. Göçmenler başlığı, sonuçları sağlık hizmetleri ve sağlık/sağlıksızlık konularına uzanan, ancak bir yanıyla günümüz dünyasının içinde bulunduğu siyasi atmosferi en yakıcı biçimde gösteren bir konu olma özelliğine sahiptir.

Diğer bir seminer “uzman hasta” başlığı altında tartişmaya açılan bir konudur. Bu seminerde, neoliberalizm döneminin en temel özelliği olan sağlık hizmetlerinde devletin sorumluluğunun ortadan kalkması yanında “sağlıklı olma sorumluluğu”nun

bireye yüklenmesi sonucunda ortaya çıkan hasta davranışları ele alınmıştır.

Sağlıkta güncel konular başlığıyla yapılan atölyede, farklı nedenlerle gerçekleştirilemeyen seminerler “Yükselen aşı karşıtlığı” ve “Sağlıklı yaşam salgını: doğal tedaviler, organik gıdalar vb.” konularındadır.

Sağlığın Temel Koşulu Olarak Çevre ve Çevre Hakkı İçin Mücadeleler

İnsanın doğaya müdahalesi insanlık tarih boyunca söz konusu olsa da kapitalizmin ortaya çıkışı bu anlamda bir dönüm noktası olmuştur. Hele de son 30-40 yıldır kapitalist sistemin daralma içinde olmasıyla doğanın her türlü kaynağının kapitalist sistem için seferber edilmesi, çevrenin ve doğanın talanı olarak kendisini göstermiştir.

Sağlık atölyelerinin üçüncüsünde toplumun sağlıklı olma hakkının en temel konusu olan “çevre hakkı” konusu ele alınmıştır. Atölyenin amacı ise “sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının savunucusu olmak” bağlamında “çevre krizi karşısında ortaya çıkan toplumsal mücadeleler” olarak belirlenmiştir. Atölyenin, KODA takipçilerine duyurusunda şu cümleler kullanılmıştır: “Atölye çalışmasının temel konusu, kapitalizmin doğaya ve yaşama karşı saldırısı karşısında ortaya çıkan çevre hareketleri olmuştur. Kapitalizmin her türlü maddi çevre unsurunu metalaştırması, dünyayı sürüklediği çevre krizi ve halen umursamaksızın önlem alınmaması, günümüzde çevre savunuculuğunu en politik eylemlerden biri haline getirdi. Türkiye’de pek çok örneğini gördüğümüz gibi, çevreyi ve yaşamı savunan insanlar devletin her türlü şiddetiyle karşı karşıya kalıyor.”

Atölye konusunun ortaya çıkışı, insanların yaşam alanlarını savunmak adına giriştikleri bireysel ya da kolektif mücadelenin

verdiği umut olmuştur. Çünkü kapitalist üretimin dünyayı bir çevre krizine sürüklenme pahasına her türlü maddi çevre unsuru- nu metalaştırması ve hâlâ da umursamaması ve önlemlere sırt çevirmesi gibi –Paris İklim Anlaşması örneğinde olduğu gibi– çevre savunuculuğunu en politik eylemlerden biri haline getir- miştir. Bu da çevre mücadelelerini ya da daha açık söylersek, in- sanların yaşam alanlarını savunmasını toplumsal mücadelenin yeni ve güçlü bir biçimi olarak karşımıza çıkarmıştır.

Bu atölye çalışmasında başlıca, iklim krizi, enerji (termik santraller, nükleer santraller, HES’ler vd.), kentlerin talanı, oto- yollar gibi çevre konularına karşı ortaya çıkan hareket, çalışma ve örgütlenmelerin tartışılması hedeflenmiştir. Konular hem dünya hem de Türkiye ölçeğinde ele alınmış ve toplumsal mücadelele- rin ortaya çıkardığı yeni imkanlar tartışılmaya çalışılmıştır.

Atölyenin oturumlarından ilki, küreselleşme ve GATS (Hiz- met Ticareti Genel Anlaşması) sürecinde ortaya çıkan su hakkı mücadeleleri üzerine yapılmıştır. Merkez kapitalist ülkeler de dahil olmak üzere dünyadaki pek çok ülkede ortaya çıkan uygu- lamalar karşısında su hakkı için mücadeleler örgütlenmiştir. Bunlar arasında Bolivya, özel olarak tartışma konusu olmuştur. Bununla bağlantılı diğer bir konu olan hidroelektrik santraller (HES’ler) Türkiye bağlamında ele alınmıştır. Her iki su hakkı mücadelesinde yerel halkın direnişi ve mücadelesi, toplumsal mücadele örnekleri olarak ele alınmıştır.

Bir önceki atölyede eksik bırakılan ve organik beslenme ko- nusuyla ilişkili olan “Gıda Konusundaki Mücadeleler ve Olu- şumlar” oturumu, Türkiye’de ve dünyada gıda konusunda yaşı- nan krizin konuşulduğu, bunun karşısında ortaya çıkan gıda müştereklerinin ele alındığı bir oturum olarak gerçekleşti. Bu

tartışma aynı zamanda mevcut sorunun aşılmasıyla ilgili alternatiflerin konu edildiği bir oturum olmuştur.

II) Alternatif Bir Öğrenim İçin Sağlığı Taraflarıyla Tartışmak

Sadece hekim ve tıp öğrencilerinin takip ettiği ilk atölyeyi takip eden diğer iki atölyede İzmit yerelinde farklı özelliklerde (yaş, meslek vb.) kişiler katılımcı olmuşlardır.

Sağlık atölyelerinin teması, diğer KODA-HBO atölyeleriyle birlikte, dönem başlamadan önce sosyal medyanın da dahil olduğu çeşitli kanallardan duyurulmuştur. Atölye oturumlarının programının oluşturulması, katılımcıların katkı ve önerileri ile birlikte yapılmıştır. Her üç sağlık atölyesinde de ilan edilen amaçlarını gerçekleştirmek için koordinatör(ler)² tarafından bir taslak program hazırlanmış, bu taslak program ilk oturumda tartışılmış, grubun ilgi ve gereksinimleri ile programa son şekli verilmiştir. Atölye katılımcılarının tümü yetişkin olan çeşitli yaş gruplarından oluşması nedeniyle, “yetişkin öğrenmesi”nin gereği nedeniyle özellikle tercih edilmiştir.

Her oturum öncesi katılımcılarla, üzerinde tartışma yapmak amacıyla okuma metinleri ya da film/belgesel önerileri paylaşılmıştır. Güncel sağlık seminerleri (ikinci sağlık atölyesi), davetli konuşmacıların sunumlarının ardından sorular ve katkılarla devam etmiştir. İlk ve üçüncü atölyelerde ise, grup içinden, konu ile ilgili –ve gönüllü– bir kişi anahtar sunumu üstlenmiştir.

Katılımcıların özellikle önerilen okuma metinlerini okumaması, yürütülmeye çalışılan tartışmanın da eksik kalmasına neden olmuş, ayrıca öğrenme ortamının sunumlarla kısıtlı kalmasına

² İlk atölyenin iki koordinatörü vardı.

yol açmıştır. Yaşanan sorunlardan diğeri ise katılımcıların devamsızlığı sonucu, atölye teması etrafında yürütölen tartışmanın sürekli ve birbirini takip eden bir biçimde sürdürölememesi olmuştur. İlk oturumlarda tartışmaların raporlanması yapılırken sonraki süreçte bunun sürdürölememiş olması, yazılı bir belge hazırlanmasını imkansız hale getirmiştir.

Atölyelerin eğitim açısından diğeri bir önemi, profesyonel bilginin eğitim-öğrenim sürecinin bütününe hakim olmaması, sadece tartışmaların önünü açmak için kullanılmasıdır. Hatta özellikle çevre hakkı mücadelelerinde kendilerinden öğrendiğimiz kişiler, kendi yaşam alanlarını savunan ve bu konuda profesyonel olmayan sade insanlar idi.

İlk atölyede üç adet açık uçlu soru ile katılımcıların geri bildirimleri alındı. Bu sorulardan ilkinde katılımcının etkinliğe aktif katılımının yeterliliği; atölye saatlerinin, çalışma ortamının uygunluğu; eğitim içeriğinin oluşturulmasında yöntemin değerlendirilmesi gibi atölye çalışmasının işleyişine dair görüşler ve değerlendirmeler alındı. İkinci soru, konuların içeriğinin yeterliliği ve doyuruculuğu; atölye kapsamının yeterliliği ve eksik kalan boyutları vb. atölye çalışmasında işlenen konulara dair görüş ve değerlendirmelerdi. Sonuncu soru da önümüzdeki döneme dair öneriler idi. Geri bildirimler, bu üç başlık altında tek bir belgede toplanmış ve sonraki atölyelerde dikkate alınmıştır. İkinci ve üçüncü atölyede geri bildirimler yazılı olarak alınmamıştır.

Sonuç

Bir öğrenme ve öğretme deneyimi olarak yürütölen üç atölye, birbirinden çok farklı gibi görünen temalara sahip olsa da, kendi içinde bir devamlılığa sahiptir. Nitekim ikinci atölye olan

“güncel sağlık seminerleri” yöntemi ilk atölyenin geri bildirimlerindeki öneri doğrultusunda şekillenmiştir. Sağlık atölyelerinin ortak özelliği sağlığı bireysel ve biyolojik olmaktan çok çevresel, sosyal, siyasal durumların bir sonucu olarak ele almasıdır. Atölyelerin bütününde, ayrıca, konuyu zamansal (tarihsel uzamıyla) ve mekânsal olarak (ülke ve dünya ölçeğinde) ele alma çabası da söz konusudur.

Atölyelerde uygulanmaya çalışılan, öğreten-öğrenen hiyerarşinin olmadığı, katılımcı ve eleştirel yöntemin, tam olarak başarıya ulaştığını söylemek mümkün değildir. Bunda eğitimcilerin eğitim süreçlerini yönetmekteki eksikliklerinin yanında, alışlagelmiş öğrenme kültürünün de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu kısıtlılık katılımcıların da farkında olduğu ve verdikleri geri bildirimlerde dile getirdikleri bir durumdur.

Kazanılan deneyimin öğrettiği kadarıyla, atölye programlarının katılımcıların gereksinimleri ile belirlenmesi ve programın karşılıklı etkileşimle oluşturulmasının, hedeflenen alternatif öğrenme arayışına daha fazla katkı sunacağı açıktır. Diğer yandan katılımcıların en az koordinatör kadar sorumluluk almasının yolları denenmelidir. Son olarak atölye sunum ve tartışmalarının kaydedilmesi ve yazılı belgelere dönüştürülmemesi en önemli eksiklik olmuştur.

Pek çok eksiklik ve aksaklığa karşın, tartışmaların koordinatörler dahil tüm atölye katılımcılarına öğrettikleri, öğrenmenin öğreten-den öğrenene doğru tek yönlü bir süreç olmadığı, katılımcı, demokratik olarak yürütülebileceği, aynı zamanda konuyu taraflarıyla tartışan ve profesyonel olmayan eğitimin mümkün olduğudur.

KODA-HBO'DA BARIŞ SÖZÜ

METİN AKSÖZ

Bu yazıda KODA-HBO ile hangi şartlar altında nasıl ilişkilendiğim ve neden buna gerek duyduğuma ilişkin görüşlerim betimleyici bir dille anlatılmaktadır. Metinde bir barış bildirisi-ne duyulan ihtiyaç hem bölge dinamikleri hem de dünya ölçeğindeki buna benzer süreçlere atıfla gündeme getirilmiş, devamında da KODA-HBO faaliyetlerinin bir Kürt KHK'lı olarak bende yarattığı duygu ve düşünceler aktarılmıştır.

Yazıda Kürtlerin, özellikle de Kocaeli'deki Kürtlerin Barış İmzacısı Akademisyenlere ilişkin algıları ve onlarla ilişkilene-me düzeyleri irdelenmiş; bu ilişkilene-me çabalarında görülen aksaklıklar ve sonuçta ortaya çıkan iletişim eksikliğinin nedenleri mercek altına alınmıştır. Kürt ve örgütlü bir sol geçmişe sahip olmamasına rağmen bir akademisyenin kariyeri, işi, aşı ve özgürlüğü pahasına “Bu suça ortak olmayacağız!” çıkışı yapmış olmasının gerekçeleri ile bu tercihin Türk ve Kürtlerin ortak vatanda

eşit yaşam isteğine nasıl etki ettiği büyük fotoğrafa odaklanılarak değerlendirilmiş; HBO’da barış meselesine yeterince değinilip değinilmediği, atölyelerde Kürt meselesinin yeterince gündeme getirilip getirilmediği de ayrıca tartışılmıştır. Özellikle Kocaeli’de yaşayan siyaseten aktif Kürtlerin HBO faaliyetlerini ne şekilde değerlendirdiği; dili ve yöntemi üzerinde durulan HBO seminer ve atölyelerinin Kocaeli’ye özgü demokrat ortama ne gibi katkılar sunduğu incelenmiştir. Yazıya kaynaklık eden düşünceler birbir görüşmeler ve gözlemler ışığında elde edilmiş; bu gözlemlerden çıkartılan sonuçlar bazı örneklerle de desteklenmiştir.

Barış Bildirisi’nden KODA’YA

Hakkâri-Yüksekova’dan Kocaeli’ye taşındığım 2013 yılında Milli Eğitim’de rehber öğretmen olarak çalışmaktaydım. Geldikten çok kısa bir süre sonra başta ayrıldığım yer olan Yüksekova olmak üzere, Sur, Cizre, Nusaybin ve daha birçok noktada çatışmalar baş gösterdi. Bu aşamada ilk aklıma gelen orada yaşayan öğrencilerim, oradaki komşularım ve arkadaşlarım oldu. Çatışma ortamında onların durumu ve koşulları konusunda kaygılandım, çatışmaların bir an önce son bulmasını arzu ettim. Günlerce sokağa çıkamayan, zorunlu gıda ihtiyaçlarını karşılayamayan, sağlık sorunları olduğunda hastaneye gidemeyen insanlar acaba ne yapıyorlardı? Nelerle karşı karşıyaydılar? Orada bulunduğum zaman zarfında ara sıra silah seslerine, çatışmalara ve kepenk kapatmalara denk gelmiştim. Bu kısa süreli deneyimler bile bana dayanılmaz geliyorken, bu kadar uzun süreli çatışma ortamı ve sokağa çıkma yasasının siviller üzerindeki etkisini hayal bile edemiyordum. İnsanların günlerce cenazelerini kaldıramadığı, aile üyelerinin naaşlarını buzdolabında saklamak zorunda kaldığı korkunç günlerdi. Bir sendika üyesi ve sendikanın

organlarında görev yapan bir kişi olarak yapabildiğim tek şey alınan sendikal eylem kararı gereği iki gün iş bırakmak oldu. Bu eylemden sonra binlerce  ye ağığa alındı, sürgün ve benzeri cezalandırma yöntemleri uygulandı.

Bu süreçte diğer eylem ve açıklamalara göre çok daha etkili ve ses getiren adım 1.128 akademisyenin 11 Ocak 2016 tarihinde bir barış bildirisi yayınlamaları oldu. Bu barış bildirisini okuduğumda tamamen insani ve vicdani kaygılarla kaleme alınmış ve belki de Nobel Barış  d l 'ne layık görülmesi gereken istemlerden (! "isimlerden" mi demek istenmiş? Nobel  d l 'n  insanlar alır, niyetler değil) oluşmuş, umut verici bir metnin kaleme alındığını gördüm.

Başka  lke örneklerinde buna benzer bir metin olup olmadığına baktığımda Cezayir örneğiyle karşılaştım. 1954-1962 yılları arasında yaşanan Cezayir Savaşı'nın bitmesi için Fransız solu ve aydınlarının aldığı sorumluluk ile Türkiye'deki barış imzacılarının sorumlu tavrı arasındaki benzerlik şaşırtıcıdır. Olaylar farklı yerlerde ve zamanlarda gerçekleşmiş olsa da Cezayir'de olanlar, Fransız aydınları ve devrimcilerinin konuya bakış açısı, tavırları, ülkemiz aydınları ve solcuları için dikkatle incelenmesi ve dersler çıkarılması gereken önemli bir tecrübedir.

Cezayir 1830'da Fransız ordusu tarafından işgal edilir ve bu ülke 132 yıl boyunca Fransa'nın sömürgelerinden biri olur. İşgal edildiği andan itibaren, Cezayirliiler Fransızlara karşı onlarca kez ayaklanmalarına rağmen bir türlü bağımsızlıklarını elde edemezler. Cezayir halkı 2. Dünya Savaşı'nda yükselen faşizme karşı Fransa ile aynı safta yer almasına ve savaş bitiminde bağımsızlık beklemesine rağmen dönemin lider kadrosu hapse atılır ve tüm umudunu kaybeder. 1954 yılında Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) kurulur ve Fransız sömürgeciliğine karşı etkili eylemler

yapar. O süreçte göreve gelen sol eğilimli hükümet de benzer politikalar uygular. Terörle mücadele adı altında baskı ve işken-
ce içeren bir yol izlenir. Sol eğilimli hükümetin dahi böylesi bir
savaş rüzgârına kapıldığı boğucu bir ortamda, başta Jean Paul
Sartre, André Breton, Simone de Beauvoir, Francis Jeanson gibi,
dönemin tanınmış aydınlarının da aralarında bulunduğu 121
entelektüel Fransa'yı kendi değerlerine ters düşmekle, emperya-
list olmakla suçlar ve her gün yüzlerce insanın öldüğü bir savaşa
karşı çıkıp, Fransız halkını Cezayirliyle haklı davalarında daya-
nışmaya çağırırlar.

Dünyanın değişik yerlerinde devlet ve devlet dışı grupların ça-
tışmaları benzer tarihsel süreçlerde yaşanagelmıştır. Devlet zorun-
nun çözüm getirmemesi sonucunda barış ve diyalog süreçleri or-
taya çıkmıştır. İrlanda barış süreci buna iyi bir örnek teşkil eder.
Güney Afrika, Arjantin ya da Guatemala'daki barış arayışlarında
bu faktör rol oynamış, koşullar devletleri barışa mecbur bırakmış-
tır. Sudan'da olduğu gibi isyan eden taraf ile devlet arasında güç
dengesinin ortaya çıkmasının barış için bir gerekçe teşkil ettiği
durumlar da eksik değildir. Yakın zamanda ise İspanya'da ETA,
Kolombiya'da FARC silah bırakmış, çatışmalar sona ermiştir.

Dünyada böylesi örnekler varken, bunları bilen, bu konular-
da araştırmalar yapan akademisyenlerin Türkiye'de barış talep
etmeleri de özlenen ve beklenen bir tutum olmuştur. Yaşamı ve
yaşam hakkını uğruna bedel ödeme pahasına savunmak ancak
böylesi bir yaklaşımla mümkün olurdu. Ne yazık ki 15 Temmuz
sürecinden sonra aynı zamanda Dünya Barış Günü olan 1 Eylül
2016 tarihinde 672 numaralı KHK ile Kocaeli Üniversitesi'nde
çalışan akademisyenler görevlerinden alındı. Geldiğim coğraf-
yadaki arkadaşlarımın, öğrencilerimin, komşularımın ve hatta
güvenlik görevlilerinin ölmemesi, çatışmaların bir an önce sona

erdirilmesi ve burada yaşayan sivillerin zararlarının karşılanması için bu insanların ortaya koydukları irade karşılığında işlerinden olmaları beni derinden sarsmış; kendimi onlara karşı o zamandan bu yana borçlu ve sorumlu hissetmişimdir.

Bu yüzden bir bölümünü önceden tanıdığım Kocaeli'deki Barış Akademisyenlerini ve kurdukları Kocaeli Dayanışma Akademisi'ni (KODA) yakından takip etmeye başladım. KODA'nın Çarşamba Seminerlerini Eğitim Sen Şube Yürütme Kurulu'nda olduğum için daha yakından izleme şansı yakaladım. Önceden tanıdıklarım dışındakileri de tanıma fırsatı buldum ve bu benim için bir zenginlik oldu. Ben de 686 numaralı KHK ile öğretmen olarak çalışmaktayken hocalarla aynı kaderi paylaşarak mesleğimden sorgusuz sualsiz ihraç edildim. Bu süreçte KODA üyeliğine davet edildim ve seve seve üye oldum. Bu davet ile Eğitim Sen'e ek olarak KODA'nın da bana dayanışma eli uzatması beni çok duygulandırdı.

Kürtlerin KODA HBO İle İlişkilene Düzey ve Biçimleri

Peki Kürtler; özellikle Kocaeli'de yaşayan Kürtler sürmekte olan çatışmalara cesaretle dur diyen Barış İmzacısı akademisyenlere karşı nasıl bir bakış açısı benimsemişlerdi? Kürtler için barış imzacısı ne anlama geliyordu? Barış imzacılarının kim olduğuna ilişkin merakları oldu mu? Onları sahiplenmeye çalıştılar mı veya yeterince sahiplendiler mi? Doğrusu bu konularda genelleme yapabilmek kapsamlı bir araştırma yürütmüş olmayı gerektirse de, görüşme ve gözlemlerim ışığında bu sorulara şu şekilde yanıt verebilirim.

Kürtlerin geçmişten bu yana imzacı akademisyenlerin imza metninde altını çizdikleri taleplere benzer birtakım talepleri ku-

rumsal ve kişisel düzlemlerde dile getirdiklerini biliyoruz. Ancak ilk kez bu kadar çok sayıda akademisyenin bahsi geçen talepleri cesaretle desteklediğini görmek Kürtleri umutlandırdı ve aynı oranda duygulandırdı. Duygulandırmasının en önemli nedenlerinden biri de Kürt olmayan hatta geçmiş yaşamında örgütlü bir sol gelenekten gelmeyen kişilerin bu listedeki varlığıydı. Bu çok beklenen bir durum değildi ama insani kaygıların siyasi kimliklerin önüne geçmesi bakımından son derece önemli ve anlamlıydı.

Türkiye’de özellikle günümüz şartlarında Kürt sorununu dillendirmek cesaret isteyen bir tavır. Kürtler yıllardır kimlik, siyasal haklar, anadilde eğitim hakkı, kültürel haklar, ortak vatandaşlık ve benzeri hakları için mücadele ediyor ve bunun karşısında değişik dönemlerde değişik oranda şiddete maruz kalarak bedel ödüyorlar. Ne yazık ki geldiğimiz noktada ödenen her bedelin kanıksandığı bir ortam oluştu. İşten atılmak, işe geri alınmamak, gözaltı, tutuklanma hatta gözaltında kaybedilme gibi durumlar sıradanlaştı. Bu algı çerçevesinde Kürt olmayan birinin Kürtler gibi bir muameleye maruz bırakılması Kürt halkını kendi ödediği bedelden daha çok üzmüştür. Barış imzacısı akademisyenlerin işten atılması, yaşadıkları gözaltılar ve bir bölümünün tutuklanması üzerine bir dostum “Biz Kürtler olarak bu baskı ve zulümlere alıştık fakat keşke bu insanların yerine yine bize gelseydi ne gelecekse” demişti. Bir başkası “Biz bu zulümlere alıştık ama keşke bizim için bu bedeli ödemeselerdi” diyerek üzüntüsünü ifade etmişti.

Kürt sorununun dillendirilemediği ve tutanın elini yaktığı bir ortamda bu karşı çıkış ve şiddet ortamına itiraz, genelde Türkiye’de duyarlı toplum kesimleri, özelde Kürt kamuoyu tarafından büyük takdir ve saygıyla karşılandı. Bu metin metne

imza atan bilim insanlarının bilimsel düşünceyi nasıl içselleştirdiğinin kanıtı gibidir. Diyarbakır'da gittiğim bir kahvehanede yaşlı bir Kürt "HDP"li belediyelerin ilk yapması gereken şey bu bizim Barış Akademisyenlerinin isimlerini cadde ve sokaklara vermesidir" demişti. Politik Kürt çevreleri ve özellikle bu çatışmaları tüm sıcaklığıyla yaşayan insanların Barış Akademisyenlerini tanıdıklarını ve sahiplendiklerini söyleyebiliriz. Şiddetten bıkmış usanan, günlerce sokağa çıkma yasağı nedeniyle evinden çıkmayan, temel gereksinimlerini tedarik etme konusunda dahi sorunlar yaşayan, gece gündüz silah sesleriyle yaşamak zorunda kalan insanlar bu durumun ortadan kalkması için bedel ödeyen bu akademisyenleri aileden biri olarak görmektedir.

Kocaeli yerelindeki duruma bakıldığında, buradaki Barış İmzacılarının tanınırlığı genelde siyaseten aktif Kürtlerle sınırlı kalıyor. Ancak örgütlü ve politik Kürtlerin pek çoğunun da barış imzacılığının anlamı ve bildiri metninin içeriği konularında kapsamlı bir bilgiye sahip olduğu söylenemez. Bunlar dışındaki apolitik Kürt çevreleri ise söz konusu akademisyenleri sadece ihraç edilen solcular olarak değerlendiriyor. Hatta bu akademisyenlerin FETÖ ile ayrımını yapmakta zorlanan bir kesim dahi mevcut. Halk kitlesinin sürekli olarak boğuştuğu sorunları; örneğin basılan parti merkezleri, linç edilen, suikaste uğrayan, tutuklanan parti çalışanları ve parti üyelerinin varlığı barış imzacılarının durumunu gölgede bıraktı. Barış Akademisyenleriyle dayanışılması konusunda halkın manevi sahiplenişini bunun dışında tutarsak ben ne yazık ki onlara karşı yeterince dayanışma gösterildiğini düşünmüyorum. Halkın sindirildiği, medyanın baskı altına alındığı ve sürekli olarak tekçiliğin pompalandığı böyle bir ortamda ve dahası ekonomik yetersizlikler dikkate alındığında bu durum anlaşılabilir.

Ancak kurumsal düzeyde de bu kişiler gerektiğince sahiple-nilmemiştir. Onların bilgi ve birikimlerinden yeteri kadar istifa-de edildiğini söylemek zordur. Her biri kendi alanında değer sahibi bu insanlar oluşturdıkları dayanışma akademileriyle halka aracısız bir şekilde ulaşma fırsatı yakaladı ama bu fırsat kurum-lar tarafından yeterince değerlendirilmedi. Özellikle KODA-HBO faaliyetleri düşünüldüğünde paylaşılacak ve karşılıklı ola-rak büyütülecek o kadar çok bilgi varken, ne yazık ki yeteri dü-zeyde bir dayanışma ve paylaşım ortamı oluşturulamadı.

Kürt insanı, özellikle orta yaş ve orta yaş üstü insanlarımız her ne kadar Türkçe kullansa da Türkçeye yeterince hakim de-ğiller. Seminerlere gelen insanlar KODA'ya ve KODA'lı hoca-lara hürmeten gelen kişiler fakat kullanılan dilin fazlaca akade-mik olması ve dahası Türkçe konuşup Kürtçe düşünme ikile-minden dolayı HBO faaliyetlerden yeterince yararlanamadılar. Bu nedenle özellikle güncel sorunlar ve bölgesel sorunlara de-ğinen seminer ve atölyelere katılım daha fazla oldu.

Öte yandan KODA da ildeki Kürtlere ulaşmakta yetersiz kaldı. Kürtlere ulaşmak için özel bir çaba içinde olmadı. Kürt meselesini esaslı gündemi yaptığı da söylenemez. Genel olarak KODA üyelerinin uğruna bedel ödediği konu ekseninden uzak kaldığını düşünüyorum. Hocalarımız Türkiye'de yaşanan adalet-sizlik ve eşitsizliklere karşı dikkat çekici atölyeler ve yazılı kay-nak üretimine girişebilirlerdi. Mesela haklarında sorumluluk his-settikleri Kürtlere yöneltilen şiddetten hareketle seminerlerinde ve atölyelerinde bu soruna daha çok yer verebilirlerdi. KODA-HBO atölyelerine baktığımızda toplumsal cinsiyet, doğa ve spor, felsefe, resim, fotoğraf, sinema, emek ve benzeri birçok alanda çok güzel paylaşımlar olmasına rağmen, Kürt sorunu, uğ-runu bedel ödenen barış konusu bir atölye çalışması haline geti-

rilemedi. Yine Çarşamba seminerlerinde de aynı derecede bir yetersizlik içinde olduğumuzu söyleyebilirim. Fransa'daki Sarı Yeleklilerin çıkışının bile etraflica seminerlerimizde tartışılmasına rağmen, ülkemizde geçmişten günümüze devam eden köklü bir sorun olan Kürt meselesi ve çözümü konusunda bunun yapılamamış olması önemli bir eksikliktir. Ayrıca gerek atölyelerde ve gerekse seminerlerde seçilen konuların aktarımı fazlaca akademik dil içerdiği için bunlara katılım gösteren Kürtlerin yukarda bahsettiğimiz dil sorunlarından dolayı zamanla ilgilerini kaybettikleri gözlemlendi. Gönül her geçen gün kaybolmaya doğru giden dillerle alakalı atölyelerin, medeniyetler tarihi, dinler tarihi ve ekoloji alanlarında atölyelerin oluşturulmasını isterdi. Anadilde eğitime katkı sunulması için bir anadil atölyesi organize edilebilirdi.

HBO Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

KODA-HBO faaliyetlerine katılımın ücretsiz ve herkese açık olması çok olumlu olmuştur. Bu nedenle katılımın oldukça yüksek olacağını düşünüyordum. Ama katılımcıların profiline bakıldığında ağırlığın Kocaeli'nin sol, sosyalist, yurtsever düşüncedeki insanlarından yana olduğu görülür. Aslında bu durum uğruna bedel ödediğimiz ideallerimizle uyuşmamaktadır. Katılımcıların daha ziyade farklı dünya görüşlerine sahip olan kişilerden oluşması bana göre KODA amaçlarına daha çok hizmet ederdi. Bu tarife uyan az sayıda katılımcı olduysa da gönül daha geniş kesimlere ulaşılmasını isterdi. KODA ve HBO Kocaeli'deki demokrat çevreleri bir araya getirmek gibi doğrudan bir misyon edinmemesine rağmen kapsayıcı konuları olan seminer ve atölyelerde bunların bir araya gelişlerini sağladı. Sıkça bir araya gelemeyen kurumların daha verimli işbirliklerine yönelmeleri için enerji harcanması yerinde olurdu ve belki de daha geniş örgütlü-

lüklerin kapısı aralanabilirdi. Kocaeli'yi ilgilendiren belli başlı sorunlara ilişkin halka açık etkinlikler yapılması gerekirdi. Örneğin büyük Körfez Depremi konusunda veya hava kirliliği konusunda çok değerli çalışmalar yürüten KODA üyeleri mevcuttu. Yerele özgü mevzuları öne çıkartacak olan bu etkinliklerde "Bu kenti ve öğrencilerimizi terk etmeyeceğiz!" söylemi vurgulanabilir, söz konusu etkinliklere farklı çevrelerin katılımı sağlanabilirdi. Tüm bunların yapılamamasının temel nedeni belki de eleştirdiğimiz çemberin dışına çıkıp bakamamamız oldu. Her ne kadar mevcut düzeni ve onun aygıtlarını eleştirsek de KODA üyeleri olarak belli kalıplardan kurtulamadık.

KODA şüphesiz ki ülkenin temel sorunu olan Kürt sorununa etkinliklerinde daha fazla yer vermeliydi. Fakat KODA'nın kuruluş amacının, Kürt Sorununu öne almak ya da çözümü için bir momentum yaratmak olduğunu düşünmüyorum. Üstelik bunu doğru da bulmuyorum. Aslında KODA'yı oluşturan özgün toplumsal ve siyasal şartların tamamının merkezinde bizatihi Kürt meselesi yatmaktadır zaten. KODA, dolaylı olarak Türkiye'nin Kürt sorununun ortaya çıkardığı bir pratiktir. KODA'nın akademiye özgürleştirme çabası, aslında başta Kürt sorunu olmak üzere ülkede yaşanan tüm demokratik meselelere dair ileri doğru bir adım olmuştur. KODA baskı döneminin ortaya çıkardığı sıra dışı ve özgün özgür akademi deneyimlerinden biridir. Bu deneyim klasik kapitalist uygarlıktan kopuşa ve derin bir değişim iradesine işaret etmektedir.

BÖLÜM III

SÖYLEŞİLER

YUVARLAK MASA (I):
KODA-HBO DENEYİMİNİN TOPLUMSAL
VE TARİHSEL ARKA PLANINA DAİR GÖZLEMLER
(11 MART 2020)

KATILIMCILAR:

CENGİZ ERÇİN, KUVVET LORDOĞLU, ÜMİT BİÇER, VELİ DENİZ

Görüşenler: Yücel Demirer, Güven Bakırezer, Metin Aksöz

Yücel Demirer: Hoşgeldiniz. Bugün Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) ve Hayat Bilgisi Okulu'nun (HBO) tarihsel anlamı, kendisinden önceki benzer deneyimlerle olan bağı, Kocaeli demokrat kamuoyu ile ilişkileri ve işlevini yerine getirip getirmediği üzerine konuşmak istiyoruz. Şuradan başlayacak olursak, HBO denince aklınıza ilk olarak hangi özelliği geliyor? HBO'yu nasıl tanımlarsınız? Başarılı ya da başarısız bulduğunuz yönleri nelerdir?

Veli Deniz: Doğrusu proje yazılmaya başlandığı ve ilk gündeme alındığı zaman beni çok heyecanlandıran bir projeydi. O zamanki heyecanımı hiç unutmuyorum çünkü biz değişik disiplinlerden akademisyenlerdik. Şunu merakla bekliyordum, karma sınıflar hedef kitlesi, eğitim düzeyi olarak karma, işte yaş grubu olarak karma... Böyle bir sınıfta spesifik bir konunun anlatılması ve o konuya değişik grupların bakış açısının tartışılıyor olması ilginç bir deneyim olacaktı. Benim öyle bir beklentim vardı. Çok heyecanla bekliyordum, değişik ortamlarda HBO'yu anlatırken hep böyle anlattım. Ama beklentilerimin aksine, bir seçkinler kursu haline dönüştü. Belli derslere şunun kitaplarını okuyanlar girebilir, belli derslere ancak lisansüstü öğrencileri girebilir, filan disiplinler girebilir diye benim beklediğim dışına doğru bir yönelme yaşandı. Akademik kısmı daha öne çıktı ama sonradan bu kırıldı.

Son dönemde, biliyorsunuz, ben de *Afet Yönetimi için Yeni Düşünceler* başlıklı bir atölye açmak istemiştim, çok şaşırdım ilginin olmamasına. Açmak istediğim atölyenin Kocaeli için çok hayati olduğunu, buradan ciddi bir çıktı üreteceğimizi düşünüyordum. Ben o atölyeyi yapabilseydim, buradan, en az iki de makale çıkarırdım. Üzüldüm, şaşırdım, ama buradan da ders çıkarmalıyız. Belki biz, HBO'yu kurgularken doğru kurgulamamış olabiliriz gibime geliyor. Yani adına layık bir biçimde Kocaeli'deki değişik kesimlerle buluşma gerçekleşmedi. Akademik kent ile bütünleşmesi, akademinin toplumun değişik kesimleriyle bütünleşmesi, iletişim kurması amacının gerçekleştirilememesinin bir sonucu olduğunu düşünüyorum. Yani, Kocaeli'de o sırada atık yakma tesisi konuşuluyordu, o konuşuluyordu bu konuşuluyordu, bir sürü çevresel problem vardı. Ama böyle bir şeyi TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği)

çevresine de duyurmuş olmama rağmen, çok iyi duyurmuş olmamıza rağmen katılım olmaması bana çok enteresan geldi. Üzerinde çok düşünülmesi, tartışılması gereken, belki gelecekteki bu tür akademilerin halkla buluşması ve kentle buluşması bağlamında dikkate alınması gereken bir durum.

Yine benim KODA faaliyetlerine katıldığım dönemlerde sıkça dile getirdiğim bir şey, 'kendimiz çaldık kendimiz oynadık.' Ben halkla buluşma meselesini oldukça önemsedim, mutlaka uğraşmak lazım dedim ama hem atölyelerde hem de KODA Çarşamba Seminerlerinde kendimizi tatmin edecek konuları daha çok tercih ettik. Ben bunun doğru olmadığını düşünüyorum.

Eksiklerine ve eleştiriyi hak eden yönlerine rağmen HBO'nun önemli bir işlevi olduğunu düşünüyorum. Yani sonradan sadece sunuşlarını izlediğim atölyelerin, mesela sözlü tarih atölyesi (*Türkiye'de Düşünce ve İfade Özgürlüğü Mücadelesi Sözlü Tarih Atölyesi*) bunlardan bir tanesidir, ürünlerini izlerken inanılmaz keyif aldım. Yani çıktıları çok iyi olan, tüm bunlara rağmen iyi şeyler çıkaran bir faaliyet olarak görüyorum.

Güven Bakırezer: Hocam bu açtığınız atölyeyi HBO'nun ilk yarı döneminde açsaydık daha farklı olabilir miydi ilgi?

Veli Deniz: Bilemiyorum, yani ben halen anlayabilmiş değilim, niye duyuramadık, niye yapamadık bunu. İçinden geçtiğimiz dönemde risk demokrasisi kavramını içeren bir atölyenin talep görmemesi çok garip... Şu korona meselesinde bile, riskin birlikte yönetilmesi karar alma sürecine bu karardan etkilenen insanların katılması odak noktasında. Türkiye'de bazı şeylere ilgi gösterilmemesi kültürel bir mesele. Bu ülkede apartman yönetimlerine bile yılda bir gün insanların bir saatini ayırmaması izah

edilir bir durum değil. Bilemiyorum, bende yanıtı yok sorduğun sorunun.

Kuvvet Lordoğlu: HBO, bizim hep birlikte kurma kararı verdiğimiz ve bana göre de olumlu bir deneyimdi. Biz daha önce böyle bir deneyim yaşamadık hiçbirimiz. Yani dışarıda, akademi dışında, ne bir eğitim kurumunda ne de başka bir yerde bir okul içinde seminer, atölye ne dersiniz deyin, böyle bir şey kurmadık. Dolayısıyla bu bir kere, ben kişisel olarak söyleyeceğim ama belki diğer arkadaşlar da paylaşırlar, bilinmeyen bir yolculuktu. Yani ilk atölye açıldığı zaman Güven bana, “şöyle bir atölye açar mısınız?” dediği zaman, ilk önce bunu düşündüm... Nasıl olacak acaba, derslerdeki gibi mi olacak falan diye... İlk derse bu salonda girdiğimi hatırlıyorum. Arkadaşlar masanın etrafına oturmuşlardı, Güven de vardı, ondan sonra merakla izlediler. Bu, o atölyenin yürütücüsü olarak bende bıraktığı izlenimdi. Acaba dersler, bunca yıldır ders anlattığımız dersliklerde olduğu gibi mi olacaktı, yoksa daha farklı mı olacaktı? Zaman ilerledikçe şunu anladık ki, braya gelenler hakikaten büyük ölçüde görüş alışverişinde bulunmak, fikir sahibi olmak veya bizleri tanımak için ve fakat en önemlisi de galiba bize destek olmak için geldiler.

Güven Bakırezer: Ama sizin atlyenizin başka bir özelliği daha vardı, içinde doğa vardı, spor vardı, derslik dışı bir etkinlik vardı.

Kuvvet Lordoğlu: Evet, derslik dışı bir etkinlikti, o şekilde iki etkinlik yaptık, derslik dışında. Fakat yine de beklediğimiz düzeyde bir ilgi yoktu. Nitekim dışarıdan bu konuda bilgi sahibi olan uzmanları getirip burada sunum yaptırđm, kitaplar dağıtıldı falan. Çok cazip, hoş tartışmalar yaptık. Konuşmalar, so-

ricular oldu falan. Fakat ben yine de bütün bunların sonunda tı-
kandığımızı, belki hepimizin farklı şekillerde tıklandığını söylü-
yorum ve ben bunu izlediğim atölyeler için de söylüyorum.
Genel olarak aldığımız katılımı, şehirden KODA'yı, HBO men-
suplarını biz nasıl destekleriz sorusuna şehirden verilmiş bir ce-
vap olarak yorumluyorum.

Yücel Demirer: Hocam ilk derslerinizde neler hissettiniz?
Aklınıza önceki deneyimlerin geldiği oldu mu, Ekin Bilar ya da
Özgür Üniversite gibi?

Kuvvet Lordoğlu: Şimdi, Ekin Bilar deneyimini ben yaşa-
madım ama biliyorum. O dönemde üniversitedeydim ama fiilen
yaşamadım. Aklıma geldi tabii, biz yeni bir şey yapıyoruz. Do-
layısıyla bu yeni şeyi yaparak öğreneceğiz. Hatta düzenlediği-
miz bu uluslararası konferans bana hep bu arayışın izdüşümü
olarak geldi. Yani nasıl yapabiliriz, not sistemi olmadan, öğren-
cilerin sadece öğrenmek için geldikleri, devam ettikleri ve ilgi
ile izledikleri bir eğitim yapısını üniversite dışında nasıl kurabili-
riz? Bunu düşündüğümüz esnada, tabii bunun maddi koşulları
var... Dolayısıyla bizim finansal desteğimiz de vardı, yürüyor-
duk, daha sonra ne olacaktı ve ne hale getirecektik, bu soruların
cevabını o zaman bilmiyordum, halen de verebilmiş değilim.

Dolayısıyla şunu söylemek istiyorum; HBO'ya gelenler be-
nim görebildiğim kadarıyla, bizlere olan desteğin somut hale
gelmiş biçimiydi. Atölyelere devam ederek, Çarşamba Seminer-
lerine katılarak falan bunu yaptılar. Bir arkadaşın telefonunu hiç
unutmuyorum, bana telefon etti dedi ki "hocam bir atölye ka-
panmış, ben arkadaşlara haber vereyim arkadaşlar gelip katılsın-
lar, atölye kapanmasın" dedi. Çok sevindim, çok duygulan-
dım... Bu hakikaten insanların bizi ne kadar çok sevdiğinin, biz-

lerle beraber olmak istediğinin bir göstergesiydi. Halen kafamda net değil, bu deneyimi nasıl oturturuz? Bunun kalıcılığını nasıl sağlarız? Bunlar kafamı sürekli kurcalayan sorular.

Yücel Demirer: Nasıl devam edelim? HBO denince aklınıza ne geliyor hocalarım?

Cengiz Erçin: Şöyle, HBO'dan önce bizim Kocaeli Üniversitesi'nde NBU (Nasıl Bir Üniversite) tecrübemiz vardı. 672 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname) ile ilk ihraç edilen barış akademisyen grubuyuz yanılmıyorsam. NBU tecrübesi; devletin zaten verdiği ilk karar, ilk kararname ile herkesten daha önce ihraç edilen, "atılmaya müstahak" hocaların KODA'da çabucak organize olmasını açıklıyor. Öyle bir tecrübe ile geldik biz bu sendikalar caddesine. Biraz daha geriye gidersek, KODA'nın bir kesimi yani "aksakallılar"ı, bununla KODA içinde yaşı ileri olanları kastediyorum, 1980'leri yaşamış. 80'in dinamiklerini yaşıyarak, yani duyarak değil de yaşıyarak bilen bir grup. Hani biraz daha özgüleştirecek, 1980'lerin Ankara'sının, İstanbul'unun, tecrübesi burada. O günlerden bugüne ulaşan bir sentezdik biz. Ankara'daki tıplılar tarihsel olarak da Cebeci, Sıhhiye bölgesinde konuşlanmıştı. Hatta eski askeri tıbbiyelilerin bile yurtları Cebeci'dedir, yani Mülkiye Mahallesinin çocuklarıdır ve hepsi biraz Mülkiyelidir. Önce Mülkiye sonra Türkiye demeyen, Mülkiye, Harbiye, Tıbbiye saç ayağının bir parçasıdır (Yücel'e bakarak güler). O kolektif dil bence hem HBO/KODA'ya rengini verdi, hem de aynı zaman da o kırgınlıkların da nedeni oldu. Bunun da makalesini, birisinin (Güven'e bakarak söylüyor) yazmasını bekledim aslında. HBO ve KODA'yı, müsaade ederseniz, bu tartışmaların kaynağını oluşturan, sol jargon ile söylersem, "ayrım noktası"ndan değil de, birleştirerek aynı karavana içinde kullanarak değerlendirmek istiyorum.

HBO içindeki interdisipliner arayışın, başka alanlardan, başka disiplinlerden gelen hocaların veya kişilerin uzmanlık alanı dışında konularla ilgilenmesinin, bir sosyoloğun mesela işte tarım alanında yazması gibi bir arayışın değerli olduğunu düşünüyorum. HBO’da bu oldu mu, bu vasıf oluştu mu? Bu oluşmadı. Yani böyle interdisipliner, sadece HBO koordinatörlerinin motivasyonunuyla, yani Güven ve Yücel’in emeği ile olacak bir şey değildi. Hatta bu konu esas alındığında kırılmalar, ayrışmalar oldu. HBO kendi içinde çok iddialı bir başlangıç yaptı. Yani, bunda HBO ile ilgili çok emek harcayan sizler varsınız, diğerleri var, hani daha iyi bir şey yapabilir miyiz diye. Başlangıçta böyle değildi. Bizim tıp fakültelerinde ihtisas sürecinde asistanlara söylediğimiz şu cümle aslında *akademia* ile *pratik* hayatın arasındaki farkın altını çizer: “Mükemmeliyetçilik, optimal iş üretmenin zehridir.” Gündelik hastane rutini ve akademik faaliyetlerde çoğunlukla akademik dünyanın gizil ateşleyicisi olan ego yada benmerkezciliğimizin törpülenmesi içindir, bu sözler. Aslında çoğunlukla asistanlara bu öğütleri verirken kendimiz de yüksek egonun tehlikeli sularında geziniriz. İhtisasa başladığımda hocam Yavuz Özoran’ı, anmış olayım, “*akademia* Fransızca kökenlidir ve pratikte ‘yetersiz’ anlamına gelir” demeye gelen bir tanımlama yapmıştı. Daha sonra kaynağına bakındım bulamadım. Ancak ne zaman bu siyaset ve sendika sokağına geldik o zaman pratik beceriksizliklerimizle yüz yüze kaldık. Aslında birbirine böylesine benzeyen, NBU pratiğinden gelen 19 kişi pratik hayatta kafa kafaya tokuştuk. İçinizde kendimi “hane” akademisyeni olarak buldum hem NBU sürecinde hem de HBO/KODA sürecinde. Açayım isterseniz “hane” akademisini, yani ‘postahane, kahvehane, vs.’ gibi hastanenin akademisi de tıpkı sokak gibi hayatın canlı olarak aktığı mecralardır. Siyaset ve sosyal bilimcilerin akademi pratiğinden tamamen farklı-

dır. Akademi pratiklerimiz arasındaki farkı HBO/KODA sürecinde gördük.

Belki de bir şeyi mükemmel yapmaya çalışırken, siz de işinize olan bu sevginizle beraber, diğer insanların ötekileşme duygusuna kapılmalarına neden oldunuz. Belki bunları konuşmak için burada değiliz ama çok şey yapma iddiası ile birileri de uzaklaştı. Mahmut Hakan Koçak örneğin, burada olmalıydı, o duyguları ile beraber burada olmalıydı diye düşünüyorum. Kendi iç dinamikleri böylesine oluşmuş olan 19 akademisyenin, bir okul kurmasında aslında birçok şeyi başaramadık. Yani, HBO'da başaramadık, KODA'da da başaramadık diye düşünüyorum. Bizi burada yalnız bırakmak istemeyen, hem de akademinin o serinliğini taşıyan cümlelerini kendilerine tercüme ede(meye)n atölye katılımcılarımız aslında karmaşık duygularla ayrıldılar atölyelerimizden, seminerlerimizden. Yani burada HBO'da, "ben daha iyi nasıl öğrenirim" deyip başka bir dinamikle gelen insan sayısı ne yazık ki azınlıkta idi. Benim gözlemim bu.

Ümit Biçer: Ben tamamen başka bir konuya dikkat çekmek istiyorum. Bir kere, şu vurgunun yapılması beni rahatsız ediyor. Yani KODA ayrı HBO ayrı gibi. Buradaki herkesin de bildiği gibi KODA üyeleri başlangıçta ayakta durmak için birtakım çözümler arıyordu ve proje seçeneği de hep birlikte gündeme aldığımız bir konu oldu. HBO'yu tarif ederken, önceliğimiz hem KODA'nın bilimsel olarak üretimini nasıl sürdüreceği hem de KODA üyelerinin nasıl ayakta durabileceği sorularına çözüm bulmaktı. Bu hep birlikte üzerinde ortaklaştığımız, üzerinde düşündüğümüz ve sonuçta da cisimleştirdiğimiz bir hadiseydi, ama gerçekleri yeterince değerlendiremedik. Bir de birtakım şeyleri doğru hesaplayamadık diye düşünüyorum. HBO'nun zamanlaması ne kadar doğrudu, bence oradan başlamak gere-

kiyor. Böyle bir eğitim, seminer çalışması veya disiplinlerarası toplantılar için belki KODA'nın ilk yılında hemen harekete geçmek yerine kendimize zaman tanısaydık, sanki daha farklı olabilirdi duygusuna kapılıyorum. Çünkü biz her şeyi bu projede ci-simleştirmeye çabaladık. Bir anlamda kendi vicdanımızı rahatsız eden sorunların yanı sıra karşı karşıya kaldığımız sorumlulukların tümünü, bu projede yerine getirmeye çalıştık. Bu ne kadar doğru onu hep birlikte değerlendirmemiz gerekiyor. Çünkü; hem ihraç edilen insanlar birlikte var olacaklar hem dayanışmayı sürdürecekler hem de mevcut eğitim sisteminin dışında, istedikleri alanda eğitim vermeyi sürdürecekler. Eğitime gelecek insanlar gönüllü olarak gelecekler, üstelik aldıkları belgenin de dayanışma dışında herhangi bir yerde bir karşılığı olmayacak.

Biz yaşadıklarımızın ne olduğunu, neyle karşı karşıya kaldığımızı yeterince düşünmeden kendimize yönelik değerlendirme yapmaya başladık ve doğru sonuçlar üretemedik. Aslında HBO'yu belki yalnızca şu perspektifte değerlendirmek daha uygun olurdu. Eğer akademik heyecanımızı koruyabilmek, birlikte durabilmek adına bu deneyim yaşanan kırgınlıkları öne çıkarmadan birlikte çalışmalarımızı sürdürebileceğimiz sınırlı bir olanak, bir arayış süreci olarak değerlendirilseydi ya da yepyeni bir alternatifi hayata geçireceğimiz bir durum gibi değil de birlikte nasıl var olabiliriz nasıl daha rahat hareket ederiz sorularına yönelik geçici bir durum olarak değerlendirilebilseydi bugün daha fazla mutlu olurduk diye hissediyorum. Diğer taraftan şöyle bir sıkıntı da var, ihraç edilmiş bir kişi olarak kendi alanlarımıza ait deneyimlerimizi tek başına aktarabileceğimiz hissine kapılıyoruz. Zaman zaman daha bağımsız olduğumuzu düşünerek o alanda daha nitelikli bilgi üretimini sağlayabileceğimiz duygusuna kapılıyoruz ki bu ne kadar doğru? Bu olacak bir şey gibi

gelmiyor bana. Disiplinlerarası toplantılar yaptık, hep birlikte farklı konuları, farklı alanları içeren konuların tartışıldığı toplantılara katıldık ama bu toplantılar ortak bilimsel bilgi üretme sürecine yeterince katkı sağlamadı. Düşünce ve bilimsel bilgi üretimi üzerinde yeterince ortaklaşmadan hayatı değiştirip dönüştürecek programlar çıkarma iddiasına kalkışabilir miydik, bunu sorgulamadık. Dolayısıyla değerlendirme yaparken bu hususları hatırlamamızda yarar var. HBO'yu, aslında bir okul gibi değerlendirecek çok fazla eksik bulunabilir ama KODA'nın ayakta durması, KODA'nın ihraç edilmiş akademisyenlerinin yan yana olabilmesi için birlikte bulduğumuz bir çözüm aracı olduğu meselesine daha fazla odaklanmak gerekiyor. Çünkü, farklı zamanlarda yaşanan deneyimler ve örneklerde de benzer sorunların yaşandığını düşünüyorum.

Yücel Demirer: Şunu mu anlayalım, yani özellikle dayanışma ve ayakta kalma çabaları bağlamında bir başarı öyküsü oldu ama akademik alanda HBO kaldıramayacağı bir yükün altına girdi.

Ümit Biçer: Şimdi geriye baktığımda KODA'nın ilk yılında birbirimizi daha yakından tanımaya, uğraşlarımız konusunda haberdar olmaya başladık. Bu süreci daha önceden tüketebilseydik ve HBO'yu ilk yıl hayata geçirmeyi başarabilseydik zamanlama daha uygun olacaktı. Süre uzadıkça insanların enerjisi azalmaya başladı, hayatla ilgili tutunma çabaları öne çıktı. Ruh-sal alanda yaşadığımız sıkıntıların belki biraz daha belirginleşmeye başladığı bir dönemde ciddi hedefleri olan ve bu çerçevede iddialı bir yapı oluşturmak o kadar da kolay değil. Dolayısıyla zamanlaması kötüydü ama dayanışma açısından bakıldığında HBO yalnızca Kocaeli'de değil başka kentlerde de tek tek kalan

veya akademiden ihraç edilmiş bir grup insan için birlikte nasıl durulabileceğini, nasıl dayanışma örgütlenebileceğini gösteren önemli bir deneyim oldu. Bu açıdan KODA ve HBO oldukça kıymetli. Ama alternatif bir program, eğitim ve araştırma konularında, bu süreçlere müdahil olma hususunda başarılı olamadık. Bütün bilgilerimizi belki sorgulamamız gerekiyor. Ben asıl, Nilay'ın (Etiler Lordoğlu) sorumluluğunda olan sağlık atölyesinde yer aldım. Atölye sürecinde sıklıkla programın hedeflerimizden uzak olduğunu, dilediğimiz katılım ve katkıyı yeterince sağlamadığımızı, atölye katılımcılarının da bu süreçte yer almalarındaki ana motivasyonunun destek ve dayanışma duygusu olduğunu düşünüyorum. İlk birkaç toplantı dışında yeterince tartışma dahi yapamadık. Lakin insanlar toplantıları aksatmaya özen gösterdi. Biz mi beceremedik yoksa bu tür toplantılardan çıkartılabilecek sonuçlar mı sınırlı? Beklentilerimizle yaptıklarımız arasında bir uyumsuzluk yaşadığımız aşikâr, bunu da ayrıca değerlendirmek gerekiyor.

Kuvvet Lordoğlu: HBO'yu nasıl gördüğümüze tek tek cevap verdik, ama hep eleştiri ağırlıklı oldu. Oradan mı devam etmek lazım, yoksa hiç mi HBO'nun olumlu bir yanı yoktu, onu da düşünmeli. Ben ikisinin bir arada olduğunu düşünüyorum, yani eleştirilecek taraftarı da var, her işte olduğu gibi, ama takdire şayan tarafları da çok. Hâlâ devam etmekte olan, çalışmayan arkadaşlarımıza verilen destekler, bu fon, yani HBO'ya gelen fonlar sayesinde oldu. Bu başlı başına çok önemli bir şey. Bizi ayakta tutan, yani biz bunu burada çalışmayan veya bir şekilde yeterli gelire sahip olmayan arkadaşların bir gelire sahip olmasının HBO atölyeleri sayesinde olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu noktayı ihmal etmemek lazım. Benim sadece kafama takılan bir şey var, hani Güven ve Yücel bu işin koordinatörleri

olarak, acaba siz nasıl gördünüz başlarken, ben bunu da merak ediyorum. Fırsat olursa bunu da söyleyin. Eksiklik dediğim şey, baştan konuşup da gerçekleştiremediğimiz ortak araştırmalar yapmak. Bunu yapamadık. Evet, atölyeler kurduk ama bu projenin içinde muhtemelen araştırma da vardı. Ben belki Ümit'le, Hakan'la veya Derya'yla; "bu konuda bir araştırma yapmak istiyoruz, şöyle şöyle bir araştırma yapalım" demedim, demedik. Bu pekâlâ yapılabilirdi, bunu örgütleyebilirdik ama işte hayat galesi, şunlar bunlar bizleri başka bir tarafa doğru itti. Dolayısıyla, yani böyle eleştirirken de tırnak içinde insafsızca eleştirmeden, bunları da görerek ve içinde bulunduğumuz şartları da değerlendirerek bir tahlil yapmak zorundayız. Olumsuz eleştiri ön plana çıkınca tabii, hani hepimizin eksik tarafları var bizlerden kaynaklanan. HBO ve yürütücüleri de bizleriz sonuçta. Bunu eksik yaptıysak biz yaptık. Eleştiri konusu meseleleri düzeltmek mümkün olabilirdi de mi olmadı, düşünmek lazım.

Veli Deniz: Kuvvet Hoca benim konuşmamı eleştiri gibi algıladı sanırım.

Kuvvet Lordoğlu: Seni kastetmedim.

Veli Deniz: Öncelikle şunu söyleyeyim, her birimizin KODA'sı farklı olduğu gibi her birimizin HBO'su da farklı, hayat bize bunu gösterdi. Öncelikle bu tespiti yapalım. Ben HBO başlarken, Hayat Bilgisi deneyiminin nereye evrilmesi gerektiğini, bu konudaki benim algımı söyledim ve benim arzu ettiğim yönde evrilmediğini de söyledim. Burada, benim de kabahatim var. Hatırlarsanız o sırada çalışıyordum, okula zaman veremedim, atölye açamadım. En sonunda bir fırsat yakaladım ama o da olmadı. Arkadaşlar müthiş emek harcadılar, yani ben burada Yücel'le Güven'e çok teşekkür ediyorum.

Yücel Demirer: Veli Abi, özellikle sizin pozisyonunuzun çok önemli bir farklılığı var, aramızdaki tek mühendissiniz. KODA üyeleri arasındaki sosyal bilimci ağırlığının bu başarısızlıkta etkisi oldu mu? Örneğin, KODA’da sizden başka mühendisler, başka disiplinlerden arkadaşlar olsaydı, daha farklı olur muydu sonuç?

Veli Deniz: Bence sorun ondan kaynaklanmıyor. Sorun ister hekim olalım, ister mühendis olalım kendi meslek alanımızda edindiğimiz bilgi birikimini, geniş kitlelere, biraz halk dili ile siyaslaraştırarak iletemememizden kaynaklandı. Benim her zaman söylediğim gibi, değişik eğitim düzeyinde, değişik siyasal görüşte insanlara seslenemedik. Onun yerine maalesef derslerde sertifika verilmeli mi verilmemeli mi, dersin başarı ölçütü nasıl değerlendirilecek, işte atölyelere kimler alınacak gibi konuları tartıştık. Yani öyle bir noktaya evrildi, seçkin atölyelere dönüştü, bu benim hayal ettiğimin tam tersiydi. Kentle buluşabilmek için onların ilgisini çekecek işler yapamadık. Mesela, Kocaeli Demokrasi Girişimi etkinliği olarak Güven Bakırezer’in hazırladığı “Diktatörlükle Nasıl Mücadele Edilir?” sunumu muhteşemdi. Böyle tartışmalar, kanallar açılabilseydi harika olurdu.

Ben de bu kentin sorunları ile ilgili, Marmara Bölgesi’nin sorunları ile ilgili onlarca tez yaptırđım. İki tane seminer verdim ama ben de beceremedim bunu. Yani, arkadaşların dile getirdiğı “bizi sevdikleri için geldiler, bizi sevdikleri için ilgilerini çekmeyen konuşmalara da geldiler” durumunu hissettik hepimiz. Devamlı izleyicilerimiz vardı, sağ olsunlar eksik olmasınlar, o arkadaşlara şükran borçluyuz. KODA üyeleri de Çarşamba Seminerlerine gelmedi, gelemedi. Kaç tane Eğitim Senli (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) öğretmeni getirebildik? Dolayısıyla bunları iyi düşünmemiz lazım, yani eleştiri değil özeleştiri, daha iyi olabilirdi. Hep eleştirmedik, iyi şeyler de yapıldı. Yani az şey

yapmadık. Başka kentlerdeki akademisyenlerin, ihraç edilenlerin umudu olduk. Yani buraya baktı herkes, KODA ne yapıyor, nasıl direniyor tüm içimizdeki yaşadığımız sorunlara rağmen birilerine umut verdik. Bunlar az şey değil.

Yücel Demirer: Eleştiri yaparken aslında özeleştiriyorun diyorsun.

Veli Deniz: Kesinlikle.

Ümit Biçer: Şimdi özellikle söyleyeyim, her şeyin değerlendirmesini yapmaya kalkarsak tabii ki olumsuz sonuçlar çıkacaktır. HBO herkes için farklı bir hayale, farklı bir beklentiye karşılık geliyordu ama “dayanışmanın örgütlenme biçimiydi” dersek daha doğru bir tarif yapmış oluruz. Diğer yandan ne kadar iyi donanımlı, iyi düşünen beyinler olursak olalım, aktardığımız bilgilerle insanların değişeceğini, bir anda zihinlerinde parlak fikirler açacağımızı ve hayata bakışlarını tümüyle değiştirebileceğimiz beklentisine kapıldık. Bu düşüncenin bilime de eğitime de aykırı olduğunu düşünüyorum.

Yücel Demirer: Bunu yaptık mı, sence bu hatayı yaptık mı?

Ümit Biçer: Zaman zaman bunların yaşandığını düşünüyorum. Biz niye değiştiremedik algısı, hatalı bir algı. Düşünün, moleküler biyolojiden ihraç edilmiş bir insan tek başına ne yapabilir, alanında neyi değiştirebilir? Kendi çalışma alanında bilgiye ulaşamıyorsa üretim süreçlerinde yer almıyorsa alanında yeni ne anlatabilir? Belki de disiplinlerarası çalışmalara, yeni konulara, yönelmek gerekiyor. Mesela, TİHV Akademi'deki (Türkiye İnsan Hakları Vakfı) arkadaşlarımız insan hakları alanında çok değerli çalışmalar yapıyorlar. Kendi alanlarında sağlamış oldukları bilginin yanı sıra insan hakları alanında hep birlikte ortak üretim-

lerde bulunarak yeni çalışma başlıklarında konularına dair yeni şeyler öğreterek ayakta kalıyorlar.

Güven Bakırezer: Çok önemli bir şeyi burada atlıyoruz. Kendi düşüncemi de söyleyeyim, size de sorayım, buna önem vermiyor musunuz? Benim açımdan mesela kişisel olarak muazzam bir zenginliktir yani, bir hekimi dinlemek seminerinde, bir mühendisi dinlemek, bir moleküler biyoloğu dinlemek. Çünkü bu disiplinlerin metodolojileri farklı, dilleri farklı, bu disiplinlerdeki insanların hayata bakışı benimkinden çok farklı. Ben bu süreç içerisinde bir yandan hep onları gözlemledim, onlar da belki beni gözlediler. Mesela hatırlıyorum, bir defasında soruyordum: barışı nasıl temellendirilebiliriz? Veli Hoca dedi ki “termodinamiğin ikinci yasası” ile. Yani doğru ya da yanlış, çok sıra dışı bir şey benim açımdan. Şimdi siz bunu mesela önemli görmüyor musunuz, bunun kendisini, yani farklı disiplinlerdeki insanların birbirlerini anlama gayretini. Bunu az ya da çok mutlaka yaptık biz burada. Bu muazzam bir şey değil mi?

Ümit Biçer: Ben az önce söyledim kısaca tekrar söyleyeyim o zaman. İlk yıl için bu anlamlıydı ama daha sonra bunu aynı şekilde sürdürmek anlamlı gelmiyor. Farklı bir aşamaya taşıyamadığımızda seminerlerle bunu sürdürmemizin olanaklı olmadığını düşünüyorum. Türkiye’de ihraç edilmiş bütün akademisyenleri bu sürece dahil etsek bile bu yöntemle sağlayacağımız yararın sınırlı olacağını düşünüyorum.

Yücel Demirer: Farklı bir konuya izninizle geçelim. Sizce HBO bu şehirde ne gibi bir değişiklik yarattı? Sosyal, siyasal ortama bir katkısı oldu mu? Olduysa nasıl oldu? Başka bir şehirde HBO burada her ne yaptıysa, yapabilir miydi? Şehir ve HBO ilişkisi bağlamında ne düşünüyorsunuz?

Ümit Biçer: Kentte yaşamadığım için bu konuda değerlendirmeye yapma noktasında kendimi çok yeterli görmüyorum. Lakin yine de bir konuya dikkat çekmek istiyorum. HBO'ya dair düşüncelerimde HBO'nun zamansallığını ön plana çıkartmıştım. Zamanın, aslında yalnızca Hayat Bilgisi açısından değil, Türkiye'de hem bu iktidarın zulmü ile karşı karşıya kalan sınıfların, öteki olarak nitelendirilen tüm grupların ve onların mücadeleleri açısından ele almakta yarar var. Bugün yaşadığımız coğrafyada, sınıfsal hareketlerin, sendikal mücadelenin zayıfladığını, demokratik kitle örgütlerine üye olan insanların sayılarında azalma olduğunu, meslek odalarının mücadelesinde bir zayıflama olduğunu gözlüyoruz. KODA, tam da bu sürece tekbül etti. Üstelik KODA'nın ne Kocaeli kenti ne de başka bir kent açısından yaşananları çok başka bir yere evirebilecek sınıfsal ve de örgütsel bir gücü olmadığını düşünüyorum. Bu türden bir beklenti bana çok gerçekçi gelmiyor.

Güven Bakrezer: Ama bence şöyle düşünmemiz lazım, yapabileceklerimizi yapabildik mi, başarı kriterimizi falan hep orada aramak lazım.

Cengiz Erçin: Yapabileceklerimizi yaptık mı sorusu, daha geniş bir soru ama bugünden veya yarından cevaplanacak bir soru değil. Yani dayanışma akademileri faaliyetleri, olağanüstü koşullarda, KHK'larla yönetilen, OHAL ile yönetilen bir ülkede hayata geçti. Hep şunu düşünüyorum, Devlet niye bu kadarını yapmamıza müsaade etti de, daha fazlasına müsaade etmedi. İşte biliyorsunuz, 2017 yılında yaptığımız Üniversitenin Ötesinde Konferansı'nda sivil polisler müdahale etmeye yeltendi. Neden buradayız da başka bir yerde değiliz. Yani, devletin rahatsız olduğu veya olmadığı yanlarımızı daha derinlemesine düşünmemiz lazım. "Bunlar da bu şekilde burada konuşsunlar, kendi ara-

larında” mı dediler? Bunu bugünden cevaplamak doğru değil. İlk kurulan dayanışma akademisi KODA mıydı?

Güven Bakırezer: İlki Eskişehir Okulu’ydü, biz ikinciyiz.

Cengiz Erçin: Dayanışma akademisi liginde, başlangıçta yıldızı parlayan üç büyüklerden biriyken KODA, bugün itibarıyla Gençlerbirliği’ne döndü bence. Baktığım zaman işte Twitter’den falan takip ediyorum, yani büyük takımlara oyuncu yetiştiren, düşmemeye oynayan oldu. Mağduriyetler liginden kendi içerisinde mağrurlar ligine döndük. Yani bu bir eleştiriye tabi ama bu böyle oldu. Yorgunluğun etkisi de var tabii. KODA’nın Hrant Dink Vakfında HBO vesilesiyle aldığı Işıldayanlar (Inspirations Kategorisi) ödülü töreninde verdiği güzel fotoğraf aklımızda. Bu dayanışma akademileri liginde her DA’yı teşvik edici bir şey, iyi bir şey bu. Gelecekte nasıl görülür bugünden bilemeyiz. Toplum mağduriyetimizden sevgi çıkarmış, duygu çıkarmış. Bir taraftan yalnız kalmasınlar diyorlar, ama biz onların duygularını öğrenmek yerine, “biz ne öğrettik sana” falana geldik yani. Bence öyle olmamalıydı.

Kocaeli’de iyi şeyler oldu. Yani bu, on yıl yirmi yıl sonra bence, bir de dayanışma akademisi vardı, Kocaeli şehrinde idi, işte en kirli yerdeydi, Dilovası vardı, Onur vardı. Bunlar hatırlanacak ama Işıldayanlar Ödülü’nü almak da hatırlanacak, bunlar iyi şeyler. Topluluğa bir umut vaat etti ama içinde biz mağrurlar takımına döndük. Bu bile geldiğimiz *solun* prizmasının bir sonucu. Prizmanın içine girince bir anda renk renk oluyor. İçeri giriyorsun 19 ayrı renk, dışarı çıkıyorsun bir bütün. Bu bütünlük devam etmeli, aslında ayrışmanın farklı renklerin çeşitli saiklerle bunu devam ettirdiğini düşünüyorum ümitvarım bu konuda. Yani KODA’nın o kapısı *solun* prizması gibidir.

Yücel Demirer: Bir Gençlerbirliği gibi olmama şansımız var mıydı ya da Gençlerbirliği gibi olmamızın nedeni örneğin akademik kalitemiz miydi? Niye Gençlerbirliği gibi olduk, ne yap-saydık Gençlerbirliği gibi olmazdık sence?

Cengiz Erçin: Herkes Maradona'ydı bu takımda da ondan yani.

Yücel Demirer: Biraz açar mısın?

Cengiz Erçin: Yani Kızılderili yoktu, şef çoktu. Şunu da söyleyeyim, burada en başarılılardan bir tanesi, burada olduğu için yüzüne karşı söylemiş olmayayım ama Kuvvet Hoca. Kuvvet Hoca, çünkü içimizde ilk interdisipliner atölyeyi kurma cesareti gösteren hoca idi. Başka bir disiplinle başka bir şey yapması çok önemli. Bence bu cesareti, enerjiyi göstermesi önemli. Bence KODA'da riski göğüsleyebilen bir cesaretle başka atölyeler açılabilirdi. "Buradan çok iyi yayınlar çıkaracağım Cengiz" demiştin Güven, ama böyle olmadı.

Veli Deniz: Ben Gençlerbirliği örneğine katılmakla birlikte, kaçınılmazdı diye düşünüyorum. KODA Ankara'da veya İstanbul'da olsaydı Gençlerbirliği olmayabilirdi ama taşra üniversitesi-yiz. Üç yıl sonunda hayat bizi başka yerlere savurdu. KODA'nın yarından fazlası İstanbul'a taşındı. Bir kısmımız Ankara'ya taşındı. Orada zaten gençlerden oluşan bir örgütlenme vardı. Sonra, İstanbul'da Birarada Derneği kuruldu. Kaçınılmaz olarak insanlar oturduğu yerde daha kolay ulaşabileceği yerde benzer bir faaliyet gösterilince oraya gitti. Yani kaçınılmaz olarak hayat bizi bu noktaya getirdi. Dediğim gibi Ankara ve İstanbul'da olsaydık bu durum böyle olmazdı, ilk yıldaki heyecandan sonra, taşınmalardan sonra mecburduk Gençlerbirliği gibi olmaya. Ama

ben buna rağmen her şeye rağmen içimizi yaksa da Cengiz'in eleştirilerine katılıyorum o anlamda, umut olduk. Ben kanıt olarak da Süleyman Özkaplan ile önce benim yaptığım, sonra Güven'in yaptığı görüşmeyi gösteriyorum. Ankara'dan, TMMOB çevresinden bize atılmamızdan bu yana destek olan grup, onlara teşekkür telefonu açtığımızda "sizin yaptıklarınız karşısında bizim katkımız nedir ki, keşke daha çok yapabilseydik!" dedi. Yani arkadaşlar, dışarıda umut olmak güzel bir şey. Birilerine kuvvet veren, direnme gücü veren bir şey oldu KODA. KODA, bunu HBO sayesinde yaptı, HBO olmasaydı KODA daha önce dağılırdı. Ben bunun da altını çizerek söylüyorum. Ben ayırmıyorum HBO faaliyetleri ile KODA'yı. Birlikte kararlaştırdık, birlikte karar verdik. Her ne kadar sonradan bazı arkadaşlar HBO'yu benimsemese de. Bu atölyeler sayesinde KODA, KODA olmaya devam etti. KODA uzunca bir süre diğer illerden genç arkadaşlara örnek oldu diye düşünüyorum. Bu anlamda tüm bu söylediklerimize rağmen çok başarılı buluyorum.

Kuvvet Lordoğlu: Ben küçük bir şeyler ilave edeyim, Yücel'in açmaya çalıştığı HBO ile kent ilişkisine dair. Birincisi, Cengiz'in dediği gibi başarı değerlendirmesi için erken bir tarih diye düşünüyorum. Kent ile olan ilişkiyi de biraz zaman geçtikten sonra değerlendirmek ve kentlilere sormak gerekir. Her Çarşamba gelip burada izleyen, az çok, elli ya da yirmi kişi, seminer yapmadığımız zaman ne oldu hâlâ yapmayacak mısınız, dönem açılmadı mı deyip soranlar oldu. Bizi destekleyenler var. Dolayısıyla, kente eğer bir katkımız oluyorsa bunlarla konuşmak gerekir. Muhtemelen konuşacaksınız veya konuşulur. Burada 'dışarıdan bakmak' önemli. Yani, biz KODA'nın ve HBO'nun içinde olduğumuz için kendi eksikliklerimizi belki birbirimize bakarak görüyoruz ama dışarıdan bizi nasıl görüyorlar o çok

daha önemli. Ben aramıza sonradan katılan Metin'in bize bakışının, biz ilk üyelerin bakışından daha önemli olduğunu sık sık hissettim, toplantılarda. "Ya arkadaşlar!" diye başlayan sözleri "bizim için çok değerlisiniz!" sözleri ile devam eden cümleleri hâlâ aklımda.

Bir de şeyi söylemek istiyorum, Veli hazır buradayken, benim daha önce bir deneyimim vardı, sivil toplum deneyimim. Ben bir dönem AKUT Derneği'nde (Arama Kurtarma Derneği) kurucu üyelik yaptım. Belirli noktalardan KODA'yı, HBO'yu bu derneğe çok benzetiyorum. Faaliyet alanlarındaki farklara rağmen, oradaki arkadaşların kendi aralarındaki çatışmalarının, kendi aralarındaki mücadele bakımından KODA ve HBO deneyimine benzeyen birçok yanı var. Ortak yanları çok fazla. Zaman içinde bunları açarız belki konuşuruz ama şunu söylemek istiyorum, bizim yapmaya çalıştığımız şey, gerek HBO'da gerekse KODA içinde son derece önemli ve ciddi bir işti. Güven dayanışma akademileri arasında ikinciyiz dedi ama ilk katılanlar bizdik. Diğer dayanışma akademilerini incitmeden, ilk örgütlenmeyi biz gerçekleştirdik diye düşünüyorum, çünkü bizim daha öncesinden bir NBU deneyimimiz vardı. Ben bütün bu mücadeleden; yani HBO açısından, KODA açısından çok olumlu şeyler bize bıraktığını hem kişisel olarak hem grup olarak bıraktığını düşünüyorum. Bana geçenlerde biri dedi ki, "Ya hoca niye bu kadar iyimsersin?" düşündüm sonra, ben hakikaten iyimser miyim diye, not aldım iki üç şey çıkarttım iyimserliğim ile ilgili. Birincisi, herhalde doğa ile iç içe olmayı çok seviyorum, doğa ile iç içe olmak yaşamı barındırıyor. Yaşamı da iyimser olmadan öne çıkartmak mümkün değil, yaşam bir iyimserlik içeriyor.

Veli Deniz: Termodinamik bu işte, şu an termodinamik konuşuyoruz.

Güven Bakırezer: Hocam bir şey sormak istiyorum size, mesela doğa bilimleri alanında yeterince seminer ve atölye yapıldığına inanıyor musunuz burada?

Veli Deniz: Yapılmadı tabii. Bilim tarihi üzerine bilim felsefi üzerine, doğa bilimleri üzerine. Ya bu konularda konuşmacı davet edebilirdik, eleştirim buna, bakın çok seçkinci davrandık. Burada birini önermeye, isim vermeye korktum. Ben siyasetten fazla anlamıyorum. Marksist olduğuna güvendiğim bir arkadaş birisinin ismini önerdiği zaman, başka birisi “olmaz canım o yaramaz!” dedi burada. Bu çok kötü bir şey, bu bizim yaptığımız en önemli hataydı. Görüşü ne olursa olsun, ister o partiden ister bu partiden olsun, ilgi uyandıracak insanları çağırmalıydık. Bana bu tür tavırlar oldum olası itici gelmiştir; “Üniversiteler bizimdir, filanca niye konuşuyor burada?” Böyle bir solculuk olur mu yahu! Bir taraftan demokrat geçiniyoruz, bir taraftan insan haklarını savunuyor görünüyoruz, bir taraftan da “benimle aynı düşünmeyen adam benim olduğum yerde hayatta konuşamaz!” diyoruz. Böyle bir ikiye bölünmüşlük olmaz.

Güven Bakırezer: Ben de çok arkadaşımı çağıramadım tam da bu kaygılarla. Aynen öyle! Bir şey daha söyleyeyim. Biz nerede başarısız olduk biliyor musunuz, ben size bir örnek vereyim. C.P. Snow diye bir insan var, *İki Kültür* diye bir konuşması var. Diyor ki, doğa bilimleri ile sosyal bilimler uçurumla ayrılmışlardır birbirlerinden. Bizim doğa bilimciler için termodinamiğin ikinci yasası bu işin alfabesi gibidir. Burada, KODA içerisinde, soralım sosyal bilimcilere, nedir termodinamiğin ikinci yasası? Halen bunu öğretemedik, üç yıldan sonra.

Yücel Demirer: Az önce Kuvvet Hoca'nın söyleyecekleri yarıda kalmıştı, öyle devam edelim.

Kuvvet Lordoğlu: İyimserlikte kalmıştım. Hakikaten doğa ile çok iç içe olduğum için, kendimi doğada çok iyi hissettiğim için iyimserim. Çünkü doğanın içerisinde bir gelecek beklentisi var, gelecek de iyimserliği içerir. Bir de sahip olduğumuz dünya görüşü açısından baktığımız zaman, biz değiştirmek ve dönüştürmekten güç alan bir görüşü paylaşıyoruz. Bu da sonuç olarak iyimserliği içeriyor.

Ümit Biçer: İyimserlik meselesinde çok kısa bir şey söylemek istiyorum. Bu, aslında belki şimdi bile, HBO'nun veya KODA'nın bizim için nasıl bir yer ifade ettiğini göstermesi açısından kritik. Meseleye, somut olarak "Demokrasi için Birlik" toplantısına gelen insanların dışında buraya başka insanlar getirebildik mi, insanların buradan edindiği bilgilerle bir şeylere müdahale etmesini sağlayabildik mi noktasında bakıyorum. Yoksa romantik bir biçimde ben de şunu söyleyebilirim, ya çok iyi geldik, kendimize de kentimize de iyi geldik. Ben, bu konuları biraz acımasızca değerlendirelim diyorum. Romantik bir yerden bakıyoruz, gerçekçi değiliz. HBO meselesinde de gerçekçi değiliz. HBO dayanışmanın bir biçimiydi onu dayanışmayı tarif etmek için değerlendirmemiz gerekiyordu. Dayanışmaya odaklanmazsak, eksik bir yapılanma olarak tarif edeceğiz, yanlış bir yapılanma tarif edeceğiz, moralsizlik aktaracağız. Hâlbuki HBO'yu dayanışmanın etrafında incelemek belki de daha doğru. Yoksa şunu eksik bıraktı bunu eksik bıraktı noktasında tartışmaya başlarız. O zaman bilime doğru bakmıyorsunuz, diye ben hemen bir eleştiri getireceğim. Eğitime doğru bakmıyorsunuz diye sizleri eleştireceğim. Eski rektörümüz Baki Komsuoğlu Umuttepe'de yeni fakülte binalarını gösterdiğinde, "üniversite o binalar değil, dikilen ağaçların gölgesinde insanlar oturmaya başladığında burası üniversite olacak" demiştim. Bazı şeylerin oturması, yerleşmesi

için zamana ihtiyaç var. Biz, bir anda her şeyi inşa edeceğimizi, buna pek de hazır olmadan söyledik.

Güven Bakırezer: Peki biz buraya kimleri getirebildik, yeni insanlar getirebildik mi? Yeni gelen insanlar acaba öğrenmek için mi geldi, yoksa dayanışmak için mi geldi? Buraya gelen insanlar konusunda ne düşünüyoruz? Bunlar içinde önemli gördüğünüz kesimler, örnek olabilecek kişiler var mı bizim için? HBO mekânının bir anlamı var mı bunlar için? Yani mesela Eğitim Sen binasında olsaydık nasıl olurdu işler?

Yücel Demirer: Güven'in sorusuna bir ek yapmak istiyorum. Her biriniz kendi baktığınız yerden, az önce denildi ya herkesin kendi HBO'su var diye, katılımcı profili hakkında ne düşünüyorsunuz, beklediğiniz gibi miydi? Başından sonuna katılımcı profilinde nitel ve nicel olarak nasıl bir değişim gözlediniz? Bir de mekân, mekânımız nasıl değiştirdi bu serüveni, katkısı ne oldu?

Veli Deniz: Ben çok şey söyleyemeyeceğim, belki Çarşamba Seminerleri ve atölye günlerinde gelmediğim için atölyelere kimlerin devam ettiğini bilmediğim için Hayat Bilgisi Okulu'nun profilini değerlendirilemeyeceğim ama Çarşamba Seminerleri konusundaki görüşüm; değiştiremedik ve kemikleşmiş bir katılımcı grubunda kaldık. Bunu beceremedik, galiba burada benim de payım var. Belki programları iyi yapamadık, yani sınırlı kaldık. Kendimiz çaldık kendimiz oynadık. Burada beklentimiz neydi? Tartıştık aslında bunu toplantılarda ama aşamadık. İdeoloji baskın bir program mı, yoksa genişleme eksenli mi? Bunu tartıştık ama biz kendi kabuğumuz içerisinde kalmayı tercih ettik. Ben genişleyelim diyenlerdendim, hatırlarsınız o tartışmalardaki görüşümü. Yani programı daha çok ilgi çekecek, buraya

daha çok insanı getirecek şekilde yapalım fikrini benimsemiştim. Aklıma gelen insanları önersem beni belki ortacılık, hatta 'liboşlukla' suçlayabilirlerdi.

Bu arada şunu söyleyeyim, bir önceki soruyla ilgili. Çarşamba Seminerine gelmediğini bildiğim, atölyelere gelmediğini bildiğim ama şehirde zaman zaman karşılaştığımız insanlardan KODA ile ilgili inanılmaz övgü dolu geri bildirimler alıyorum. Bunu söylemezsem demin Kuvvet Hoca'nın açtığı alt başlık eksik kalır. Yani bu kentte KODA'nın önemli bir yeri var, ister uzaktan izlesin, ister adını duymuş olsun, ister faaliyetine katılmış olsun.

Ümit Biçer: Nasıl tarif ediyorlar KODA'yı, ne olarak tarif ediyorlar?

Veli Deniz: Kelimelerle çok değişik söyleyenler var ama bir cümle ile özetleyebilirsem; "helal olsun size ya her şeye rağmen, bu kadar sıkıntı çekmiş olmanıza rağmen çok iyi işler yapıyorsunuz!" Şimdi bunu diyen adama sen gelmiyorsun diyemezsin ki...

Cengiz Erçin: Şöyle söyleyeyim, projenin yöneticileri Yücel ve Güven burada. Yani seminerde ne anlatılmalı veya atölyeler nasıl açılmalı kişilere bırakılmış veya tam programlanmamış. KODA'nın ilk seminer döneminde Yücel'in bir konuşması var, kendi standartlarında düşük profilli bir konuşma, yani daha doğrusu dinleyici profili, kitle ne istiyor sorusunun cevabı kafasında halen net değil. Ama ondan sonra, yaz okulu için Ören'e gidiyorsun, Ören'de final dersi niteliğinde derli toplu, yani Siyasal'da ders anlatan hocalarını vadeden derli toplu bir sunum. Benim aklımda kalan şeyi söylüyorum. Biz bile kendi içimizde aslında kime karşı neyi sunacağımıza karar verememişken başladık. KODA nerede dersiniz, bu sorunun cevabını bugünden

vermek çok zor dedim ya KODA aslında bir yerde. Ne yaptık biz, üç yıl HBO'nun para pul işlerine baktık, o kadar formalite, hani sıkılarak yaptığınız prosedür ve formalitelerle, iki koordinatör için söylüyorum, yani bir şey oldu. "Hiçbir şey olmamışsa bir şey olmuştur" diyor ya adam, bence bir KODA kalır geriye.

Bunda sen mi olursun, o mu olur, bunu bilmiyorum ama, bizim iç mağduriyetimiz dışında mağduriyet liginde şehrin tepesinde bir yerdeyiz. "Hem mağdurlar, hem iyiler, hem yürekli-ler, hem cesurlar." Böyle bir şey, yani KODA'nın biraz kahra-man bir tarafı var, ne dersiniz deyin. Biz kahramanız diye söy-lemiyorum toplumun bu algısını ve sinerjik etkisini kırmadan bunun üzerinden gidilmeliydi. Yani bu Yürüyüş Yolu'na çıktığınız zaman, insanlar size bir başka gözle bakıyor, içeri giriyor-sunuz 19 kişi oluyorsunuz, içeride solun prizmasından geçiyo-ruz. Bence mağduriyet duygusuyla bir araya kendi kendimize sokulsak, biraz daha kafalarımızı birbirinin koltuğunun altına soksak, belki çok daha iyi şeyler olurdu. Bu bir eleştiri ama KODA bir şey mi, bugünden bir şey söylemek doğru değil ama KODA oldu. İyi oldu, kötü oldu bilmem ama oldu. Yani hak etmediği şekilde Cengiz de oldu mesela. Yani hak etmediği şe-kilde diğeri de oldu. Ama biz mesela şunu yapabiliydik, gençler ligini kurup Adem ve diğer çocukları biraz daha yukarıya çıkar-tabilirdik. Bunlar da olabilirdi, bunlar da iç eleştiri ama İşıl-da-yanlar ödül törenine gittiğiniz zaman şöyle bir şey görüyorsu-nuz: Ben auradan falan anlamam ama orada Ümit parlıyor, koskoca, altmış yaşına yetmiş yaşına giren kişiler parlıyor, ne-yin parıltısı yani! Aslında bizim buradan bir şeyler görebilme-miz lazım, demek ki bizde de bir şeyler parlıyor. Yani gençleri öne çıkartalım, futbol jargonuyla konuşursak onlara da "yürü ya kulum" diyelim, önlerini kesmeyelim, onlar da Messi olsun, 17 milyon Euroya transfer olsun, ama yapmadık, yapamadık.

Kuvvet Lordoğlu: Belki şu da söylenebilir, yani KODA'nın bu dışarıdan görünüşü; "Abi helal olsun!" falan lafları hepimizin kulağına geldi. "ya öyle değil aslında" diyememek, içimize atmak, "o kadar da değil" diyememek beni kişisel olarak rahatsız ediyor. Ama yapacak bir şey yok yani, evet öyle gözüküyorsa o düşünceyi düzeltmek çok da işime gelmedi açıkçası. Ama şunu çok net biliyorum ki KODA'nın imajının bu kadar yukarıda hissedilmesinden kendine, kişisel olarak rant sağlayan arkadaşlarımız da oldu. Yani tanık olduğumuz, hepinizin tek tek tanık olduğu şeyler var. Burada isim zikretmeye hiç gerek yok. Geçmiş deneyimle ilgili basit bir benzetme yapacağım; bu durum AKUT'taki arkadaşların televizyon kamerasına el sallayıp, akşam da "anne beni gördün mü televizyona çıktım" demesi gibi bir şey yani. Bu hepimizin bildiğı bir şey değil mi? Rant sağlamak derken kişisel fayda sağlamayı kastettim. Biraz tevazu göstermemiz gerekir, bu tevazuyu göstermeyen arkadaşlarımız var. Yani herhalde katılıyorsunuz.

Veli Deniz: Tarihe geçmesi açısından, KODA'nın kolektif ruhuna aykırı olarak bireysel davranan arkadaşlarımız oldu denilebilir.

Güven Bakırezer: Ümit Hocam, katılımcı profilimiz ve mekânımız hakkında ne düşündüğünü söylemedin.

Ümit Biçer: Mekân konusunda Kocaeli'nin bir talihsizliğı olarak düşündüm bu sokağı. Çünkü bu sokak, sanki Kocaeli'de bir yere sıkıştırılmış insanların toplandığı bir sokak gibi. Âdeta bir getto içinde olduğumuzu hissettim baştan beri. Bütün sendikalar bu binada, muhalif öğrencilerin takıldığı mekânlar hemen önümüzdeki sokakta. Bakıldığında bu kentte insanların kendisini solda hissetmesi için sanki gideceğı başka bir yer yok gibi. Âdeta

bizi sıkıştırmışlar bir yere ve buraya geldiğimde ben hep o sıkışmışlık duygusunu hissettim. Yani bu sokağın dışına çıkmak, kentin dışına çıkmak duygusunu burada yaşayamadım. Dolayısıyla mekânın bende yarattığı böyle bir duygu var. Gelen insan profili açısından bakıldığında hep tanıdığım, belki daha önce gördüğüm insanlardı veya buraya benimle birlikte ihraç edilmiş arkadaşların tanıdıklarıydı. Yani dışarıdan öyle tesadüfen gelen, gerek KODA'nın adını duyduğu için gelen insanlar olduğunu pek düşünmüyorum. Yani öyle tesadüfen ya da bizim Twitter hesabımızdan görüp gelen ve ondan sonra katılımı sürdüren birileri olduğunu düşünmüyorum. Yaz okullarının profili belki biraz daha farklı oldu. Orada da şöyle bir hadise var, sanki kent dışında yine benzer özellikleri olan, hep bizim çevremizde olabilecek veya bu sefer de Eskişehir'deki, Ankara'daki arkadaşlarımızın çevresinde olan insanlar geldi diye düşünüyorum. Biz, belki de kendi dilimizde konuşanların dışına çok ulaşamadık ya da onlar kendi dilleri dışında konuşanların yaptığı toplantılar ya da mekânlara şu sırada gitmekten çok haz almıyorlar, ya da imtina ediyorlar.

Yücel Demirer: Söylediğin gibi bir katılım sağlamaya özel bir özen göstersek, bunu yapabilir miydik?

Ümit Biçer: Çok zor, ben yaşadığımız günlerin etkisi olduğunu düşünüyorum. Mesela “çok iyi konuşmacılar getirseydik” daha farklı olur muydu sorusu. İki hafta önce Adana'ya gittim, Adana Tabip Odası'ndaki arkadaşım bana şunu söyledi: “Bizi zaman zaman, yaptığımız açıklamalar ve getirdiğimiz isimler nedeniyle eleştiriyorlar. Bu yüzden toplantılara yaklaşık yirmi-yirmi beş kişi geliyor diyorlar. Lakin çok güncel bir sağlık meselesi nedeniyle televizyonda görülen medyada tanınan çok bilinen isimleri Tabip Odası'nın toplantı salonuna çağırıyoruz yine aynı

yirmi-yirmi beş kişi geliyor. Ama toplantıları odanın dışına başka bir mekâna taşıdığımızda, bir de Tabip Odası'nın ismini biraz daha geriye çektiğimizde o zaman bin kişiye konuşma şansına sahip olabiliyor." Bu durumu değerlendirmekte yarar var. Yani belli kurumlara, belli yapılara ve belli mekânlarda yapılan toplantılar toplumda şu anda endişe kaynağı olarak görülüyor.

Yücel Demirer: Yani baskı dönemi bizi de etkiledi bu bağlamda.

Ümit Biçer: Biz zaten baskı döneminin ürünüyüz ve dolayısıyla bu koşullarda baskının yaşattıklarını bizzat yaşadık. Ama bunu hep kendi yetersizliğimiz gibi değerlendirmeye çalışıyoruz. Belki çok iyi bir antrenör bulsak ya da bütün oyuncularımızı iyi seçsek, sanki bir şey yapabiliriz duygusu yaratılıyor ama bu doğru değil.

Cengiz Erçin: Mekân konusunda Ümit'in dediğinden sonra, bence iyi bir mekân yaratmıştır HBO. Yani KODA-HBO'nun bu proje ile yarattığı burada şirin bir mekândır. Bence hani sorun toplantılarını yaptığı yerlerin, sendikaların salonlarının durumuna göre, olabildiğince renk katmıştır, olabildiğince temiz bir ortamdır. Yücel'in burada öngöröleri ve emekleri fazla. Çok sevimli bir yer, sıcak bir yer KODA. Yani bence bundan daha iyi mekân olmazdı. Ümit'in sokağı ilişkin söylediklerine katılıyorum ama herkesin gelirirken sevinerek geldiğı bir yer. İzmit'in Pişkin fırının simidi meşhurdur ama bu simitler KODA'da yenince daha meşhur oldu, gelen konuklardan biliyorum, simit ve şarap ikram ettiğimiz konuklarımızdan dinlemiştim, sıcak oldu her şey.

Ümit Biçer: Mekânın içi için ben de katılıyorum.

Yücel Demirer: Biraz da kaynak meselelerine ilişkin konuşalım. Biliyorsunuz, HBO Avrupa Komisyonu'ndan alınan bir fon ile hayata geçti. Finansman kaynağının faaliyetlerimiz önünde bir sorun teşkil ettiğini düşünüyor musunuz? Bunun bize nasıl etkisi oldu? Buna ek olarak, HBO'nun sağladığı ekonomik dayanışma sizce yeterli oldu mu?

Güven Bakırezer: Bence Ümit Biçer'den başlayalım.

Ümit Biçer: Benden başlayacaksanız o zaman şunu söyleyeyim: Mesela, TİHV olarak biz de ağırlıklı olarak çalışmalarımızı projeler üzerinden yürütüyoruz. Bu projeler konusunda da Avrupa Komisyonu başta olmak üzere insan hakları alanında herhangi bir ihlale karışmayan, insan hakları konusunda belli bir tutum alan yapılardan destek alacağımızı da beyan ediyoruz. Avrupa Komisyonu da bizim TİHV olarak bağış aldığımız yapılardan biri. Biz kendi projelerimizi, kendi yapacağımız çalışmaları yürütme noktasında bugüne kadar, Avrupa Komisyonu'ndan herhangi bir kaynak aktarımı yapılmasına hiç itiraz etmedik. Dolayısıyla da HBO bir kaynak arayışına girdiği zaman, Avrupa Komisyonu'nun uygun adreslerden biri olduğunu başta da ifade etmiştim. Dolayısıyla hiç sorun olmadığı gibi zaten Avrupa Komisyonu'nun verdiği kaynak Avrupa Komisyonu sürecinde olan veya dâhil olan ülkelerin insanların vergilerinden devletlerin aktardığı para. Dolayısıyla da bu bir anlamda bizlerin sağlamış olduğu paranın, yine bizler tarafından kullanılması olarak düşünülmesi gerekiyor. Buradaki kritik nokta, bizim kendi hedeflerimizden para almak adına vaz geçip geçmediğimiz. Dolayısıyla ne projeye fon aldığımız yerde ne de hazırladığımız projede öyle bir sorun görmediğim için ben hiçbir şekilde bununla ilgili olarak bir sıkıntı görmüyorum. Şimdi KODA içinde böyle bir sorun oluştu mu, onu çok sağlıklı değerlendiremiyorum.

Veli Deniz: Oluştı kurban olayım, önce evet deyip sonra vazgeçen arkadaşlarımız oldu.

Ümit Biçer: Şunun için sağlıklı değerlendiremiyorum, yani biz bunun sorun yarattığını düşünsek bile insanlara sorduğumuzda tek tek, bunun aslında bir sorun olmadığını ifade ettiler. Yani sonuç olarak ben burada böyle hissediyorum dememin, bunu bir engel olarak nitelendirmemin eksik kalacağını düşünüyorum.

Yücel Demirer: Bireysel tavırların ötesinde, fonun kaynağı meselesi HBO'yu nasıl etkiledi, yordu mu, enerji mi verdi, yani bunun etkilerini konuşuyoruz.

Ümit Biçer: Tamam, ben kesin olarak düşüncelerimi söylüyorum, insanlar başlangıçta böyle bir problemi gündeme getir-mediler. Lakin çalışmaların devam etmesi meselesinde aslında hakikaten bir proje olmasının, yani amacın proje kalması şeklinde tanımlandığını düşünerek kimi arkadaşlarımız projeden uzaklaştılar ve bu aslında yürüyen çalışmalara ket vurdu diyebilirim. Fakat şöyle de bakıyorum: Acaba bu durum projenin kaynağından mı kaynaklandı. Yoksa süreç bu ilişkileri buraya mı getirecekti, onun ayrımını net olarak yapamıyoruz.

Kuvvet Lordoğlu: Şimdi projenin, daha doğrusu proje olarak HBO'nun başlangıcında, KODA olarak ÜNİVDER'den (Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği) destek aldık, birlikte başladık bu işe, yasal zorunluluklardan dolayı. Bu durum bende hiçbir rahatsızlık yaratmadı. Hatta bir adım daha ileri giderek şunu da söyleyeyim, bunun bir proje olması, hiçbirimizin daha önce bir proje hazırlamamış olması ama öğreneceğimiz bir şeyler olması, içimizden bazı arkadaşlarımızın yardımıyla bu projenin hazırlanması bir tedirginlik rahatsızlık yaratmadı. Kaynağın,

Avrupa Komisyonundan gelen bir para olması beni rahatsız etmedi. Böyle bir durum beni eskiden de rahatsız etmezdi. Bu sonuçta çeşitli ülkelerden toplanan bir para ve bu ülkelerin içinde Türkiye’de var. Bizim bu fonlardan yararlanmamız bir tedirginlik yaratmadı ama tedirginlik yaratan başka bir nokta oldu. Bunun benzerleri ile daha önceden de karşılaştığım için tahmin etmekte zorlanmıyorum. Bunun bir Avrupa Komisyonu fonu tarafından desteklenmesi bizim aramızdaki bazı arkadaşları çok tedirgin etti ve belki de bu nedenle aramızdan uzaklaştılar. Yani bu proje ve bu yapının içinde bulunmaktan kaçındılar. Görüşlerine saygı duyuyorum, ancak birlikte başladığımız bir işte sonradan ben burada olmayacağım türü davranışlar beni kişisel olarak zorladı. Yani önce beraber başladığımız bir işi beraberce sonuna kadar götüremememizden kaynaklanan bir tedirginliğim oldu. Ama ne yapılabilirdi ki, ayrı yürütmekten başka bir çaremiz de yoktu.

Veli Deniz: Sorunun cevabını zaten biraz önce verdim. Finansman meselesi KODA’da probleme sebep oldu. Benim görüşüme gelince, ben olduğu gibi söyleyeceğim. Hani Ümit’in de yaptığı siyasi analizi, sizin de yapacağınız siyasi analizi ben yapamam. Yani bu ahlaki tartışmanın sonu yok. Allah aşkına bizler atılmadan önce bu ceberut devletten yaşamımızı sürdürecektir maaşı alıp da akademisyenlik yapmıyor muyduk? Bu ahlaklı da Avrupa Komisyonu fonundan, ceberut devletten zulüm görürken, Avrupa Komisyonu’ndan fon almak ahlaksızlık mı oluyor? Kimse kusura bakmasın, Sezer Komsuoğlu bana konferans katılım bütçesinden bahsederken; “Veli, biz hocaları hangi kaynaklardan gönderiyoruz, biliyor musun? Tıp Fakültesi’nde yoğun bakımda, ölümü bekleyen hastalardan kazandığımız paralardan” demişti. Bu ahlaklı oluyor da, bizimki mi ahlaksızlık

oluyor, kimse kusura bakmasın. Ben şuna bakıyorum, bu fonu kullanırken sevgili arkadaşlar hiç kendimizi sansürledik mi? Hiç faaliyetlerimize sınır koyduk mu? Kendine bakacaksın sen, oto-sansür yaptın mı, yapmadın mı? Biz yapmadık.

Ben mühendisim şu anda bir patron adına çalışıyorum, Kapitalizme hizmet ediyorum, sendika olmayan bir şirkette çalışıyorum. Şimdi sendika olmayan bir yerde, özel sektörde çalıştığı zaman mühendislerin hepsi ahlaksız mı olacak? Ya da muayenehanesi olan bir hekim ahlaksız mıdır? Kimse kusura bakmasın. Yani benim kişisel görüşüm bu, burada bir sorun görmüyorum ama bu tartışma bitmez.

Güven Bakirezer: Bu projecilik ile fon mevzu bizi çok yordu, tartışmamıza çok neden oldu. Hani dolayısıyla başka türlü olabilir miydi diye düşünebiliriz..

Veli Deniz: Fon olmasa da bu tartışmalar olacakmış gibime geliyor. Solun özünde bu var maalesef. Yani gözünü seveyim hakikaten zaman zaman sağcıların bu konulardaki rahatlığına imreniyorum. Ama işte sağcı olamazdım ki Aleviyim, demokratım, öyle bir yerden geliyorum. Sağcı olunca şefe itaat ediyorsun, emirlerini uyguluyorsun. Bizim solcuların her birisi bir siyasi parti.

Yücel Demirer: Peki bu fon olmadan HBO’da gerçekleştirdiklerimizi yapabilir miydik?

Veli Deniz: Bana göre çok zordu, çok zorlanırdık. Cengiz’in çok güzel bir lafı vardı, mekânı kurarken; hiç unutmam “Dolabınızda simit peynir yiyecek bulunduralım, buraya gelen öğrenciler aç geliyorlar akşamüzeri, dolap boş kalmasın arkadaşlar” demişti. Bu lafı beni o kadar mutlu etmiştir ki, bu bir daya-

nışma örneğidir. Bunu fon olmasa yapamazdık yani, biz bunu yapmaya çalıştık, gelen öğrencilerimiz burada dolaptan aldılar yediler. Biz nasıl yapacaktık bunu?

Güven Bakırezer: Nilgün (Sayman) Hoca bir sürü şey taşıdı cebinden ödeyerek.

Veli Deniz: Konuşmacıları nasıl davet edecektik, ne yapacaktık? Yani mangalda kül bırakmamak siyaset yapmak kolay ama hayat da böyle dönüyor. Dediğim gibi özel sektörde çalışmasam ben nasıl bir mühendis olarak hayatta kalacaktım? İki seçeneğin var, ya kamuda çalışacaksın ceberut devletten maaş alıp, ya da özel sektörde patrona hizmet edeceksin. Yaşamak için başka ne yapayım yani, doğaya mı çıkayım.

Yücel Demirer: Cengiz var mı bu konuda bir diyeceğin?

Cengiz Erçin: Her şeyin başımıza geleceğini düşündük de, ölümü bile düşündük de, sivil ölümü aklımıza getirmemişiz demek ki. Kendi adıma söylemiyorum tüm bu olan bitenleri, biz “aksakallı”lar atıldıktan altı ay sonra emekli edildik ya gençler, sosyal güvencesi olmayanlar? Yani özellikle bu emekli olmayanların başına gelenler. Sonuç olarak akşam herkes kendi evine gitti. Her Çarşamba burada toplandık ama sonra kendi evlerimize, gerçekliğimize geri döndük. İşte tarif ederken kendimizi, mikrofonlar karşısında hakikati o kadar çok kullandık ki, “biz hakikat arayıcısıyız,” “bilim itaat etmez” dedik durmadan. Sonra bütün dayanışma akademilerinin sözcülerinin diline pelesenk oldu bu laf. Hakikat arayıcıları işte sivil ölümüne razı bırakıldılar, sivil ölümüne tabi tutuldular.

Birbirine bu kadar çok haksızlık yapan, kendi içinde, ama dışarıda hakkaniyet timsali görünen bir duruş olamaz. Kendi iç çe-

lişkilerimize yoğunlaştık, birbirimize haksızlık yapmaktan çekinmedik, birbirimize bilendikçe köreldik, içeride. “Bilim itaat etmez” dedik ama itaat etmeyen bu 19 akademi mensubu birbirlerine tahammül etmekte zorlandı, hayat ağacı yeşildi, teori bir kez daha yaşam pratiğinin çizdiği yolda şekillendi. KODA ya da HBO’nun temel portresi buydu. Çağlayan’ı bir üniversiteye çevirmişti BAK (Barış İçin Akademisyenler) grubunun tüm bileşenleri ve bir okulun adı oldu Çağlayan, ancak açık söylemek gerekirse itaat etmeyen akademisyenlerin birlikteliği, pratiği daha değerliydi benim için. Yaşadığımız dört yıllık pratiğin ne kadar değerli olduğu zamanla belli olacak, hayatı nasıl ördüğümüz ve ne kadar verimli olduğumuz. İnterdisipliner çalışma verimliliği açısından, kitapkurdu İzge’nin (Günel) muhreçliği bir fırsata dönüştürmesi iyi bir örnek. Tren yolu Caddesi’nde dolaşan bir tecrübeyi buradan başka bir yerde edinemezdim, düşünemezdim bile. Fevziye Camii’nin avlusundan geçerken bir akşam karanlığında Yücel şöyle bir şey söylemişti, Deryalar falan önümüzde yürüyor: “Hiç de normal, kolay bir hayatım olmadı ama Cengiz, bunların da başımıza geleceğini tahmin etmemiştim.” Ben Yücel ile ilgili tek bir cümle etsem, mezar taşına bir cümle seçsem, bunu yazardım, tüm birikimi ve siyaset kültürüne rağmen. Yaşanan hakkaniyetsizliklerle birlikte dışarıda hakikat arayıcıları, herkes hakikat peşinde, Onur öyle, Aynur da, Güven de, herkes aynı aslında. Hepimiz böyle görüldük. Gelen dinleyiciler de sizden aynı şeyi alıyorlar ama kendi içimizde huzme huzme idik.

Kendi içinde birbirine bu kadar acımasızca hakkaniyetsizlik yapan hakkaniyet arayıcıları olduk. İçten anlatınca başka bir hikâye tabii. Burada Kuvvet’le ben toplanıp emeklilik maaşımızdan ayda şu kadar verelim demedik. Demediğimize göre ne olacak, bunlar nasıl karşılanacak? Güven buradan İstanbul’a gidip gele-

cek, burada başkalarının ev köşelerinde kalacak, bilmem doktora öğrencisinin evinde kalacak. Yücel gece yarıları bilmem nereye gidecek. Bunun adı, kendi içimizde birbirimize bilenerек körelmemiz. Tartışmaya değmez bunlar.

Bir şey daha söyleyeyim bir özeleştiri, proje yöneticileri, yani Yücel ile Güven bu ağırlık altında ezildiler. Yani şampiyonluk yarışında stres gittikçe artar tabii son haftalarda, burayı, binayı ayakta tutmak, bütçeyi denk getirmek falan harcanan emekler yorgun düşürdü. Asıl kendi seminerleri veya kendi yabancı dilde verebilecekleri dersler, yayınları, doktora öğrencilerine verecekleri danışmanlık eksik kaldı, kendi alanlarında güçsüz kaldılar. Emeklerini de enerjilerin büyük kısmını da soğurdu bunlar. Hani öyle de olmamalıydı, dediğim gibi kimse tahmin edemedi bunu. Bu yorgunluğu tahmin edemedik, bir önlem de alamadık. Bu solun ya da bir barış için imza atan insanların kendilerine yönelteceği en önemli sorudur. Bu imzayı atarak aslında kendimize çok önemli bir soru sorduk ve sınıfta kaldık.

Ümit Biçer: Cengiz'in söylediği söz üzerine aklıma geldi. Hani bu soru neydi, zaman zaman hep Çağlayan'daki duruşmalar sırasında da hissettim. Bizim yargılanmamız mıydı mesele, yani ihraç edilmemiz miydi? Aslında söylediğimiz söz unutuldu âdeta çünkü biz bu suça ortak olmayacağız demiştik ve hâlâ bu yaşananların devam etmesi karşısında sessiz kalmayan insanlar olarak ortaya çıkmıştık. Sonra bizim mağduriyetlerimiz konuşulmaya başlandı. Yani biz bu süreçte aslında öne çıkmaktan dolayı, belki de bizim konuşulmamızdan dolayı rahatsız olması gereken bir topluluktuk aynı zamanda. Arkadaşlarımız burada bizim dayanışmamızı ön plana çıkarırken, birilerinin proje meselesini tartışması özneleşme, konunun önüne geçme hadisesi gibi geldi bana. Açıkçası bu tür projelerde hep böyle birileri sorumlu

tutulur ama bu projenin, yani bizim dayanışmamızı sağlamak için oluşturulduğunu, bu dayanışmayı hedeflediğini göz ardı ederek eleştiriler yapmaya kalktık ve sorumluları belki de sizleri o anlamda çok fazla eleştirdik, yorulmanıza engel olmadık. Tıpkı yaşanan o katliamlara, öldürmelere engel olmadığımız gibi. Bu tartışmalarda ben proje meselesini böyle görüyorum çünkü bu büyük bir haksızlık hâlâ da bu haksızlığın yani bizim çevrelerimizde nedense çok rahat yapılabildiğini görmek üzüyor.

Güven Bakırezer: Veli Hoca dedi ki bu finansman meselesi olmasaydı da bizim aramızda sorunlar çıkacaktı. Cengiz Erçin birbirimize çok haksızlık ettik dedi. Yani biraz belki buradan devam ederiz, niye sınıfta kaldık, niye birbirimize haksızlık ettik?

Veli Deniz: Şöyle, işte Kuvvet Hocam belirtti. Hakikaten hepimiz dile getirdik, bu tartışma en kolay finansman üzerinden yürüyebilirdi, birtakım ayrılıklar olmasaydı inanın başka yerden çıkacaktı. Çünkü bu solun bir karakteri. Sol yoldaşına yaptığı eleştiriyi, saldırıyı inanın sınıfsal mücadelede başka yerde göstermeyen insanlar var. Sol yoldaşını eleştirirken aslan kesiliyor. Yani bakarsanız görürsünüz bu tür tipleri. Eylemde çok fazla göremiyorsunuz, orada göremiyorsunuz, burada göremiyorsunuz. Yani sansasyon olacak yerde olup, sürekli mücadelenin içerisinde göremediğiniz insanlar. KODA içini de düşünürseniz görürsünüz bunu. Ne yazık ki, solun bir özelliği bu. Arkadaşlarımızın kişisel karakterleri de belirleyici olabilir ama solda hep ta başından beri hep olagelmıştır bu tür şeyler.

Ümit Biçer: Böyle bir genellemeye ben katılmıyorum.

Veli Deniz: Diğer arkadaşların burada belirttiği şeyin altını ben de çiziyorum, bu süreçte size, koordinatörlere, çok haksızlık yapıldı. Emekleriniz bu anlamda...

Cengiz Erçin: Haksızlık demeyelim, hakkaniyet...

Veli Deniz: Bana göre haksızlık yapıldı, o kadar sert eleştiri haksızlıktır. Yani geriye dönüp maillere şunlara bunlara baktığınız zaman haksızlık kelimesinin az bile kaldığı durumlar oldu.

Cengiz Erçin: Haksızlıktan ziyade şöyle, burada en çok eleştirdiğim arkadaşlarım Güven ve Yücel'di. Güven ile bir araya gelip birçok kez konuştuk. Eleştiri başka, dayanışma başka, üstelik içinde "dayanışma"nın olduğu bir kurumsallık kazandırmak için herkesin çok emek harcadığı bu yapı içinde. Ama şunu söyleyelim, bu işler (kira, elektrik, su, internet vs.) parasız olmayacağına göre, kimse de arkadaş bu KODA'nın veya HBO'nun aylık kirasını ben ödeyeceğim demediğine göre kendi içimizde, bunun bir çözümünün olması lazım. Güven muhasebeci değil ki, yani Yücel muhasebeci değil ki, oradan fişi oraya gönder, Metin'e gönder, Metin ödendi yapsın, bankada şu kadarda kalsın, yok ona Dernekler Yasası'na göre şöyle harcama yapalım, böyle yapalım. Yani böyle bir yorgunluk üzerinden Güven'i nasıl yargıyorsunuz.

Yücel Demirer: Peki, bir bütün olarak dayanışmayı başara bildik mi? Değişik gelir gruplarından geliyorduk, değişik yaş grupları, farklı ihtiyaçlar, öncelik sıraları. Bir bütün olarak ekonomik dayanışma sizce yeterince yapılabildi mi?

Kuvvet Lordoğlu: Ekonomik açıdan mı soruyorsun?

Yücel Demirer: Evet, birbirimizle dayanışma bağlamında.

Güven Bakırezer: Aslında soru genişletilebilir, başka biçimlerde, duygusal olarak dayanışabildik mi? Hatta entelektüel olarak dayanışabildik mi? Biz KODA'da aslında bu başlangıçtaki 20 akademisyenin birbirleri ile işbirliğini, entelektüel akademik bilimsel işbirliği yapmasını düşünüyorduk mesela.

Kuvvet Lordoğlu: Ben o noktada bir şeyler söyleyeyim, fazla uzatmadan. Birincisi ikiye ayırdı Güven, ekonomik ve ekonomi dışı dayanışma. Ekonomik anlamda bir dayanışma maddi temele dayalı olarak önce Eğitim Sen sayesinde oldu. Sonra Eğitim Sen'in verdiği miktar azalınca, bizim kendi aramızdaki dayanışma sürdü. Bazı gruplar, çevreler bizi desteklediler ve destek eşit olarak paylaştırıldı aramızda. Bu bence çok hoş bir şeydi, yani bir eşitlik temelinde olması, farklı gelir düzeyleri farklı ihtiyaçlar olmasına rağmen. Bunu konuşmuştuk, kendi aramızda çok açık olarak konuştuk. Bu anlamda, bence büyük bir sorun yok, hâlâ devam eden ekonomik anlamdaki dayanışmada da sorun yok. Fakat ekonomi dışı dayanışma, entelektüel dayanışma açısından eksikliklerimiz var, hâlâ da devam eden. Beraber iş yapma kapasitesini çok düşük düzeyde tuttuk. Ben, mesela şu anda, aramızda olmayan bir arkadaşım ile yine birlikte atılan bir arkadaşım ile birlikte bir makale kaleme alabildim, bir araştırmayı yaptım. Bir araştırma şirketi bize yardımcı oldu, oradan aldığım bilgileri kullandım ama kendi aramızda Yücel'le, Güven'le, Ümit'le veya işte Cengiz'le, Veli ile diğer arkadaşlarla ortak iş yapmak konusundaki dayanışmayı sağlayabildiğimi söyleyemem.

Evliliğin kendisi bir dayanışma bence, Nilay ile beraber aynı evi paylaşmamız bu dönemde birbirimize destek olmamız açısından bir dayanışmayı kendi içimizde sağladık diye düşünüyorum. Gerçekten bu dönemde bizleri çok etkileyen bir süreçti, yaşadığımız süreç. Dolayısıyla her arkadaşın aynı ölçüde bu içsel dayanışmayı sağlayıp sağlamadığını bilemiyorum. Kadın arkadaşlarımızın bu noktada biz erkeklerden çok daha fazla etkilendiğini hissediyorum, öyle söyleyeyim. Bu benim kişisel gözlemim. Dolayısıyla gerek kadınların erkeklerle gerekse bütün ola-

rak bizlerin dayanışmasında ekonomik dayanışma dışında ciddi ölçüde zafiyetlerimiz oluştu. Burada ne yapabiliydik acaba sorusuna yanıt vermek son derece güç ama galiba çok söylendiği gibi hayatlarımızın altüst olması şu veya bu biçimde hepimizi etkilerken ve etkilemeye devam ederken, şunu yapmak daha iyi olurdu demek çok zor.

Veli Deniz: Ben de kısaca şöyle söyleyeyim, dayanışma benim için kutsal bir şey. Yani kutsalı bilerek söylüyorum, hakikaten çok önem verdiğim anlamda bir şey. Bu süreçte yeni arkadaşlar tanıdım. Mesela Cengiz'le eskiden bu kadar samimiyetim yoktu onun bazı özelliklerini bilmiyordum. Hülya'yla atıldıktan sonra sohbete başladım. Bu süreçte hepimiz birbirimizi daha iyi tanıdık, sıkıntılar yaşadık, biliyorsunuz iki kez geri çekilmek zorunda kaldım. Birincisi resmen belli bir süre, iki buçuk ay üç ay kadar sürdü. Hani dayanamadım artık. Şimdi son uzaklaşmamda Yücel'e ve Güven'e söylemiştim mesajımı arkadaşlara iletin diye, burada kayıtlara da geçmesi açısından söylüyorum. Yani benim için yoldaşlık kavramı çok önemli, dayanışma kavramı çok önemli dedim. Benim yoldaşlarımla ve dayanışma kararı verdiğim arkadaşlarımla her konuda anlaşmam gerekmiyor, güvenirim, kendimi güvende hissederim ve bu duygunun zedelenmesini istemem. Bu yolculukta benim bu duygumu zedeleyecek, yoldaşlık kavramını yeniden tartışmama sorgulamama sebep olabilecek hareketler oldu, geri çekilmek zorunda kaldım. Yine doğa bilimlerinden Le Chatellier Prensibi örneğini vereceğim. Le Chatellier Prensibi'ne göre doğal sistemler kendisine yapılan bir eylemin etkisini azaltacak yönde hareket eder. Bu şudur, size karşı yöneltilen yumruğa karşı bir hareket yaparsanız etkisi şiddetli olur. İki arabanın çarpışması gibi. Ben bu nedenle geri çekildim.

Velhasıl buna rağmen başardık ya, başardık ama kaybettiğimiz arkadaşlar var. Bunları yok saydık. Yani, bunların özeleştirilerinin yapılması lazım. Bazı arkadaşlarımıza karşı çok haksızlık ettik, onları anlamadık. Herkesin geriye dönüp kime karşı nasıl davrandığını gözden geçirmesi lazım. Bu süreçte kötü etkilen-dik, ben bir ara gittim geldim. Yani böyle bir hareketin dayanaşmayı başardık demesi zor. Hepimizin özel eğitime ihtiyacı var. Herkes kendine düşen payı çıkarmalıdır. Tam dayanışılacak bir dönemde, olduğu gibi kabul etme kavramını niye içselleştiremiyoruz anlamak mümkün değil. Siyasal manifestolara bakın, farklı grupların farklılıkları ile birlikte kabul etme lafı geçer. Bizde insanları olduğu gibi kabul etmek ve bir arada olmak diye bir şey yok yani. Bazen solu hep merak ediyorum, bu nasıl bir iki-yüzlü solculuktur falan diye. Bilmem anlatabildim mi derdimi...

Cengiz Erçin: Burası biraz daha gerçekçi geldi bana. Yani toplantılarımızda, Çarşambaları birbirimize haksızlık yapsak da somut bir gerçeklik vardı. Kocaeli bu açıdan çok değerli bence ve “maalesef” hep değerli kalacak. Çağlayanda bir okul olarak kalacak, tabii bütün savunmalar çok değerli. Aslında birbirimize haksızlık yaparken, bize de haksızlık yapıldı. Çünkü KODA, burası mücadeleyi bu kadar ciddiye alan ve devam ettiren nadir yerlerden.

Herhalde diğer dayanışma akademilerinde insanlar daha genç, daha görünür işler yaptılar, Eskişehir’de, Mersin’de falan. Hani herkes bir akademi bostanı falan dedi, mesela Kültürhane’yi açarken Ulaş’ın öyle bir cümlesi vardı. Bizimkisi “sera” oldu ama daha önemlisi şehirde bir “sera etkisi” oldu, eleştirilebilir ancak KODA yerli, toplumsal dinamikleri taşıyan bir akademiydi, “im-pact” faktörü yükseklerden biri yani. Bostan yapamadık ama hakikaten doğru yanlış sera meyveleri gibiydi buradaki yapılan her

seminer, her yaz okulu, teorik düzeyi yüksek tartışmalar. Bir Emrah Günok geldi geçti içimizden. Kendini ifade etti ya, bu kendi başına değerli bir şey bence. Felsefeci arkadaşın burada var olması, “Kocaeli”deki öğrenciler, Van’daki öğrencilerden çok farklı” demesi önemliydi.

Dayanışma oldu mu, bence oldu. Olmadıysa şöyle olmamıştır, emeklilik hakkı olanlar sizinle dayanışamadı yani, ben dayanışamadım yani. Ben böyle değerlendiriyorum, ondan dolayı da projeye sonuna kadar, yani hayatımda hiç kimseye, hiçbir kuruma açmadığım bir kredi ile destek olmaya çalıştım. Yani bu HBO olur, adı başka bir şey olur. Bu düşünce ile geldim yani. Bundan dolayı varım zaten, yani ben Yücel ile birlikte olmak istersem ayrı şekilde olurum. Ama burada HBO çatısı altında bu bir görevdi, bu böyle olmalıydı. Kendimizi şuna göre ayarlama-lydık, birinci yılda şunlar olacak, ikinci yılda daha da zorlaşacak, üçte dörtte artık süreç daha da ağırlaşacak. Bu filme konu olacak bir hayat kesimiydi bu. Herkesin bir iç dünyası var. Biz sadece bu çatı altında kurumsallaştırmaya çalıştığımız yapıyı eleştiriyoruz, peki ya evlere dağıldıktan sonra yaşananlar? Film-ler konu olsaydı, sahnelerin çoğunu caddelerde, sokaklarda ve evlerde çekerdim yani.

Yücel Demirer: Gerekli revizyonları yapamadık diyorsun öyle anladım.

Cengiz Erçin: Ama bu olmazdı zaten. Bence bu temayı çok iyi bir yönetmene verselerdi, bu 19 kişiyi *Güneşli Pazartesi-ler*’deki gibi, bu İspanyol filmindeki gibi, öyle her sabah çekebilirdi yani, her sabah aylak aylak Tren Yolu’ndan gelip bilmem nereye giden, oradan tekrar evine dönenler gibi çekilebilirdi yani. Bunu göremezdik zaten, öngörülmemesi de bence iyi bir

şey. Bu kadar program, bu kadar plan ile yürütemezdik yani bunları. Bu da olmazdı yani. Daha iyisi olur muydu diye düşündüğümde kimseye haksızlık yapmak istemem, KODA üyeleri açısından. Hayatta iddialı olmayan ya da olmamaya çalışan biri olarak söylüyorum, iddialı olanlara hayatımda hiç bu kadar yakın olmadım, sempati ile bakmadım.

Yücel Demirer: Cengiz önce sana sorayım, sonra diğer arkadaşlardan da duymak isterim. Şöyle olsaydı, şunu yapsaydık KODA/HBO daha iyi olurdu dediğin herhangi bir şey var mı?

Cengiz Erçin: Bu dönemde hakikat arayışlarını bu odadan dışarıya taşıran insanların kafalarının yorgunluğuydu yaşadığımız. Hakikat aslında sokaklarda idi ve hakikati dışarda arayan “aksakallı” muhreçlerden olmamıza karşılık, pratik yetersizliklerimizle burun buruna geldik, yani yukarda tariflenen “akademi” tanımını. Bunun komplikasyonları ile karşılaştık, üzüldük, kırıldık başka bir şey ama bu yaşanan süreç dışarıdan bakıldığında, bir filme konu olduğunda senarist için çok iyi bir malzeme, ben burada bir yanlışlık görmüyorum.

Yücel Demirer: Sizlerin var mı, şöyle olsaydı KODA/HBO daha iyi olurdu dediğiniz bir nokta?

Ümit Biçer: Ben ekonomik dayanışma meselesinin altını çizmek istiyorum. İlk bir araya geldiğimizde bu süreci birlikte atlatacağımızı ifade etmek, bu süreci birlikte paylaşacağımızı söylemek, kendi aramızdaki dayanışma ve bu desteği verme, güven noktasında kıymetliydi. Sonrasında sendikalarımız bize destek oldu. Yalnızca Eğitim Sen değil, SES (Sağlık Emekçileri Sendikası) ve diğer sendikalar da var. Bu kritik bir nokta, yani bu süreçte bizlere sendikalarımız destek oldu, meslek odalarımız des-

tek oldu. En önemli hususlardan biri birlikte çalıştığımız ihraç edildiğimiz kurumdaki arkadaşlarımız destek oldu. Ben bunun yalnızca ekonomik bir destek değil, politik bir destek olduğunu da düşünüyorum, aynı zamanda hayata tutunmaları, davranışlarını temize çekmek için buldukları bir yol olarak da görmüyorum. Kimi arkadaşlarımızın bu desteği, o şekilde de nitelendirildi. Ama ben onların bu süreçte davranışımızı onayladıklarını belirtmek, bizim yanımızda olduklarını hissettirmek için bu ekonomik dayanışmayı sağladıklarını düşünüyorum.

Cengiz Erçin: Bizim derken HBO mu yoksa...

Ümit Biçer: HBO veya İzmir'deki akademisyen arkadaşlarımız ya da Ankara İnsan Hakları Okulu'nun destek alması da aslında böyle bir süreç. Daha iyisi olabilir miydi? Her şeyin daha iyisi ve daha kötüsü olabilir tabii ki. Ama geriye baktığımızda, biz kendi aramızda böyle bir dayanışmayı gerçekleştirebileceğimizi ifade ettik mi, ettik. Belki bunu hatırlamamız gerekiyor; çünkü bu süreçte cemaat ile ilgili yaşananları hatırlayın, aileleri onlara ulaşamadı, herhangi bir destek alamadılar, sendikaları zaten yok. Herkes onlara öcü olarak baktığı gibi çok büyük engellerle de karşılaştılar. Bankalardaki hesapları bloke edildi. Bizde böyle bir şey yaşanmadı. Bizim evimize, arabamıza ipotek konmadı ya da benzer bir uygulamayı yaşamadık.

Diğer noktaya gelince; maddi olarak da birbirimize destek olmak, birbirimizi tanımak, birbirimizi geliştirmek önemliydi. Bilişsel ya da duygusal anlamda birbirimizi geliştirme noktasında hatalarımız, eksiklikler olmuş olabilir. Daha iyi olabilir miydi? Mesela karar alırken hatta bunun çok zor olduğunu ifade ederek oybirliği ile karar alalım demiştim. Bu öneriyi yaparken de üniversitedeyken tiyatro kulübünü oybirliği kararı yüzünden

nasıl kilitlediğimi, hiç karar aldırmadığımı anlatmıştım. Ama bizim bu süreçte oybirliği ile karar almamızın belki bir arada kalmamızı, romantik olarak bile olsa sağlayacak bir güvence olduğunu düşünmüştüm. Çünkü oybirliği kendimi herhangi bir dayatmaya karşı daha rahat hissettirebilecekti. Onaylamadığım, rıza göstermediğim kararlara, çoğunluğa sessizce tabi olmak yerine varlığımı güvence altına alabilecek bir durum yaratacaktı. Bu belki de çoğunluk karşısında sesini çıkarmayabilecek veya o sese itiraz edebileceklerin sesini güçlendirecek bir mekanizma olarak düşünülebilirdi. Bizlerin ilişkilerinde de mikro iktidarlar oluşabiliyor, ben bu durumu solla ilişkilendirmiyorum, bu soldan kaynaklanan bir şey değil. Biz mikro iktidarlara nedense iki kişinin ilişkisinde dahi yaratmaya doğru gidiyoruz. Bu durumdan kaçınmak için kişisel özelliklerimiz, ruhsal özelliklerimiz, entelektüel özelliklerimiz yetmiyor üstelik. Bunun yaşadığımız koşullarla ilgisi olduğunu, yaşadığımız çağ ile, yaşadığımız üretim ilişkileri ile ilişkili olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla da bunu tek başına bizim bu konudaki çok özenli tutumlarımız ve davranışlarımızla değil, bu sürecin tüm unsurlarıyla mücadele ederek kaldırılabilirliğini düşünüyorum.

Bazı konuşmalarda aslında arkadaşlarımıza haksızlık etmek istemiyoruz derken öte yandan onların bu sürecin yegâne öznesi olduklarını, bir şeylerin öyle olmasından sorumlu olduklarını düşünüyoruz. Zaman zaman sorumluluğu birilerine yıkmak kendi vicdanımız açısından da rahatlatıcı oluyor. Oysa yaşadıklarımızın sorumluluğunu etrafımızda aramak, en büyük eleştiriyi etrafımıza yöneltmek doğru değil. Bu yaşananların sorumlusu onlar değil diyerek sorunun ikinci bölümünü de cevaplamış olayım. Belki de düşüncelerimi en iyi Louis Aragon'un dizeleriyle aktarabilirim "mutlu aşk yok ki, bu aşk ikimizin de olsa"... Bu çağın, ya-

şadığımız baskı ve zulüm politikalarının, kapitalist düzenin, tekelci emperyalizmin birebir en küçük alanlara, insan ilişkilerine kadar nüfuz etmesinden kaynaklandığı duygusundayım.

Cengiz Erçin: Bir şey söyleyeceğim siz neden konuşmuyorsunuz sanki, gazeteci gibisiniz?

Güven Bakırezer: Yücel bana izin vermediği için! Aslında ben çok konuşmak istiyorum. Mesela Veli Hoca bir vakit Çarşamba toplantısında şöyle bir şey söylemişti...

Yücel Demirer: Cengizciğim daha çok sizlerin görüşünü almak için konuşmuyoruz.

Güven Bakırezer: Veli Hoca “Eskişehir Okulu’na özeniyorum” demişti. Huzurlular, keşke bizim daha az iddialarımız olsaydı, yüksek performans beklemeseydik birtakım akademik açılardan diyelim veya kamuoyunda görünür olma bakımından falan, ama huzurlu bir grup olsaydık. Bu aslında tırnak içinde yine bir başarı ölçütü olabilirdi. Belki kısa vadede bizim iddiamız öne çıkmanızı sağladı, umut oldu topluma filan ama, bugün belki uzun vadede Eskişehir Okulunun bizden daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Başka türlü nasıl olabilirdi olamazdı, yani her şey böyle bir nesnelliğe mahkûmdur demek zorunda değiliz.

Yücel Demirer: Ya ben bir şeye itiraz edeyim, madem konuşuluyor. Eskişehir Okulu’ndan arkadaşlarım var. Başından itibaren Eskişehir’e gitme ve Eskişehir Okulu’nu izleme şansım oldu. Onların da kendine has sıkıntıları, sorunları olduğunu biliyorum. Yani dışarıya doğru herkesin verdiği görüntü birbirine benzer. Nasıl ki KODA dışarıya olumlu bir görüntü veriyor, orası da öyle olmalı.

Ümit Biçer: Ben de öyle biliyorum.

Veli Deniz: Bakın tekrar tekrar söylediğim bir şey var biliyorsunuz, atıldıktan bir ay sonra işe girdim, Çarşambamı boş bıraktım KODA için. Öncesinde ben siyaset ile az ilgilenirdim, laboratuvarımda öğrencilerimle ilgilenirdim, ders verirdim falan. Artık haftada bir gün siyaset ile ilgilenmeye başladım. Çarşamba günlerini ipe çekiyordum başlangıçta, çünkü yoldaşlarımı görüyordum. Arzuladığım buydu ama zamanla yoldaşlık kavramını kafamda sorgulamaya başladım, solculuk kavramını kafamda sorgulamaya başladım. NBU zamanında da şunu hep söyledim: “Benim solculuğumu yargılamaya hiç kimse yetkili değildir, ben de hiç kimsenin solculuğunu yargılamam.” Onu ileride biz göçüp gittikten sonra başkaları yargılar. İşte az önce konuşmaların değişik yerlerinde değindiğimiz, mangalda kül bırakmayıp da sürekli olması gereken yerlerde olmayan arkadaşlarımız olduğunu biliyorum. Solculuk yapılmasın da demiyorum, bir cümleyi ben öğrencilerime de çok söyledim: “Mühendislik yaparken namusumuzu korumaya ve kuyruğumuzu dik tutmaya çalışıyoruz.” Yani hayatta bu kapitalist sistemin içerisinde temiz kalabilmek marifet. İşte az önce söyledim, ben devletten atıldım özel sektöre düştüm. Bu kısmı kayda geçsin; Ankara’da işte yani TÜMAS’ın Merkez Yönetim Kurulundaydım, Ankara Şube Sekreteri idim, Kimya Mühendisleri Odası Merkez Yönetim Kurulundaydım, TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) üyesiydim. Tamam, mega kentlerde solculuk yapmak kolaydı, Ankara’da bekârsın, Konur Sokak’a giriyorsun ortam uygun. Atıldık Kocaeli’ye geldim, DİSK’e (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) bağlı sendika var işyerinde, ama kadın eli sıkıyorlar. Geldim çalıştığım fabrikada kilo aldığı için kocasından boşanmış, iki çocuğu olan bir kadın işçiyi yavaş hareket ediyor diye işten attılar, benim bölümümdedeydi. Hiçbir şey yapamadım, sendikanın olduğu yerde. Sendi-

ka bunu nasıl kabul etti anlayabilmiş değilim. Ağladım hüngür hüngür, hiç unutamam onu.

Benim arzum, KODA'da iddialı olmak yerine dayak yediğimiz, hırpalandığımız dönemde birbirimizin koluna girebilmemiz, bir arada olmamız lazımdı. Onu beceremedik, arzum oydu.

Cengiz Erçin: Şeyi konuşmadınız, yani buradaki projenin angaryası ile uğraşırken, yani projenin angaryasıyla, defter kitap tutarken, muhasebeci ile uğraşırken ne zorluklar çektiniz. Yani bunu anlatın ki biz burada ona cevap verelim.

Yücel Demirer: Ben çok verimli, meyveli bir gün geçiriyorum ama özellikle şeyi vurgulaman, entelektüel katkımıza ilişkin sözlerin, çok özel bir yük yükledi. Onun da canlı şahidi Metin arkadaşımızdır. Yoğunluktan kaynaklanan baskılarla bırak entelektüel verimi, idari verimimiz de düştü. Çünkü işin içinde para-pul var, bir de tüm bunları allak bullak olmuş hayatlarımızda, depresyonun kıyısında yaşamaktaydık. Güven'in sıkıştığı anlarda söylediği "ben ne anlarım bu işlerden!" nakaratı kulağımdadır. Arkadaşlar Güven üç ayrı yerde muhasebe notu tuttu, kayıt tuttu üzerine konuştuğumuz yıllar boyunca, çünkü para bu! Para öyle bir konu ki, hocanın ihtiyacı ile benim ihtiyacım farklı olabilir, o kadar hassas meseleler ki. Bir de şu şöyle olsaydı, bu niye böyle olmadı yorumlarınıza ilişkin şimdiye kadar sadece Güven ile konuşabildiğimiz, belki üç beş yıl sonra daha serbest anlatabileceğimiz, o kadar çok şey yapıldı ki, bizi bazı arkadaşları dışarda bırakmakla, yeterince duyarlı olmamakla eleştirdiğiniz konularda. Sıkıntılı günler yaşandı, çok şeyler oldu, belki yaza-çağım, yazmayı isteyeceğim.

Kuvvet Lordoğlu: Bir şey söyleyeceğim, deminden beri söylüyorum zaten. Birincisi, galiba Cengiz de bahsetti ama bir

parça bizim kendi aramızdaki dayanışma sadece parasal bir dayanışma değildi, yani bunun dışında kalan dayanışmalar da vardı. Bu eksik kaldı demin söylerken. Örneğin Güven'le bana Ümit evini açtı. Yani bu çok önemli bir şey, bir sene eşyalarımızı orada tuttuk, Güven orada kaldı falan. Bir yaz okulu yaptık, öğrencilerimizle bir arada olduk. Yani bana dört sene sonra ne kadar nostaljik bir şeymiş gibi geliyor. Öğrencilerimle iletişim imkânı buldum, burada haftada bir Çarşamba günleri görürken, orada geniş bir kitleyle buluştum. Üstelik sadece benim öğrencilerim değil çok geniş bir öğrenci grubu vardı. Onun dışında da dayanışma oldu. Mesela Adem'le Ruhi ile Rauf'la biz internet vasıtasıyla haberleştik ve onların burada konuşmalarını dinledik. Ama bir şey var, tabii bunu hepimiz biliyoruz ama telaffuz edemiyoruz galiba. Veli şey dedi bu dedi solculuk hastalığı dedi, öyle yorumladı. Yani kişiliklerimiz farklı, hani bir metne imza attık diye hepimiz aynı kişiliğe bürünmedik. Farklı kişilikleri bu masanın etrafında bir çimento ile birleştirmeye çalıştık, biraz zorlandık. Benim görebildiğim kadarıyla burada en önemli eksiklik, bazılarımız için, tenzih ederim hepinizi, tolerans eksikliğiydi. Yani benim dediğim olacak, böyle olmalı falan eğilimi vardı. Yücel de, Güven de hakikaten KODA içinde koordinatörlük görevlerini zorlanarak da olsalar yaptılar. Ben bununla da bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Benim evim bu kadar temiz değil. Tuvaletler her zaman pırl pırl. Mutfak her zaman temiz ve özenli. Yani görünmeyen bir sürü şey yaptılar. Dolayısıyla yani bizim görmediğimiz farkında olmadığımız bir sürü şey onların sayesinde oldu.

Yücel Demirer: Bir cümle daha ekleyeyim, hocam sizin gördüğünüz pozitifler kadar bizim görmediğimiz negatifler de vardır. Bunu inanarak söylüyorum.

Kuvvet Lordoğlu: Mutlaka, bu senin tevazuundan kaynaklanıyor, bu başka bir şey ama biz bu arada başka bir şey daha yaptık. Yani bunu, dayanışmanın dışında tutamayız. Güven ne dersin? Ümit'in sayesinde bir psikolojik destek aldık. Bir odada ayda bir defa toplandık ve içimizi döktük, bu dayanışma değil midir, bence bu tam bir dayanışma işte. Bütün bunların hepsi o cümle içinde kullanılması gereken, yani dayanışma cümlesi ile bir arada ele alınması gereken şeyler. Bence biz KODA'lı olduk, HBO'ya dâhil olduk şu veya bu biçimde. Benim gibi inatçı insanlarda vardı, aramızda, işte ya biz beraber olduk bir kere bu işi beraber götüreceğiz diyenlerimiz oldu. Bazılarımız yok ya, ben götüremem daha fazla, gitmez bu iş yürümez diyenler, vazgeçenler oldu. Ama yaşam da böyle bir şey zaten bazı insanların direnç göstermeleri diğerleri için örnek oluşturur. Hakikaten bir Afrika atasözünü anımsattı bana: "Parsın kuyruğunu bir kere tutunca yaşamak istiyorsan bir daha bırakmayacaksın" der. Belki bu bazılarımız için şiar oldu. Kuyruğa öyle tutunduk ki bir daha bırakmamaya çalıştık. Hâlâ da onu yapıyoruz, yapmaya çalışıyoruz.

Güven Bakırezer: Madem Cengiz abimiz sordu, ben de birkaç şey söyleyeyim. Bütün bunlar, nesnel koşullar gereği böyle olmak zorundaydı diye hiç düşünmüyorum. Yani bu yanını yeterince vurgulamamamız haksızlık etmek oluyor kendimize, yorgunluğumuzun nesnel nedenleri var, üzerimizden bir tır geçti, tren geçti yani hakikaten, ama dönüp baktığımda önemli anlarda çok başka işler yapabiliirdik, karar anlarında.

Birkaç şey söyleyeyim, mesela hakikaten ben hayatımda çok sağlıklı oldum hep, Ümit Biçer'in bana verdiği ev çok soğuk bir evdi, ısınmıyordu, sadece bir odada yakıyordum kaloriferi filan, on ay öksürdüm. Hayatta böyle bir şey başıma gelmemiştir.

Yani bu aslında bir fedakârlık, ama o sırada hiç böyle düşünmüyordum, çok zevk alarak bir şey yapıyordum; yani muazzam bir fedakârlığa insani bir amaç için katlanılmış, iki tarafı da var onu söylemek istiyorum. Şimdi mesela bu kadar zaman geçtikten sonra, benim için en önemli olan da bu sağlık meselesi değil. Yani, iki üç yıl içerisinde ben çok az kitap okuyabildim ya. Hiçbir şey okuyamadım yani, fatura bilet toplamaktan, excel tablosuna rakam girmekten. Dehşet bir şey yani, ilerleyemediğim gibi geriledim, öyle kötü hissediyorum ki sürekli kendimi. Dehşet bir şey bu yani.

Bu HBO faaliyeti tam başlarken o sırada aramızda muazzam bir tartışma çıktı ve kırılganlık oluştu. Mesela ondan kaçınabilmiş olsaydık, kaçınılabilirdi yani o tartışmadan, o tartışmadan kaçınılabilseydi, biz daha bir şevkle sarılacaktık her şeye diye düşünüyorum. Birilerini suçlamıyorum yani spesifik olarak, herkes suçlu bence, herkes daha doğrusu hatalı. O tartışmadan kaçınmayı başarabilirdik ve öyle olsaydı, yani diyelim ki mesela A kişisi ben bu faaliyette olmayayım arkadaşlar dediğinde olmasaydı da, ama mesela başka bir yol bulsaydık yani. Mesela bir jest ile telafi edilseydi. Moral açıdan yani bizi o çok yıktı, onu engelleyebilirdik.

Cengiz Erçin'in söylediğini daha önce Hakan Koçak da söyledi, siz işi çok fazla kendi işiniz olarak gördünüz, sevdiniz, mükemmel olsun istediniz, o yüzden aslında başkalarını da çok fazla yavaştırmadınız. Bu çok haklı bir eleştiri, ben o duyguyu biliyorum, hissettim kendimde, ama insanın yaptığı bir işi çocuğu gibi sevmesi çok doğaldır. Birtakım mekanizmaların olması lazım. Bence aslında bizim KODA'daki bütün problemimiz bu. Tek tek kişilerin karakter problemleri, şunları bunları, bu zaten var. Bu karakter meselesiyle çok uğraştım, dedim ki acaba biz

sosyalist olduğumuz için aslında düzen ile uyumsuz insanlarız. Düzen ile uyumsuz olan insanların karakter problemi olur doğal olarak, biz kavgacıyız. Dolayısıyla Tayyip ile kavga edemediğimiz zaman dönüp birbirimizle kavga ediyoruz. Bizim gibi insanlardan bir şey olamaz, dünyayı değiştirme iddiamız var, şöyle bir dünya kuracağız iddiamız var, fakat birlikte iş yapamıyoruz. Bundan dolayı moralimin çok bozulduğu zamanlar oldu. Çarşamba toplantılarında, başka yerlerde.

Sonra sonra sağlıklı düşündüğümüzde, ya bu karakter problemleri zaten olur, mesele gerekli mekanizmaları yaratıp yaratamadığımız. Bizim o mekanizmaları yarattık mı diye düşünmemiz lazım. Güven ve Yücel çok sevdiler yaptıkları işi, o iddiayı, o hayali; iyi olsun dediler, mükemmel olsun istediler ve bu onların kusuru! Peki, bunun çözümü ne? Güven ve Yücel demedi ki bu iş bizim işimizdir. O işin onların işi olmasına kalmamasını sağlayacak mekanizmaları kurmak lazımdı başından beri. İnsanlar beni çok ağır bir şekilde eleştirdiler. Bana demokrat değilsin, konspiratif davranıyorsun dediler. Bu benim üniversite yıllarımdan beri eleştirdiğim şey, tam aksine üzerine bütün kişiliğimi kurduğum şey, bana söylendi. Düşündüm üzerinde, hiç alakası yok. İddia ediyorum ben hiç konspiratif düşünen bir insan değilim, hiç anti-demokrat bir insan değilim, ama işler insanın üzerine kaldığında, insana hesap sorulmayınca, Çarşamba toplantısına gelip kimse hesap sormayınca, görev tevdi etmeyince, ben kendi kendime görevler yükleniyorum ve onları yapıyorum; mesele, mekanizma meselesi.

Cengiz Erçin: Bir insan kendisini, zor olduğunu bilir ve kendini tedavi eder. Ben zor bir adamım ama tuvalet kâğıdını düşüneneceğim, yerleri temiz tutacağım, bilmem ne yapacağım. Yani kendini zor olarak bilen, tarif eden insanın bir yerde deterjan ek-

sıklığını veya buzdolabındaki peynirin eksik olduğunu düşünmesi onun hayatına çok daha büyük bir yük getirir. Güven de böyle yaptığı için, ben de böyle gördüğüm için söylüyorum. Bir de Kuvvet Hoca gibi her şeyi esneten, daha problem çözücü veya sorun yaratmayan öyle diyelim, bu tür insanların tepkilerinden bunları algılamayabilirsin yani. Burada demek istediğim şey şu, sizin de konuşmanız gerekir derken, mesela Güven'in bu duyguları üzerinden ben başka şeyler söyleyebilirim. Ben neye alındığını üç aşağı beş yukarı biliyorum ama özelde olduğu için, ama diğerlerinin de, sana bu eleştiriyi yönelten insanların da bu iddida olması KODA'nın özgül ağırlığının yüksek olması, sonuçta. Yani bu tartışmalar ve eleştiriler olmasa KODA geçmişteki akademimiz gibi olur. KODA halen özgül ağırlığı yüksek olan bir dayanışma akademisi, belki en iddialılarından biri. Haksızlık yapılmıştır size ama buradan başka bir yere gidemeyiz, dışarıdan bakmak durumundayız. Ben öyle bakıyorum daha doğrusu.

Metin Aksöz: Biraz formatın dışına çıktık, aslında benim soru sorma veya görüş bildirme gibi bir planım yoktu. Fakat gerek Yücel ve gerekse Güven Hocamız mütevazı ve naif kişiliklerinden dolayı çektikleri zorlukları dile getirmekten çekiniyorlar. Bu yüzden bu sürecin en yakın tanığı olarak gözlemlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Az önce sizler de dile getirdiniz HBO'nun işleyen bir çarkı, bir mekanizması var, bu mekanizma içerisinde sadece planlama yok, aynı zamanda bu planın hayata geçilmesi durumu da var. Konuşmalarda söylendi eleştiriler güç katar tamam, fakat verdikleri sözleri yerine getirmeyenleri gördük. Mesela şu şekilde denildi, tüm işler iki kişinin sırtına kalmasın biz de buraya daha sık gelip bazen burayı açalım gibisinden söylemler oldu ama bunu çok fazla görmedik. Güven Hoca, Yücel Hoca İstanbul'dan çıkıp gelip burayı açıyor, bir taraf-

tan koskoca dairenin temizliği, çayı, düzeni, elektriği, suyu, interneti, atölyelerin yürütölmesi için, iletişim ağı vesairesi ile ilgilenmeye çalışırken, diğer taraftan buldukları zaman aralığında bir köşeye çekilip akşamki atölyelerinin hazırlıklarını yaptıklarını gördüm.

HBO'nun muhasebe işleri bana göre bir muhasebecinin bile ciddi manada zamanını alacak cinsten ve bu zamanı bu kadar insafsızca eleştirilen bu iki hocamız harcadı. Hiçbir şey yapmazsanız eleştiriye tabi tutulacak bir şeyiniz de olmaz, hatanızda olmaz. Bu kadar çok eleştiriye tabii tutulmalarının nedeni birçok işe koşturmaları ve taşın altına elini sokmaları. Garip ve insafsızca olarak değerdendirdiğim şey elini taşın altına sokmayan insanların bulundukları yerden eleştirmeleridir. Herhangi bir işle en çok uğraşan kişiler illaki merkezde olacaklardır, yürüyen işlere kolektif bir destek vermediğiniz zaman o işle ilgili bilgi akışının ilgilenen kişiler de toplanması ve işin merkezileşmesi kaçınılmazdır. Kolektif çalışma içerisine girmeyip bir taraftan işi iki kişinin üzerine yıkıp diğer taraftan bu iki kişiyi yıpratmak bana insafsızca geliyor. KODA üyesi olmama karşın psikolojik olarak çoğu zaman kendimi dışarıdan biri olarak hissettim. Bu yüzden de çoğu zaman tartışmaların içerisine girmemeye çalıştım ama yeri gelmişken bu güzel ortamda bunları ifade edeyim dedim.

Cengiz Erçin: Bence konuşmalarınızı baştan yapmış olsaydınız daha verimli olurdu. Yoksa hakikaten röportaj gibi duruyor. Keşke Kuvvet Hoca'nın centilmenliğini ve bunun açtığı kapıları ön plana çıkartan, iletişimi güçlendiren şeylerle başlasaydık, arka plana daha çok baksaydık.

Veli Deniz: Ben de sıkıştığım durumlarda Kuvvet Hoca'ya çok telefon ettim, sohbet ettim kendisiyle.

Cengiz Erçin: Özgöl ağırlığımızı yükselten aşamalardan geçtik. Bence bu olgunlaşma evrelerinden geçip bir arada kalmış ve sancılarını çekmiş bir topluluk dayanışma akademisi. Tarih belki bunu bu özellikleri ile KODA'yı bir yere koyacak yani.

Yücel Demirer: Sevgili arkadaşlar kapanışa geldik. Sizce KODA/HBO ilerde nasıl hatırlanacak? Gelecek kuşaklara katkısı olacak bir deneyim bırakabiliyor muyuz? Bir de, yirmi ya da otuz yıl sonra benzeri bir kıyım sonrasında HBO gibi bir kurum oluşturacak yoldaşlarınıza, meslektaşlarınıza neler söylemek istersiniz?

Kuvvet Lordoğlu: Bu çok zor bir soru ama Ben Yücel'in ve Güven'in ortak dilinde bu KODA meselesini ele alışlarında, sanki biz artık KODA'yı kapatıyoruz, KODA filan kalmadı gibi ümitsiz bir ruh hali hissettim. Yani birincisi öyle bir şey yok, KODA daha devam etsin, bakalım ne olacak, biz gittikten sonra da devam etsin. Bir tek şey söylemek isterim, daha önce yaşanmışlıklardan biz ne kadar ders aldıysak, KODA'nın yaşanmışlıklarından da yirmi otuz yıl sonra o insanlar o kadar ders alacak diye düşünüyorum. Yani bizim aldığımız dersler bizim üzerimizde ne kadar etkili olduysa, bizden yirmi sene sonra KODA deneyimi belki bir aşama daha ileri götürülür diye ümit ediyorum. Onlara da bir tek şey söylenebilir belki, bir arada olmanın dayanışma içinde olmanın kendilerine ve bulundukları topluma yararlı olacağını bilmeleri yeterli.

Yücel Demirer: Bu şehirde KODA diye bir şey hatırlanır mı hocam?

Kuvvet Lordoğlu: Mutlaka hatırlanır diye düşünüyorum yani. O kadar hafif, üstünkörü, suya yazı yazmadık diye düşünüyorum.

Veli Deniz: Ben de hatırlanacağını düşünüyorum.

Yücel Demirer: Nasıl hatırlanır?

Veli Deniz: Zaman içerisinde öne çıkan değerler değişiyor ama “helal olsun ya, o güç koşullarda şehri terk etmemişler, öğrencilerini bırakmamışlar!” şeklinde hatırlanacağımızı düşünüyorum. Şimdi gelelim onlara ne söylerim meselesine, vallahi hiçbir şey söyleyemeyiz, buna haddimizin olmadığını düşünüyorum. Tesadüfen beni İBB’nin (İstanbul Büyükşehir Belediyesi) 2050 vizyon grubu çalışmasına davet ettiler. 2050 Vizyonu Belirleme Akademik Kuruluna yirmi otuz akademisyeni davet etmişler. Yaş ortalaması 45-50 arası, emekli öğretim üyeleri de var, yani 30 yıl sonrasının vizyonunu böyle bir kurul belirlemeliydi, yeni jenerasyonun değerleri farklı ve hızla değişiyor, buradan orayı, 2050 yılını kestirip de şöyle yapsanız iyi olurdu demek çok zor, çok doğru bulmuyorum. Yani gelecekte üniversite nasıl evrilir, değerler nasıl evrilir, sol hareket nereye evrilir, akademi nereye evrilir; tamamen sanal ortama mı dönüşür? Yani kampüsler kalmayabilir gelecekte diye düşünüyorum. Üniversitelerin dijital dönüşümünün çok gerekli olduğunu düşünenlerdenim.

Ümit Biçer: Başlangıçta konuşurken de ifade etmiştim, KODA’nın ve HBO’nun oluşturduklarını gerçekleştirdiklerini değerlendirirken, dayanışma meselesinin çok kıymetli olduğunu ve ana eksenin bu noktada ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Yirmi otuz yıl sonra ne olursa olsun KODA aslında kaybedişin değil, vazgeçmeyişi tarihi olarak hatırlanacak en başında. Şu anda da yani bizde ilgili insanların kurduğu cümlelerde, KODA’ya bakıp KODA ile ilgili güç aldıkları noktalarda belki de kendilerini de içeren o dayanışma duygusunu ve mücadele

arzusunun ön planda olduğunu düşünüyorum. Biz TİHV olarak yani Travma ve İnsan Hakları Enstitüsü oluşumu yönünde bir çalışma yaparken geçmişe, farklı ülkelerdeki deneyimlere de bakmaya özen gösterdik. O çalışma sırasında baskı dönemlerinde özellikle üniversitelerin, kürsülerin kapatılması, bu alanda çalışan akademisyenlerin üniversite dışına itilmesi noktasında onların hangi deneyimleri ortaya çıkardığını ve bu deneyimleri nasıl tanımadıklarını sorguladık. Çünkü bunların, bu dönemde yol gösterici olduğunu düşünüyorduk ve o çerçevede görüşmeler yaptık. KODA da belki yirmi otuz yıl sonra yapılacak değerlendirmede, umarım benzer bir şey tekrar yaşanmaz ve biz bu süreci artık yaşanmayacak bir şekilde dönüştürürüz. Kıymetli olacağını düşünüyorum ama bu kıymetin ortaya çıkabilmesi için bizim hakikaten bu süreçte hem dayanışma boyutunda gerçekleştirdiklerimizi hem eğitim, araştırma insan ilişkileri düzeyinde yaptıklarımızı nesnel olarak, sübjektif değerlendirmelere prim vermeden değerlendirmemiz gerekiyor. Çünkü tarih o duygusalıklar içinde ele alınmaya ve tartışılmaya başlanırsa tarih olmaktan çıkıyor. KODA'nın gerçek tarihini belki olgusal düzeyde bu tür hedeflerimizi ortaya koyarak anlayabiliriz, anlatabiliriz. Şunu da söyleyelim, biz aslında yani burada atölyelerde neyi hedeflediğimizi de neyi arzuladığımızı da gerçekten çok samimi sahici bir şekilde aktarırken bu atölyelerin başarıları, kazanımları olarak nitelendirilen meseleleri de aynı objektiflikle ele almalı, ortaya koymalı değerlendirmeliyiz. Ama bu değerlendirmeler için nesnel ölçütlere ihtiyacımız var, duygusal ölçütlere değil.

Cengiz Erçin: HBO ve KODA arasında suni ayrımlara gitmemek gerekiyor aslında bence. Biz CNN Türk tarafından bile Barış Akademisyeni diye tanımlanmışız başlangıçta. Aslında Türk toplumu şöyle algılıyor: Bir kahramanlık hikâyesini de işe dahil

etmişler, bir mağduriyet hikâyesi var, toplum bunu böyle algılamak istiyor. Yiğit insanlar diye biliyor. Toplum şöyle diyor; “Bunlar, AKP’nin zulmüne karşı bir şekilde direnmiş imza atmış bir topluluk.” Burada KODA, HBO, Ankara, Kocaeli ayırımı yapmaksızın bu imzayı aşan auraya sahip çıkmak gerekir ve tarihe bu böyle geçer diye düşünüyorum. Toplum çünkü bunu böyle algılamak istiyor. Yani “Allah kahretsin buna da imza atılır mı!” diyene ben rastlamadım, ilginçtir 70’li yılların tanıdıklardan, o zamanın MHP’lilerinden, belki AKP’ye muhalifliklerinden, kırgınlıklarından dolayı telefonla arayarak destek verenler oldu.

Kürt Meselesi konusuna geldiğiniz zaman, toplum bunu ‘Kürt Meselesi’ olarak dillendirmek istemiyor, daha çok da bizim sol cenah bu konuda mahir. Bu solun kadim, Kürt sorunu ile bir imtihanı ya da siyasi saiklerin ötesinde insani bir problemi. Yok sayma var işin içinde. Farklı yerlerden, konumlardan gelip bir imza ile kaderlerini birleştiren ve üstelik akademisyen olan bu kişilerin, kelimelerin tılsımına kapılmadan sadelikle, hazır şartlarda bunu gerektirirken birlikte olmaları gerekir.

İkincisi otuz yıl sonraya nasıl bir şekilde anlatılır bilemem ama aklıma gelen bir anıyla size açıklayayım. Onur, Özlem ve Şebnem hocaların oynadığı *Timsah* diye bir oyun oynadık. Aslında Selçuk Erez diye çok sempatik, jinekoloji profesörü hocamız, *Cumhuriyet Gazetes*’nin Pazar Eki’nde ve “Doktorunuz Ne Diyor?” köşelerinde önemli yazılar yazmış birikimli, edebiyatçı bir hocamız. Babasının da profesör olduğunu tiyatro sahnesinde, o seremonide öğrendik. Herkesin sol elini kaldırdığı, “geri döneceğiz” pankartlarının açıldığı bir geceydi, Dr. Ali Çerkezoğlu siyasi vurgusu yüksek, ajitatif bir konuşma yaptı. Orada Selçuk Hoca’ya mikrofonu verdiler. Hepimizin büyüğü ve *Tim-*

sa'î tiyatroya uyarlayan kişi, küçük bir çocuk gibi göründü o anda gözüme, babasının 1960 yılında 147'ler olayında tasfiye edilen öğretim üyesi Nahit Erez olduğunu söyledi, biz de öğrenmiş olduk. Şimdi otuz sene sonra ne olacak, nereden, neyin, nasıl çıkacağını bilemeyiz. Selçuk Erez, İstanbul Tabip Odası'nda başkanlık yapmış, kendisini babasının örneği üzerinden açıkladı, sizce ironik değil mi? Ve bunu mutlulukla dile getirdi. Bana da tuhaf geldi. Bence ne olacağını bizim de merak etmemiz lazım.

**YUVARLAK MASA (II):
KODA-HBO'NUN ÜNİVERSİTE
BÜNYESİNDE ÇALIŞANLAR AÇISINDAN ANLAM VE ÖNEMİ
(12 MART 2020)**

**KATILIMCILAR: ABİDİN ÇEVİK, BAŞAR ÇOLAK,
NİLGÜN SAYMAN, ÖMER KURTAŞ, ÖRGEN UĞURLU**

Görüşenler: Yücel Demirer, Güven Bakırezer, Metin Aksöz

Yücel Demirer: Hoş geldiniz. Koronavirüs pandemisinin giderek genişlediği bu günlerde zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Siz, Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) üyelerini başından bu yana desteklemiş, bizleri yalnız bırakmamış arkadaşlarımızla, bu kitabın önemsedığımız bölümlerinden biri için buradayız. Hayat Bilgisi Okulu (HBO) deneyiminin yazılara girmeyen, gündelik hayatın içinde gerçekleşen boyutlarının içerdiği büyük fotoğrafı anlamamıza yarayacak bilgileri paylaşmak

için buradayız. Türkiye’de entelektüel ve gazeteci kıyımı hiç bitmez. Yirmi otuz yıl sonra benzeri bir durumla karşılaşabilecek dostlarımıza deneyim aktarabilme umuduyla hazırlanmakta, bu kitap. Bugün, burada soru yanıt şeklinde ilerlemekten çok, sohbet etmeyi arzu ediyoruz.

Kısa bir süre önce Sevgili Ömer ile yaptığımız bir sohbette, bana, “KODA’da olanı biteni nesnel bir şekilde eleştirmede sınırlarımız var, bunu yapmayız, yapamayız” demişti. Bu cümledeki incelikli özeni anlamamıza rağmen, yirmi yıl sonraya deneyim bıraktığımızı akılda tutarak rahatlıkla eksiklerimizi söylemenizi rica ediyoruz. Dün yaptığımız bir önceki söyleşide bazen cümleler içinde KODA ile HBO karıştı. Ayırıştırma ihtiyacı hissettiğinizde bunu belli ederseniz anlam kaymalarının önüne geçeriz.

Ömer Kurtaş: Okul faaliyetlerinde bir kısmımız yoktük; mesela ben, Başar’ı, Nilgün’ü bilmiyorum ama.

Yücel Demirer: Nilgün Hoca vardı. Şöyle başlayalım mı? Halen üniversitede görev yapmakta olan KODA dostları olarak, KODA faaliyetleri sizlere nasıl göründü? HBO denince aklınıza neler geliyor?

Ömer Kurtaş: Şimdi siz KODA’yı ve HBO’yu ön plana çıkartıyorsunuz ama biz bunlardan önceki ihraç sürecini daha çok konuşmak istiyoruz. Benim kafamda o var daha çok.

Yücel Demirer: Soruyu o zaman şöyle sorayım; KODA ve HBO, KHK’lar (Kanun Hükmünde Kararname) ile Kocaeli Üniversitesi’nden ihraç edilenlerin oluşturduğu kurumlar oldu. İhracımız sonrasında bu masanın etrafında oturan arkadaşlarımız bizi duygulandıran, unutulması zor bir dayanışma gösterdi-

ler. Bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz, başlangıcından itibaren bu süreç sizce nasıl gelişti?

Ömer Kurtaş: Yücel Hoca ile konuşmamızda da söylemiştim, bu süreci objektif bir biçimde değerlendirme şansımız yok. Bizim sübjektif bakış açılarımız var. Sizin yaşadığınız olayı tabii ki sizin kadar derin yaşamadık ama bizim de kendimize özgü duygusallıklarımız oldu, sıkıntılarımız oldu. Onun için bu süreci kendi adıma ancak duygusal bazda konuşabilirim, çünkü bu süreç beni bu şekilde etkiledi. Bir kere üniversiteden, akademik açıdan en başarılı insanlarımız gitti. Bizim açımızdan çok önemliydi. Bunu ben de bir başkası da aynı şekilde görür. Biz sizlerle çok dosttuk, çok yakındık. Geçenlerde bir toplantıda Örgen söyledi, çok eleştirdik NBU'yu (Nasıl Bir Üniversite), ne işe yarar nedir diye falan ama bu süreçte iyi kötü bir işe yaradı. Yani kör total bir örgütümüz vardı, eleştiriye çok muhtaç bir yapıydı NBU. Ama elimizde bir araç olarak vardı, orada insanlarla haberleştiğimiz bir mail grubumuz vardı, bu bile önemli olabiliyor.

Doğrusu ben ihraçların olabileceğini ve neredeyse aynı bile tahmin etmiştim. Ümit'e de söylemiştim, "bak Eylül ayı gibi size yönelik bir hareket olur" demiştim. Buna rağmen duygusal olarak hiç hazır değildim buna. Ben siyasal olarak bunların böyle bir sıralama yapacağını düşünmüştüm. İhraçları duyduğumda şok oldum resmen, gerçekten beni çok kötü etkiledi.

İhracınızın ertesi günü, 2 Eylül'de, KYÖD'de (Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği) bir toplantı yaptık. Başar (Çolak) ve Ahmet (Selamoğlu) Hocanın moderatörlüğünde toplandık. Orada çok canlı bir topluluk olduğunu gördük. Yani, o beğenmediğimiz NBU yapımız, elimizdeki araç işe yaradı ve sanırım seksen civarında kişi katıldı, kırk elli tanesi öğretim üyesi ve bir

kısmı da araştırma görevlisi arkadaşlar olmak üzere. Herkes ile-
riki süreçlerde yapılabileceklerin azamisini istiyordu. Şunu yapalı-
m, bunu yapalım duygusu çok hâkimdi. Bu da iyi bir şeydi,
değil mi? Oradaki duygusallığı ben unutamam. Yani orada an-
cak filmlerde göreceğimiz bir hava esti. Herkes, dediğim gibi,
sinirini de, heyecanını da yansıttı. Hatta ölümünden sonra bu
salona adını koyduğunuz Mevlüt Abiyi (Taştan) ilk orada tanı-
dım. Daha önceden ismini biliyordum, bir şekilde tanıyordum.
Orada neredeyse kalkın devrim yapalım duygusunda idi rah-
metli. Hepimiz böyle bir duygular içerisindeydik. Şaşkındık ve
hazır değildik. 12 Eylül'ü yaşamış bir nesiliz biz yaşıyoruz gereği,
Yücel de bilir. 12 Eylül öncesinde de darbe olacak olacak derdik
siyaseten ama olduğu zaman hiç hazırlıklı olmadığımız anlaşıldı,
değil mi? Hepimizin bildiği bir gerçek bu... Bu da öyle oldu
benim açımdan. Yani ihraç edilebilirler diye düşünüyorduk ama
duygusal olarak kendimizi hazırlamamışız. Örgütsel anlamda da
kendimizi doğru düzgün hazırlamamışız. Ben o süreçteki insan-
ların ilk andaki hallerinin gerçek olduğuna inanıyorum, o sahte
değildi yani.

Örgen Uğurlu: Ömer Abi ben çok katılamayacağım sana.
Orada o gün, dediğin gibi devrim yapalım halindeydik ama ak-
şama bazı imzalar çekildi, hatırlıyor musun?

Ömer Kurtaş: Ya bunlar olur, bu korkular sonradan yerle-
şiyor. Ben o an yaşadıklarının gerçek olduğuna inanıyorum.
Korkular da bir gerçek, insanların duygusu da gerçek ama bazı-
ları riskleri göze alamadılar. Zaten biraz zaman geçtikçe risk
gözünde daha da büyür hale geliyor. İlk ânın coşkusu olmuyor.
Zaten üniversitede tekdüze bir bakış açısı yok. Çevremizdeki in-
sanların çok ciddi bir bölümü sizlere haksızlık yapıldığı duygu-
sundaydı. Öyle “iyi oldu, oh oldu, bunlar da hak etmişti!” diyen

kimseyi duymadık. Herkes, “ya yazık oldu, bunlar iyi insanlardı, solculuk yapıyorlardı ama üniversiteden atılmaları gerekmiyordu bunların” diyordu.

Sizlerle görüştüğümüzü, bağlantılı olduğumuzu onlara hissettirmek bize iyi geliyordu, bundan duygusal olarak besleniyorduk. Ben çok besleniyordum, sizinle ilişki götürüyor olmamın üniversite içindeki pozisyonumu ve beni algılayış biçimlerini olumlu etkilediğini düşünüyordum. Sizinle bağlantıda olmam beni iyi etkiliyordu. Orada bir meşruiyetiniz var, hepiniz vicdani açıdan bakıldığında ihraç edilmemesi gereken insanlar gibi görünüyordunuz. Yani, o açıdan da kıymetli. Üniversitede hepimizde, ben kendim de dâhil olmak üzere duygu dalgalanmaları oldu. Bazen yükseldim, keşke ben de ihraç olsaydım dedim, bazen iyi ki imza atmamışım dedim. Böyle duygular yaşadım doğrusu, yani onu da söylemem lazım. İlk anlarda imza atmadığıma üzül müştüm sonra bir müddet geçince birileri kalmalıydı duygusu hâkim oldu. Burada kalan üç beş kişi ile atılan arkadaşlara bir faydamız olsun, aktif olarak buradaki dayanışmayı örgütleyelim duygusuyla işe de yaradıkça, imza atmamanın kefareti böyle ödeyebilirmişiz gibi hissettim. Duygusal olarak çok zorlandığım zamanlar oldu, hani sizden gayri, sizin yaşadıklarımızdan bağımsız, kendi yaşadıklarımız ama genel anlamda sizinle bağlantıyı koparmadan yanınızda, etrafınızda, çeperinizde durmaya çalıştık, burada bulunan bütün arkadaşlarla.

Sizin yerinize geçmemeye çalıştık, sizin yaşadıklarınızın aktörü biz değiliz çünkü. Bu duygulanımlar bazen bizi aşağı düşürdü, bazen yukarı çıkarttı. Bugün burada olanlar dışında da size destek olan, bizimle benzer şeyler söyleyecek arkadaşlarımız da var. Kimsenin hakkını yemeyelim, yani burada sadece üç beş kişi değiliz, çok kişiyiz.

Maddi dayanışmanın çok büyük bir önemi yok ama çok daha fazla yan yana durulabilirdi, çok daha fazla etkinliklere katılabilirdi. Bence bizim tarafımızdan bakılınca nefes aldığımızı yaşadığımızı hissettirdik size. Bunun da iyi bir şey olduğunu düşünüyorum, yani toplumda çok eksiklerimiz var, kendi içimizde de çok eksikler var. Üniversiteden birinin hiçbir şey yapmasa bile mesela odamıza gelmesi Başar'ın odasında oturması, sizleri sorması; "ne yapıyorlar, Ümit ne yapıyor?" demesi. Bu çok önemli bir şey, benim açımdan, bizim açıımızdan, çok değerli bir şey. Yani, insanların ilgisinin sürdüğünü göstermesi açısından.

Başar Çolak: Ben de Ömer gibi üniversiteden Barış Bildirisini imzalayan öğretim üyelerinin atılacağını hiç düşünmezdim. Bir ceza olacağı konusunda şüphe yoktu, çünkü siyasi otorite çok bastırıyordu, bu konuya çok tepki gösteriyordu. Ama bunun ilk olarak bizim üniversitede olması ve soruşturma süreci tamamlanmadan öğretim üyesi arkadaşlarımızın atılmış olması bizim için ayrı bir vicdani yük getirmiştir. Atılan grubun çoğu benim arkadaşım, o yüzden ayrı bir duygusallık yarattı. Ama onun dışında da atılma süreci bir haksızlıktı. Bir insanın bir düşüncesini paylaştığından dolayı böyle bir şeye maruz kalmış olması bende büyük bir üzüntü oluşturdu. Atılanlardan çok, üniversitede kalan insanlara, 19 kişinin atılmasıyla baskı altında tutulabileceğini göstermeye çalıştılar ve bu yaklaşım başarılı da olmuştur aslında. Sonuçta atılan insanlar sadece üniversitenin değil bizim de önemli bir sesimizdi. O yüzden sesimizin kısıldığını ve çok sıradan şeyleri artık dile getirmekten dahi bizi alıkoyduğunu ve genel olarak da her kesimden hocaların kendi üniversitesi için olumlu ya da olumsuz fikir üretmekten kaçındığını hissediyoruz. Bu durum bir katkı vermemeyi körükledi, aidiyet duygusunu ortadan kaldıran bir şeydi. Tabii bu sadece

solculukla ilgili bir durum değil. şu da insanları çok yaralamıştır, atılan insanlar akademik olarak çok başarılı olan insanlardı. Sadece üniversitelerinde sol kimlikleri ile tanınan değil, öğren-
cinin sevdiği, akademik olarak başarılı, saygı duyulan insanlar olması da ayrı bir sıkıntı. Çünkü bu arkadaşların hem başarılı birer akademiysen olup da akademi dışında kalması, aslında öğ-
rencinin de eğitim alma hakkını elinden aldı. Öğrenciler tercih yaparken, belli hocaları göz önünde bulundurarak bölümlerini tercih listesine yazmışlar ama okula başlıyorlar bakıyorsunuz ki o saygı duydukları belki de peşinden geldikleri hocaları yok. Hoca olarak karşılarında başka bir kitle, hatta belki de bekledik-
leri hocaların tam tersi eğitim veren hocalar bulmalarının öğ-
rencilerin üzerine de bir yük getirdiğini düşünüyorum.

Biz, atılan arkadaşların yanında yeterince duramadığımızı hep hissettik. Ben zaman zaman KODA'daki toplantılara geldiğimde o günü çok mutlu geçirdiğimi hissediyordum. Hatta eşime ak-
şam KODA 'ya gideceğim dediğimde, evde bulunmamı gerekti-
ren bir şey olsa dahi bana hiçbir şey hissettirmezdi. Benim KO-
DA toplantılarına gittiğimde mutlu olduğumdan mı, yoksa ken-
disi de mutlu olduğundan mı çok emin değilim, çözemedim. O da pek çoğunuzu tanıdığı için duygusal etkilenmeleri vardı.

Bir de atılma sonrası odaların boşaltılması sırasındaki insan-
ların tepkilerinin çoğunun samimi olduğunu ama pek çoğunun da ikiyüzlü olduğunu gördük. Süreç içerisinde gelip orada "üzüldüm, böyle bir şey yapılır mı!" deyip, sonra Üniversite Yönetim Kurulu'nda bu insanların atılmasına imza koyan kişiler de oldu. Sonraki süreçte dekan koltuğuna oturup da atılmanıza katkı veren insanlar da oldu. Bu da ayrı bir ikiyüzlülük. Ama bu da şunu gösteriyor; aslında atılmanıza imza koyan insanların odalar boşaltılırken ki tavırları ile yönetim kurulu kararına o

imzayı koyarken ki tavırları arasındaki farklılık bile, üniversitede oluşan korkuyu gösteriyor. İnsanlarda artık düşüncelerini açıklamama ve kendi kabuğuna çekilme tarzı gelişti. O karara imzalarını atanların da aslında imza öncesi ve imza sonrası tavırları ile kişiliklerini ortaya koydular. Bu arkadaşların atılmalarına imzaları atan insanlar hiçbir zaman o imzayı neden attıklarının haklı bir gerekçesini ortaya koyamamışlardır.

Yönetim Kurulu'nda kararlara imza koyan dört dekanla konuştuğumda, hiçbiri, bu metnin yanlışlığı şuydu, o yüzden bu insanların üniversiteden uzaklaştırılması doğru bir karardır, tarzında bir savunma yapmadı. Birisi dekanlık koltuğundan alınabileceğini düşünerek bu imzayı koyduğundan bahsederken, diğeri "ben o imzayı atmasaydım başka birisi atacaktı" dedi. Bir başkası "o imzayı atmak istemedim, çok uğraştım ama atmak zorunda kaldım" dedi. Sonuncusu ise "O Yönetim Kurulu toplantısında yoktum" diyerek başka bir yalan uydurma ihtiyacı duydu. Yani, hepsi, benzer gerekçelerle aslında durumu özetledi. Yani, ihraçlara imza atanların da ne yaptıklarının belli olmadığı bir süreci yaşadık. Açıkçası insanlarla sohbet ederken, atılanlar arasında ayrımcılık yapmadılar mı yaptılar. Şöyle yaptılar, işte "şu marjinaldi, bu arkadaşımızdı" diyenler oldu. İnsan ilişkilerine göre de ayrımlar yaptılar. "O atılsaydı da bu atılmasaydı" diyerek aynı "suç" için farklı "ceza"lar oluşturma çabaları içerisine girildi. Toplu ortamlarda da "ben de bu atılmaların karşısındayım" gibi tavır gösterenler oldu. Bir de atılmaların karşısında olmadığını belli edenler oldu. İşte, "o metni siz savunabiliyor musunuz?" şeklinde bizlere soru sorarak, düşünce açıklama özgürlüğü yerine metnin içeriğini tartışma konusu yapmaya çalıştılar. Aslında atılma sürecini tartışmak yerine, atılmanın gerekçelerini metnin içeriği üzerinden bir savunma tarzıyla temellendirmeye çalıştılar.

Güven Bakırezer: Arada bir şey söylemek istiyorum, merak ettiğim bir şey. Biz hemen atıldıktan sonra 2 Eylül’de falan bir karar aldık, dedik ki kenti terk etmiyoruz, öğrencilerimizi de terk etmiyoruz, çünkü çok büyük bir coşku vardı. Biz bu kararı aldığımızda, yazıldı basında falan, sizin de kulağınıza geldi. Bu durum sizi nasıl etkiledi?

Başar Çolak: Arkadaşlar olarak bizim için çok iyi olduğunu düşündük. Sonuçta, “arkadaşlarımızı görebileceğiz, yakın temas kurabileceğiz ve dönüş hakları olduğunda da üniversiteden bir ayakları kesilmemiş olacak, tekrar eski yerlerine gelecekler, hayatları hiç kesintiye uğramamış gibi devam edebilecek” diye düşündük. Ama arkadaşların dışındaki kişiler de bunun çok anlamlı olduğunu kabul ettiler. İhraç edilenler burada kalarak aslında şehri ve üniversiteyi önemsediklerini kanıtladılar. Bu durumu pek çok kişi saygıyla karşıladı. Arkadaş çevresi olarak bizim için bir nimetti, bu insanların buradan gitmemesi. Açıkçası vicdanımızı rahatlatan bir şey oldu. Çünkü belli aralıklarla görüşüyorduk ve mutlu oluyorduk. Bu ayrıca üzerimizdeki yükü alan bir durumdu. Yani, bir şey yapamıyoruz ama görüp sohbet ediyoruz o da bizim için güzel bir duyguydu, bize iyi geliyordu. Bilinçaltımız sorgulandığında, neden iyi geliyor, dostu ve arkadaşı görmenin ötesinde bir şey, haksız yere atılan birisiyle zaman geçiriyor olmak önemli bir duygu. Ömer’in burada aktardığı benim de yaşadığım bazı şeylerden açıkçası rahatsız oluyordum.

Zaman zaman karşılaştığımızda arkadaşların sorduğu, “o ne yapıyor, bu ne yapıyor, şu ne yapıyor?” gibi sorulardan ben uzun süre çok rahatsız oldum. Çünkü sorduğu arkadaşların telefon numarası kendi cep telefonunda bulunan bir insanın, kendisinin o insanı aramayıp birisi üzerinden bilgi almaya çalışması beni rahatsız ediyordu. Niçin kendin aramıyorsun? Ama sonra

şöyle düşünmeye başladım, insanlar telefonla ararken de korkuyorlardı. İnsanlar geçmişte, bir arada olduğu dostunu bile “bunların telefonları kesin dinleniyordur, ben ararsam beni de o ekibin bir parçası gibi görürler” korkusuyla aramadılar. Hep ikinci, üçüncü şahıslar üzerinden bilgi alarak o duygularını gidermeye çalışıyorlardı. Yani dediğim gibi başta hoş karşılamadım ama en azından hiç sormayanlara göre de bir adım daha yakın geldikleri için onları da hoşgörü ile karşılamaya başladım.

Nilgün Sayman: Ömer Hocanın konuşması çok duygusal, Başar Hocanın konuşması ise çok mantıksal oldu. Ben de o süreci hatırlamaya çalışıyorum, o güne dönüp flashback yapmaya çalıştım kafamda. Sizin atılmanızı ben beklemiyordum, o sürecin o kadar sert olacağını bilmiyordum. Açıkçası ummadığım bir şekilde oldu. Beni olumsuz etkiledi çünkü bu arkadaşlarımdan birçoğu ile yakın ilişkim vardı, arkadaşlık ilişkim, duygusal ilişkim vardı. Beni etkiledi, oldukça etkiledi. Belki hayatımın dönüm noktalarından birini de oluşturdu. Çevremdeki öğretim üyeleri üzerindeki etkisini belki biraz açabilirim. Bu konuda insanların biraz farklı düşünceleri var, bir grubun samimi olarak üzüldüğünü hissettim. Bunu hem söylediler hem de yaptıkları çeşitli eylemlerle gösterdiler. Bir grup sadece o kişilerle arkadaşlık ilişkilerine bakarak atılmalarına üzüldüklerini ifade ediyorlardı ve ayrım yapıyorlardı, Başar Hocanın ifade ettiği gibi. İşte örnek veriyorum, Tıp Fakültesi içerisinde Cengiz (Erçin) insan ilişkileri ve dostluk bağları konusunda güçlü olduğu için, Cengiz’e çok üzülmüyorlardı. Ama tanımadıkları bir başkasına o kadar da üzülmüyorlardı.

Şöyle düşündüklerini sanmıyorum; sizin imzaladığınız metinde anlattığınız düşüncelere inanmıyorlardı ama kişi olarak o kişilerin üniversiteden atılmasına üzülmüyorlardı. İkili üçlü konuşmalarında şöyle dediklerine çok kez tanık oldum: “Ama işte

onlar da bunu yapmasaydı, neden Devleti zayıflatacak bir metne imza attılar.” Terör örgütünü övme gibi nitelendiren kişiler de oldu. Samimi olarak sizin atılmanıza üzülenler dışında böyle bir grup da vardı, çok da az değildi bence bu grup. Farklı yerlerde dile getiriyorlardı.

Sizin atılmanız ile ilgili beni en çok üzen mesele şu oldu; burada bir idari makam, yani Rektör, YÖK, Cumhurbaşkanı değil mi, sizin atılmanıza neden olan şey 672 Nolu KHK idi. Sanki bir suç var, bir suç isnat ediliyor size. Hem savcı, hem hâkim, hakkınızda bir hüküm veriliyor ve bu hüküm uygulanıyor. Yani bir kişi sizi hem suçluyor hem de hakkınızda karar veriyor. Sizin adil bir yargılamadan geçmeden böyle bir hükme maruz bırakılmış olmanız çok acı bir durumdur. Bunun hukuki süreçleri belki yıllar sonra başlayacaktır, ama acı olan tarafı da budur. Hukuk yolu ile atılmış olsaydınız kuşkusuz o da acı olacaktı. Ülkede hukukun durumunu hepimiz biliyoruz sonuçta. Sizlerle ilgili şöyle bir tanımlama oluyordu, ben yanlış mı hatırlıyorum “medeni ölüm” diye bir şey vardı. Sanki adınız soyadınız bir yerlerde yazılı olarak varsınız ama hayatın bir alanında görünmeyin istiyorlar. Yani bir işiniz olmasın, pasaportunuz olmasın... Kanun karşısında birçok kısıtlamanız vardır onları şimdi hatırlamadım, işte yurtdışı çıkış yasağı, iş başvurunuz olmasın, üniversiteye tekrar dönemeyin. Birçok kısıtlamanız vardı, yani şu demek, hayattasınız uzayda bir hacim kaplıyorsunuz ama aslında hiçbir şey yapamazsınız gibi bir tanımlama vardı. Bu çok insanlık dışı ve asla kabul edilemeyecek bir şey benim için.

Bu süreçte sizlerle çok yakın olmaya gayret ettim elimden geldiğince, fiziki olarak da belki en yakınınızda olanlardan biriydim. Daha sonra HBO’nun çeşitli faaliyetlerine katıldım. Onlardan belki daha sonra bahsedeceğiz. Sizin yakınınızda olmak

bana iyi geldi açıkçası. Size iyi geldiğinden belki daha fazla bana iyi geldi. Bununla ilgili olarak bir konuşma esnasında, atılan öğretim üyelerinden birinin eşi, kendi eşi için “o benim vicdanımdır” demişti. O söz üzerine ben o zaman çok düşünmüştüm, aynı şekilde ben de sizin için o nitelemeyi yapıyorum, sizler benim vicdanım oldunuz. Sanki sizlerle ilgili iyi bir şey yaptığımda, sizleri mutlu edecek, sizlerin hayatını birazcık kolaylaştıracak bir şey yaptığımda vicdanımın sanki rahatladığını hissediyorum. Bu ne kadar doğru bilmiyorum, yani insan vicdan sızısını gidermek için bir şey yapmamalı aslında, doğru olduğu için böyle yapmalı ama bana iyi geliyor, yani bunu inkâr edemeyeceğim. Vicdanımı rahatlatıyor ama bu bir dilenciye para vermek gibi bir şey değil tabii ki, çok daha fazla boyutu olan bir şey. İnsanlık damarımın bir şekilde devam ettiğini ifade ediyor, bana böyle geliyor.

Yücel Demirer: Sormadan edemeyeceğim Nilgün Hocam, Başar Hoca da kullandı, siz de vicdan dediniz. Kararı siz vermediniz ki, sizin vicdanınız neden sızlıyordu? Sizi rahatsız eden neydi?

Nilgün Sayman: Çünkü bir şey yapamadım ben. Ben kendi adıma konuşuyorum, Nilgün Sayman olarak bir şey yapamadım. Bunların karşısında daha dik durmalıydık, daha görünür eylemler yapmalıydım, kendi adıma yine konuşayım. Evet, sizin atılmanıza ben sebep olmadım ama sonrasında belki elimden geleni yeterince yapmadım diye düşünüyorum. Daha görünür eylemler, daha görünür söylemler içeren bir duruş sergileyebilirdim. Bu imzadan sonra başka imzalar atan oldu destek anlamında, ona da katılmadım ama bunun nedeni şu, korktuğum için değil, arkadaşlarım beni tanıyorlar. Ben imzalı işlerde yokumdur, yani hiçbir zaman bir şey imzalamadım. Daha çok ey-

lemeler üzerinden aktif olmayı seçtim hep. Belki de vicdanımı sızlatan şey budur.

Abidin Çevik: Şöyle tabii, Kocaeli Üniversitesi'nden atılan 19 kişi ile benim aynı düzeyde bir ilişkim olmadı. Bir kısmıyla duygusal bir yakınlığım vardı, bundan dolayı çoğu zaman politik bir ilişki kuramadım. Politik olmak istediğim anlarda da olamadım, çünkü işin içerisine duygularım girdi. Diğer arkadaşlarla daha çok politik bir ilişki kurmaya çaba sarf ettim, yanlarında olma anlamında.

İhraçlardan bireysel olarak çok etkilendim çünkü ihraçların olduğu 1 Eylül tarihinde Karaburun'daydık. Benim için ihraçlar ve sonrasında pek çok kırılma anları oldu. 1 Eylül sabahı o günkü konuşmamız nedeniyle 5.30 veya 6.00 gibi aynı odayı paylaştığımız ve kendisi Milli Eğitim'de görevli öğretmen arkadaşım-la uyandık. Sosyal medyaya baktığımda gece saatlerinde anormal bir gelişme olduğunu kimi öğrencilerin paylaşımlarından anladım. Siyaset Bilimi Bölümü'nden bir öğrencimizin yazdıkları üzerinden kendisiyle yazışınca arkadaşlarımızın üniversiteden ihraçlarını öğrenmiş oldum. Hayatımın en zor dakikalarını yaşadığımı hatırlıyorum. Kaldığımız odanın üst katında da Yücel Hoca (Demirer) ile Derya Hoca (Keskin) kalıyordu. Aynı odayı paylaştığımız İlhami Şahbaz'a ihraçları söyleyince, o da en az benim kadar şok oldu ve bir süre sessizce birbirimize baktık. Kendisi daha sonra bir bahaneyle üst kata çıktı ve indiğinde arkadaşların durumdan haberi olmadığını söyledi.

Belirttiğim gibi insan olarak çeşitli nedenlerle çok zor anlar yaşadım ve bahsettiğim anlar hakikaten çok zor anlar oldu benim için. Bir saat sonra arkadaşlarla buluştuğumuzda durumdan haberleri olduklarını anladık. O ilk karşılaşma da benim için bir

kırılma ânı oldu, çok yıkıcıydı yani, çok kötüydü. İhraçlar sonrası üniversitede ofislerin boşaltıldığı gün de çok zor ve duygusal anlar yaşadım. Aslında iki türlü duygu yaşadım o gün ben, öncelikle birlikte mesai harcadığım, duygudaşlığım olan insanların gidişi çok kötüydü, diğer taraftan olayın sıcaklığı ve duyulan öfke nedeniyle hiç ummadığım insanların sonrasında olabilecekleri düşünmeden uğurlamaya geldiğini gördüm ve bu gelecek için bana umut verdi. Başar (Çolak) Hocamın dediği gibi. Benzer görüntüler, hatta daha kalabalık olarak, Tıp Fakültesi taraftaki hocalarımız için de gerçekleşti. Ölçemiyorsunuz tabii ama üniversite adına çok sevinmiştim. Bayağı bir kalabalık kitle ile gezmiştik, öyle hatırlıyorum. İhraçlardan bir gün sonra, yani 2 Eylül'de yaptığımız toplantı iki yönlü duygu yarattı bende ve sanırım pek çok diğer insanda. Evet, orada da muazzam bir şey oldu, Örgen'e o noktada katılıyorum, ancak bütün o coşkuyla beraber zaman içerisinde anlayacağımız bir şok da yaşadık ve sanırım Kocaeli Üniversitesi'nin geleceği açısından önemli bir kırılma yarattı. İhraçları kınayan bir metin imzalayamadık, yazamadık mesela. O çok kötü bir şeydi ve büyük hayal kırıklığı yaşadığımı hatırlıyorum. Evet, insanlar korkuyordu ve bu anlamlıydı da bir yere kadar. Ancak o gün o salonda yaşananlar gelecek açısından pek de parlak olmayan işaretler verdi bize.

Ömer Kurtaş: Ama sorun şuydu, araştırma görevlileri di-yordu ki; "yapalım, daha fazlasını yapalım" fakat bir sürü insan, bu arkadaşları da riske atamayız, biz yaparsak bunları dışarıda tutamayız diye düşünüyordu.

Örgen Uğurlu: Öyle değil Ömer Abi, başka üniversitelerden Kocaeli ihraçları için yazı çıktı, Kocaeli Üniversitesi'nden çıkmadı ya!

Abinin Çevik: O durum bence üniversite adına çok kötü oldu. Oradaki tartışmalar sonrası bir kınama metni hazırlamamış olmak, makro bir siyasetin parçası olan ihraçların en azından yerelde Kocaeli Üniversitesi'nde başarıya ulaştığını gösterdi. Yani atanlar, attıktan sonraki umdukları şeyi elde ettiler bir bakıma. Neydi o, 19 kişi atıldıktan sonra Kocaeli Üniversitesi'nde bir daha etkili politik bir tavır geliştiremedik mesela. O gün, o imza çıksaydı Kocaeli Üniversitesi'ndeki hayatımız nasıl olurdu bilemiyorum, ancak çıkmamış olmasının olumsuzluklarını sonrasında hep beraber yaşadık maalesef. Bir bakıma, "politik olarak sorun yaratanlar" gitmişti ve üniversite "güzel" bir yer haline gelmişti!

Bu olumsuzluklara rağmen Barış Akademisyenlerinin, Türkiye üniversite tarihinde bir yeri illa ki olacak. Daha önce yaşanan üniversite kıyımları gibi bu ihraçlar da hak ettiği şekilde yazılacak diye düşünüyorum.

İhraçlardan sonra Üniversite'de hiçbir şey en azından ben ve benim gibi düşünen pek çok kişi için eskisi gibi olmadı. Tıp Fakültesi'nden konuşan hocalarımıza benzer şeyler olmadı bizim tarafta. Bu anlamda onların dile getirdiği bazı şeyler bana çok yabancı geldi. Oradaki kimi akademisyenlerin imzacıları kastederek, "Bunlar da devleti çok zayıflatmasaydı" demelerine en azından ben şahit olmadım. Zira bu tür cümleler kurma ihtimali olan insanlarla bir arada olma imkânım çok az. Bu açıdan imzacıları ya da imzaladıkları metni konuşmadım, en azından o tür cümle kurma ihtimali olan insanlarla. Çevremdeki herkesin yeri belli olduğu için sizden farklı olarak öyle bir cümle hiç duymadım mesela. Bunu söyleyenlerle de akademi içerisinde bir işim olmuyor. Biz de şöyle bir şey oldu, bazılarında şunu hissettim, Başar Hoca'nın dediği gibi soranlar oldu hep. O da şöyle, "arkadaşsınız, ne

yapıyor onlar?” Kendileri demek ki arkadaş değildi! Buna rağmen zaman zaman düşündükleri sonucunu çıkarıyordum. Bence en üzücü olan, imzacıların arkadaşı olan, onlarla çeşitli zamanlarda tanışıklığı olan insanlar, koridorda selamlaşmış kucaklaşmış olanların mahcup bir biçimde, –ki en son geçen hafta yaşadım– “ne yapıyorlar arayamıyorum soramıyorum” demeleri idi. Bu açıdan bugüne kadar sizlerle bir nedenle dayanışma içinde olmamış pek çok kişi döndüğünüzde çok büyük bir sevinç gösterisi yapacaktır diye düşünüyorum. Zira en azından onun, kendileri açısından politik bir bedel yaratmayacağını biliyorlardır. Yani döndüğünüzde sizi çok kişi karşılayacak emin olun!

Ömer Kurtaş: Gönderenler kadar az olmaz!

Abinin Çevik: Yani, insanlar sizinle olan kişisel ilişkim nedeniyle bunu hep sordular, ettiler. Böyle bir şey var. Üniversitede her zaman çok dile getirilmese de bakışlarla zaman zaman dile getirilebilecek bir şekilde, ihraç edilen arkadaşların üniversitede pek çok insanın duygusunun bir köşesinde olduğunu biliyorum.

Örgen Uğurlu: Şimdi ben ihraçtan değil de bir öncesinden başlayacağım. Beni en çok şaşırtan ve bu işin büyük bir şey olduğunu hissettiren gözaltılarınız oldu. Ben onu beklemiyordum. İlk kez bu kadar yakınım da ve bu kadar kalabalık yaşandı. Üç beş arkadaşın alınması öğrenci hayatımızda oldu da, yanındaki insanların bu kadar toplu halde alınması başkaydı. O günkü tedirginliğim ve arkasından şimdi ne olacak sorum başladı ama ihraç benim hayal edebileceğim bir şey değildi, açıkça söyleyeyim.

Ömer Kurtaş: 15 Temmuz olmasaydı ihraç edilmezlerdi zaten.

Örgen Uğurlu: 15 Temmuz'dan sonra da benim hayal dünyam ihracı alamadı, böyle bir şeyi bekleyemedim ve haberi de hiç beklemediğim bir yerde almıştım. Hatta öyle bir dönemdi ki ben hayatımda önemli bir değişiklik kararı almak üzereydim, KHK daha büyük bir değişikliği yaptı hayatımda. Benim, planladığımı bir yıl ertelemem gerekti. İhraçların bir gün sonrasında KYÖD'deki toplantı sonrasındaki bir arada olmalar... Ben onu şey gibi hissediyorum biliyor musunuz, şok dönemi gibi geliyor bana. Yani öyle çok farkında değildim. Kendi adıma konuşuyorum, belki sizlerin ayağı çok yerdeydi ama benim için anlamaya çalışma haliyle eylem hali bir aradaydı. Olanı biteni anlayamadım.

Şöyle söyleyeyim ihracı duyduğum anda aklıma gelen ilk şey çocuklar oldu, çok garip ama böyle oldu. İhraç edilen arkadaşların çocukları ne olacak dedim. Bu arkadaşlar işsiz kaldılar, bunların okula giden çocukları var, ne olacak bu çocuklar ve eğitimleri. İşinizi, geleceğinizi ve öğrencileri daha sonraki aşamada düşündüm ne yalan söyleyeyim. Yani, her şeyi çok boyutlu düşünüyorsun bir anda, o ne olacak bu ne olacak diye. İhraç sürecinde benim de şahit olduğum sevinenler grubu oldu ama bununla birlikte hiç beklemediğim insanlardan üzüntü cümleleri duydum. Hatta bir tanesi sizi arayıp geçmiş olsun da diledi. O beni çok şaşırttı. Ama bununla birlikte, bulunduğu bütün ortamlarda toplantılarda teröristlerdi, şöylelerdi, böylelerdi diye arkanızdan atıp tutanlar da oldu. İki üç kişiden fazla birbirlerini bir arada bulduğunda arkadaşlarımızın ardından atıp tutanlar, öğrencilerimize aynı şekilde yansıtanlar oldu.

Sınıflarda öğrenciler arasında da bir rüzgâr ortaya çıktı ve herkes o rüzgâra doğru döndü. Yani, benim içimi acıtan şeylerden biridir: İhraç edilen arkadaşlarımızın odalarından çıkma-

yan, küçük bir bilgi kırtısı için hocaların etrafında dört dönenler; giden hocaların arkasından ne hainlik bıraktılar, ne teröristlik bıraktılar. O durum benim içimi ağlattı, yani sende mi böylesin, bu adamın, bu kadının etrafında fır dönüyordun, şimdi böyle bir rüzgâr esiyor ve sen bu noktadasın, yazık senin gençliğine dediğim çok kişi oldu. Ama bununla birlikte hepimizin vurguladığı şey benim de canımı acıttı: Cancığer olanlar ne bir geçmiş olsun dediler, ne de arayıp sordular.

Bir dönem ben şunu da yaşadım, Abidin yaşamamış o çok şanslı, benimle karşılaşmamak ve selamlaşmamak için yolunu değiştirenler oldu. Ardından nasıl olduysa o süreç içerisinde solculara yakın olmak FETÖ'cü olmamak anlamına geldiği için, beklemediğim yerlerden selam da almaya başladım. Çok enteresan şeyler yaşadık. Yalnız şu da vardı; bir süre sonra, bu 19 arkadaşımızın üniversitede gerçekten önemli bir faktör olduğunu gördüm. Hepimiz kendimizi çok yalnız hissettik ve sevgili Nilgün Hocamın defaten girişimleriyle birtakım oluşumlarla yan yana gelelim, birbirimize temas edelim istedik, ama biz bunu yürütemedik. Biz, geride kalanlar, birbirimize değmeyi, en azından üniversitede yürütemedik. Siz KODA'yı kurdunuz, içinden HBO'yu çıkardınız, biz buraya gelip birbirimize değdik de, üniversitede değemedik. Bu içimi acıtan bir şey oldu.

Abidin Çevik: Aslında, Örgen söyleyince aklıma geldi. Mesela kendi adıma olanı söyleyeyim, bir araya gelme meselesini. Ben şundan her zaman çekindim daha doğrusu kendi adıma beceremediğim bir şey olduğu için. Yeri gelmişken bir kez daha söyleyeyim sizin ihraçlarınızdan sonra benim üniversite ile olan bağım çok zayıfladı duygusal anlamda. Açıkçası mesela ekonomik nedenler dışında Kocaeli Üniversitesi ile aidiyet ilişkisi kurmadım. Mesela, geçen gün yemekhaneye gittim kendimi çok yaban-

cı hissettim. Üç yıldır herhalde toplamda on kez gitmemişimdir yemekhaneye, yeni insanlar görüyorsunuz tuhaf geliyor.

Bir araya gelememe meselesinde de hep şöyle bir korkum oldu, bir araya gelirsek ne yapmamız gerekir? Bir araya geldiğimizde bu ihraçlarla ilgili en azından bir şeyler yapmamız gerekirdi. Yani orada yapamadığımız bir imza meselesi gibi bir şey bu. Oraya değmeyen oraya dokunmayan Kocaeli Üniversitesi'nde bunu dile getiremeyen hiçbir şeyin benim için anlamı olmayacaktı ve zaten onu da yapamayacaktık, onu yapamayacağımızı orada gördük yani.

Örgen Uğurlu: Yapı içerisinde bir arada olabileceğim çok arkadaşım vardı ama birlikte olamayacağım insanlar da vardı. Onun tedirginliği ve isteksizliği beni biraz geriye çekti kendi adıma. Üniversitedeki toplantılara niye katılamadım, bu süreçte ben biraz seçici oldum, onu fark ettim. Yani bana bir şey sunmayan, ego ya da alınganlıkla zamanımı tüketen insanlara katlanamıyorum artık, böyle bir lüks sunmuyorum onlara çünkü galiba en çok ben yalnız kaldım. Benim bölümümde kimse kalmadı, selamlaşabileceğim, gidip odasında akıl danışabileceğim kimse kalmadı. Yani araştırma görevlisi arkadaşlar vardı ve ellerinden geldiğince destek oluyorlardı, hala da oluyorlar ama ben bir günde büyüdüğümü hissettim. Yani, üniversitede ben bölümün kendince küçüğüydüm ve ihraçların ardından araştırma görevlisi arkadaşlar için, öğrenciler için büyümek zorunda kaldım. Kararları veren, akıl danışılan, gözünün içine bakılıp yanıt beklenen kişi olmuştum ve bunun da karşılığını vermem gerekiyordu. Bir de o insanları alttan almakla uğraşamazdım.

Bir taraftan da giden arkadaşların tezleri dönmeye başladı bize, o öğrencilerle çalışmalar yürütmem gerekiyordu. Onlarla aramda zoraki kıyılmış nikâh ilişkisi vardı sanki, ilk kocalarına ge-

ri dönmek istiyorlardı! İşte tam da o noktada KODA'nın burada olması, arkadaşlarını ve Kocaeli'yi terk etmemiş olması ve ihtiyaç duyulduğunda dokunabileceğimiz erişebileceğiniz bir yerde olmaları bana çok güç vermiştir. Sıkıştığım yerde öğrencilere şunu diyordum, Çarşamba günleri Güven Hocana git, Yücel Hocana git, Hülya Hocayı orada bulursun, git sor en azından kaynak verir. Bu inanılmaz bir destektir benim için o bütün yalnızlık içerisinde. Geçen toplantıda Yücel Abi hatırlattı; sabahtan gelip akşama kadar bölümde olan, öğrencilerin odasından eksik olmadığı, her dakika çayı kahvesi olan bir insan iken, artık dersime beş on dakika kala okula geliyorum. Ders bittikten sonra toparlanıp çıkıyorum, bir sonraki derse kırk-elli dakika olsa bile durmuyorum içeride, çünkü koridorda karşılaşmak istememe hali var.

Bu şehirde başladı zaten ihraçlar, sonrasında isimlikler kapılardan çıkartıldı, sağ olsun bir arkadaşımız geri döndüğünüzde takarsanız diye ısrarla saklıyor isimliklerinizi. O odaları başkaları kullanmaya başladı, o çok fenaydı. Mekân ile kurduğun ilişkide artık başka bir kullanıcı var. Bu durum beni çok etkilemişti. KODA'nın o 'DA'sı var ya, benim için bir dayanışma akademisinden ziyade 'danışma akademisi' gibiydi, sıkıştıkça danıştığım ya da öğrencileri gönderdiğim. KODA'nın varlığından aldığım güç ile dik durmaya çalıştım. Ne kadar durdum bilmiyorum tabii, kimine göre az kimine göre çoktur, dik durmaya çalıştım.

Fiziken istediğim kadar gidip gelemedim çünkü kasten gibi, Çarşamba gününe bana habire ders koydular. Ben kaldırmaya çalıştıkça Çarşamba gününe ders konuldu. Ben buraya fiziken erişemedim ama duygu olarak erişmeye çalıştım.

Hani dedik ya korkanlar oldu, uzaklaşanlar oldu bu süreç içerisinde, o böyle başta olup sonda biten bir süreç değildi, yani o korkma ve uzaklaşma bugün halen devam ediyor. Yani KODA'

nın ilk yılında devam edip, sonra belli nedenlerle işte, ne bileyim kadro beklentisi olabilir, politik esintiler olabilir, tekrar yönünü sağa çevirip sonra bakıp orada bir şey yok, bu tarafa doğru gelenler oldu ve herhalde de olacak. Ama şundan çok keyif alıyorum, beraatler başladı ya, Üniversitede “Ec dönen arkadaşlara hangi odayı hazırlıyoruz” diyorum. Bu beni çok mutlu ediyor.

Başar Çolak: Başlangıçta tabii biz de tedirgin olduk. Atılmadan sonra şok tablosu hepimizde vardı. Ama ne yapacağız. Bir kere ben kalabalıklara girme arzusu içerisindeydim, o dönemde kantine gidip kalabalık masalarda oturup bu konu gündeme geldiğinde, konu ilgili polemiklere katılmaya başladım. Daha sonraki aşamada insanların bir kısmı, hani çok sevdiğim, atılanları da sevdiğini düşündüğüm insanların hayatın olağan akışına devam ettiğini gördüğümde, geri çekilmeye başladım. Kalabalıklardan uzaklaşıp biraz daha izole bir yaşam sürme duygusu, yani en azından hayat aynı şekilde devam etmiyor gibi bir duygu ile yol almaya çalışıyordum. Atılma kararı sonrası imza toplanma işinden bahsedildi, o dönemde KYÖD’deki toplantıda imza toplanmasına karşı çıkanlardan biri de bendim. Özellikle genç araştırma görevlisi arkadaşlar çok net bir şekilde imza toplayalım diye uğraş verdi.

Benim hayata bakış açımda şöyle bir şey vardı, bir icraat yaparken icraatı toplu yapalım ama yaparken o ekipten birileri zarar göreceksen, o icraatı hiç yapmama arzusu içerisinde oldum. O araştırma görevlilerinin ben zarar görmesini istemedim. Bunu dile getirdiğimde de şöyle bir tepkiden rahatsız oldum: “Hocam ne diyorsunuz, biz 18 yaşından büyük erişkin insanlarız, imza atma kendi sorumluluğumuzdadır. Buna siz karar veremezsiniz, bu riski biz göze alırsınız ve imzayı atarsınız.” Süreçte eksik kalan birçok şey oldu. Bir kez ben bölüm arkadaşım olan Ümit’in (Bi-

cer) derslerini anlatırken çok eziyet çektim, çünkü onun yerini doldurmuş gibi bir duyguyla derse girip, onun slaytları ile ders anlatmak benim için bir eziyet haline dönüştü. Mutlaka o dersleri anlatırken slaytları değiştirmeden anlattım, “bunlar benim slaytlarım değil, atılan hocanızın slaytları, Türkiye’nin en iyi adli psikiyatri hocasıydı, Türkiye’de faili meçhul bir şekilde öldürülen bir sürü insanın, savaşta öldürölüp gömülen insanların araştırılmasında Bosna-Hersek’e ve Güneydoğu’ya gitmiştir” dedim. Ümit’in olumlu her özelliğini dile getirmekle doğan denge hissi beni rahatlatıyordu. Yoksa onun yerini doldurup rolünü çalmış gibi bir duygu beni rahatsız ediyordu.

Şu polemikler oluyor diye söylemişim; “ya hocam konuşuyorsunuz da Türkiye’deki ortamı görmüyor musunuz, işte yetkililer atılma kararını vermek durumunda kalmışlardı” diyorlardı. Sanki emir yukarıdan gelmiş ve onların hiçbirisi inisiyatifi yokmuş gibi bir hava olduğunda, ben bu insanlara hep şu örneği vermişimdir: Ben doktorum, bana birisi şu hastayı öldür dediğinde öldürmem. Bana birisi, “şu hastayı tedavi etme” dediğinde etmezlik yapmam, benim ilkelerim o hastaya ne yapılması gerekiyorsa onu yerine getirmektir. Aynı şekilde birisini “buradan atın” denildiğinde, o kişi o imzayı atıp arkadaşlarımızın atılmasına imza koyuyorsa, hele ki onlar hekimse yarın öbür gün bir hastanın tedavi edilmemesini de bir emirle istediklerinde tedavi etmeyecekler mi? Öldürölmesi istenildiğinde de öldürecekler mi, dediğimde onlar diyorlardı ki “hocam biraz abartmıyor musunuz?” “hayır, abartmıyorum” diyordum. Çünkü bu insanların çocukları var, bu insanların bir kısmının eşleri çalışmıyor ve bir kısmının tek gelir kaynakları maaşları idi. Bunun ölümden ne farkı var. Siz insanı ve onun bakmakla yükümlü olduğu kişileri açlığa mahkûm ediyorsunuz. Hastasına emirle yanlış davranan

insanlardan bir farkı yok diyorum. Hele ki bunun yukarıdan gelen bir emirle olduğunu söylüyorsanız verilen emrin bir önemi yok ki, sizin orada inisiyatif kullanmanız gerekir. Siz doğru olduğunu biliyorsanız yaparsınız, yanlış biliyorsanız yapmamanız gerekir. Bu şekilde savunmalarla yol almaya çalıştık ama bir şey değişmedi. Belki bu insanlara karşı tepkisel bir yaklaşım ile belki de işte ne bileyim gıyabınızda iki cümle ederek bir şey yapmışım duygusuna eriştim. Kendi kendime aynaya bakıp ne yaptım diye düşündüğümde, işte “bugün falancayı fırçaladım, dün ona öyle bir cevap verdim, bugün buna böyle bir şey söyledim” duygusu taşıdım. Yani aslında bu hiçbirimize yarayacak bir cümle, tutum falan değil ama bizi rahatlatan bir yaklaşımdı.

Örgen Uğurlu: Nilgün Hocanın söylediği bir cümleyi söyleyeceğim, buraya da not aldım: “Ben KODA ile birlikte bir şey yaptığımda veya HBO’daki bir atölyede küçük de olsa katkı verdiğimde insan olan tarafımın yaşadığını hissediyorum.” Yani en önemli şey bu.

Ömer Kurtaş: Tabii ki farklılıklarımız olacak ama geleceğe bir şey kalacak diyorsunuz ya, bir yazılı metin olması açısından söylemem gerekiyor. Ben hegemonik duygunun size haksızlık edildiği yönünde olduğunu görüyordum üniversitede. Bunun böyle olduğunu hissettiğim gibi, gerçekten de öyleydi yani. Şöyle, “iyi ki attılar!” diyenler dar gruplarda konuşuyorlardı. Yani, ortaya çıkıp da “çok iyi oldu” diyen olmadı. Fakat bir müddet sonra yaptıkları kötülüğü realize ediyor insanlar. Bu sefer de diyorlar ki “ya onlar da bunu yapmışlardı!” filana getiriyor.

Geçen gün akademik kurulda, o güne kadar kimse bu konuyu hiç açmıyordu, ben hatırlamıyorum açıldığını, ilk önce “yukarıdan emir geldi” dediler. Başar müdahale etti, konuştu ora-

da. Bu sefer kendilerini köşeye sıkışmış hissedince “ya onlar da doğru yapmadı” filan gibi bir şey söylemeye çalıştılar. Şunu söylemeye çalışıyorum, bu olayın özetinde: 12 Eylül’de ihraç edilenler genel anlamda toplumun kahramanları idi, toplum onları öyle görüyordu, toplumdaki hâkim duygu buydu. Burada sadece ihraç etmekle kalmadılar, sizi yani ihraç ettiklerini yaftalamaya çalıştılar, itibar suikastı yaptılar. 12 Eylül’de böyle bir şey yapılmamıştı, bilmiyorum Yücel de hatırlar. 1402’lik demek gurur verici bir olaydı. Tabii, burada şimdi bir de FETÖ’cü KHK’lılar var, bir de diğer KHK’lılar.

Genel politikadaki birtakım insanların önyargıları var, işte savaş, ölümler, bebekler falan. Hatırlıyorsun değil mi, o tür bir kampanya yürütüldü? Üniversitede bunu ben hissetmedim, böyle insanlar vardı ama biraz da hepimizin yoğurt yiyişi farklı galiba. Ben mesela bir duygunun saf, yalın, gerçek halini arama peşinde koşmam, kişisel düşüncem koşmamak gerekir. “Ya bu üzülüyor gibi görünüyor ama aslında üzülüyor, için için seviyor!” demem. İçin için seviniyorsa beni ilgilendirmez. Kötülüğün meşrulaşmaması lazım, yani oradaki kötü duygunun. Evet, haksızlık yapıldı, bunun dışında bir şey söylemek ayıp bir şey, söylemememiz lazım. Bu duygunun bizim heybemizde olması ve bizim bu duygu hali ile insanlarla ilişkimizi sürdürmemiz gerekir. Örgütlülüğümüzün bu duygu temelinde yükselebileceğini bilmemiz gerekir. Yani yapamadık ayrı bir şey. Biz öznel olarak suçluyuz yapamadığımızdan ama bence elverişli bir zemini kaçırdık, biz çok fırsat kaçırdık ben kişisel olarak böyle düşünüyorum. Bu konuda biraz gayret sarf etmeye çalıştık işte Nilgün Hoca akşam beşten sonra bizi bir araya getirmeye çalıştı ama olmadı. İnsanlar arasında eşitsiz bakış açıları oldu. Onun bize de yönelik yansımaları oldu. İşte herkesi kesen bir şey yapı-

lim duygusu, bazen bizim yaptığımız, işte Nilgün Hocanın “ge-
lin oturalım hiçbir şey yapmasak çay içelim, bira içelim gidelim”
bu bile yeterliydi bizim için. Ona bile yeterli bir talep olmadı,
bir gelen ikinci defa gelmedi, istek azaldı.

Nilgün Sayman: Yok aslında ilk başlarda katılım oldu ama
tekrarını sağlayamadık.

Ömer Kurtaş: Ben hep şunu söylemeye çalışıyorum, şimdi
gerçekten Başar ile karşı karşıya gelmekten çekiniyorlardı, asan-
söre binse fırcalıyor, “sen şöylesin böylesin” diyor. Bu da bir
yöntem, bence insanları kötülükleri ile baş başa bırakmak lazım.
Ama hâkim olan duygu kötülüğün değil iyiliğin olmalı. Yoksa
hâkim duygu sadece şey kalırsa gerçekten üzülenler bir araya
gelsin, az üzülenler gelmesin denilirse insanlar az da üzüdür, or-
ta da üzüdür, çok da üzüdür. Bu süreçte orta üzülenlerin, az üzü-
lenlerin de bir kıymeti var. Bu süreç bize çok öğretici oldu.
Arada gelip dayanışma gösterip aman adım geçmesin diyenler
oldu. Kimse desteğimi bilmesin diyenler oldu. Ben tüm bunları
ayrı ayrı saygıdeğer buluyorum, ben bunu küçümsemiyorum.
Herkesin insani durumları farklı, hayat beklentileri farklı. Ben
genel olarak diyorum meşruiyet bizdeydi, yani sizdeydi. Yani
sizin varlığınız meşruydu, atılmanız gayrimeşruydu, insanların
vicdanı böyleydi. Eleştirenler olabilir, bu imzanın içeriği kötüy-
dü, şu kötü bu kötü. Atılmanıza imza verenler mecburdurlar,
“onlar da imza atmasaydı” demeye mecburdular. Hiç kimseye
evet ben kötülük yaptım demez.

Güven Bakırezer: Az önceki bölümde daha çok atıldığımız
ânu falan konuştuk ve duygusal konuşmalar oldu. Şimdi biraz
daha mantıksal veya sonraki süreci konuşmak istiyoruz. Biz bir
akademi kurduk, KODA bir akademi, dayanışma akademisi ama

biliyorsunuz daha önce üst katta Eğitim Sen’de (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) Çarşamba Seminerleri yaptık bir yıl boyunca. Ondan sonra da HBO Projesi için aldığımız büyük bir finansmanla kalkıp burayı kiraladık, bir mekânımız oldu artık burada. Çarşamba Seminerlerine burada devam ettik ve atölyeler yaptık, atölyeler içerisinde veya Çarşamba Seminerlerinde sizler de bulundunuz, başka sebeplerle buraya uğradınız, buraya çeşitli sebeplerle uğrayan insanlarla temasınız oldu, üniversite içinde ve şehirde. Dolayısıyla biz bütün bu faaliyetimize, turnak içinde ‘akademik’ diyelim, bu faaliyetimize ilişkin şimdi konuşmak istiyoruz. Daha spesifik olarak şöyle söyleyeyim, sizin için burada yaptığımız faaliyet, tabii pür akademik faaliyet değil başka yanları da vardı, bu faaliyet ne anlama geliyordu sizin için? Buraya gelmek sizin için bir dayanışma göstergesi miydi, yoksa hakikaten öğrenmeye de mi geldiniz? Üniversitede bizim burada yaptığımız faaliyetler duyuldu mu, nasıl konuşuldu, nasıl bir izlenim edindiniz? Şehirde bu faaliyetler hakkında ne duydunuz, bir işe yaradığını düşünüyor musunuz? Hem dayanışma açısından, hem akademik faaliyet açısından şehre bir katkısı oldu mu? Bunlar hakkındaki görüşlerinizi duymak istiyoruz. Başarılı oldu mu diye de değerlendirebilirsiniz. 19 insan atılmıştı üniversiteden, aramıza sizler de katıldınız, bazılarınız organik olarak, bazılarınız aynı zamanda hukuki olarak da. HBO diye bir iş yaptık. Bu şartlar içinde yapabileceğimizin en iyisini mi yaptık, nelerdi eksiklerimiz? Bunları konuşalım derseniz.

Nilgün Sayman: Evet, bu süreçte yanınızda oldum, aynı zamanda etkinliklere de katıldım. Öncelikle bir şeyi belirterek başlayayım, bu bir kitap olacak değil mi, biz onun için konuşuyoruz. Bu kitabı okuyanlar bizi tanımıyorlar, kişisel olarak tanımıyorlar, kişisel özelliklerimizi bilmiyorlar. Ben politik kimliği çok öne çı-

kan bir kişi değilim, bir öğretim üyesiyim ama politik bir kimliğim yoktur. Genellikle daha kırılgan ve yumuşak biri olarak tanınırım Üniversitede. şimdi sizlerin atılmasından sonraki süreçte, benim üniversiteyle aidiyet duygum güçlüydü, öyle bir öğretim görevlisiyim, 1995 yılından beri bu üniversitede çalışan kişilerden biriyim ve gerçekten burayı kuran kadronun içerisindeydim. Kendimi çok verdiğim bir yer burası ama benim de aidiyet duygum zayıfladı. Kesinlikle bu durum iş hayatımı da olumsuz etkiledi. Yani kendi duygusal dünyamdaki yıkıntıların ötesinde işim ile ilgili bağlantımı da zayıflattı, bunu söylemek isterim.

Dayanışma Akademisi veya HBO kısmına gelince, ben akademi lafından bir kere çok hoşlanmıyorum, onu söyleyeyim. Akademisyen lafından da hoşlanmıyorum, kendimi bir akademisyen olarak görmediğim için belki de. Ben kendimi iyi bir klinik hekim olarak görüyorum. Buraya niye geldim, birincisi sizin yanınızda olmak için geldim, ikincisi hakikaten bir şeyler öğrenebilir miyim diye geldim. Özellikle sosyal bilimlerde kendimi çok zayıf hissediyorum. Onlarla ilgili hap bilgiler alabilir miyim acaba diyerek, kendimce çok bencilce bir düşünce ile hareket ettim. Sosyal bilimlerde bir şeyler öğrenebilir miyim, kapabilir miyim, hazır bu kurum da açılmışken diye düşündüm. Böyle bir yerin maddi olarak fiziksel olarak açılması beni bir kere çok heyecanlandırdı. Bir mekân, bir yer, girdiğinizde bir çay ocağı birçok şeyi ifade ediyor bana göre. Çay ocağı bence o kurumun kalbidir diye düşünüyorum, çok önemli olduğunu düşünüyorum. Burada sizin yanınızda olmanın dışında bir şeyler öğrenebildim mi, evet, sosyal bilimlerle ilgili bir tanışıklığım oldu diyelim. Çok fazla öğrenemedim ama bir tanışıklığım oldu. Bu sokağı sizlerle tanıdım, Tahsin Marmara sokağını tanımış oldum. Tahsin Marmara'nın kim olduğunu hiç bilmiyorum bu arada!

Akademi adı ve akademisyen adı bende alerji yaratıyor, onu belirtmek istiyorum. Burada çeşitli söyleşiler, seminerler, atölyeler oldu ama bunlarla ilgili beğendiklerim bir şey öğrendiklerim, sıkıldıklarım, niye buna geldim dediklerim oldu zaman zaman. Birçoğunu ama kendimce güzel buldum, yeni insanlar tanıdım yeni alanlar tanıdım. Burada dinlediğim kişilerin kitabını alıp sonrasında okuduğum oldu. Ama bunlarla ilgili bir eleştiri yapmama izin vererseniz, bunu sizinle de paylaşmıştım zamanında, çok akademik bir üretim olmadığını düşünüyorum, kalıcı bir üretim çıkmadığını düşünüyorum ama bu biz tıpçıların gözüyle belki, sosyal bilimler belki de böyle bir alan, çok bilmiyorum ama biz hep şöyle bakarız olaya, işte bir konuda bir çalışma yapılır o çalışmanın sonuçları çıkar, o sonuçlar bizim gündelik pratiğe yansır veya yansıyamaz bir vesileyle. Akademik çalışma dediğimiz zaman ben bunu anlıyorum. Buradan çıkan bir kitap, bir araştırma, bir proje... Ya da ben okuyamadım bu konuda affımı diliyorum yani. Kalıcı bir akademik üretim olsun çok isterdim. Aslında eleştirmek istediğim daha fazla şeyler var ama bunları eleştirmenin doğru olmadığını düşünüyorum.

Buradaki zamanımızın çoğunu kendi içimizdeki ilişkileri irdeleyerek, konuşarak geçirdik. Daha üretime yönelik olabilirdi ama dediğim gibi biz tıpçı olarak hep böyle mi düşünüyoruz bilmiyorum. Ama sizler hep konuşarak iş yapıyorsunuz belki, onu da bilmiyorum. Üniversite içerisinde bu Dayanışma Akademisi ya da HBO'nun çok yankısı olduğunu ben çok gözlemleyemedim. Bunu üzülerek söylüyorum çünkü böyle olmasını istemezdim ama ben Tıp Fakültesi'nden ancak geri bildirim verebilirim. Diğer fakülteleri bilmiyorum. Burasının sosyal aktivitelerinin başlıkları hep sosyal bilimlerle ilgili olduğu için belki böyleydi ama ben üniversitede bir yansımaları göremedim.

Şehir boyutunda ise daha farklı düşünüyorum. Biraz entelektüel, farklı sesler farklı düşünceler duymak isteyen kişilerin bir uğrak yeri oldu. Mesela öğrencilerin uğrak yeri oldu. Hem kendi okuttuğunuz öğrencilerin hem de hiç yüzünü görmediğiniz öğrencilerin buraya gidip geldikleri oldu. Değişik dergi gruplarının da uğrak yeri oldu. Bunlar çok olumlu ve güzel tarafları. Ancak zaman içerisinde sanki benim gözlemim o ki buradaki öğretim üyelerinin etkisi sanki azaldı, *impact faktörü* azaldı gibi ifade edeceğim. Geçmişte sizi hoca olarak değerlendiren öğrenciler sanki bir süre sonra, bu zaman sürecinin sonunda sanki bilim alanında bir kişi değil de belli bir düşünceyi paylaşan kişileri dinlemeye gelmiş gibi bir izlenim yarattı bende. Ben yaşlı bir öğretim üyesiyim biraz akademik geleneklere ve hoca-öğrenci ilişkisine farklı bakabilirim. Bunlar benim tespitlerim, yanlış bir şey söylediysem kusura bakmayın. Biraz da bizim yeni öğrencilerden sizleri dinlemeye tanımaya gelen var mı onu çok merak ediyorum. Tıp Fakültesi'nden sizi tanımadan gelen çok az sayıda öğrenci var, onları tanıyorum şahsi olarak, birkaç kişi onlar. Ama sosyal alanlardan sizi tanımadan sırf iktidara karşı bir bildiriye imza attığınız için sizi tanımaya gelmiş olmalarını çok isterdim öğrencilerin. Bu, insanların hayatında tanık olabileceği bir şey değil mi, bunu çok isterdim ama bunu da gözlemleyemedim. Eğer varsa sizler söyleyin. Bura ile ilgili düşüncelerim bu ama bundan sonra yine gelmeye devam edeceğim. Yine bazı kafama yatan atölyelerde bulunacağım, örneğin sanat atölyesi bana çok şey kattı, bunu kesinlikle söylemek isterim. Benim önümde sanat eserlerine bir bakış yarattı. Ondan sonra ben filmlere, sergilere giderken kendimi çok daha yetkin hissettim, çok daha zevk aldım sanat faaliyetlerinden. O beni çok geliştiren bir faaliyet oldu. Diğer katıldığım atölyelerde de böyle oldu. Bunlarla ilgili sadece sizin yanınızda bulunduğum için değil hakikaten o faaliyetlere bana

deseydiniz ki işte buna para vereceksin katılım için, ben ona para verip gelirdim, o kadar ki beğendim hakikaten beğendim atölyeleri. Belki ben iyi bir seçim yaptım, atölyeleri çok iyi seçtim bilmiyorum. Bundan sonra da gelmeye devam edeceğim.

Güven Bakirezer: *Yöntem Atölyesinde* sizin de çok katkınız oldu Hocam.

Abidin Çevik: İlk kuruluşta epeyce bir konuşma şansımız olmuştu. Benim için KODA ve HBO arasında hep bir fark olageldi, ben bu süreçte HBO ile daha yakın bir ilişki kurduğumu düşünüyorum. KODA, ihraç edilmiş 19 kişiden oluşuyordu ama HBO bu 19 kişiden ibaret değildi. Kendi adıma ben bunu deneyimledim, o yüzden ben HBO'yu kendime daha yakın görüyorum. KODA ile hukuki bir ilişkim oldu diye düşünüyorum. Zira KODA içerisindeki kimi arkadaşların tutumu zaman zaman bende kırılma yaşanmasına neden oldu. Buradaki bir grup arkadaş bilerek ya da bilmeyerek kendileri dışındaki pek çok insanın kendilerini 'politik' anlamda ispat etmesi gerektiği konusunda sınava tabi tutuyor gibi davrandı. Şöyle ki örneklendirmem gerekirse: Çarşamba günleri –ders programım nedeniyle– zar zor gelebildiğim seminerlerde defalarca ve farklı ağızlardan “Aa sen mi geldin, neredesin!” gibi tuhaf sorgulamalara maruz kaldığımı hatırlıyorum ve muazzam bir rahatsızlık yaratıyordu bende. Üniversitede tanıdığım bazı arkadaşların bu politik hınçtan dolayı istedikleri halde gelip gidemediklerini biliyorum. Laf söyleyecekler ve ben ezilip üzüleceğim hissinden dolayı gelediler mesela!

KODA ilk kurulduğunda bana çok heyecan vermişti. Nilgün Hocanın söylediğine katılıyorum ben de KODA'nın ağırlıklı olarak akademik işler yapacağını düşünmüştüm, bunu da Güven Hoca ile konuştuğumuzu hatırlıyorum. İlk yıl, bence, KODA

ve HBO yaptıklarıyla üniversite ile bir bağ kurabildi ve akademik işler kotardı, bunda öğrencilerin önemli bir etkisi oldu. Biz değildik yani çünkü biz sonrasında da gelmeye devam ettik ama sonrasında o hava yavaş yavaş dağıldı mesela. Sizi tanıyan öğrenciler vardı dersine girdiğiniz öğrenciler vardı, onlar olduğu için de gelip diyorlardı ve bir biçimde o seminerler ve atölyelerle üniversiteler arasında olabildiğince akademik bir ilişki kuruldu gibi, O öğrenciler mezun olduktan sonra haliyle KODA'nın, HBO'nun üniversite ile bağı zaman içerisinde koptu.

Üniversite ile yeter düzeyde ilişki kuramadığını düşündüğüm KODA, kentle çok daha başarılı bir ilişki kurdu. Kentin böyle bir şeye ihtiyacı olduğu gösterilen ilgiden kolaylıkla anlaşıldı. Bu mânâda KODA ve HBO, Kocaeli kentindeki bir boşluğu doldurmada önemli bir başarı gösterdi. Etkinlikleri dinlemeye ortalama seksen doksan kişi dinlemeye gelen oldu. Tamamen gönüllü bir biçimde ve çoğu zaman aktif katılım göstererek Çarşamba Seminerlerine geldi kent insanı. Üniversitede Çarşamba Seminerleri ve diğer etkinlikler konusunda herhangi bir ses yoktu ama kentle düzenli bir ilişki düzeyi buldu. Üniversite ile kurulamayan ilişkiyi kentle kurdu çünkü kentın böyle bir şeye ihtiyacı vardı. O yüzden de kurulma amacına tam hizmet etti mi, ben de Nilgün Hocama katılıyorum, akademik faaliyetler ve somut işler çıkartılabilseydi çok daha faydalı olurdu. Bunu birkaç defa konuşmuştuk, KODA işi akademiydi, akademik bir şey yapıyordunuz, hayatınız onun üzerinden yürüyordu onu yapamadığımız için de burada klasik gerilimler çok sık yaşanmaya başladı. Oysa somut bir yayın üzerinden akademik bir çalışma yapılabilseydi belki o tür olumsuzlar çok daha az yaşanırdı. Mutlaka yine de yaşanacaktı, bu bölüm orada olmasın, altta mı olsun kelime üstte mi olsun gibi tartışmalar yine yaşanacaktı! Bu ve buna

benzer sorunlar yaratan bir siyasal kültürümüz var maalesef. Belki de ondan kaçamayacaktık ancak zaman zaman yaşadığımız büyük kırılmalar olmayabilirdi diye düşünüyorum.

Başar Çolak: KODA ilk açılacağı zaman, bir kere kendi adıma bir mutluluktı, çünkü arkadaşlarımı ne zaman nerede bulabileceğimi biliyordum artık. Bir mekânın varlığı ve arkadaşlarımı ne zaman görebileceğim önemliydi. Bir başka şey de sonuçta akademik özellikleri çok iyi olan arkadaşların hayatını akademik açıdan da devam ettirebilmesi için de bir yoldu bu. Yani, her ne kadar fiziksel olarak Üniversitede olmasalar dahi, üniversite değerlerinden kopmamalarının bir yolu olmuştu. Üniversitede yeterince duyuruldu mu, yeterince duyurulmadı. Ama açıkçası duyurulmamasındaki suç kimde, bizde, yani içeride kalanların suçu, biz duyurmamışız. Duyurulmuş olsa daha fazla bir ilgi toplar mıydı? O da ayrı bir tartışma konusu çünkü üniversite ortamında yapılan akademik toplantılara da buraya gelen insan sayısından daha az insan geliyor. O kadar emek harcanıyor, işte bizim Tıp Fakültesi'nde duyurular yapılıyor, sağa sola afişleri yapıştırılıyor, mesajlar geliyor, toplantıyı düzenleyen arkadaşlar çevresini tek tek arayıp çağırıyor ama nafile. Ben buraya geldiğimde burada daha fazla insan oluyordu.

Açıkçası geldiğimde de ilk kuruluşunda arkadaşlarla ilgili bir meşgale, üniversite ile ilgili hayatı devam ettirmenin bir yolu gibi düşündüm. İlk geldiğim açılış toplantısıydı herhalde içeri girmekte zorlandım. Sonra arkadaşları görmeye geldiğimde yine kalabalıktı, bu duruma çok şaşırdım açıkçası. Ciddi bir ilgi vardı. Bu ilgi sadece dinlemekle sınırlı değildi. Oturumlarda aktif rol alan bir insan grubu vardı. Tartışmalar uzuyordu, çok farklı fikirler bir arada uçuşuyordu. İnanılmaz güzel tartışmalar yaşanıyordu. Aslında arkadaşları görmeye gelirken şuna da dikkat et-

meye başlamıştım; “gideyim en azından bir toplantıyı daha dinlemiş olurum.” Çünkü her geldiğimde toplantılar beni etkiliyordu, çok farklı konular konuşuluyordu. Ve hep şunu düşünmüştümdür, aslında burada yapılan toplantılar üniversitedeki ciddi bir eksikliği de hissettirmişti bana. Nedir bu eksiklik, Nilgün Hocam bahsetti Tıpçılar diye. Tıpçılar, Sosyal Bilimciler, Doğa Bilimcileri, aynı üniversite çatısı altında ama biz ne yapıyoruz, onlar ne yapıyor? Birbirimizden çok haberdar değiliz ve hepimiz de aslında karşı tarafa bir önyargıyla yaklaşıyoruz, “biz en iyisini yaparız” şeklinde. Karşı taraftan da bu tarafa benzer bir tutum görüyoruz. Aslında bu toplantılar insanların neler yapabileceklerinin, neler çalışabileceklerinin bir görseli oldu. Ben açıkçası ben-den önce konuşan arkadaşlara çok katılmıyorum, KODA’da akademik bir şey yapılmadığı konusunda. Akademik bir faaliyeti ille de bilimsel bir makale çıkartıp, bir yerde yayınlamak gibi değerlendirmemek lazım. Buraya her kesimden insan gelip pür dikkat toplantıları dinliyor olmasından daha güzel, daha akademik bir şey olur mu? İnsanları etkileme, bakış açılarını geliştirme açısından çok önemli bir işlev gördüğünü düşünüyorum buranın.

Şehirle benim de aslında çok bağım yok. Bu yüzden şehre ne kadar etkisi oldu bilemiyorum ama toplantıya geldiğimde de toplantıdaki insanların aslında büyük bir kısmının şehrin insanları olması açısından da önemliydi. Her zaman gelen bir grup vardı ama her gelişimde yeni insanlar da görüyordum. Buraya karşı ilgiyi sadece buraya gelen insan sayısı gibi düşünmemek lazım. Her toplantıya farklı farklı insanların geldiğini düşündüğümüzde aslında ciddi bir insan kesimine temas ettiğinizi düşünüyorum. Bizim çevreden insanlar buraya gelmeden burada neler yapıldığını bilemezler. “Tamam işte orada bir şeyler yapıyorlar” genel algısı var. Gelip de toplantının içeriğini ve yapılan tartışmaları

dinleyince ne kadar anlamlı olduğunu görürlerdi. Burada olduğu gibi üniversitelerde de bu şekilde toplantıların olması lazım. Farklı branşta insanlar haftanın bir günü üniversitede farklı bir konuda bir tartışma yapsalar, açık oturum gibi bir toplantılar düzenlense, çok anlamlı olurdu gibi geliyor.

Bu toplantılar bize de çok şey öğretti, hayatta kalmanın, mücadelenin ve dik durmanın ne demek olduğunu gösterdi. Ayrıca burası “herhangi bir yerde, biz para almadan da akademisyenlik yaparız” kararlılığının da bir göstergesi. Bizim yaşantılarımız aslında biraz da parasal boyuta dayanıyor, devlet bize para veriyor, bu paraya ihtiyacımız olduğu için çalışıyoruz. O yüzden de ruhumuz artık akademisyen gibi değil. Benim açıkçası üniversitede çalıştığım süre içerisinde en mutlu olduğum ânlar öğrenci ile bulduğum anlardır. Derse girdiğimde mutlu oluyorum. Öğrenciye karşı bir aidiyetim var ama kuruma karşı bir aidiyetim kalmadı. Burada siz aslında atılmış olmanıza rağmen, sorumluluktan gelen bir aidiyet duygusu taşıdınız. Tabii, bu süreç içerisinde beni üzen, zaman zaman, içine girmemişimdir ama kendi içinizdeki sıkıntılarınız olmuştur. Yani başlangıçta bu kadar solcu bir arada çatışma olmaksızın yol alması zor diye düşündüm. Bu duruma başta şaşırarak bakarken bu sorunlar ortaya çıktığında üzülerek seyrettim. Aslında beklenmedik bir şey değildi ama hepiniye karşı ayrı bir sevgim olmasından dolayı çok kaldıramadım, hep olmaması gerekir diye düşündüm. O yüzden de hiç o sıkıntıların içine girmeyi tercih etmedim uzaktan bilgi alma dışında.

Örgen Uğurlu: Ben KODA’yı ve HBO’yu ayrı ayrı değerlendireceğim. Hatta üçe de ayrılabiliriz bir de dernek hali var KODA’nın, içinde benim de yer aldığım. Şimdi ilk başta, sizin ihracınızın hemen arkasından, kent ve üniversite ile ortada bir köprü noktasında gördüm hep KODA’yı. Kentten de çok katı-

lan vardı ihraç edilmiş hocaları ile tekrar aynı salonda aynı dersi yaşamak isteyen öğrenciler de vardı ve ilk yıl bence çok güzel gitti. Kendi adıma söylüyorum katılabildiğim kadarıyla güzel geçti. Tabii, bütün toplantılara katılamadım. Ama şöyle bir ivme de oldu, ilk baştaki o yoğunluk, kapılardan taşan yoğunluk sonra yavaş yavaş azaldı, salon anca doldu, ilgiye göre yani hocamızın anlatacağı şeylere göre de katılanlar farklılaştı. Fakat şöyle bir güzelliği vardı, kaçınıcı konuşmadan sonra olduğunu hatırlayacağım özür dilerim ama kaydettik biz bunları ve internet ortamından da yayınladık. Benim için bu çok güzeldi, mesele katılamadığım Hülyacığımın (Kendir) konuşmasını buradan izledim. Geriye dönük kaçırdığım toplantıları buradan izleyebiliyordum. Bu çok akıllıca bir şeydi. Keşke kayıtlara devam edilseydi, eleştiri olarak bunu sunayım.

İkinci yıl hem öğrenciler biraz azaldı çünkü sizi çok tanımıyorlardı. O dönem bir hava vardı bunu kabul edelim, çocukların da cesur olanları buradaydı. Biz de cesur olduğumuzu bildiklerimizi yönlendiriyorduk. İkinci yıl bu sayı azalmıştı ama hâkim siyasi söylem sürüyordu. Bir de şu oldu, evet, öğrenciler dışarıdan konunun uzmanlarını dinlemeyi ister fakat ikinci yıl konuşmaları başkalarına devretmeniz, yani dışarıdan birilerinin gelip konuşuyor olması gözlemlediğim kadarıyla, biraz öğrencileri azaltmış olabilir. Yani çok çekici isimler geldiğinde hınca hınç doldu ama hiç duymadık etmedik niye gidelim bu konuşmaya denilenler de oldu. Belki bir dışardan bir sizden şeklinde dengeli gitmeliydi, yani yine öğrenciler hocalarını dinlemek isteyebilirlerdi.

Şöyle bir enteresanlık yaşadım, ilk yıl zaten öğrenciler sizinle bir bağ içindeydiler yoğun geliyorlardı. İkinci yıl öğrenciler azaldı, sonra birden sanırım siyasi iklimin değişimi ile beraber öğrenciler derslerde daha çok sizi sormaya ve tartışmaya başladı-

lar benimle. Buradaki atölyelere yönelenler de oldu, HBO atölyelerinden bahsediyorum. Hatta tersine bir şey oldu, HBO atölyesinde bir deneyimim var, buradaki bir öğrencim yüksek lisanssta benim öğrencim de oldu. Yani beni buradan tanıyıp üniversiteye gelen de oldu. Bu anlamda bir bağ da oldu benim için HBO. Buradaki atölyelerden bazıları hızla öğrenci kaybetti, benimki de onlardan biriydi. Sonra iki kişi falan kalmıştı öğrencilerden, çok keyif alan bir öğrencim, ben sizinle devam etmek istiyorum deyip yüksek lisansa geldi.

Şimdi dernek kısmından HBO'ya geçmek istiyorum. KODA'nın bu söyleşileri sırasında yaşanan sıkıntılar ne bana, ne çevreye yansıdı ama dernek süreci ile birlikte birtakım tartışmalar başladı. Bu tartışmalar kendi içerisinde kim daha politik, kim hayatı nereden tutacak şeklinde devam ederken şu da çok belirgin ortaya çıktı ki, hassasiyet algıyı değiştirir biliyorsunuz, ben burada çok eril bir dilin hâkim olduğunu görmeye başladım. Bu beni gerçekten rahatsız etme noktasına getirdi, başta daha eşitlikçi cinsiyetsiz bir haldeyken birden böyle çok eril bir haller, bir 'biz bilirizcilikler' esmeye başlayınca, sonra "oo sen gelir miydinler"... Bunun ardından beni inciten cinsiyetçi tutum, söz, dil. HBO atölyelerinde geçen toplantıda Ezelde (Ünal) onu çok vurgulamıştı. Bu arada şunu da söylemek lazım, dilin eril olması kadın-erkek ayrımı gerektirmiyor. Her ikisinde de eril bir dil oluşuyor. Kendi adıma söyleyeyim, o biraz beni üzdü.

Yücel Demirer: Bir örnek var mı aklında?

Ömer Kurtaş: İşte dedi ya, "oo sen de mi buradasın?!"

Örgen Uğurlu: Şöyle söyleyeyim, atölyeler önerilirken bazı atölyeleri değersiz görmek. Hâlbuki o onun baktığı noktadan değersiz, bana göre değerli bir atölye. Bir anda kendi disiplini

ve eril dilin, eril bakışın dışındaki atölyeleri önemsizleştirme. O toplantılarda olan cümlelerdi. Daha sonradan bunu, Ezel'den aldığı geri besleme ile söylüyorum atölyelerin yapısına da geçmiş. Dedim ya, pedagojimiz yoktu ve bu sıkıntı yarattı diye, bir de ben şey hissettim bu konudaki tartışmalarda belki de bunu engellemeliydik. Bu konuda kendimi de eleştiriyorum yanlış anlamayın. Siyasi kimlik ile akademik kimlik çok ayrışır gibi oldu burada, yani biz siyasi mi duracağız yoksa akademik çalışma mı yapacağız? Akademik bir iş çıkartmaya çalışanlar projecilik ile suçlanırken kim daha çok siyasi etkinliklere katıldıysa o sanki daha dayanışmacı gibi, hani böyle bir puan toplama gibi, tam da tarif edemediğim ama huzursuz edici bir yapı vardı. HBO'da Nilgün Hoca kadar deneyimli değilim, o yüzden, eleştiri yapma hakkı bilerek doğan bir şey, sadece şunu söyleyeceğim gerçekten çok talep edilen atölyeler vardı ve çok güzel tartışmalar oluyordu, dışarıdan katılan arkadaşlardan da dinliyordum. Keşke onların da kaydı olsaydı da, saati uymayanlar da izleyebilseydi. Mesela benim saatlerim çoğu atölyeye uymuyordu, mesela Fuat arkadaşımın atölyelerine benim içim gidiyordu ama saatim uymuyordu, gelemiyordum. Ya da şu anki özel koşullar nedeniyle toplantılara da zor geliyorum. Keşke imkânım olsa da evimde açıp izleyebilsem. Hani o ân izleyebileyim kayıt alınmasın tamam ama o ân izleyeyim bari. Böyle bir şey düşünebilir diye düşünüyorum. Bunların dışında diyeceklerim diğer arkadaşlarımla söylediklerini tekrara girecek.

Ömer Kurtaş: Güven başarılı mıyız, değil miyiz diye bir şey sordu. Yani başarılı olmak şampiyonluk gibi bir pozisyon değil, çok başarılı olduğumuz şeyler de var, başarısız olduğumuz şeyler de var. Ben KODA ve HBO'yu birbirinden ayırt edemiyorum. Ben hem başarılı hem de başarısız olan yönleri söylemeye

çalışacağım. Bana göre en büyük eksikliğiniz davetkâr olmamanız, bence çok önemli bir şey bu. Kendi açımdan söyleyeyim, ben buraya geliyordum, burada birtakım işler var ben öyle duruyordum. Bir noktadan sonra kendimi seyirci noktasında hissettim. Tabii bu işime de geliyor. Böylece kendimi seslenince işitebilecek bir mesafede tutmaya çalıştım size. “Ölçüsüz bir şekilde büyümeylem, çoğalmayalım sonra bozuluruz” anlayışı sorun benim benimsemediğim bir anlayış. Genel anlamda solda böyle bir şey var. Bu mantık da bir şekilde buraya yansımış gibi hissediyorum, Bunu siz görmüyor olabilirsiniz ama davetkâr değildiniz. Kendi aranızda çeşitli tartışmalar yapıyorsunuz falan. Ben bu tartışmaların da çok doğal olduğunu düşünüyorum, çok garibime gitmiyor. Genellikle bu tartışmaların ne taraflarını ne de ayrıntısını bilmek istemiyordum. Bununla uğraşmak istemiyordum ama gerçekten bu büyük bir eksiklik olabilir. Belki de çoğalsanız başka sorunlar yaşayacaktınız ama bu denli sorun yaşamazdınız belki de. Bence en önemli eksiklik bir kapalılık hissi vermeniz. Ben de asıl kahramanların yerine geçen bir profil çizmemek için, kendimi en azından öyle göstermemek için çeperinizde durmaya çalışarak yanınızda oldum. Sizin de zaten “gelin mihverde yer alın” gibi bir duygunuz, en azından bize öyle yansıyan bir duygunuz yoktu. İçinizde ne tartışyorsunuz bilemem işin doğrusu. Az önce Örgen güzel bir şey söyledi “hassasiyet algıyı belirler” öğrendiğim güzel bir şey oldu.

Mesela ben şunu hissetmedim, buraya arada bir geliyordum ya, “aaa sen geldin mi?” falan deyince ne güzel beni özlemişler duygusu oluşuyordu bende. İşin doğrusu öyle, demek ki hassasiyetler dediğin doğru, yani orada bir şey hissetmiyordum ama yaz okulu yapıyorsunuz, ben yaz okulunda faydalı olurum diye düşünüyordum. Oturup birkaç saat gevezelik ederim yine oraya

gelen öğrenciler mutlu olurdu ama yoktum bilmiyorum, hiç çağırılmadım. Yani prestij için değil bana buradan bir statü çıkmaz ama ben diyorum ki demek ki bunlar böyle planlıyorlar diyorum yani. Ben de gideyim katılayım diyecek adam değilim ki, bundan sonra kim ne yapacaksa davetkâr olmalı. Belki içinizde böyle bir şey yoktu, bir korkaklık duygusu falan bana yaşatmadınız, böyle bir şey yaşamadım. Böyle de bir yargı yoktu, bilmiyorum belki birkaç kişi de olabilir. O bir iki işi normal hayatta da bize korkak derdi zaten. Onların korkak demesi korkak olduğumuz anlamına gelmez.

Abidin Çevik: Ben orada şunu kastetmek istedim politik olarak bizim düzeyimizdeki bir insanı bu şekilde etkileyen bir yaklaşım kampüsteki diğer kişiler üzerinde daha derin bir duygu kırıklığı yaratırdı. Bunu hesaba katmak gerekirdi ve katıldığını düşünmüyorum açıkçası. Ancak bunun da bir politika yapma biçimi olduğunu anlıyorum, kimi insan kendini bu yöntemle var ediyor ve onu da anlıyorum!

Ömer Kurtaş: Ben de bu konuda Başar gibiyim birazcık, ben geldikçe bir şeylerden çok zevk aldım yani. Yani buradaki tartışmalardan bazen espri yaptık falan ama yepyeni kavramlar öğrendim yeni şeyler öğrendim. Queer öğrendim! Burada, Ahmet Kaya üzerine konuşma dinledim, çok güzel tartışmalar oldu. Yani bizi zenginleştiren şeyler oldu ama gerçekten Abidin'in o tanımına da katılıyorum. Burası bir müddet sonra politik bir kürsüye dönüştü. Bu da iyi bir şey aslında kötü bir şey değil, işte başarı bu, başarısızlık diye algılamıyorum. Neyi planlayıp planlamadığınızı bilmediğim için bir şey diyemiyorum ama gözlemime göre burası politik bir kürsüye dönüştü. Burada konuşan kişiler, gruplar söylemleriyle biraz politikleştirmeye çalıştılar. Bunlar da olur.

Örgen Uğurlu: Ne yapsın, üniversitede yapamıyor, gelip burada yapıyor.

Ömer Kurtaş: Hayır yok, şehirden de gelenler oldu, burayı zemin olarak buldular. Bu da kötü bir şey değil yani. Hatta bununla ilgili çok net hatırlıyorum Güven ile birlikte kafa yorduk, bir bar açsak diye, değil mi günlerce bunu konuştuk. “Böyle yapsak insanlar burada çoğalır, burası yaşar” diye gülüştük ekonomiyi de düşünerek kendi kendimize. Doğrusu ben şunu söyleyeyim, bir ölçüsü olsun diye: Eşim genel anlamda politik şeylerden hoşlanmaz, yani böyle bir kişilikte, fakat her seferinde şöyle diyordu bana; “okulda senin için ‘Ömer hoca iyi şeyler yapıyor’ diyorlar.” Nereden, yani buraya katılımımdan. Sevgi’nin okulundaki öğretmenler genelde Eğitim Sen’li öğretmenler, demek ki orada olumlu bir yankı buluyor buraya verdiğim destek. O da her seferinde ya iyi şeyler konuşuyorlar iyi şeyler yapıyor musunuz diye söylüyor. Bunu da bir kazanım olarak görmek lazım, etrafa yaydığınız ışık o kadar da kötü değil yani.

Akademi kelimesinden Nilgün Hoca gibi ben de hoşlanmıyorum, ne anlama geldiğini de bilmiyorum. Belki de fonetik olarak hoşlanmıyorum yani. Kelimenin kendisinde bir gıcıklık var yani, bir iticilik var. Üniversite veya okul denilse bile bence yeterli gibi geliyor. Bence tartışma konularını çok düzgün seçmiştiniz. Hayatımda dinlemeyeceğim konular bulmuştum. Ben Çarşamba Seminerlerinin çok verimli olduğunu görüyorum. Sonrası da çok verimli oldu bir sürü içtik falan, bir sürü genç insanla tanıştım. Yani iyi şeyler var ama bir kapalılık var, kendi içinde kendinizi çok tükettiğinizi de hissediyorum uzaktan bakınca. Bence çoğalsanız başka hastalıklar yaşayacaktınız ama farklı bir düzlemde olabilirdik. Çoğalmayı özellikle mi istemediniz yoksa tembel mi davrandınız bilmiyorum ama dediğim

gibi böyle bir şey oldu. Onun için dernek şu bu hiç ayırt etmiyorum ben genel olarak imajları var. Onun dışında hepinizin çok çalışkan olduğunu görüyorduk, çok gayret sarf ettiğinizi. Özelikle bazı arkadaşlarımın gecesini gündüzüne kattığını çok net olarak görüyordum. Takdir etmek lazım çok da kolay değil. Zaten çok büyük bir darbe yemiş, bu darbenin içerisinde çok iyi şeyler çıkartmaya çalışan insanlar grubusunuz.

Örgen Uğurlu: Onca mahkemenin ve ne olacağı belirsiz olan bir geleceğin planlanmasının içerisinde, benim baktığım yerden de çok güzel iş kotardınız.

Yücel Demirer: Sevgili arkadaşlar, siz diğer dayanışma akademilerinde faaliyet gösteren arkadaşlarımızın pek çoğunun yaşamadığı bir destek ve dayanışmayı bize gösterdiniz. Bu konuya ilişkin soracaklarımı şöyle bir sıralayayım, söz alanlar istedikleri yerden başlasın, lütfen. Dayanışma süreci nasıl örüldü, nasıl başladı nasıl aklınıza geldi, biraz bilmeyen için tarihe doğru bunun hikâyesini verelim. İkincisi açıkçası çok zor günlerdi hiç korkmadınız mı, kaygılanmadınız mı çünkü insanların kulağından tutulup bırakın işten atılmayı hapse atıldığı çok zor günlerde bu işi yaptınız? Bir de destek dayanışma bağlamında kendinizi başarısız bulduğunuz noktalar nelerdir?

Örgen Uğurlu: Dayanışma 2 Eylül'deki o toplantıda sanırım ilk gündemdi. Yani öncelik imza metni falan değildi, arkadaşlarımız işsiz kaldılar, biz ne yapıyoruz, ne yapacağız? En kolay halledilen gündem maddesi bu oldu. Orada fakülteler arası iş bölümü yapıldı, her bir arkadaşımız bir fakültede gönüllü oldu. O kadar hızlı organize oldu ki, yani şu anlattığım kadar bile belki süre tutmadı o günkü toplantıda. Herkes zaten çok net bir şekilde oraya gelmişti ve ilk aylarda herkes ben ne yapabilirim

elimden ne gelir diye bir çaba içerisindeydi. Sadece sizleri tanıyan değil, dışarıdan arkadaşlarımızdan da sizlerle dayanışma içerisinde olanlar oldu. Bunları yaparken korkmadık mı, vallahi ben hiç korkmadım, o dönemde kendi adıma söyleyeyim biz birbirimize çok güvendik. Yani korku hiç olmadı.

Ömer Kurtaş: Biz de olmadı fakat dayanışmaya katılanlar da olmuş olabilir. Onu demek istedim.

Örgen Uğurlu: Ben denk gelmedim abi. O süreçte birimize çok güveniyorduk. Bir de arkadaşlarımız ihraç edilmiş kim ne diyebilir yani buna. Bu insanları güvencesiz bir şekilde hiçleştircesine ihraç ediyorsun, ondan sonra da gösterilen bu dayanışmalara kimsenin söz söylemeye hakkı yoktu. O yüzden hiç korkmadım.

Dayanışmayı başarısız bulduk mu, şöyle bir şey oldu bir süre sonra: Birinci yılın sonlarına doğru bir çözülme başladı, insanlar bu dayanışmaya daha düzensiz katılmaya başladılar, ne bileyim beni çok üzen “ya bu daha ne kadar sürecek?” Sanki, ben başta ona gitmişim de, hani dayanışmaya katıl diye zorlamışım da... Sen geldin, “ne yapabiliriz” diye sordun ben de dedim ki, “böyle bir dayanışma var, katılmak ister misin?” dedim. Bunu diyenler olduğu gibi sonrasında yavaşladı ve bitti. Bittiği zaman, ya bu niye bitti diyenler de oldu. Yani azalma olsa da dayanışmaya devam edelim, sonuçta bir ihtiyaç vardır diyen kişiler de oldu. Hatta ben bu teklifi, belki sana belki arkadaşlardan bir iki kişiye iletmıştim... Şu anda çok gerek yok başka kanallar var demiştiniz. Peki, dedim ben de durdum ama “devam edelim” diyenler de vardı. Bu dayanışma çok doğal oluştu ve kimseyi de korkutmadı.

Yücel Demirer: Nasıl oldu, dayanışma mekanizması nasıl şekillendi? Kim, nasıl katıldı?

Örgen Uğurlu: Kimin ne kadar katkı verdiği kimse tarafından bilinmiyordu.

Abidin Çevik: Aslında bu kitap kanalı ile tarihe not düşeceğiz. Korku yok dedik ama bence yöntemin belirlenme biçiminde bir korku vardı yani.

Başar Çolak: Korkmuyor muydunuz sorusuna şu cevabı verebilirim; açıklayabileceğim ve savunabileceğim hiçbir şeyden korkmam. Bu savunabileceğim bir şey, bir arkadaşım için dayanışma içerisinde oluyorum. Bunun hukuksal boyutu beni çok ilgilendirmiyor.

Hiç beklemediğim insanlardan dayanışma gösterenler oldu, şaşırdığım insanlar oldu. Beklemediğim halde kendiliğinden hatırı sayılır bir dayanışma gösteren bir insandı bunlardan birisi. Bu dayanışmaya en başta bir yıl süre konmuştu, bunun hem iyi tarafı hem de kötü tarafı vardı. İyi tarafı, “tamam bu dayanışma bir yıl sürecek ondan sonra rahatlayacağım” hissi yaratmasıydı. Kötü tarafın da iki boyutu var, birincisi bu kadar uzun süre bunu nasıl devam ettireceğim duygusu ama bir başka grup çıktı, “devam etmiyor muyuz?” diyerek. İnsanlara bir yıl dedikten sonra tekrar bir toparlanma içerisine girmek de doğru mu yanlış mı, o arada bocalamıştık. Aranızdan birisiyle konuştum, kimle olduğunu hatırlamıyorum, sanki bu proje alınmıştı o sırada. “Şu an çok ihtiyacımız yok” gibi bir şey dendi, onun üzerine gerçekten nokta koymuş olduk.

Biz başarısız mıydık; buraya gelme konusunda yeterince başarılı değildim. Ekonomik anlamdaki dayanışma sizin tarafınızdan yeterli görünse de çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bu kadar geniş bir çevreye sahip olup da dayanışmayı bu düzeyde tutmak anlamlı bir şey değildi. O açıdan başarısızdık.

Ömer Kurtaş: Bana göre, bu dayanışmanın kendisi bir örgütlenme biçimidir ileride diyelim ki bir şey yapacağız, kimin ne yapabileceğini ve ne yapacağını biliyoruz, ne kadar adım atabilecek biliyoruz. Bu olaydan gerçekten korkmadık çünkü çok masum geldi bize, bu tarz bir destek ve dayanışma çok masum geldi. Hatta kendinizi daha iyi hissettik bunu yaparak. Bir söz duymuştum, gerçi kendim de düşünmüştüm ama daha sonra benim gibi düşünenler de varmış dedim: “Korkmadan yaptıklarınız değil korka korka yaptıklarınız da bu mücadeleye fayda sağlar.” Hayır, korkaklar gelmesin cesurlar gelsin diyecek halimiz yok. Korkaklar da korkularını yenebildikleri ölçüde dayanışmaya katılması lazım. Örgütlenme dediğimiz şeyin kendisi bu.

Güven Bakırezer: Ömer Hoca’nın bana zaman zaman tekrar ettiği, bugün tekrar etmedin o cümleyi, benim için sihirli bir cümleydi. O açıdan da benim için bu tartışma çok önemliydi. Hep diyordun ki, “bizim sizinle dayanışmaya ihtiyacımız var.”

Ömer Kurtaş: Evet ama Nilgün söyledi onu, tekrara düşmemek için söylemedim.

Başar Çolak: Ben bir şey daha eklemek istiyorum, “üniversiteden buraya gelinmedi, niçin çağrılmadık?” sözlerine katılmıyorum. Bence bunlar doğru şeyler değil, burada yapılan etkinliğe gelin demek doğru değil. Yani siz gelmek istiyorsanız gelirsiniz. Düğünler için Elazığ yöresinde anlatılan bir hikâyeye vardır: İki aile arasında problem var, aileden birisinde düğün olacak. Diğer aile meclisi toplanıyor, gidecek miyiz gitmeyecek miyiz diye. Toplantı sonrasında “çağırırlarsa gitmezük, çağırmazlarsa küserük” kararı alıyorlar. Bu durumda böyle bir şey, yani insanların üniversitede buraya çağrılmadık küstük pozisyonu gibi bir yaklaşım doğru bir yaklaşım değil.. “Hani sen ne kadar geldin”

dediğinde, çok gelmediğimi kabul ediyorum. Ama gelememe konusunda buradakilere, içerdekilere yönelik bir suçlama yapmamın çok doğru olmadığını düşünüyorum. Bu, gelmeyenin suçu, buradakilerin suçu değil.

Yücel Demirer: Sonuca geldik. Sizce KODA-HBO bundan on veya yirmi yıl sonra hatırlanacak mı? Bir deneyim bırakabilecek mi? Bir de yirmi otuz yıl sonra benzeri bir kıyım yaşayanlara, kıyımın içerisinde ya da yanı başında olacaklara neler söylemek istersiniz?

Nilgün Sayman: Bu soru bize şöyle bir şey yüklüyor, gelecekte de sanki böyle bir kıyıma uğrayacakların yanında olmak, belki biz kıyıma uğrayacağız.

Yücel Demirer: Yok kıyım yaşayanlar ve yanı başındakiler dedim, kıyıma uğrama ihtimalinizi belirttim.

Nilgün Sayman: Belki hiç uğramayacağız, belki ömrümüz o kadar uzun olmayacak. Sadece bundan nasıl bir deneyim çıkartabiliriz, hayat yolunda birkaç cümle söyleyebiliriz bizim arkamızdan gelenlere. Bu döneme tanık olmak acı bir şey ama bir taraftan da ben açıkçası nasıl diyeyim içimde gizli bir gurur duyuyorum yani. Benim babam 1402'liklerden biri ona söylüyorum böyle arkadaşlarım olduğunu, imzadan dolayı atıldıklarını. Kendim atılmadım ama sizin atılmanız üzerinden kendime bir pay çıkarıyorum. Belki çok kötü bir şey ama gururlanıyorum, yararlanıyorum. Babam böyle arkadaşlarım olduğu için bana biraz daha saygı duyuyor, oğlum saygı duyuyor. Bu aslında ayıp bir şey yani sizin ceremesini çektiğiniz şeyden ben yararlanıyorum, çok bencilce bir şey ama öyle bir gururu da içimde yaşıyorum yani. Hani insan evlatlarına torunlarına bir şey anlatırken belki de ben de bu deneyimi anlatırım, bu süreci anlatırım, sos-

yal bilimler ile nasıl tanıştığımı anlatırım. Farklı insanlarla bir arada olmak insanı zenginleştiriyor, farklı düşüncedeki insanlarla bir arada olmak çok zenginleştiriyor çok güzelleştiriyor. Sizler de benim hayatımın bir dönemini güzelleştirdiniz. Bunun için hepinize teşekkür ederim. Dayanışma faydalı ve de güzel bir şey aynı zamanda. Şimdilik bu kadar söyleyebileceğim.

Örgen Uğurlu: KODA ileride hatırlanır mı, kesinlikle hatırlanır çünkü siz büyük bir simge oldunuz. Nasıl ki biz bugün halen 1402 dediğimizde pek çok şeyi hatırlıyorsak, Barış Akademisyenleri denildiği anda, işte ADA'sı (Ankara Dayanışma Akademisi), İDA'sı (İzmir Dayanışma Akademisi), DA'lar, yani dayanışma akademilerinin adını koydunuz. Bunun ardından ADA, İDA ve adını hatırlayamadığım dayanışmalar çıktı. Bu nedenle KODA ilkti, örnekti, yol gösterdi. Bazı dayanışma akademileri tabii ki örülme şekli olarak kendini geliştirmiş ve daha ileride olmuş olabilir, onlara dair bir şey söylemek benim hadime değil ama KODA bu durumda ne yapmalı sorusunun karşılığı idi. İlk başta ne yapacağını bilmeyen benim veya bizim durumumuzdaki arkadaşlar da KODA'ya bakıp pozisyon aldılar. O anlamda geleceğe sözü olan bir yapı olacağını, burada söylediklerimizin de önemli notlar olacağını düşünüyorum. Yirmi otuz yıl sonra böyle bir şey olursa, yine bir ihraç yaşanırsa o zaman da, tabii ki politik yapıyı da şu noktadan kestirmek güç, yani hangi güçlerin, hangi konumda bu ihraçları gerçekleştireceği, bizden daha mı özgür yoksa bizden daha mı tutsak bir toplum olacağını bilemem. Güçleri yetiyorsa devrim yapsınlar, bizim kadar sessiz kalmasınlar ama asla içlerine çekilip susarak süreci atlatmaya çalışmasınlar. Çünkü ben kendimi, gücümü, psikolojimi, sağlığımı, gece huzurlu uyumamı KODA ile dayanışarak sağladım.

Başar Çolak: Bu süreçte umut çok önemli, korku aslında umudu yok eden bir duygu. Atılanların dik durması aslında içerde kalanlara da umut aşıliyordu. Duruşlarınız ile düşmanlarınızı sevindirmediniz. Sevindirmemenizde gerekirdi. “Siz bizi atınız, biz burada dik duruyoruz, bize bir şey olmadı olan size oldu” demiş oldunuz. Tarih yazacak ama kimi nasıl yazacak, yazılan tarihte kim nasıl yer alacak o açıdan önemli. Düşmanları sevindirmemek gerekir diye düşünüyorum.

Abidin Çevik: İleride KODA hatırlanır mı sorusuna verebileceğim yanıt çok net: İllaki hatırlanacak çünkü önemli bir simge haline geldi KODA. Bunun yanın da pek çok detay hatırlanmayacak zamanla. Ne hatırlanır, yazılan şeyler, işte bu yapmaya çalıştığınız şey de buna hizmet edecek diye düşünüyorum. Bence çıkacak kitaptaki ilgi çekici kısımlardan birisi de bu bölüm olacak. Ancak eksik kalacağını da hemen belirtmek isterim. O nedenle iyi ama eksik bir şey yapıyor olacaksınız, şöyle ki: Bizim dışımızda bir nedenle buraya KODA ve HBO faaliyetlerine gelememiş, bir şekilde gönlü sizlerle olan insanların da ne düşündüğü de önemliydi. Onların ne hissettikleri, tüm bu süreci nasıl değerlendirdikleri ve KODA ve HBO’ya dair düşünceleri bu çalışmaya büyük değer katardı. Ancak bunun daha kapsamlı ve enerji isteyen bir çalışma olduğu gerçeğini de bilerek söylüyorum bunları. Çünkü biz buraya gelenler zaten yakınlık hissettiğimiz için geliyoruz.

Güven Bakırezer: Doktora tezi konusu bu!

Abidin Çevik: Neyse! Bence KODA böyle tarihe geçer, öbür taraftan da yapılması gerekenler var. Yazılması lazım, biz buradan orayı “üniversiteyi” nasıl gördük, bizim de bir bakış açımız var mesela öğrenciler gelip gitti, öğrenciler için ne ifade etti burası?

Bunlar bence önemli şeyler, sadece biz değil, gelen öğrenciler ne hissetti, kentten buraya gelenler nasıl bir ilişki kurdu? Bu bence bağımsız olarak düşünüldüğünde çok daha güçlü bir şey olurdu.

Gelecekte böyle bir şey olursa meselesinde ben iyi bir sınav verdiğimizizi düşünmüyorum. Türkiye'deki üniversiteler Barış İmzacıları sonrasında yaşanan süreçle ilgili iyi bir sınav vermedi. Üniversiteler derken yönetimleri, bu işi yapanları değil geride kalan ve bu sürece duyarlı olması gereken akademisyenleri, üniversite bileşenlerini kastediyorum. Güçlü bir şekilde eylemlilik koyabilseydik geri dönüş süreciniz belki biraz daha farklı olurdu. Mesela ben bu kadar uzayacağını hiç düşünmemiştim. Hatta ilk etapta Yücel Hoca ile konuştuğumda bunun geçici olduğunu ve birkaç ay içerisinde çözümleneceğini ve geri döneceklerini düşünüyordum. Ancak kendimi de katarak söylüyorum ki ihraçlar sonrası üniversite çok kötü bir sınav verdi ve bu yaranın iyileşmesi için hayli uzun zamana ihtiyaç var. Duyarlılık oldu elbet ihraçları eleştirenler de hep şöyle eleştirdi, ya bir imza nedir ki, bir belge var belgenin içinde ne yazıldığından bağımsız, kardeşim bu insan bir yere imza atmış, bunun için bu insanların hayatını zehir ettiniz, yaşamdan kopardınız, aile hayatlarını tarumar ettiniz, insanlar perişan oldu.

Örgen Uğurlu: KYÖD'deki toplantıda hatırlar mısınız, Adem (Yeşilyurt) orada şey dedi, "aynı gün de ben iki ayrı yere imza attım; biri ODTÜ'deki ağaçlarla ilgiliydi, acaba Rektörün ondan haberi var mıydı?"

Abidin Çevik: Evet, demek istediğim şey bu. Belki onu da sonra, siz döndükten sonra konuşacağız, Türkiye'de üniversitelerin gelecekteki halini. Ama bu şeye lütfen biraz daha kafa yorun derim genişletmek için ne yapılabilir?

Yücel Demirer: Giderek oturtmayı, genişletmeyi düşündüğümüz Kocaeli Sözlü Tarih Kolektifi oluşturduk, şu anda iki tane kitabı çıkıyor. Bu yaz için bir başka planımız var. Bunların yanında pek çok şey planlanıyor. Ama hep beraber düşünelim.

Ömer Kurtaş: Ben öğrenciyken Hülya diye bir arkadaşımız vardı Tıp Fakültesi'nde, bazı huylarını da Nilgün'e benzetiyorum, iyi ve naif. Nedense biz alışkanlık edinmiştik belediye otobüslerine bilet atmadan biniyorduk. Bu arkadaş bizi eleştirdi, ben de aslında o hareketimizden içten içe huzursuz oluyordum, yani yap-masak biletimizi alıp efendi gibi geçsek diye. Abidin'in dediği gibi kamulaştırma, o zamanın jargonu ile bu oligarşik devlete para mı vereceğiz falan gibi düşünüyorduk. Hülya dedi ki, "biz devrim yapsak siz bu alışkanlıklarınızı yine devam edersiniz." Ben o cümleden çok etkilenmiştim, otuz beş yıl oldu o arkadaşın ismi halen aklımda. Devrim'in, bir ân olmadığını fark etmemiz gerekiyor, bir *süreç* olduğunu görmemiz gerekiyor. İşte sürecin kendi içerisinde bir sürü olumlulukları ve olumsuzlukları var. Süreç kendisi zaten baştan itibaren gri bir şey, gri bir şeyin içerisinde beyaz noktalar, siyah noktalar var. Ben kişisel olarak içindeki beyaz noktaları bulup ona tutunarak yürümelerini öneririm.

Bence çok başarılı olundu bu süreçte, yani artı ve eksileri vurgulamak gerekiyorsa, bir çetele tutulması gerekiyorsa, asıl olarak siz çok başarılı oldunuz onu söyleyebilirim. Bizler de yani üniversitede kalanlar da çok kötü işler yapmadık, eksik yapıldığı falan daha fazlası yapılabilirdi mutlaka ama unutmayın ki siz atılmış olarak yaşadığınız süreci biz de içeride genel kötüleşme halini, genel baskı hali sürecini yaşadık.

Bence üniversitede çok yüksek ses çıkarılsaydı da sizi geri al-dırmazdık, üstelik mağduriyeti arttırırdık. Ben halen de buna inanıyorum. En basitinden otoriter totaliter bir yönetim var ve

çok azgın bir saldırı var ortada. Senin vicdansızlık olarak gördüğün şeyi “taş yesinler!” diyerek yorumluyor. Avukat bulmaları hele ki bazı insanların çok zor oldu. Yine bizim sol grup, yani bizimkiler ruhen kendilerini iyi hissederek yaşadılar bu süreci. Yani onun için olumsuz bir şey görmüyorum. Genel anlamda başarılı olduğunu düşünüyorum, eksiklerimiz olmasına rağmen ben Kocaeli dayanışmasında üniversite kısmının da çok kötü olmadığını düşünüyorum. Dediğim gibi çeşitli eleştiriler yapılabilir bu toplam süreç bence olumlu bir şeye evrildi, ben öyle görüyorum her şeye rağmen. Tüm bunları yazılı hale getirmeniz, bunu geleceğe yönelik insanlara iyi kötü bir kaynak olarak ortaya koymaya çalışmanız bile, sürecin kendisi bile iyi bir şey, iyi bir çaba.

Son bir kapanış cümlesi hazırlamıştım onu hatırlayamıyorum! Akademik Kurul toplantısından sonra yönetimden biri yanıma gelerek “arkadaşlarına söyle biz onların düşmanı değiliz” dedi. Yani işi yapanların da kalplerine korku salmışız bakmayın siz. Yani öyle bir şey de var. Hiçbir şey söylememize gerek yok. Onlar da kalplerinde bir korku hissediyor. Biz korkuyorsak onlar da korkuyor orada, söyleyeyim size yani.

Örgen Uğurlu: Yalnız bir şey söyleyeyim, hani geleceğe yönelik söylerken sanki Kocaeli pratiği bir kez daha yaşayacakmış gibi, üniversiteden on küsur akademisyen bir anda gönderilecekmiş gibi ve onları yüzlerce akademisyen ve öğrenci yolcu edecekmiş gibi bir pratiği hayal ediyoruz. Ama Mehmet Fatih Traş arkadaşımız gibi yapayalnız kalmak da var. O yalnızlığı hiç kimsenin hissetmesini asla istemem. Üniversite bütün varlığı ile onu yok saysa da, birimiz belki başka bir yere gideceğiz ve orada başına gelecek bu, bunu bilemeyiz. Dayanışacak mutlaka birileri vardır, yani kendini tek çaresiz ve güçsüz hissetmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü biz, dayanışarak var olan bir türüz.

Güven Bakırezer: Dur artık çünkü bu benim kapanış konuşmamın konusu!

Başar Çolak: Bir şey daha söylemek istiyorum. Varsayalım ki geri döndünüz, umarım o günleri göreceğiz. O günler de aslında zor bir süreç, neden zor bir süreç? Şimdi bugünkü tutumlarıyla, döndüğünüzde insanların tutumları farklı olacak. Biz her ikisini de görmüş olacağız aslında, dün böyleydi şimdi böyle. Bizim için de bu anlamda zor bir süreç olacak. Bu ikiyüzlülüğü dile getirmek mi, sinemize çekmek mi... O aşamada da hepimizi bekleyen zor bir süreç var, kolay bir şey değil. Bu kadar acının üzerine gelip sanki bizden daha fazla üzülmüş, bizden daha fazla mağdur olmuş bir tutum alacaklar olacak.

Ömer Kurtaş: Hocam ben hatırladım kapanış cümlemi, kusura bakma unutmadan söyleyeyim! Sana söylediğim cümleydi o işte. Bu süreçte hiçbir şey yapamıyor olsaydık ölürdük yani, emin ol ölürdük. Kendimden örnek vereyim, birçok kez alkollü biçimde kızımı aradım, en çok onunla dertleşebiliyordum çünkü o sizi çok seviyor, buradaki sizin duruşunuza değer veren bir çocuk. O, her zaman “baba bak siz içeride duruyorsunuz, onlara destek oluyorsunuz” diye beni hep teskin etti. Yani sana her zaman söylediğim, kendi içimizde ne yaptıysak eksik de olsa yaptığımız şey aslında bizim kendimizi iyi hissetmemize neden olan şeyler. Onlar olmasaydı biz gerçekten o zaman kendimize saygımızı yitiririz, çocuklarımıza, altmış yıldır getirdiğimiz adımıza, kendi varlığımıza hürmetsizlik etmiş olurduk yani.

Güven Bakırezer: Biz üniversiteye döndüğümüzde herhalde bizimle yeterince dayanışmadığı için özür dileyen insanlara yine biz yardım etmeye çalışacağız, o iş bize düşer. Ya ben, baştan söyledim yine en son oraya bağlayacağım. Biz burada bir

şey yapmışsak kesinlikle dayanışma sayesinde, bizim dışımızdakilerin bizimle dayanışması sayesinde yaptık. Yani bugün bunu hiç vurgulamadık. Dün Ümit Biçer bu “dayanışma” lafını çok vurguladı, bugün de aşağı yukarı bunu konuştuk. Bizim kitabın başlığında bu kelime yok bunu bir şekilde oraya monte etmenin belki bir yolunu bulursun sen Yücelciğim.

Yücel Demirer: İki kelime var, biri kalp biri dayanışma!

Güven Bakırezer: Yani ben bu dayanışmanın ne olduğunu açıkçası bilmezdim, bizim ailede dayanışma işlerine ablam bakar, ben başka işlere bakarım.

Örgen Uğurlu: Ama sözcük ne kadar güzel değil mi, çökecekken birbirimize dayandık.

Güven Bakırezer: Dayanışma adı verelim kurduğumuz bu şeye dediklerinde de ben hiç hoşlanmamıştım. Dayanışma, ne için dayanışma, bana boş bir laf gibi geliyordu, ama o kadar çok şey ifade ediyor ki... Bir tanesi senin söylediğin gibi, o genç arkadaş (Mehmet Fatih Traş) dayanışma ilişkileri içerisinde olmadı için intihar etti. Yani bu kendi başına bir insanlık görevi, dayanışma çok anlamlı bir şey.

Yücel Demirer: Keşke Kocaeli’de bizimle beraber yaşamış olsaydı.

Güven Bakırezer: Kesinlikle, ben de öyle düşünüyorum.

Örgen Uğurlu: Birimizi tanımış olsaydı, Kocaeli’de olmasın, uzaktan bile olsak onu kucaklardık.

Güven Bakırezer: Şu Eğitim Sen’in bize vermiş olduğu ekonomik dayanışma, inanılmaz bir şey yani. Ben mesela sendi-

ka ile de çok ilgili değildim, teorik olarak sendikayla ilgim vardı, bazen ödev duygusuyla, Yücel beni çekip götürürdü. Fakat sendika ne müthiş bir şeymiş, inanılmaz bir şey, sendikaların yaşaması lazım. Üç yıl oldu halen üyeyiz, delege olarak oy kullandım ve her ay bana ekonomik dayanışma örneği gösteriyor. Müthiş bir şey, bugünkü kapitalist toplumda inanılmaz bir şey. Onun dışında kişisel olarak hepimiz yaşamışızdır, ben de o kadar özel dayanışma gördüm ki. Ümit Biçer'in ev vermesi, sonrasında bir doktora öğrencimin iki yıl boyunca evini vermesi. Üç yıl bu şehirde kaldım, başka teklifler geldi kalabilirsin diye, inanılmaz bir şey. Bir doktora öğrencim vardı, üç yıldır sürekli arıyor beni, cümlesine hep şu şekilde başlıyor; "paraya ihtiyacın var mı hocam?" Bu çok güzel bir şey yani, birilerinin bunu söylüyor olması. Biz burada devam ediyorduk, ama ben kendi açımdan söyleyeyim benim şehirle çok kuvvetli bir bağım yoktu aslında. Ben burada devam etmemiz gerektiğini en yakınımdeki insanlardan hissettim, şehirdeki insanları sonradan tanıdım. Yani Örgen bizimle dayanıştı, Ömer Hocam bizimle dayanıştı, Abidin devam etti dayanışmaya, Nilgün Hocamla fiziksel olarak çok yakındaydık, sürekli moral ve destek verdi. Derneğe üye olduktan sonra aynı şeyi birçok arkadaşımız için yaptı. Başar Hoca'yı okuldayken tanıımıyorduk, rektörlük sürecinde falan tanı mıştık, yani onunla ilişkimizin sürmesi benim için inanılmaz bir şeydi. Herhalde benim gibi herkes hissetmiştir, Çarşamba günleri siz geldiğinizde kendimizi çok güçlü hissediyorduk. Sizin gelmeniz bence paradan daha önemliydi. Sıklığı önemli değil yani. Kesinlikle yapmış olduğunuz şey, başta siz olmak üzere bizimle dayanışanların, tayin edici olmuştur. Yoksa başka hiçbir şey değil yani, hayatta yapılamazdı. Hiçbir politik idealle, hiçbir akademik iddia ile olmazdı bu.

Baskı, Bilimsel Arayış, Popüler Eğitim BİR DİRENİŞ PRATİĞİ OLARAK KOCAELİ DAYANIŞMA AKADEMİSİ HAYAT BİLGİSİ OKULU

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) Eylül 2016 yılında “Bu Suça Ortak Olmayacağız” başlıklı bildiriye imzaladıkları için Kocaeli Üniversitesi’nden atılan akademisyenler tarafından, kendileri ile dayanışma içindeki meslektaşları ile birlikte, politik-akademik bir inisiyatif olarak kuruldu. KODA’nın başlıca akademik faaliyeti Aralık 2017 – Nisan 2020 arasında Hayat Bilgisi Okulu (HBO) projesi kapsamında oldu. KODA-HBO faaliyeti radikal sol akademik bir öznelliğin siyasal baskı ortamında gösterdiği direnişi, başka bir akademi ufku ile giriştiği bilimsel-entelektüel arayışı, demokratik toplumla organik bütünleşme arzusu içinde sarf ettiği popüler eğitim gayretini sergilemektedir.

Bu kitapta KODA’nın HBO projesi faaliyeti değerlendirilmekte ve eleştirel bir biçimde tartışılmaktadır. Çalışmada yer alan makaleler bir yandan KODA-HBO faaliyetinin tarihsel ve siyasal arka plan koşullarını ve aktörün öznel niyet, kapasite ve çabasını tartışırken, diğer yandan doğrudan doğruya HBO faaliyetini de mercek altına almaktadır. Bağımsız bir yazıya konu olmayan meseleler yuvarlak masa söyleşilerinde değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki KODA-HBO mutfağına, ikincisi KODA-HBO algısına odaklanmaktadır.

